

DÜNYA TARTIŞIYOR

jean ziegler

suçun derebeyleri

demokrasiye karşı yeni mafyalar

çeviren: ali cevât akkoyunlu

jean ziegler

Suğun dereleri

Suçun Derebeyleri

Demokrasilere Karşı Yeni Mafyalar

SUÇUN DEREBEYLERİ

Demokrasilere Karşı Yeni Mafyalar

Orijinal adı: *Les seigneurs du crime*

© Jean Ziegler, 1998

Yazan: Jean ZIEGLER

Fransızca aslından çeviren: Ali Cevat AKKOYUNLU

Türkiye için yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Kesim Ajans aracılığıyla satın alınmıştır.

1. baskı / mayıs 1999 / ISBN 975-6817-05-4

Kapak tasarımı: İnci BATUK

Baskı: Şefik Matbaası

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL

Tel. (212) 677 06 21 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

Suçun Derebeyleri

Demokrasilere Karşı Yeni Mafyalar

J e a n Z i e g l e r

Çeviren: Ali Cevat Akkoyunlu

“Her birimiz, her şeyden, herkesin önünde
sorumluyuz.”

Fyodor Dostoyevski

Oğlum Luiz Carlos Perreira'ya.
14 mayıs 1991 salı günü 21 yaşıundayken,
Rio de Janeiro askerî polisine mensup bir katil
tarafından, Santa Rodriguez ve Maça Lacerda
(Moro de Santa Tereza) sokaklarının kesiştiği
yerde öldürüldü.

1997'de ölen dostum Jean Garcia'ya ve 1996'da
Ölen dostum Gilbert Baechtold'a.

Teşekkür

Bu kitap, genç Alman hukukçusu Uwe Mühlhoff'la birlikte dört yılı aşkın süreyle yürüttüğüm ortak bir çalışmanın ürünüdür. Sayısız kuramsal öneriyi, kaynakça ve belgelemeleri ona borçluyum. Onunla sürekli yaptığım tartışmaların ve bilgilerin karşılıklı kontrolünün benim için paha biçilmez bir değeri olmuştur.

Uwe Mühlhoff, başta Kuzey Ren-Vestfalya, Brandenburg, Hamburg, Hesse eyaletlerinin *Landeskriminalämter*'i (adli polis birimleri) olmak üzere Frankfurt am Main ve Köln eyaletleri *Polizeipraezidien* (polis karakolları) ve Frankfurt an der Oder ile Leipzig adliyelerinin “örgütlü suç” bölümü çalışanlarıyla görüşmeler gerçekleştirmiştir.

İslamabad, Cenevre ve Viyana'daki Birleşmiş Milletler uzmanlarının izniyle henüz yayımlanmamış olan bölgesel soruşturma raporlarına ulaşabildim.

İtalya'da Carlo Carbone ve Marco Maglioli ciddi miktarda evrak toplamanın yanı sıra bana Calabria, Sicilya, Milano, Torino ve Roma'da önemli kapıları açtılar.

Maintal'da (Almanya) Business Crime Control Center yöneticisi Hans See bilgilerinden, ilişkilerinden ve önerilerinden yararlanabilmemi sağladı.

N. Z. Rus kaynaklarının değerlendirilmesi ve çevirilmesi aşamalarında uzmanlığından yararlanabilmemizi sağladı.

Juan Gasparini İspanya kaynakları için yardımcı oldu.

İnternet konusundaki derin bilgisiyle Raoul Ouédraogo önemli evraklara ulaşabilmemi sağladı. Bunların yanı sıra, Cenevre'deki Birleşmiş Milletler Örgütü'nün yetkilileri bana örgütün Dokümantasyon Merkezi ve Kütüphanesi'nden yararlanma imkânı tanıdılar.

Uzmanlıklarından yararlandığım kişiler Cenevre Üniversitesi Ceza Hukuku hocası Prof. Christian-Nils Robert ile Avrupa Konseyi Rusya Federasyonu Kabul Komitesi Raportörü Ernst Mühlemann olmuştur.

Birlikte çalıştığım kişilerle birlikte beş ayrı ülkede savcılar, yargıçlar, gizli servis yetkilileri ve değişik polis örgütleriyle ayrıntılı görüşmeler yaptık. İsimlerini ancak özel izinlerini alabildiğimiz hallerde kullanabildik: birçoğu ise, kolaylıkla anlaşılacak nedenlerle, isimlerinin gizli tutulmasını tercih etti. Yine de hepsi, büyük bir insanî cömertlikle, derin bilgilerinden yararlanmamıza, böylelikle de görüşlerimizi ve araştırmalarımızın sonuçlarını gözden geçirmemize imkân verdiler.

Bu araştırmanın ilk yazılışı Catherine Lorenz, Arlette Sallin ve daha sonraki aşamalar, Dominique Miollan ve Mireille Demaria tarafından gerçekleştirildi.

Sabine İbach ve Mohrbooks Ajansı projemizi ilk gününden itibaren desteklediler.

Erica Deuber-Pauli, Richard Labévière ve Jean-Claude Guillebaud'nun bilinçli tavsiyelerinden çok yaralandım.

Hepsine burada teşekkür ediyorum.

J. Z. Cenevre, ocak 1998.

Önsöz

Avrupa üzerinde bir hayalet: örgütlü suç. İki yüzyıldan beri kıtamızda, özgürce kabul edilmiş kurallarla yönetilen demokratik toplumlar yaşıyor. Bugün bu toplumlar örgütlü suçun babaları tarafından yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya.

Suç örgütleri, kapitalist üretim biçiminin en ileri aşamasını ve özünü oluştururlar ve günümüz kapitalist toplumunu yönetenlerin dokunulmazlığından beslenirler. Finans piyasalarının küreselleşmesi hukuk devletini ve bu devletin egemenliğini, tepki gösterme gücünü zayıflatıyor. Neoliberal ideoloji, birleşen piyasaları yasal kılarak, hatta -daha da ileri gidip- “doğal” sayarak yasalara kara çalıyor, toplumun ortak iradesini zayıflatıyor ve bireylerin geleceklerine sahip olmalarına engel oluyor.

Büyük “babalar” maskeyle dolaşırlar, gün ışığına çıkmaktan nefret ederler: onların dünyası alacakaranlıktır. Mahkemelerde görülmeleri nadirdir, yalanlarını yakalayabilen yargıç yok gibidir. Sayılı birkaç kişi dışında gerçek adlarını bilen yoktur. Kısaca suratları olmayan insanlardır.

Birçok değişik kimlikle genellikle çok dürüst görünen bazen de çok saygın bir hayat sürerler.

Kendi elleriyle kimseyi öldürmedikleri gibi, emirleri altındaki binlerce tetikçiyle de hiç konuşmazlar. Gölgede kalarak muazzam imparatorluklar yönetirler: esrar perdesiyle örtülmüş bir bilmece gibi yaşarlar.

Ancak yaşarlar! İzleri, cesetler kaldırıldıktan sonra geride kalan kanlı zeminde görülebilir. Varlıkları, şüphelinin korku dolu gözlerinden ya da hâkim karşısında tanrısız elebaşının adını vermemekte direnen zanlının sinirliliğinden anlaşılabilir.

Onlara yaklaşabilmek, ayak seslerini duyabilmek için ne yapılabilir? Gece olunca ortaya saldıkları kaygılar, son ve etkileyici darbeyi vurmak için kullandıkları yollar nasıl bilinebilir? Çalışma tarzları ve stratejileri nasıl belirlenebilir?

Çalışma arkadaşlarımla birlikte Avrupa'daki, Asya'daki (Pakistan) ve ABD'deki birçok polis kaynağına ulaştık, raporlarını inceledik. Özellikle Alman *Bundeskriminalamt* (cinayet masası), İsviçre Federal Polisi'nin *Landeskriminalämter*'i (cinayet masası), Fransız TRACFİN¹ ve İtalyan *Guardia di Finanza*'sı (malî polis) bunlar arasında sayılması gereken kuruluşlardır.

Avrupa'nın üst düzey polislerinin büyük bir bölümü etkileyici tecrübelerini ve bilgilerini bize aktarıırken, korku ve ümitlerini bizlerle paylaşmaktan çekinmediler.

Kriminoloji konusunda uzmanlaşmış özel dergiler, üniversitelerin ceza hukuku bölümleri, hukukçu ve polis birliklerinin sık sık düzenledikleri sadece davetiyeyle katılınabilen uluslararası kolokyumlarda Fransız polis müfettişleri, Scotland Yard yetkilileri, Karabinyere yöneticileri, FBI uzmanları ya da Alman başmüfettişleri çoğu kez şaşırtıcı bir açıklıkla, görevlerinin güçlüklerinden söz ettiler.

Adli evraklar konusunda değişik zorluklarla karşılaştık: Fransa, Almanya, İsviçre ve Avusturya'da belirli kayıtları görebilmek için hiyerarşik düzeni izleyerek dilekçe vermemiz gerekti; buna karşılık aynı yargıcın hem soruşturmayı yürüttüğü hem de duruşmaya savcı olarak katıldığı İtalya'da söz konusu evrakın fotokopilerini çekmek için bir zabıt kâtibinin yazılı izni yeterli oldu.

Bütün bu araştırmalarda milletvekili kimliğimden çok yararlandım. Hem Avrupa Parlamentosu, hem de ulusal parla-

¹ Yeraltı Finans Şebekelerine Karşı İşlem ve Bilgilerin Değerlendirilmesi anlamındaki. *Traitement des renseignements et action contre les circuits financiers clandestins*'in kısaltması.

mentolar ilginç değerlendirmelerle sonuçlanan soruşturmalar yürütmektedir. İtalyan Meclisi'nin Antimafya Komisyonu gibi bu parlamentoların bünyelerinde kurulmuş, yetkili uzmanların çalıştığı ihtisas komisyonlarının yayımladıkları raporlar çok zengin bir kaynak oluşturuyor. Bu kaynaklara örnek olarak Fransa Ulusal Meclisi'nin 1993'te yayımladığı komisyon raporunu gösterebiliriz.

Avrupa çapında yayın yapan -*Time Magazine Incorporated*, *Der Spiegel* ve *Süddeutsche Zeitung*, *Le Monde*, *El Pais* ve *Times* gibi- zengin ve zengin olduğu kadar da ilginç arşivlere sahip kuruluşlardaki bilgiler araştırmamız sırasında çok yararlı oldu; bu arşivlere abone olduk ve yoğun biçimde kullandık.

Ben ve çalışma arkadaşlarım kısıtlı cesaret sahibi mütevazı sosyologlar olarak, korkusuz araştırmacı gazetecilik yapmak iddiasını taşımadık. Türk büyükbabalar,² Hayber Geçidi'nin Peştu derebeyleri ya da Rus *Vor v zakone*'yle³ mülakat yapmayı aklımızdan bile geçirmedi. Suç örgütlerinin mensuplarıyla tanışmayı ve hazırladığımız soru formlarını onlara dağıtmayı ya da daha ileri giderek aralarına karışıp aktif gözlemlerde bulunmayı düşünmedik. Bütün bunlar söz konusu bile olmadı. Sosyologların klasik alan çalışmasını yapamazdık; çünkü hayatta kalmak istiyorduk.

Kitabımızın birinci bölümü piyasaların küreselleşmesiyle bir taraftan ulus devletin gerilemesi, diğer taraftan da örgütlü suçun gelişmesi arasındaki ilişkilerin araştırılmasına ayrıldı.

İkinci ve üçüncü bölümlerde Doğu Avrupa komünizminin yıkıntılarından doğan suç örgütlerinin çalışma ve saldırı şekilleri, örneklerle dayanılarak incelendi. Rus, Ukraynalı, Çeçen, Rumen, Kazak derebeyleri Avrupa'nın demokratik toplumlarının karşı karşıya kalacakları en yakın tehlikeyi oluşturuyor. En meşhur şiiirlerinden birinde Baudelaire "*Seni hiç kızgınlık ve nefret duymadan öldüreceğim, tıpkı bir kasap gibi*" der. Bu sayfalarda karşılaşacağımız boyarların⁴ çoğu büyük birer kasaptır.

Uluslararası finans dünyasının örgütlü suç şebekeleri tarafından ele geçirilmesi, kitabımızın dördüncü bölümünde,

2 Büyükbaba: Türk örgütlü suç şebekelerinin en tepesindeki yönetici.

3 Vor v zakone: Rusya'nın en eski suç örgütü babalarının "yasa hırsızları" anlamını taşıyan resmî adı.

4 Boyar: eski Rus soylusu. (ç.n.)

Ağa Hasan Abedi'nin sahibi olduğu ve *Time* dergisi tarafından "dünyanın en kokuşmuş bankası"⁵ olarak tanımlanan BCCI (Banque de crédit et de commerce internationale) örneğiyle incelenecektir.

Kitabın beşinci ve son bölümünde demokratik toplumun örgütlü suçla girdiği ölüm kalım savaşında en önemli silahları oluşturan hukuk ve güvenlik kurumlarının elinde bulunan cephanenin dökümü yapılacaktır.

Bu kitabı neden yazdık?

Eski Yunan'ın mitos kahramanı Herakles'in destanı bu sorunun cevabını verir. Herakles vahşi ve yenilmez bir canavar olan Nemea aslanını yok etmek ister ancak büyük bir tehlike atlatır. Düşmanını arayan Herakles onu bulduğunu fark etmez; uykusunda okşadığı aslan yelesini kendi sakalı sanır. Son anda uyanan Herakles düşmanını öldürmeyi başarır.

Batı'nın demokratik toplumları da örgütlü suç karşısında benzer bir tutum gösteriyorlar. Canavar yakınlarına kadar sokulduğu halde fark etmiyorlar. Düşmanlarını okşayarak uykularına devam ediyorlar.

Bir gün uyanacaklar mı?

Bu kitabın uyanmalarına yardımcı olması dileğiyle.

Birinci bölüm

Barbarlar geliyor

“Gerçeğin sürgüne gönderilmesi ahlakî
yozlaşmanın ilk işaretidir.”

Montaigne

Suçun sıradanlığı

Saint-Just “Halk ile düşmanları arasında ortak hiçbir şey yoktur, sadece kılıç vardır”¹ der.

Bugün, Batılı demokrasilerin kılıcı küflenmiş, örgütlü suç gelişmiştir. Suç örgütlerinin zaferi halk için bir tehdittir.

Alman karşıcasusluk örgütünün eski başkanı Eckart Werthebach’ın gözlemi: “Örgütlü suç, inanılmaz boyuttaki malî, iktisadî hayatı, toplum düzenini, kamu yönetimini ve yasal düzeni gizlice etkiler. Bazı durumlarda politikacılara kendi yasa ve değerlerini dayatır. Bu yolla yavaş yavaş hukukun bağımsızlığı, siyasal çalışmanın inanılrlığı ve giderek hukuk devletinin koruyucu yanı kaybolur. Böylece kokuşmuşluk ve yozlaşma kabul edilir olgular olmaya başlar. Bütün bunların sonucunda örgütlü suç kurumsallaşır. Bu gelişmenin devamında devlet, vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini koruyamayacak duruma gelir.”²

Terörist Ebu Nidal’in fonlarının yönetiminde ve silah kaçakçılığında uzmanlaşmış çokuluslu bir bankanın yöneticiliğini yapan eski bir Amerikan savunma bakanı; İtalya’da yedi kez başbakanlık ve on dört kez bakanlık görevini üstlen-

¹ *Fragments d’institutions républicaines*, Louis Antoine de Saint-Just, önsöz ve notlar Robert Mandron, Paris, UGE, 1988.

² Eckart Werthebach 1997 yılına kadar Bundesamt für Verfassungsschutz’un (Alman Karşıcasusluk Örgütü) başkanlığını yürüttü. Bkz. “Organisierte Kriminalität”, Eckart Werthebach ve Bernadette Droste-Lehnen, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, no. 2, 1994.

dikten sonra Palermo savcısı tarafından Cosa Nostra³ bağlantısıyla suçlanan Giulio Andreotti: Kolombiya cumhurbaşkanı olmasına karşın uyuşturucu kartelinin bir ajanı olduğu gerekçesiyle Amerikan vizesi alamayan Ernesto Samper. Bütün bunlar şaşırtıyor ve korkutuyor.

Kıtaları kaplayan örgütlü suçu bir toplumsal hastalık, uygar toplumların hepsinin yataklık ettiği bir sapıklık ya da delilik olarak görmek yanıltıcı olur.

Kıtaların tümünü kaplayan örgütlü suç, bunların hepsinden çok fazla ve çok değişik bir olgudur.

Devlet kaynağını ve gücünü nereden alır? Demokrasiyi yaşatan nedir? Bağımsız insanların oluşturduğu bir topluluğu bir araya getiren ve uygar, örgütlü bir topluma dönüştüren ve merkezin dışına iten güçlere karşı tepki gösterme dürtüsü aşılayan nedir? Hukukun kaynağı nedir?

Kant, devleti "Ortak kurallar altında yaşayan ve kirli isteklerin bir araya getirdiği topluluk"⁴ olarak tanımlar. Burada sözü edilen kirli istekler nedir? Her insan dünyanın en sapık tutkularına, kıskançlığa, yıkıcı enerjilere ve güç dürtüsüne sahip olarak doğar ancak, seyrek de olsa bilinçlendiğinde özgürlüğünün bir bölümünden genel iradenin ve kamunun yararı adına vazgeçer. Hemcinsleriyle birlikte "ortak kuralı" devleti, yasayı oluşturur. Bu temeli denetleyen ise tam özgürlüktür. Bu konuda Kant: "Ahlak kaygısına ve dayatmaya dayalı bir anayasayı uygulamak isteyen yönetici yanılğı içindedir; çünkü böyle bir dayatmayla sadece kendi anayasasına karşı çıkmakla kalmaz, aynı zamanda bu siyasî anayasanın temelini oyarak bütünlüğünü yaralar" der.

Ortak kuralın ve kirli isteklerin oluşturduğu toplumsal

3 Yaşam boyu senatörlük hakkını elde eden Giulio Andreotti'nin dokunulmazlığı 27 mart 1993 tarihinde kaldırıldı. Duruşmaya 26 eylül 1996'da Palermo'da başlandı. Duruşma, aralarından sadece ikisini belirteceğim bir kitap yağmuruna konu oldu: *Giulio Andreotti, tra Stato e Mafia*, Emanuele Macaluso, Messina, Rubbettino, 1996 (Komünist Parti senatörü ve İtalyan İşçi Sendikaları eski yöneticisi olan yazar birçok kez Mafya saldırısına hedef olmuş, ancak kurtulmuştur); *Cosa loro*, Mai visti da vicino, Giulio Andreotti, Milano, Rizzoli, 1995 (Andreotti'nin günlüğü niteliğindeki bu kitapta yazar hakkındaki suçlamalara tek tek cevap vermektedir). Bu sayfaları tamamladığım şu günlerde (ocak 1998), dava sürmekteydi.

4 *La Religion dans les limites de la simple raison*, Emmanuel Kant, Paris, Alcan, 1913.

dokunun kırılğanlığı ile sağlam görünen kurumların altındaki gizli uçurumu en iyi tanımlayan Kant olmuştur.

Avrupa kıtasını kaplayan ve gelişmiş teknolojiden yararlanan örgütlü suçun bir tehlike oluşturduğu muhakkak. Bunun bir tehlike haline gelmesinin nedeni suç örgütlerinin kurumlara, yasaya ya da devlete saldırısı değil; öyle olsaydı demokratik toplum, önlemlerle adalet sisteminin yasaların ve polis teşkilatının güçlendirilmesiyle tehlikenin önüne kolayca geçebilirdi.

Örgütlü suçun ölümcül tehlike olmasının nedenini başka yerde aramak gerekir.

Çabuk kazanç sağlanması, yozlaştırma, can ve malla tehdit edilme şantaj gibi yollar kullanarak suç örgütleri vatandaş iradesinin oluşmasını engeller. Böyle bir sürecin devamı ise kendiliğinden gelir: kendi geleceğini kendisi belirleyemeyen ve uyumu tek tek kişilerin özgür isteklerine dayanan bir toplum mahkûm olmuş bir toplumdur. Ne kadar bilinçli ve kararlı olursa olsun, hiçbir devlet, hiçbir yasa, hiçbir güvenlik gücü böyle bir toplumu koruyamaz.

Örgütlü suç kartellerinin bu inanılmaz etkililiğinin kaynaklarının belirlenmesi yararlı olacaktır.

Suç kartelleri, şimdiye kadar birbirlerini dışlayan üç değişik örgüt biçimini bir araya getirdiğinden varılacak sonuç karmaşıktır.

Suç karteli her şeyden önce kapitalist anlamda ekonomik ve malî bir örgüttür. Bu örgüt, kapitalist model doğrultusunda, herhangi bir çokuluslu şirkette ya da yasal banka örneklerinde de görülebileceği gibi, en yüksek kârlılık ve verimlilikle yukarıdan aşağıya denetlenmesi temelinde geliştirilmiştir.

Suç karteli aynı zamanda askerî bir hiyerarşidir.

Her suç örgütünün temelinde şiddet yatar. Burada sözü edilen şiddet genellikle en uç aşamaya varır ve tümüyle parasal varlığın, bölgesel hâkimiyetin artırılması ya da pazar kazanılması amacına hizmet eder.

Kapitalizmin “en yüksek kâr” mantığı ile askerî düzen arasında bugüne kadar bir çelişki gözlenmekteydi. Faaliyet alanı (sanayi, banka, ticaret, vb) ne olursa olsun, çokuluslu

bir şirket başarıya ancak kişisel inisiyatif, serbest piyasa kuralları ve çalışanlarının kişisel iradelerinin bir arada toplanmasıyla ulaşabilirdi.

Buna karşılık askerî bir örgütün temelinde otorite yatar. Askerî hiyerarşi komuta/itaat ilişkisiyle tanımlanır. Askerin görevi, sonunda ölüm de olsa, üstlerinin emirlerini gözü kapalı yerinde getirmektir.

Suç kartellerinin başvurduğu üçüncü örgütlenme biçimi akrabalık ve etnik yakınlıktır. Etnik bağlılığa dayalı böyle bir toplumsal oluşum, diğer iki topluluğu, yani askerî hiyerarşi ile kapitalist kuruluşu, temelden reddeder.

Ancak suç kartelleri bu çelişkiyi ortadan kaldırarak bir birleşmeye varmışlardır.

Yukarıda sayılan örgütlenme biçimlerinden -kapitalist, askerî ve etnik- hiçbirisi kendi ürkütücü veriminden ödün vermez.

Bu cümlemin altını çizmek istiyorum: adı geçen örgütler normal yaşamda birbirlerini dışlar, birbirlerine karşı çıkar ya da en azından, birbirlerinden bağımsız ve paralel oluşumlar halinde, yekdiğerine kapalı olarak yaşar. Suç kartelleri, bu oluşumları bir araya getirerek her birinin kendine özgü üstünlüklerini birlikte aynı amaca yöneltmeyi başarmıştır. Bu kartellerin büyük zaferinin ve polislin her türlü sızmasına karşı direnebilmesinin temelinde yukarıda belirtilen bir araya getirici başarı yatar.

Kant, vatandaşların bireysel iradelerini yoldan çıkartarak zayıflamalarına, sapmalarına yol açan ve ortak kuralı yıkan gücü “radikal kötülük” olarak adlandırır.

Kant yorumcusu Myriam Revault d'Allonnes “İnsanlığın ahlakî yeteneklerini gösteren tarihî işaretin büyüklüğünü unutmak mümkün değildir. Ancak diğer yanda, insan doğasının bir eğilimi olan radikal kötülük de vardır. İnsan doğasından sökülüp atılamayan bu eğilim kişinin doğruya ya da yanlışla yönelmesi arasındaki uçurumu belirleyen gücü doğurur” derken kitabının başka bir bölümünde “Doğası tarafından sağlam amaçlara yöneltilmedikçe insan her şekle sokulabilir. (...) İnsan soyu ondan ne yapmak istiyorsak odur”⁵ iddiasında bulunur.

⁵ *Ce que l'Homme fait à l'Homme*, Emmanuel Kant, Myriam Revault d'Allonnes, Paris, Éd. du Seuil, 1995.

Bu kitapta değineceğimiz suç derebeylerinin büyük bir bölümünün içinde bir Mefisto yatar.

Kirli isteklerin karmaşık, kaypak ve aynı kökten olan kırılan niteliklerini sezgi ya da tecrübeyle hemen tanırlar ve ellerinde yumuşak bir hamur bulunduğunun bilinciyle, bu isteklerden ölümcül bir etkinlikle yararlanırlar.

Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 5 700 mafya tipi örgüt, banka sektörünün yüzde 70'i ile ülkenin petrol, doğalgaz, stratejik mineraller ve orman ürünleri ihracatının önemli bir bölümünü denetlemektedir. Suç örgütleri Almanya, İtalya, ABD ve Türkiye'de piyasa ekonomisi sektörlerinden bazılarını tümüyle ele geçirmiştir. Aynı örgütler Fransa'da da gün geçtikçe güçlenmektedir. Kara Afrika ülkelerinin pek çoğunda ulusal ekonomiler tümüyle örgütlü suçun denetimindedir.

Bu duruma nasıl gelindi? Bu sorunun pek çok yanıtı var. Birinci yanıt: suçun sıradanlaşması.

Milosevic, Karadzic ve Mladic tarafından yönetilen Sırbistan askerî güçleri ve yerel milis, 13 temmuz 1995 günü şafakla birlikte, Doğu Bosna'da Srebrenica vadisini ve kasabasını işgal ederler. Srebrenica aşlında Birleşmiş Milletler denetimindeki güvenlik bölgesindedir. Birleşmiş Milletler adına General Bernard Janvier, saldırganların bombalanması önerilerini reddeder. Bölgedeki Mavi Bereliler birliğini oluşturan Hollandalı askerler herhangi bir tepki göstermezler. Avrupa'da hükümetler sessiz kalır. Sırlar 15 ila 70 yaş arasındaki tüm erkekleri futbol sahasına, kasaba alanına ya da boş bir arsaya toplar ve sistemli bir şekilde teker teker boğazlarını keser, gözlerini oyar, baltayla parçalar. Kafaya kurşun sıkarak öldürmek enderdir. İşkence görenlerin sayısı 8 000'i bulur. Jacques Julliard sorar: "General Janvier yargılanmalı mı?"⁶

1994 yılı, nisan ve temmuz arası: Orta Afrika'da Büyük Göller Bölgesi'nde, Ruanda tepelerinde, müteveffa başkan

⁶ Jacques Julliard, *Le Nouvel Observateur*, 9 ekim 1996; bu savaşın ve sorunlarının tümü için bkz. *Dernière Guerre balkanique? Ex-Yougoslavie: témoignages, analyses, perspectives*, Georges-Marie Chenu, Jean Cot ve diğerleri, Paris, L'Harmattan, 1996.

Juvénal Habyarimana'nın bakanları ve general Théoneste Bagosora'nın komutasındaki İnterahamwe milisleri, -genellikle pala kullanarak- yüz binlerce Tutsi ve muhalif Hutu'yu katleder. Bölgede konuşlandırılmış Mavi Bereliler olaya müdahale etmezler. Avrupa devletleri konuya ilgi göstermez. Kurban sayısının 500 000 ile 800 000 arasında olduğu sanılmaktadır.

1975 ve 1979 arasında Kamboçya'da, 1974 ve 1989 arasında Etyopya'da, 1969 ve 1974 arasında Amerikan bombaları altındaki Vietnam'da, üç kuşak boyu süren Sibiryâ gulaglarında ve altı yıllık nazi toplama kamplarında on milyonlarca kadın, erkek ve çocuk katledildi.

Auschwitz, Srebrenica, Kolyma, Kamboçya ölüm kampları ve Etyopya hücreleri insanlığın cinayet çılgınlığının birer barometresi oldular. Eichmann, Karadzic, Beria, Pol Pot, Mengitsu ve ortakları çıtayı çok yükseltti.

Bu çıtanın altında kalan tüm kötülük ve katliam küçük cürümler olarak algılandı, adi suç olarak görüldü.

Önce Vladivostok'tan, daha sonra Nijerya'dan geçerek Amerikan kentlerini saran ve binlerce gencin ölümüne neden olan Çin ve Kuzey Kore çıkışlı eroin. Ya da Côte d'Azur kıyılarındaki arsaları gözüne kestirerek rakiplerini öldüren, boyun eğmeyen satıcıların çocuklarını kaçıran Rus çeteleri. Bütün Avrupa'ya yayılan kandırılmış, fuhuşa zorlanmak üzere hayvan gibi satılan binlerce genç kız. Berlin'de çetelerin etkisi altına giren küçük esnaf. Naziler, Kızıl Khmerler, Balkan faşistleriyle karşılaştırıldığında bütün bunlar bağışlanabilir suçlar olarak nitelendiriliyor.

Böylelikle örgütlü suçun derebeylerinin günlük olağan etkinlikleri özgür toplumlarda dehşet ve tikslenme uyandırmadığından bu suçları ortadan kaldırmanın ön koşulu olan kararlılığı doğurmuyor.

Uluslararası örgütlü suçun gelişmesini açıklayabilecek ikinci neden yarı görünür olmasıdır.

Bir Fransız polis müfettişinin deyiimiyle "kan dökücüler" pek görülmezler. Bu katiller suçlarını alacakaranlıkta işlerler. Gizlice ilerlerken gün ışığından nefret ederler. Toplumun gözünden, vebadan korkar gibi ürkerler.

Burada gelecekte yapılacak etnik temizlikleri, korunmasız köylere karşı girişilecek intikam saldırılarını haber veren görkemli basın toplantıları yoktur; toplu mezarların başında verilen zafer demeçleri görülmez.

Örgütlü suç kartelleri yeraltında çalışır: ateşe verilmiş mahallelere, hayatta kalmayı başarmış şaşkın bakışlı kişilere ya da güneşte çürüyen ceset tepeliklerine rastlanmaz.

“Sahip”in katilleri, Rus yok ediciler, Türk “büyükbabalar” ya da Kolombiya kartel reisleri boğazlama işlemlerini gece, haber vermeden ve gürültü çıkartmadan, kameralardan uzak yaptırırlar.

Tümüyle suç amaçlı çokuluslu bankalar (örneğin BCCI, Banque du commerce et du Crédit International) aracılığıyla malî piyasaların başlıcalarının ele geçirilmesine gelince, sızma işlemi sessizce, meraklı gözlerden uzak ve gölgede yürütülür.

Bir zorlaştırıcı ayrıntı daha: takma adı “Hayvan”olan ve Atlantik’in her iki yakasındaki Cosa Nostra’nın en büyük reisi Toto Riina, “Domuz” lakaplı Giovanni Brusca, Çeçen derebeyler ya da Rus babalar söyleşilerden nefret eder, yakın plan çekimden korkarlar. Bir gazetede basılacak basit bir fotoğraf, acar muhabirin burnuna ya da kulağına mal olabilir.

Bu şartlarda örgütlü suç kartellerinden kim söz edebilir, kamuoyunu harekete geçirebilir ya da alarm verebilir? Medyatik toplumun bundan çok daha önemli işleri vardır: kaldı ki bu işlerde hammadde kalitesiz, ceset sayısı yetersizdir.

Bağışıklık zaafı

Örgütlü suç kartellerinin günlük saldırılarına, şiddet ve şantajına karşı koymak için toplumun ortak değerlere ihtiyacı vardır. Uluslararası suç örgütlerinin üyelerince ayartılmaya ve rüşvete karşı koyabilecek bir topluluk, kamu malına sahip çıkan, demokrasiyi koruma noktasında birleşen ilişkilerinde tamamlayıcılığa ve karşılığa değer veren, sosyal adalet isteyen ve birbirlerini destekleyen yurttaşlardan oluşur.

Buna karşılık, Batı'nın demokratik toplumları, uluslararası örgütlü suç kartelleri karşısında, aşağıda belirtilen nedenlerle belirgin bir dokunulmazlık sorunu yaşamaktadır.

Bu nedenlerden birincisi, dünya ekonomisinin küreselleşmesidir. Neden küreselleşme ve neden şimdi ?

İki cevap var:

1. Sermayenin tekelleşmesi ve çokuluslu hale gelmesi, dayanağını kapitalist üretim tarzından alır. Üretici sınıflar belirli bir gelişim düzeyini aştıklarında tekelleşme ve ulusal kimlikten sıyrılıp çokuluslu örgütlenmeye geçme, uyulması zorunlu bir eğilime dönüşür.

2. Dünyanın görünürde düşman iki blok arasında bölüşülmesi süreci küreselleşmenin önünü tıkamıştır. Doğuda, askerî açıdan güçlü bir imparatorluk kendini (yanlışlıkla) bir ideolojinin ürünü ve tüm çalışanların koruyucusu olarak tanıtmaktaydı. Batı'nın kapitalist oligarşileri de kendilerini sosyal adalet, sendikal özgürlük, ücret pazarlığı ve ekonomi-

nin demokratik denetimi gibi değerleri, asgarî seviyede de olsa, korumakla görevli görüyordu. Bu nedenle, Batı'da komünistlerin oy alması, ne pahasına olursa olsun, önlenmeliydi. Diğer bir deyişle, Batı'nın sosyal demokrat partileri, Ortaçağ'ın simyacıları rolünü üstlenmişti: kurşundan altın üretmek! Sosyal demokrat partiler (sendikalar) kapitalistlerin komünist yayılması karşısındaki korkularından yararlanarak bu korkuyu taraftarlarının lehine çevirdiler.

Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması ve Çin bürokrasisinin kısmen suça karışması kapitalist ekonominin küreselleşmesi için başlama düdüğü oldu. Küreselleşme olgusu iş güvensizliğini ve sosyal adaletin bozulmasını da beraberinde getirdi. İtalyan Sosyalist Partisi örneğinde olduğu gibi birçok sosyal demokrat parti ortadan kayboldu. Diğerleri ise önemli ölçüde geriledi ve bütün inanılırlıklarını yitirdi, Sosyalist Enternasyonal dağıldı. İşçi sendikalarının gücü azaldı ve kapitalist üretim, dünya üzerinde yayılırken hiçbir direnişle karşılaşmadı.

Bir mektubunda Marx malî sermaye ve sanayi sermayesinden bahsederken *fremde Mächte* (dış güçler) gibi ilginç bir deyim kullanmaktadır. Bu güçler denetimini ele geçirdikleri ülkede yabancı işgal ordulara benzer biçimde, saldırıya uğrayan insanların iradesini kısıtlar ve çoğu zaman da yok eder.

Kârın en yüksek noktaya vardırılması ve artı değerın toplanmasıyla birlikte ekonomik kararların tek elden alınması çoğunluğun derindeki özelemleriyle çelişir. Tüccar mantığı vicdanları yaralar, insanları birbirlerine düşman eder ve çoğunluğu, özgürce tartışılarak kararlaştırılan bir gelecekte uzaklaştırır. Malın determinizmi bireyin karmaşık ve önceden kestirilmez özgürlük duygusunu boğar. Bunların sonucunda insan sadece ticarî niteliğine indirgenir. "Dış güçler" işgalleri altındaki ülkelerin ve tutsak ettikleri insanların düşmanıdır.

Küreselleşme nedir?

Ekonomi profesörü ve borsa spekülâtörü David Ricardo tarafından XIX. yüzyıl başlarında açıklanan üretim ve dağıtımda maliyet karşılaştırması teorisi genelleşme eğilimini savunur. Her malın, her hizmetin maliyetinin en düşük olduğu yerde üretilmesi sonucunda tüm dünya, toplumların,

sosyal sınıfların ve ülkelerin rekabete girdiği bir büyük pazara dönüşür. Küreselleşmiş böyle bir pazardaki rekabetten -yüksek maliyetli sosyal güvenlik sistemleri, sendikal özgürlükler ve yüksek ücretlerle- Avrupa ülkelerinin yenik çıkması kaçınılmazdır. Yarın korkusu, işsizlik ve sefalet artar. Yine de küresel pazarda bazılarının kaybı -iş güvencesi, yüksek ücret, sosyal güvenlik, satınalma gücü- diğerlerinin hanesine kazanç olarak yazılmaz. Güney Kore'de Pusan'da çok düşük ücretle çalışan kadın, Cakarta'daki serbest bölgede asgari kazanç karşılığında didinen Endonezyalı proleter kendi durumlarında çok az bir düzelme sağlarken Lille'deki tamircinin ya da Saint Gallen'deki tekstil işçisinin işsizlikten bunalmasını önleyemezler.

Geçmişte belirli bir mantık ve kültür mirasıyla yönetilen ulusal ve kendine özgü ekonomilerin tek bir dünya piyasasıyla bütünleşmesi karmaşık bir süreç gerektirir.

Alman iktisatçıları açık ve belirgin bir kavram geliştirmişlerdir: *Killerkapitalismus* (katiller kapitalizmi).

Killerkapitalismus'un nasıl çalıştığı aşağıda gösterilmektedir:

1. Üçüncü Dünya ülkeleri yabancı mal ve hizmet üreticilerinin yatırımlarını topraklarına çekebilmek için kendi aralarında rekabet ederler ve rekabetten galip çıkabilmek için zaten kötü olan sosyal güvenlik koşullarından, sendikal özgürlüklerden ve yerli ücretlilerin pazarlık etme haklarından ödün vermekten çekinmezler.

2. Özellikle Avrupa'daki sanayi ve yönetim kuruluşları üretim bölümlerini ve laboratuvar ve araştırma/geliştirme merkezlerini ülke dışına taşımaya başlar. Üstü kapalı taşınma tehditleri sonucunda devlet, sermayenin istekleri karşısında gerilemek ve sosyal güvenlik (işten çıkarma, çalışma saatlerinin azaltılması) konusunda ödün vermek zorunda kalır, yerel çalışma piyasasının güçsüzleşmesine razı olur.

3. Ülkedeki tüm çalışanlar kendilerini birdenbire rekabet içinde bulur. Her birinin amacı, bir iş ve ailesi için bir gelir elde etmektir. Birbirleriyle rekabete zorlanan işçiler arasındaki dayanışma giderek azalırken sendikacılık ölür. Diğer bir deyişle işçi sınıfı, kendi kimliğinin kaybolmasına onursuzca katkıda bulunur.

4. Avrupa demokrasilerinin sınırları içinde beliren uçurum giderek genişler: işleri olanlar bu işi korumak ve işsizlere kaptırmamak için ellerinden gelen çabayı gösterirken ücretliler arasındaki dayanışma yıkılır. Diğer yandan özel sektör ile kamu arasındaki çatışma yoğunlaşır. Bütün bunlardan daha da tehlikeli olan, yerli işçinin göçmen işçiden nefret etmeye başlamasına yol açarak ırkçılık yılanını uyardırmasıdır.

1990 yılında Batı'nın sanayileşmiş ülkelerinde uzun süredir işsiz olanların sayısı 25 milyon olarak belirlendi; 1997'de bu sayı 37 milyona tırmandı. Sürekli iş konusuna gelince, örneğin 1997 İngilteresi'nde her altı kişiden sadece birinin sürekli, düzenli ve tam günlük işi olduğu gözleniyor. Diğer taraftan ABD'de 1996 yılında aktif nüfusun yüzde 80'ini oluşturan ücretlilerin satın alma gücünde 1973 ve 1995 arasında yüzde 14'lük bir düşüş görülüyor. Fransa'da işsizlik aktif nüfusun yüzde 12,6'sını kapsamaktadır: çalışma yaşındaki her sekiz Fransız vatandaşından biri işsizdir. Fransız ekonomisi yeterince büyümüyor, her üç Fransız'dan biri geçici işlerde çalışıyor. İşsiz sayısı 4,5 milyon olan Almanya'da, şirketlerin yaklaşık yüzde 30'unda ücretler asgari ücretin altındadır.¹

UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından hazırlanarak "İnsanî Gelişme" olarak adlandırılan rapora² göre Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan 1,3 milyar insanın eline günde, yaşamak için 1 dolardan daha az para geçmektedir. Dünyada 500 milyon kişi 40 yaşından önce ölüyor. Ekilebilir toprakların dağılımı ise tam bir facia; örneğin Brezilya'da ekilebilir toprakların yüzde 43'ü toprak sahiplerinin yüzde 1'inin elinde toplanmış olmasına karşın 153 milyon hektar, ekilmeden duruyor. Bütün bunlara ek olarak 5 milyona yakın topraksız çiftçi, aileleriyle birlikte iş bulabilmek umuduyla bu dev ülkenin yollarını aşındırıyor.

OECD şemsiyesi altında örgütlenen sanayileşmiş ülkeler

1 OECD verileriyle.

2 UNDP, satın alma gücü, kişi başına millî gelir, gayri safi millî hasıla gibi klasik parametreler dışında tamamlayıcı nitelik ölçütleri de kullanmaktadır. Bu ölçütlere örnek vermek gerekirse toplumun okullaşma oranını, insan hakları durumunu, içme suyunun, tıbbî hizmetlerin niteliğini, gıda maddelerinin kalitesini sayabiliriz.

de bu kara tablodan kurtulamıyorlar: bu ülkelerde fakirlik sınırının altında yaşayan insan sayısı 100 milyon civarında. Bu ülkelerde 1997 yılında yapılan sayım, 37 milyon kişinin tek gelirinin, zaman içinde eriyen işsiz maaşı olduğunu gösteriyor. Yine bu ülkelerde okul çağına gelmiş çocukların yüzde 15'i öğrenim göremiyorlar. Fransa'da binlerce insan başını sokacak bir dam altı bulamazken sadece Londra'da bu sayı 40 000'e ulaşıyor. ABD'de -çoğunluğu gelir düzeyi en düşük sınıflara mensup- 47 milyon kişi hastalık sigortası kapsamı dışındadır.

Özetlemek gerekirse, küreselleşen ekonomi ortaklaşa yaratılan ve beş kıtada paylaşılan zenginliklere ulaşmaktan çok uzakta, sadece eşitsizlikten kaynaklanan düzensizliğe, haksızlığa ve genellikle sefaletle yol açıyor.

Göz önünde tutulması gereken küresel pazarın sadece toplumları tahrip etmediği, doğayı da katlettiğidir; bunun için dünyanın balta girmemiş ormanlarındaki gelişmeleri incelemek yeterli olabilir. Yeryüzünün yaklaşık yüzde 2'sini kaplayan tropikal yağmur ormanları, tüm hayvan ve bitki nüfusunun yüzde 70'ini barındırıyor. 40 yıldan (1950 - 1990) daha az bir süre içinde bakir orman yüzeyindeki azalma 350 milyon hektarı buldu. Afrika ormanlarının yüzde 18'i, Okyanusya ve Asya ormanlarının yüzde 30'u, Güney Amerika ve Karayib ormanlarının yüzde 18'i yok oldu. Bütün bu kayıplar 1997 yılında daha da arttı. Bugünkü eğilim, yılda 3 milyon hektarın yok olacağını gösteriyor. Biyolojik çok çeşitlilik açısından da durum karanlık: her gün bitki ve hayvan çeşitlerinin nesli kesin olarak ortadan kalkıyor. 1990 ve 1996 arasında nesli tükenen bitki ve hayvan çeşidi sayısı 50 000'i aştı. İnsanlar için de durum farklı değil. Sömürgecilikten önce Amazon ormanlarında yaşayan 9 milyon kişiden bugün geriye sadece 200 000 kişi kaldı. Savanalarda aşırı işlenmenin etkileri görülüyor. Sadece 1996 yılında 300 milyon hektardan daha fazla ağaç ve bitki, çoğu yangınla³, yok oldu.

1997 yılında dünya ekonomisi Avrupa, Amerikan ve Japon

asılı 37 000 uluslararası şirket tarafından denetlenmektedir; bu şirketlerin yurtdışındaki şubelerinin sayısı da 170 000'i bulunuyor. En gelişmiş beş kapitalist ülke (ABD, Japonya, Fransa, Almanya ve İngiltere) dünyanın en büyük 200 kuruluşunun 172'sine sahip. Bu şirketlerin toplam cirosu 1982'de 3 trilyon dolardan 1992'de 5 trilyon 900 milyar dolara sıçramış ve gayri safi küresel hasıla içindeki payları yüzde 24,2'den yüzde 26,8'e çıktı. Bugün bu şirketlerin iradesi karşısında durabilecek hiçbir toplumsal ya da siyasal güç yoktur.

Ortaçağ toplumlarının gelişmeleri, Rönesans öğretileri ve Fransız Devrimi'nin ortak ürünü olan ulusal Avrupa devletleri ya da Batı demokrasisi, piyasaların küreselleşmeleri sonucunda onarılamaz bir yıkıma uğramıştır.

Göz önünde bulundurulması gereken diğer bir olgu da gerçek ve sanal ekonomiler arasındaki kesin kopmadır. Eskiden malların değeri para olarak belirlenir, para insanlarca üretilen mal, hizmet ve diğer ürünlerin karşılığı olarak kullanılırdı. Bugün değil. Bugün içinde yaşadığımız cangılda karşılaştığımız inanılmaz rakamlar, kelimenin tam anlamıyla, ifade edilemez. Bu söylenmesi bile güç olan rakamlar gerçekleştirilmiş bir verimlilik artışının ya da ekonomik zenginliğin karşılığı değildir. Kendi ülkemden, İsviçre'den bir örnek vermek istiyorum: gayri safi milli hasıla 1997 yılında da, önceki dört senede de olduğu gibi, reel olarak yüzde 1'den daha az arttı. Buna karşın 1997 yılının ilk altı ayında İsviçre endeksinin (borsada işlem gören başlıca İsviçre tahvilleri endeksi) kazancı yüzde 40'ı buldu.

Malî sermaye giderek bağımsızlaştı: milyarlarca dolar özgürce yüzüyor. Bu gelişmenin hızı bugün pek belirgin olmakla beraber her geçen gün artıyor. Örneğin: eurodolar piyasası 1973 ve 1998 arasında 80 milyar dolardan 4 trilyon dolara fırlamıştır.

İletişim teknolojisindeki gelişme sonucu spekülâtörler arasında bilgi alışverişinin ışık hızında (300 000 km/saniye) yapılabilmesi, bunun yanı sıra metinlerin, ses ve resimlerin sayısallaştırılması, bilgisayarların güçlenirken küçülmeleri, bilgi aktarımının genelleşmesi gibi nedenlerle -günde 1 trilyon dolar olarak hesaplanan- yüzer sermaye hareketlerinin

denetlenmesi imkânsızlaşmıştır. Ne kadar güçlü olursa olsun hiçbir devlet, hiçbir yasa ve hiçbir vatandaş topluluğu böyle bir düşmana karşı koyamaz.

Mali piyasaların canlılık ve becerisine hayran olmamak elde değildir. Her biri bir öncekinden daha gelişmiş, daha karmaşık ve daha mükemmel binlerce yeni ürün, birbirini nefes kesici bir hızla izliyor.

“Forward” olarak adlandırılan mali ürünler topluluğunu örnek olarak almakta yarar var: bu ürünlerin 1997 toplamı 1 trilyon 700 milyar dolar. Bugün hemen her şey forward konusu olabilir: teslim tarihi ve fiyatı belli bir satın alma işlemini yapabilir, bu yolla bir tanker dolusu ham petrol, belirli miktarda döviz ya da buğday rekoltesi alabilirim. Teslim günü borsada oluşan fiyat benim ödediğimden yüksekse kazanır, düşükse kaybederim.

Forward piyasasını çılgın bir oluşuma dönüştüren ise böyle bir işlem için gerekli paranın sadece yüzde 5’ini kendi kaynaklarımdan sağlamam, kalanını ise kredi olarak elde edebilmem; böylelikle gelecekteki bir dengeden yararlanabilmek için yine gelecekteki bir başka dengeyi kullanabiliyorum. Bunun sonucunda oluşan ve göğe yükselen krediler piramidinin ne kadar çürük olduğu ortada.

Bilgisayarlarında geliştirdikleri matematik modellerle piyasa hareketlerini önceden tahmin etmeye, kaderi gemleyerek riski en alt düzeye indirgemeye çalışan bu dâhiler (genç kızlar ve delikanlılar) aslında bana Formula 1 pilotlarını hatırlatıyorlar, tepkilerini saniyenin binde birinde vermek zorundalar, çünkü en ufak hata bir felakete dönüşebilir. Gerilim dayanılmaz ölçüdedir. Borsaların doğurduğu piyasa 24 saat kesintisiz çalışır. Tokyo kapandığında Amerika açılır ve Amerikan trader’ları yataklarına girdiklerinde savaş Frankfurt, Londra ya da Paris’te devam eder. Trader’lar mali kapitalizmin özünü oluşturur: mantıkla açıklanamayacak şeytanî bir tutku ile güç, prestij ve kâr peşinde koşarlar, rakiplerini ezerler. Modern çağ simyacıları gibi rüzgârdan altın üretirler.

Dünyanın belli başlı çokuluslu bankalarından büyük bir çoğunluğunda bu genç dâhiler bankanın yönetim kurulu başkanından iki üç kat daha fazla kazanır. Yarattıkları mu-

azzam kârdan pay ve prim alırlar. Günümüz Karun'unun çılgınlığı karşılıksız değildir.⁴

Borsa felaketlerden de payını alır. Bebek yüzlü ve ateşli bir İngiliz genci, 1995 yılının martında ve sadece 48 saatte patronlarına 1 milyar dolar kaybettirmeyi başarır. Nick Leeson Londra'da yerleşik Barings Bank'ın Singapur Borsası'nda görevli trader'larından sadece birisidir ve uzmanlık alanı Japon kâğıtları "forward" işlemleridir. Leeson, Kobe depremini ve bu depreme bağlı olarak Japon kâğıtlarındaki çöküşü önceden tahmin edemez. Kendini beğenmişliği ve gururu yenilgiyi kabul etmesini engeller. Evraklar üzerinde oynayan Leeson bugün Singapur'un karanlık zindanlarında altı yıllık cezasını çekmektedir. Çalıştığı bankaya gelince, 1762'de kurulmuş ve İngiliz özel bankaları arasında en eskisi ve en gözdesi olmakla övünen Barings Bank, bu fırtınaya dayanamayıp battı.

Örnek listesi uzatılabilir. Almanya'nın güçlü şirketi Münih Deutsche Metallgesellschaft 1994'te, bir dizi aracı tarafında "forward" işlemlerde 1,4 milyar dolar dolandırılır. ABD'nin Kaliforniya Eyaleti'nde Orange County ve bazı kamu kuruluşları, forward piyasasında yüz milyonlarca dolar kaybeder, zararı Amerikan vatandaşı karşılar.

Merkez bankası yöneticilerinin hemen tümü aynı kâbusu görürler: şanssız ya da kötü niyetli trader'ların işlemleri sonucunda krediler piramidinin, doğacak zincirleme etkiyle de tüm kapitalist sistemin yıkılması.

Washington yönetimi 1996 ağustosunda bir dizi iyi haber açıklar: işsizlik önemli ölçüde azalıyor, Amerikan ekonomisi yeniden büyüyor, sanayi verimliliği yükseliyor, tüketim tırmanıyor ve ihracat artıyor. Bütün bu iyi haberlere Wall Street Borsası nasıl cevap verir? Panik! Borsa'da işlem gören başlıca kâğıtlarda kayda değer bir düşüş yaşanır. Yaratılacak yüz binlerce yeni iş spekülâtörler için kâbusların en korkuncudur. İç tüketicinin artmasında olduğu gibi, sonuçta enflasyon artacak, faiz oranları yükselecek, böylelikle devlet ve yerel yönetim tahvillerine büyük çapta sermaye akacaktır.

⁴ Deutsche Bank'ta çalışan 24 trader, yılda 2 milyon markı aşkın ücret alan yönetim kurulu başkanından fazla ücret alır (1996 verileri, *Der Spiegel*, no 41, 1996).

Seçime dayalı demokrasilerimizde, bizi temsil edecek kişileri ya da başkanları seçmek üzere zaman zaman sandık başına gideriz. Önemli siyasal kararlar öncesinde böyle bir olanağımız pek yoktur. Vatandaşlığın temel ve etkili haklarından yoksun, yaşamı üzerinde önemli sonuçlar yaratabilecek kararlara katılma olanağından uzak, tarihsel kişiliklerinden soyutlanmış olan bizlerin kişisel ve toplumsal kaderi artık Chicago, Tokyo, Paris, Frankfurt, Zürich ve Londra borsalarındaki başlıca spekülâtörlerin elindedir.

Gelişmiş ülkelerdeki merkez bankaları yöneticileri, finans piyasalarını düzenlemek ve denetim altında tutmak için paritelerden ve faiz oranlarından yararlanırlar. Bu araçların yeterli olmadığı, ağustos 1996 Wall Street buhranı sırasında görülmüştür. Dünyamızı bugün yöneten karanlık korkular, “sezgiler,” istekler, “kesin kanılar,” borsa oyuncularının kumar tutkusu ve kâr arzusudur.

Spekülasyon baloncuğu her türlü kamu denetiminden uzak, hızla büyümeye devam ediyor, sanal ekonomi gerçek ekonomiden daha büyük önem kazanıyor.

Pazarın küreselleşmesi beraberinde kendi ideolojisini de getirir: neoliberalizm. Bu ideolojiyi doğuran hareketin karşı konulmaz gücü, neoliberalizmin dünyadaki tek ideoloji olduğu, tarihin sonuna dek tek ideoloji kalacağı kanısını yaratmaktadır. Bu kavram küreselleşmeyi ve sermayenin bağımsızlığının yasal kıldığı gibi kamu malının “özelleştirme”, “yeniden düzenleme”, “esneklik” “yeniden yapılanma” gibi sloganlarla yağmalanmasına temel hazırlar.

Asil bir ideolojidir, çünkü “özgürlük” sözünden hareket eder: ülkeler, uluslar ve insanlar arasındaki engeller kalksın! Herkese tam özgürlük, herkese fırsat özgürlüğü! Kim buna “hayır” diyebilir?

Neoliberal düşüncenin devlete ve ortak kurula düşman olduğu, yasayı kötüleyip katıksız özgürlüğü övdüğü göz önünden kaçırılmaması gereken bir husustur. Övülen bu katıksız özgürlüğün Kuzey’in egemen toplumları ile Güney ülkeleri proleterleri arasındaki ilişki söz konusu olduğunda ne kadar ölümcül olduğu, Kuzey’de bile haksızlıklar, eşitsizlikler ve yani fakirlikler doğurduğu, Güney’de ise eşitsizliği

önemli oranda artırdığı açıkça görülmektedir.

Sosyal adalet, kardeşlik, özgürlük ve kişilerin birbirini tamamlama eğilimi mi ? Ya da uluslararası bağ, kamu malı, özgürce kabul edilmiş düzen, özgürleştiren yasa, herkesçe kabul edilen kirli istekler mi ? Uluslararası bankaların ve küresel şirketlerin yöneticileri, "forward" piyasasının uzmanı dâhi gençlerin acıma dolu tebessümüne yol açan, nesli tükenmiş bir safsata.

Zorbalıkların en korkuncu insanlar ve uluslar arasındaki ilişkileri serbest piyasa kurallarına göre düzenlemeye çalışmadır.

Jean-Jacques Rousseau benim bu görüşlerimi *Toplum Sözleşmesi* adlı kitabında şöyle özetler: "*Güçlü ile güçsüz arasında özgürlük zulmeder, yasa özgür kılar.*"⁵ Batılı toplumlarda Fransız Devrimi'yle birlikte yerleşen bir kaniya göre ortak iradenin özgür kararı insanın karşılaşılabileceği her türlü sorunu çözümleyebilecek güçtedir. Bu kaniya göre yenilmeyen tek kahraman halk, tarihin tek konusu insanların özgür bir akla sahip olması ve tek yasallık taşıyan toplumsal sözleşmedir.

1794'te aynı zamanda yargıçları olacak Kamu Selameti Komitesi üyelerinin önüne çıkarılan Saint-Just başkaldırır: "Beni oluşturan ve sizlerle konuşan toz tanesini küçümsüyorum. Beni idam ederek bu tozu susturabilirsiniz, ancak beni yüzyıllar boyu edindiğim özgür yaşamdan koparamazsınız."

İnsanın kendi kaderini belirleme hakkına inancının bu görkemli haykırışını bugün tebessüm etmeden dinleyebilecek kaç kişi vardır ?

Son yüzyılın başarısız ya da yoz ihtilalleri iradeye dayalı bütün politikaların inanırlılıklarını yitirmesine yol açmış, toplumsal hareketi kitleler gözünde gülünç duruma düşürmüştür: bugün yasa için verilen tüm uğraşlar, kaos karşısında insanî bir düzen koyabilmek için verilen tüm çabalar inanılır olmaktan uzaktır.

Sonuç ortadadır: yasal düzenin karalanması, devletin çöküşü ve tüccar mantığının ortak iradenin oluşmasındaki

zaferi Batı uygarlığının önemli bir temelini yıkılmasına neden olmaktadır.

Yakından bakınca, neoliberal ideoloji kendi kendini de yıkmaktadır. Cenevrelî bir bankacıya sefaletten, Orta Afrika toplumlarının açlık karşısındaki durumundan bahsetmeyi deneyin! Ya da haydutlar haydutu Mobutu'nun Zaire ekonomisini yağmalamasından söz edin: size kaygılarınızı paylaştığını söyleyecektir. Kinşasa'da Kuaşiorakor'un ilerlemesinden, şiş karınlı çocukların ve kızıla dönen saçların onu da çok rahatsız ettiğini belirtecek, ancak sonunda "İyi de beyefendi, benim ne yapmamı istiyorsunuz? Sermayenin Güney'den Kuzey'e hareketi Kuzey'den Güney'e olan akımdan çok daha fazla, benim yapabileceğimi hiçbir şey yok" diyecektir.

Sermaye hareketlerinin izlediği yolu, zenginliğin dünya üzerindeki dağılımını, teknoloji devrimlerinin ve üretim şekillerinin zaman içinde birbirini izlemesini gözlemleyebilir, ama ne yazık ki değiştiremeyiz: bütün bu sayılanlar ekonominin "doğasında" vardır. Yıldızların hareketini, yıldız kümelerinin doğuş ve kayboluşunu ya da manyetik alanların boyutlarındaki değişimleri gözlemleyen, ölçen ve analizini yapan gökbilimci gibi neoliberal bankacı da sermaye ve ürünlerin karmaşık hareketlerini izler, yorumlar ve değerlendirir. İktisadî, toplumsal ya da siyasal alana müdahale mi? Aklınızdan bile geçirmeyin, Bayım! Böyle bir müdahale en iyi olasılıkla ekonomik güçlerin özgürce gelişmesini saptıracak, en kötü halde ise tamamen durduracaktır.

Ekonominin ulusallaştırılması ise neoliberal düşüncenin en üst düzeydeki kurnazlığıdır ve "özdeşleşme" hareketleri gibi bir dizi zararlı etkiyi doğurur. Örneklerle biraz açalım. Üyelerinin kendilerini sadece paylaşılan objektif niteliklere (kabile, etnik benzerlik, din, vb) göre tanımladığı tüm hareketler: SDS (Türkçesi Sırp Demokrat Birliği olan Serpska Demokratska Stranka), Bosna Sırpaları Partisi, İspanyol asıllı Opus Dei, Katolik aşırı sağın Écô hareketi, Mısır'ın Müslüman Biraderler Örgütü, Cezayir FIS'i, geçenlerde ölen İsrailî Rabbi Meir Kahane hareketi, vb. Ayrı ayrı kültürel aidiyetler demokratik toplumların zenginliğini oluşturur. Bu nedenle aidiyet terörünü nefretle kınıyorum. Herhangi bir devreye salınmış bir bilgi kırıntısı olmayı reddeden insan, kafa-

sını kaldırmakta, ayaklanmakta ve isyan etmektedir: yok olmaktan kurtulabilmek için tarihten, eski inanışlardan ve şimdiki isteklerinden elinde kalan parçalarla kendine bir kişilik üretmeye çalışır. Böyle bir kişilik insanı bazen bir küçük gruba, bazen etnik ya da dinî bir birliğe, ama hemen hemen daima ırkçılığa yöneltir. Bu yolla edinilen kişilik, özgürce kabul edilmiş birbirinden farklı kültürel mirasların ve aidiyetlerin ortak sonuçları olan ulusun, demokratik bir toplumun, tam zıddıdır. Neoliberalizm ve meşrulaştırdığı dünya pazarının birleşmesi toplumların sonunu yakınlaştırdı.

Alain Touraine çarpıcı bir benzetme yapmaktadır: “Küresel pazar ve bu pazarın kenarında beliren sayısız özdeşleşme hareketleri arasında kocaman bir siyah delik vardır. Bu deliğe düşmesi an meselesi olanlar ise ortak irade, ulus, devlet, değerler, siyasal ahlak, kişiler arası ilişkiler, kısacası toplumdur.”⁶

Bütün bunların sonucu ne ?

Uygar bir toplumun önceleri sınır ötesinden gelen örgütlü suça bağışıklığının korunmasında önemli bir azalma. Bu azalmaya sadec bir örnek vereceğim: Zürich’te yayımlanan *Facts* dergisinin ekonomi yazarı şehrin en ünlü on avukatlık bürosunda çalışanların ahlakî inançlarını ve meslek ahlaklarını ölçen bir test uygular. Bunu yapmak için de sorularını yönelteceği kişileri New York’ta Martindale-Hubbel tarafından yılda bir kez yayımlanan *Who’s Who* (Kim kimdir) kataloğundaki isimlerden rasgele seçer.

Zürich Gölü kenarında ünlü Eden-au-Lac Otelі’nin 309 numaralı odasına yerleşen gazeteci, Çek işadamı ve Prag’daki Trading and Consulting firması temsilcisi Aleksey Şolomiki kimliğini alarak adlarını belirlediği avukatlık bürolarını birbiri ardından arar ve her birinden aynı gün için acil randevu ister. Hikâyesi basittir: Rusya’nın Çelyabinsk kentinde bir şirket, Rus yetkililerinden habersiz olarak Ostrava’daki bir Çek firmasına osmiyum satmak üzeredir; son derecede zehirli bir madde olan osmiyumun alım ve satımı Rusya’da yasaklanmıştır.

İlişki kurulan on hukuk bürosundan dokuzu sahte Çek kaçakçısı derhal kabul eder, kimse kimliğini incelemmez. Kaçakçı osmiyumun kaynak belgesini gösteremez: osmiyum çalıntıdır. Kaçakçı satışın birinci aşaması için avukatların yardımını ister: bir kiloluk osmiyum, peşin olarak ödenecek 5,1 milyon dolar karşılığında el değiştirecektir.

Sorun yoktur! Züriçli ünlü avukatlar her şeye hazır ve her konuda geniş bilgi sahibidir: aralarından birçoğu Cayman Adaları'nda bir *off shore* şirket kurmayı, böylece işlemin izlerini kaybettirirken alınan parayı da aklamayı önerirler. Hukukçulardan bir tanesi Lichtenstein'i tercih ederken bir diğeri daha da basit bir çözüm önerir: satış karşılığı ödenecek para, avukatın bankadaki hesabına yatırılacaktır. Bununla da kalmaz, müşterisinin satmak üzere plütonyum bulabilmesi halinde Dubai'de sağlam alıcılar tanıdığını bildirir. Cayman Adaları'na güvenmeyen, buna karşılık Panama'yı tavsiye eden de vardır...

Yazarın görüştüğü tüm hukukçular hizmetleri karşılığında aşırı ücretler de talep etmezler: danışma ücreti saatte 300 - 500 İsviçre frangıdır. Satışın gerçekleşmesi için bürolardan biri 10 000 dolarlık bir avans talep eder, bir diğeri işlem toplamından yüzde 1'ini ister, üçüncüsü ise 50 000 dolarlık bir risk priminde karar kılar. Gazeteci talebinin hukukçular için farklı bir nitelik taşımadığı her gün uğraştıkları işlerden biri gibi algılandığı sonucuna varır.⁷

7 "Anwaltsbüros: saubere Geschäfte", *Facts*, Züriç, no 28, 1996; "Aufruhr in der Anwaltsbranche" a.g.e., no. 29, 1996; *Die Bilanz*, aylık, Züriç, ağustos 1996.

Örgütlü suç, kapitalizmin son aşaması

Yahudi başkaldırışını ezerek Kudüs'ü yıkan ve hayatta kalan Musevîleri sürgüne gönderen Babil Kralı II. Nabukad-nezar'ın gördüğü ünlü bir rüya vardır: “Ve bir dördüncü krallık olacak, her şeyi toz gibi un ufak eden ve her şeyi ezen demir kadar güçlü. Her şeyi kıran demir gibi, bütün bunları kırarak ve toz gibi un ufak edecektir. Pişmiş topraktan ve demirden gördüğün bu ayaklar, bölünecek bir krallığı belirtirler; pişmiş toprağın kiline karışan demir gibi, bu krallık da güçlü olacaktır. Demirden ve çömlekçi kilinden doğan ayaklar: krallık da hem güçlü, hem güçsüz olacaktır. Pişmiş toprağın kiline karışan demir gibi insanın tohumuna karışacaklar, ancak bir arada kalamayacak, demirin kille karışması gibi.”¹

Kapitalizm örgütlü suçta kendi özünü bulur. Daha kesin bir deyişle örgütlü suç, kapitalist ideolojinin ve üretim biçiminin gelişiminde varacağı en tepe noktadır. Kıl krallığı yerini demir krallığına bırakmaktadır.

Örgütlü suç her türlü şeffaflığın dışında ve neredeyse mükemmel bir gizlilikte çalışır, böylelikle de kârın maksimu-

¹ Eski Ahit, Danyal 2, “Le songe de Nabuchodonosor”; Jean-Marie Guéhenno tarafından alıntısı yapılan metin, *La Fin de la Démocratie*, Paris, Flammarion, coll. “Champs”, 1995.

ma ulaşmasını gerçekleştirir, baş döndürücü bir hızla artı değerini yaratır. Faaliyetlerinin büyük ölçüde kartelleşmesini sağlar: karteller, paylaştıkları bölgelerde, tekelci bir denetim uygular, daha da ileri giderek oligopoller kurar. Türkiye'deki büyükbabalar, BCCI'nin (Banque du crédit et du commerce International) yöneticileri, Rusya'nın hırsız boyarları ve Çeçen derebeylerini denetleyecek kamu gücü, devlet ya da yasa yoktur. İnanılması güç servetler vergi dışı kalırken malî yasalardan ya da borsa denetiminden korkulmaz. Toplumsal anlaşma gibi kavramlar bu kişilere yabancıdır: kararlarını hemen uygularlar ve neredeyse tam bir özgürlük içinde hareket ederler. Ellerinde biriken sermaye sanal sınırları aşarken herhangi bir engele takılmaz.

Hangi kapitalist, böyle bir özgürlüğe, böyle hızlı elde edilen birikime ve böyle bir kâra gıpta etmez ?

Kilden yapılmış ayaklarıyla kapitalist krallık, demir ayaklı örgütlü suç krallığına hâlâ karşı koyabiliyorsa bu direnmenin nedenlerini araştırmak gerekir.

Çokuluslu bir şirketin Alman ya da Fransız yöneticisi, Cenevreli özel bankacı, malî piyasayı ya da bir kentin büyük bölümünü altüst eden Amerikalı veya İngiliz spekülâtör; tüm bu insanlar et ve kemikten yaratılmıştır. Yaşanmış bir çocuklukları ve gençlikleri, koca, sevgili ya da baba olma düşleri vardır. Her insan gibi onlar da ailevî, bölgesel, ulusal birtakım karmaşık toplumsal etkilerin ürünü olup bu etkiler sonucunda kendilerine özgü değer yargıları oluştururlar. Tarih tarafından şekillendirilmişlerdir. Ancak, dünya üzerinde yaşayan insanların büyük bir bölümünde olduğu gibi, teorileri sürekli olarak uygulamanın gerisinde kalmıştır. Ya da, Régis Debray'in deyişiyle "insanlar olduklarını sandıkları insan değildir" ² Zihinsel yapıları gündelik hayatın maddî gerçeklerinden daha yavaş gelişir.

Kapitalist üretim biçimi Hristiyan, Musevî, tektanrılı ya da sadece hümanist mirasın derin etkisindeki toplumlarda doğmuş, gelişmiş ve yerleşmiştir. Bu toplumlarda geçerli değerler edep, adalet, başkalarına saygı, namus, hayatın kut-

sallığı gibi kavramlar olduğundan cinayet veya güçsüzün ezilmesi kabul edilemez: günahkârlık korku doğurur.

Tanımladığımız bu miras, değişik yoğunlukta da olsa, bankacının, şirket yöneticisinin ya da borsa spekülâtörünün vicdanının kıvrımlarında veya şuuraltında gizlenmiştir. Bu nedenle aşırılıklarını frenler ve düşlerine sansür uygular.³

Hiçbir şey basit değildir.

Pakistan'daki Hayber Geçidi'nin ve eroin yolunun efendisi Eyüb Afridi, BCCI'nin kurucusu Ağa Hasan Abedi, Sicilya mafyasının başı Toto Riina, Rusların Amerika'daki "Yasal hırsız" efendisi, K. A'yla karşılaştıklarında Cenevreli bankerin, Fransız yöneticinin ya da Londralı spekülâtörün tüyleri diken diken olur. Ancak, aynı zamanda da onların özgürlüklerini, kârlarının yüksekliğini, birikimlerindeki akıl almaz hızı gizlice kıskanırlar ve onlara gıpta ederler.

Böylelikle iki krallık arasında, kapitalistlerin farkına varmadıkları gizli bir işbirliği başlar. Suç derebeylerinin kandırmalarına karşı Cenevreli bankerin, Fransız yöneticinin ya da Londralı spekülâtörün bağışıklıkları bu işbirliğinin başlangıcından itibaren zayıflamıştır.

Buna karşın malî piyasaların, yatırım piyasalarının, borsa işlemlerinin vb verimli denetlenmesi için etkenlerin işbirliği ve özdenetimi şarttır. Bu işbirliğinin ve özdenetimin eksiksiz olduğunu söylemek bugün için imkânsızdır.

Başkomiser Schwerdtfeger uzun yıllar boyunca Almanya'nın en büyük Land'i⁴ Ren-Vestfalya'nın "örgütlü suç" biriminin başkanlığını yürütmüştür. Bugün Düsseldorf polis müdürünün özel danışmanlığı görevini yapan Schwerdtfeger benim düşüncemi şöyle özetliyor "örgütlü suç, kapitalizmin keskinleşmiş biçimidir (verschärfter Kapitalismus)."⁵

3 İngiliz tarihçi Eric John Hobsbawm XIX. yüzyıl İngiliz kapitalizminin belirli bir dönemi için toplumsal kalıp ile kapitalist uygulama arasındaki kaymayı çok açık bir şekilde kanıtlar. *Histoire économique et sociale de la Grande-Bretagne*, Eric John Hobsbawm, Paris, Éd. du Seuil, 1977, 2 cilt.

4 Land: Almanya'da eyalet. (ç.n.)

5 Kriminaloberrat Schwerdtfeger, Uwe Mühlhoff'la görüşme.

Örgütlü suç nasıl tanımlanmalı ?

İsviçre Ulusal Bilimsel Araştırma Fonu uzmanlarına kulak verelim: “Çalışma biçimi uluslararası şirketlere benzeyen bir örgüt, yasal ekonomiden yararlanarak, ama kuralları çiğneyerek, mümkün olan en yüksek kârlara ulaşabilmek için kişilerin görevleri en küçük ayrıntısına kadar belirlenmiş, uzun süre yerinde kalmak üzere ve tamamen kapalı olarak düşünülmüş küçük hücrelerden oluşan bir yapıday- sa örgütlü (uluslararası) suç var demektir. Böyle bir örgüt en yüksek kâra ulaşabilmek için şiddete ve tehdide başvurur, iktisat ve politikayı etkilemeye çalışır. Genellikle çok hiyerarşik bir düzene sahip olan örgütün elinde iç düzenini korumaya yarayan gerekli mekanizma da mevcuttur, başroldeki aktörler ise kolaylıkla yer değiştirebilir.”¹

Birleşmiş Milletler daha da kötümserdir. Napoli Konferansı’nda² tartışılan ve kabul edilen Kıtalararası Organize Suçla Mücadelede Evrensel Plan” adlı raporu hazırlamakla görevli uzmanlar topluluğu aşağıda sıralanan özellikleri belirledi: “suç amaçlı grupların oluşturulması; bazı kişilere grupları yönetme imkânı veren hiyerarşik bağlar veya kişisel ilişkiler; şiddete, tehdide ya da rüşvete başvurma; kara paranın aklanması.”

¹ İsviçre Ulusal Bilimsel Araştırma Fonu, araştırma programı, *Violence au quotidien et Crime organisé*, Bern, 1995, sunuş bölümü, s. 6, Marc Pieth yönetiminde.

² Birleşmiş Milletler Konferansı, “Örgütlü Suç ve Uyuşturucu Ticareti”, Napoli, 21-23 kasım 1994.

1920 yılında James D. Rockefeller tarafından Cenevre’de kurulan Milletler Sarayı Kütüphanesi Avrupa’daki en önemli sosyal bilimler kütüphanesidir. Bu kurumun ana bilgisayarı “uluslararası örgütlü suç”un karşılığı olarak 27 ayrı tanım vermektedir.

Suç kartelleri gökten düşmediler; her birinin kendine özgü bir tarihçesi, gerekçesi, onu yasal kılan “değerleri” ve oluşumunu belirleyen toplu davranış kuralları vardır.

Bu kitapta adı geçen kartellerin her birinin varoluş nedenini açıklamak imkânsızdır; bu nedenle bir tek örnekle, Sicilya mafyasıyla yetineceğiz.

Arapça kökenli bir sözcük olan mafya ilk kez karşımıza XVI. yüzyılın sonlarına doğru, Sicilya’nın güney bölgelerinde çıkmaktadır. Sözlük anlamı “kahramanlık, cesaret” olduğu kadar “kendine güven” ve “kibir”dir de.

Sicilya’nın Normanlardan kalma tarım yapısı 1812’de Napoli kralının bir karnamesiyle altüst olur: bu karnameyle Sicilya, Calabria, Basilicata, gibi çok değişik uygarlık ve toplumlardan oluşan krallığın merkez dışı güçlerini zayıflatma, derebeylerinin ayrıcalıklarını azaltma ve özellikle Sicilya’da prenslerin iktidarına set çekme amaçlanır. Bu karara karşı birleşen derebeyleri gizli topluluklar oluşturur ve Napoli kralıyla mücadele amacıyla “onurlu insanlar” görevlendirirler. Bu gizli topluluklar *mafya* adını alır.

Tarih karmaşık ve çelişkili bir bilimdir. İtalya’nın birleşmesi Savoia krallarının yönetimi altında 1865 yılında gerçekleşir. Napoli Krallığı ortadan kaybolur ancak toplumsal bilinçaltı Napoli tahtında birbirini izleyen hanedanları (İspanyol, Fransız) “yerli” olarak görmeye devam eder. Yabancı olan, silahlardan aldığı güçle Napoli’nin bağımsızlığını ortadan kaldıran, Kuzey’den gelen adam ya da Piemonteli fatihtir.

Mafya bu süreç içinde değişim geçirir: prenslerin hizmetindeki gizli topluluk niteliğinden çıkar, işgalciye karşı direniş örgütü olur ve yurtseverliğiyle, en azından Sicilya’da popüler bir inanılrlık kazanır. 1893 yılında 100 000’i aşkın Sicilya köylüsü Roma’ya karşı ayaklandığında. Roma belgeleri Sicilyalı bu asileri mafya olarak adlandırır.

Mafya XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında yeni bir

evrim geçirir: sefalet on binlerce Pugliyalı, Calabrialı ya da Sicilyalı aileyi göçe zorlar. Böylelikle göçmen gemilerinde de bulunan mafya uluslararası ilişkilerini kurar.

Göçmenleri kabul eden ülkenin yasalarına direnen mafya, bağımsızlığını korur, ayrımcılık kurbanı göçmenlerin haklarını kollayacak bir örgüte dönüşür, bu arada da suç işlemeye başlar. Bu noktadan itibaren mafyanın ikiye bölündüğünü, bir “eski” ve bir “yeni” mafyanın belirdiğini görüyoruz. Yeni mafya Atlantik’in karşı kıyısında gelişirken, eski mafya Güney İtalya’daki konumunu güçlendirir.³

Mafya 1943 yılında uluslararası yasallığa kavuşur. Amerikan ordusu ve donanması Sicilya çıkarmasına hazırlanmaktadır. Stratejik Hizmetler Bürosu (OSS, CIA’nın atası) beşinci gücü oluşturmakla görevlendirilir. Bu güç çıkarma kuvvetlerini karşılayacak ve hedeflerine varmalarında rehberlik yapacaktır. OSS başta Lucky Luciano olmak üzere New York’ta yerleşik Sicilya asıllı mafya babalarıyla görüşür. Sonuçta hatasız habermalmaya dayalı, Alman garnizonlarının tam yerini gösteren ve yerel mafya tarafından hazırlanan mükemmel haritalarla donanmış çıkarma güçleri büyük bir başarı elde ederler. Amerikan ordularını karşılayan ve Sicilya’nın başlıca babası olan küçük ve zayıf Calogero Vizzini, komutana “onurlu insanları” belirten bir liste verir. Amerikan karargâhı listede adı geçen “mafioso”ları⁴ adanın çeşitli kent ve kasabalarına belediye başkanı olarak atar ve Don Calogero’ya Amerikan ordusunun “onursal albayı” rütbesini verir.

İtalya’da Birinci Cumhuriyet sırasında Sicilya mafyası şaşırtıcı bir dokunulmazlığa sahiptir: komünizme şiddetle karşı olan babalar Roma yöneticileri tarafından gözetime gerekten kişiler olarak görülür ve Soğuk Savaş boyunca mütte-

3 Cosenza Üniversitesi’ndeki dostlarıma, özellikle de Carlo Carbone ve Luigi Gallo’ya değerli bilgileri için teşekkür borçluyum. Rubbettino Yayınevi (Cosenza ve Messina) mafya oluşumunun tarihsel gelişiminin incelenmesinde, gerek çeviriler, gerekse de orijinal eserlerle önemli bir rol oynamaktadır. Daha fazla bilgi için, bkz. *La Mafia durante il fascismo*, Christopher Duggan, 1986; *Classi sociali, economia e politica in Sicilia*, Jane ve Peter Schneider, Pino Arlacchi’nin önsözüyle, *Economia assistita da mafia*, 1989; Mario Centorino, 1995. Toplum bilim alanındaki eserler için, bkz. *La Mafia interpretata, dilemmi, stereotipi, paradigmi*, Umberto Santino, 1995; *La Mafia, la morte e il ricordo*, Renate Siebert, 1995. Pino Arlacchi’nin temel eserine daha ilerde değineceğiz.

4 Mafioso: mafya üyesi. (ç.n.)

fık olarak tanınırlar. Bütün bunlara ek olarak, ülkeyi 1945'ten 1992'ye kadar yöneten Hristiyan Demokratlar, babalarla olan yakınlıkları sonucunda, ülkenin güneyinden rahat çoğunluklar çıkartır.⁵

Savaş sonrası ortaya çıkan ve Amerikan kapitalizminin mantığından etkilenmiş bu yeni babalar artık halkın veya toprakların denetimiyle ya hiç ilgilenmezler, ya da bu denetim onların önem sıralamasının başında yer almaz. Onların ilgisini çeken, gayri menkul, deniz taşımacılığı, ithalat ve ihracat, bankacılık gibi piyasalardır. Tıpkı ilgi alanları gibi çalışma tarzları da değişmeye başlar: her biri bir toprak parçasında kök salmış ailelerin bir arada yaşama pazarlıklarının yerini piyasaların denetimini ele geçirmek için başlatılan kardeş kavgası alır.

1997 yılı temmuzunda Palermo Savcılığı önemli bir çetenin çökertildiğini bildirir. Kentin resmî ihalelerinin hemen hepsini denetimi altında tutan ihale çetesi, 1993 yılında tutuklanan ve ömür boyu hapse mahkûm edilen Toto Riina tarafından yönetilmektedir. Kuzey'in büyük taahhüt şirketleri ile kentin açgözlü kamu görevlileri arasındaki ilişki, Riina'nın yardımcılarının biri olan Angelo Siino tarafından yürütülmektedir. Mafya'nın denetimi altındaki inşaatların arasında velodrom, Petraglia Hastanesi, toplu taşıma garajları, üniversite ve belki de en önemlisi, yeni Adalet Sarayı sayılabilir.⁶

Mafya tarafından denetlenen taahhüt işlerinin yıllık ciro-su 50 milyar doları geçer. Bu cirodan kaynaklanan mafya varlığı da 100 milyar dolardan fazladır.⁷

Mafyanın gerçekleştirdiği işler önceden planlanmış ve sürtüşmenin olmadığı bir faaliyet değildir. Aksine, birbirleriyle savaşıyor, birleşen, işbirliği yapan ya da rekabet eden ailelerin ve çevrelerin dolambaçlı bir karmaşasıdır.

Mafya kültürü dört ayrı coğrafi bölgede gelişmiştir. Bunlardan Cosa Nostra bir "kubbe" (belli başlı aile reislerinin bir araya geldiği toplantı) tarafından yönetilir ve şemsiyesi altında topladığı 180 aile, 5 500 "onurlu insan" ve 3 500 tetikçiy-

5 *Excellent Cadavers. The Mafia and the Death of the First Italian Republic*, Alexander Stille, New York, Random House, Pantheon Books, 1995.

6 Ajans haberleri, *La Tribune de Genève*, Cenevre, 11 temmuz 1997.

7 Alexander Stille, a.g.e.

le bütün toplulukların en güçlüsüdür. Camorra, Campania bölgesini, diğer bir deyişle Napoli hinterlandını oluşturan geniş sanayi ve tarım topraklarını denetlerken, 145 kabile içinde örgütlenmiş 7 000 üyeden yararlanır. Adriyatik Denizi kıyısında Puglia bölgesi Sacra Corona Unita tarafından kontrol edilir. XIX. yüzyılda Sicilya ve Campania ailelerinin kaçaklarınca kurulan bu topluluğun 1 000 üyesi vardır. Calabria'ya gelince, önce Napoli Krallığı, daha sonra da birleşik İtalya tarafından en uzun süre ihmal edilmiş olan bu bölgenin geçit vermez, ama muhteşem dağlarında yüzyıllar boyu gizlenen topluluklar arasından Osmanlı işgalinden kaçan Arnavutları, Hristiyan dinine geçmiş Kuzey Afrika Müslümanlarını, Sefarad Musevileri, Kuzey'in zulmünden kaçan Protestanları sayabiliriz. Kuzeyden güneye ya da güneyden kuzeye giden yolcuların soyulmasına dayanan ve atalardan miras kalan haydutluk bugün 80 ailede örgütlenmiş 5 000 üyeli N'Dranghetta'yı doğurmuştur.

“Mafia” kavramının dünya çapında yayılması son yıllarda gerçekleşmiştir. Can çekişip ölen Sovyetler Birliği'nin küllerinden doğan çeteler kendilerini *mafya*, üyelerini ise *mafiosniki* olarak adlandırıyor. Resmî belgelerde de bu çete ve insanlar için aynı ad kullanıldığından çetelerle mücadele eden Batı polisleri de mafya adını benimsemişlerdir.

Bugün artık “mafya” kavramı bütün dünyada “örgütlü suç”la eşanlamlıdır. Kesin kanı sahibi olmak için ilginç bir belge olan *Krim-Dok* adlı CD-Rom'u incelemek yeterlidir. 1997 yapımı bu belge Uluslararası Cinayet Masaları Örgütü (OPİC, ya da daha popüler adıyla, İnterpol) üyesi 177 ülkeden derlenen 100 000 aşkın kaydı içermektedir.⁸

Dünyamızda faaliyet gösteren değişik mafyalar arasında amansız bir rekabet vardır. Değişik coğrafi, toplumsal, ulusal ve kültürel kökenden mafyalar arasında çok sayıda savaşta her yıl yüzlerce ölü verilir. Mafyalar işbirliği yapsalar da bu sadece belirli bir amaç için kurulmuş nazik ortaklıklar ya da Robert Putnam'ın deyişiyle “ortak teşebbüsler”dir

⁸ *Krim-Dok*, Fachhochschule für Polizei (Yüksek Polis Enstitüsü tarafından yayımlanmış CD-Rom, Villingen-Schwenningen, Almanya.

(*Joint venture*).⁹ Kısaca konjonktürün emrettiği, belirli bir amaca yönelik, belirli süreli işbirlikleri söz konusudur.

Putnam'ın değindiği "ortak teşebbüsler" arasındaki farklılıkları gözetmek yerinde olacaktır: Rus, İtalyan, Kafkas, Kolombiya, Kuzey Amerika, Çin ya da Japon asıllı büyük suç kartelleri, cürüm sermayesinin biriktiği ekonomik sektörlerin başlıcalarının büyük bir çoğunluğunu denetler. Bu gibi uluslararası karteller aralarında, piyasaların belirli bir süre paylaşılması amacına yönelik kısa süreli işbirliği anlaşmalarını imzaladıkları gibi birbirlerine lojistik destek de sağlarlar. Buna karşılık bu tür büyük karteller ile yerel çeteler arasında anlaşma ya da paylaşma görülmez. Çokuluslu bir kartelin ekonominin belirli bir sektörünü, ya da belirli bir pazarı veya bir bölgeyi ele geçirmeyi kararlaştırdığında kartelin te-tikçileri yerel haydutları Kalaşnikovlarıyla temizlerler.

Bir örnek: 1990'lı yılların başında Sicilya Cosa Nostrası Dauphiné bölgesini ele almaya karar verir. Bu bölgede fuhuş, sigorta dolandırıcılığı, para makineleri, başta restoran sahipleri olmak üzere esnafın haraca bağlanması gibi faaliyetler genellikle Grenoble asıllı sakin ve iyi örgütlenmiş bir grubun denetimindedir. Cosa Nostra'nın kararı bütün bunları değiştirir. Bu karara uymamakta direnen yerel haydutlar teker teker ve hep aynı biçimde temizlenir: iki kişilik bir motosiklet, kukuletalı bir sürücü ve yine kukuletalı bir katil. Genellikle sokak ortasında, çabuk ve temiz.

Yukarıda sözü edilen temizlik kampanyasının en ileri safhasında, aralık 1995 ve mayıs 1996 arasında, Grenoble çetesi üyesi yedi kişi öldürülür. 17 mayıs 1996 günü şehrin otoparklarından birinde 32 yaşında bir çeteci iki şarjör dolusu saçmayla delik deşik edilir. Ondan hemen önce de iki önemli yerel yönetici katledilmiştir: Jean-Pierre Zolotas ve Antonio Sapone. Kurbanlardan diğer üçünün sabıka kaydı yoktur.¹⁰

Lyon bölgesi SRPJ polislerinin son görgü tanığı şu anda

⁹ *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Robert Putnam, Robert Leonardi ve Raffaella Nanetti'nin katkılarıyla, Princeton University Press, 1993.

¹⁰ Lyon SRPJ (Bölgesel İnzibat Gücü) üyesi polisler yukarıda adı geçenleri hayduttan çok "dahil olmuş kurbanlar" olarak tanımlar.

ciğerleri delinmiş, dili kesilmiş, çenesi parçalanmış, leğen ve omuz kemikleri kırılmış halde bir hastane yatağında yatmaktadır. Polislerin sorularına özel üretilmiş bir makineye sağlam kalan parmaklarını vurarak cevap vermeye çalışmaktadır.

Ekonomik suçun kapladığı muazzam alan kitabımıza konu edilmemiştir. Bu cürmü burada, örgütlü suç ile aralarındaki ince çizgiyi gösterebilmek için anıyorum.

Frankfurt am Main bu kıtanın en önemli finansal merkezidir. Burada gerçekleştirilen suçlar, nitelikleri bakımından Hesse eyaleti Cinayet Masası'nın Landeskriminalamt'ının çalışma alanına girerler. Landeskriminalamt Örgütlü Suç Bölümü Başkan Yardımcısı Başkomiser Fach ve çalışma arkadaşları Hofer ve Krieg'in uygulamada çok zengin deneyimleri vardır. Krieg'e göre: "Ekonomik suç konusunda, olayların yüzde 99'unun baş aktörleri belli olmasına rağmen haklarında işlem yapmak imkânsıza yakındır, çünkü bir suçlu, kuruluşun hiyerarşisi içinde ne kadar yükselmişse, o hiyerarşi tarafından o ölçüde korunmaktadır. Bir bankanın hile yapan veznedarı polise ihbar edilir. Aynı bankanın bölüm şefi bu ihbara konu olmaz ancak gizlice işine son verilir. Suçlunun yüksek yönetim kademelerine üye olması durumunda hiyerarşi yaptığı pazarlıkla sessiz kalmasının karşılığını alır ve suçluya istifa etmesi telkin edilir, tazminat ve yüksek emekli maaşı karşılığında işten el çekmesi sağlanır. Ekonomik suç söz konusu olduğunda bu suçun kurbanı kuruluşlar ekonomik itibarlarını ve halk gözündeki inanılabilirlik ve güvenlerini yitirmemeyi tercih ederler."¹¹

Uluslararası örgütlü suç ile ekonomik suç arasındaki ayrım, bu konunun uzmanı ve Frankfurt Üniversitesi Ceza Hukuku Prof. Winfried Hassemer'in¹² de belirttiği gibi, örgütlü suçun temel niteliği yasal ve siyasal mekanizmaları korkutmak, felce uğratmak ve gerektiğinde yozlaştırmaktır. Ekono-

¹¹ Başkomiser Fach, Hofer ve Krieg; Uwe Mühlhoff'la görüşme.

¹² "Innere Sicherheit im Rechtsstaat", Winfried Hassemer, *Der Strafverteidiger* dergisi, no. 12, 1993.

mik suçluların elinde ise bu gibi silahlar bulunmaz. Diğer bir deyişle ancak hükûmetlere, parlamentolara, polis yönetimine ya da adliye sarayına sızacak kadar güçlü olan, özetle kendini vuracak kolu felce uğratabilen suç örgütleri gerçek ve sürekli bir dokunulmazlığa erişirler. Bu güçteki suç odakları hukuk devletiyle pazarlık edebilecek bir karşıtoplum oluştururlar. Kendileri için bir *rechtsfreier Raum* ya da yasadan arındırılmış bölge oluştururlar ve bu bölgede hiçbir toplumsal kuralın ya da yasal cezanın işlerini engellemesine izin vermezler.

Hassemer teorisi Rusya, Kolombiya ve hatta İtalya gibi ülkelerde tümüyle geçerliyken Fransa, Almanya ve İsviçre'de bazı koşullar gerektirir.

Ekonomik suç ile örgütlü suç arasındaki ayrımı biraz daha inceleyelim. Örgütlü suçun patronları ellerindeki sermayeyi yasadışı yollardan elde ederler, aynı yollardan artırır ve nemalandırmak, çoğaltmak ve refaha ermek için de suç sayılacak kurnazlık ve hilelere başvururlar. Ekonomik suç örgütünün parası ise başka yollardan hareket eder: eldeki sermaye -sanayi veya ticaret kuruluşu, banka, toprak, vb- yasal yollardan miras veya kazanç yoluyla elde edilmiştir. Ancak yol boyu engellerle karşılaşıldığında, bir krizin kârları ya da sermayeyi eriteceğinden endişe edildiğinde örgüt bu parayı kurtarmak için suç olarak tanımlanan yollara başvurur.

Söylediklerimi belirginleştirmek için birbiriyle çelişen iki örneğe yer vermek istiyorum. "Üstad" olarak adlandırılan ve kitabın daha sonraki bölümlerinde etraflıca ele alınacak olan K. A. Rus mafyasının önemli örgütlerinden birini yönetmekte, bir *raketiri* ordusuna komuta etmektedir. Sahip olduğu muazzam sermayenin tümü suç sayılan yollarla elde edilmiştir. Diğer bir deyişle bu bir örgütlü suç örneğidir. Şimdi de size ekonomik suçtan bir örnek: Zürich'in önemli avukatlarından birisi kurduğu yatırım şirketi için, gazete ilanı yoluyla yasal sermaye toplamaktadır. Bazı talihsiz yatırımlar sonunda şirket güç durumlara düşer, avukat sermaye artırımına gider ve bunun için yalan dolu bir broşür hazırlayarak kendisine sermaye sağlayan kişilerin adlarını belirtir. Dolandırıcılıktan hüküm giyen avukat barodan da ihraç edilir.

Şiddet unsurunun değerlendirilmesinde de aynı ayrım

gözetilir: şiddet, ekonomik suça ya da örgütlü suça hizmet edişine göre sınıflandırılır.

Rus mafya babalarının hizmetindeki bazı profesyonel katillerin Amerika, Rusya ya da Avrupa'nın görkemli kamu binalarında özgürce dolaşmaları rastlantı değildir. Evrak çantalarında gizledikleri en ileri teknoloji ürünü silahlarıyla bu katiller efendilerinin kendilerine gösterdikleri insanları, uyruğuna, yaşına, toplumsal durumuna ya da görevine bakmadan boğazlar, kurşunlar ya da zehirlerler. Rus mafya babaları şiddetten sermaye edinmek, bu sermayeyi rekabete karşı koruyarak artırmak, saklamak veya başka ülkelere aktarmak için yararlanır.

Ekonomik suçluların hizmetindeki bir katilin, 50 yaşlarında esmer bir dev olan João Lelo'nun -eğer varsa vicdanı yüzlerce *posseiro*,¹³ tarım işçisi, sendikacının öldürülmesinin yüküyle ağırdır- örneğine bakalım. Brezilya'nın Mato Grosso Eyaleti toprak ağalarının hizmetindeki bu *pistolero*¹⁴ 3 aralık 1995 tarihinde ölümcül bir hata yapar: yerel bir kutlama sonrasında, yanındaki iki güzel kadınla kırmızı 4x4 Toyota'sına binerken beş korumasını uzaklaştırır. Güneş Mato Grosso ufukları üzerinde yükselirken uzun saçlı ve blucinli, kimliği belirlenemeyen bir kişi otomobile yaklaşır, susturucu takılmış tabancasından çıkan altı kurşunla João'yu öldürür.

Gerek Rus katillerin, gerekse de João Lelo gibilerinin suça yönelik enerjileri, kişisel vahşetleri ya da profesyonel yetileri aynıdır. Bunlardan birincileri uluslararası örgütlü suç kartellerinin hizmetinde -adına değil- çalışırken Lelo gibileri büyük topraklar üzerindeki hakları uzun süreden belli bilinen, bazıları XVII. yüzyıl Portekiz Kralı II. João'ya dayanan toprak ağaları için çalışırlar.

Israr ediyorum: ekonomik suçu hafif bir cürüm olarak değerlendirmiyorum. Bu suçun Batı Avrupa ekonomilerinde yaptığı tahribat ve bizlere verdiği zarar korkunçtur. Ancak bu kitap çok daha tehlikeli bir düşmanı, kıtaları aşan örgütlü suçu hedef aldığından amacım onun maskesini indirmek, onu anlamak ve öncelikle onunla savaşmaktır.

13 Posseiro: Portekizce, küçük toprak sahibi. (ç.n.)

14 Pistolero: Portekizce, silahşör. (ç.n.)

Yönetmek için öldürmek

1453 yılının mayıs ayında, amacının Bizans Hıristiyanlığının sona erdirilmesi olduğunu açıkça belli eden Fatih Sultan Mehmed'in orduları Konstantinopolis surları önünde savaşırken içerde İustinianos yanlısı din adamları ile Notaras teorilerinin taraftarları sonu gelmez tartışmalara dalmıştı. İmparator XI. Konstantinos yer yer yıkılmış surlar üzerine ikonalar yerleştirerek dinsiz orduların gerilemesini büyü yoluyla sağlamaya çalışıyordu.¹

Örgütlü suçun babaları da bugün demokratik toplumlarımızın surlarına kadar dayanmışlardır. Birleşmiş Milletler örgütünün incelikli kararlarını, Avrupa Parlamentosu'ndaki sonu gelmez tartışmaların tutanaklarını ya da yargıçların, akademisyenlerin ve polisin uluslararası örgütlü suç hakkındaki toplantılarının raporlarını okurken saldırganın vahşi şiddetine sözlerin büyüsyyle karşı koymaya çalışan günümüz yöneticilerinin XI. Konstantinos'tan pek farklı olmadıklarını düşünüyorum. Bugün bile hâlâ kolokyumlar düzenleyip raporlar hazırlıyorlar !

Victor Hugo "Söz, dünyayı ayaklarının altında tutar ve köleleştirir" der. Günümüz yöneticilerinin de bu kanıda oldukları açıktır.

Ne büyük aymazlık !

1 *Vie et Mort de Byzance*, Louis Bréhier, Paris, Albin Michel, 1946, yeni baskı 1969.

Suç patronları tartışmaz, konuşmaz, pazarlık etmez: öldürürler.

Örgütlü suç kartellerinin tümünde şiddet aynı kaynak tarafından kullanılır. Bu amaç için yetiştirilerek donatılmış ve sadece örgütün en üst kademelerine hesap veren bağımsız birimlerce uygulanır.

Şiddet birimleri çok amaçlıdır: bir yandan örgüt üyelerinin fizikî güvenliğini sağlarken, bir yandan da hainleri (ya da sadece ihanetinden kuşku duyulanları) acımasızca ortadan kaldırır, iç düzeni sağlar. Bir diğer görevleri, örgütün gelişmesinden ve “pazarlama”dan sorumlu olanların yeni bir faaliyet alanı belirlemesi, bu alanda çalışan rakiplerin yok edilmesidir. Kartellerin elindeki kârların inanılmaz ölçüde artmasının gerisinde yatan nedenlerin en önemlisi, bu örgütlerin faaliyet gösterdikleri alanlarda tekel gibi çalışabilmeleridir. Tekel imtiyazı da ancak en vahşi şiddetle elde edilir.

İnterpol her yıl, ulusal istatistiklere dayanarak, öldürme ve katliam verileri yayımlar. Bu veriler, bütün ülkede şiddetin hesaplanmasında kullanılır.²

Barış içindeki ülkeler arasında Kolombiya dünyada şiddetin en yoğun olduğu ülkedir. İnterpol kayıtlarına göre bu 36 milyon nüfuslu ülkede 1996 yılında 25 723 cinayet, katliam ve önceden tasarlanmış öldürme olayı belirlenmiştir. Kolombiya’da cinayet, ölüm nedenleri arasında birinci sıradadır ve bilinen bütün hastalıkların ve trafik kazalarının önündedir.

Kolombiya’da 1996 verileriyle önceden tasarlanmış saldırılarda ölüm oranı 100 000 kişide 77,4 olarak belirlenmektedir. Kıyaslama amacıyla belirtmek gerekirse, aynı dönemde ABD’de 25 000 kişinin, hayatlarını önceden tasarlanmış saldırılar sonucu kaybettiklerini, 1,6 milyarlık Çin’de ise bunun 16 000 kişiyle sınırlandığını söylemek mümkün.

Karanlık Kolombiya tablosunun ressamı genellikle çok genç ve eğitimsiz kişilerdir. Sürekli işsizlik sonucu sefaletle mahkûm bu insanlar ailelerine katkıda bulunmak için cina-

² Bir uyarı: bu istatistikler örgütlü suçla bağlantılı olmayan cinayetleri de içerir. Aşk cinayetleri, adi suçluların işlediği cinayetler, vb gibi.

yet işine girmekte sakınca görmezler. Aralarından büyük bir çoğunluğu sıkı Katolik'tir, üstlendiği görevi başarabilmek için azizlerine dua edip heykeli önünde bir mum yakmaktan geri kalmaz.³

Şiddet, kıtaları aşan örgütlü suç kartellerinde ilerlemenin en önemli etkeni olup dikey toplumsal hareketi doğurur. "Tetikçi"nin aklı, kurnazlığı, kendine hâkim oluşu ve en önemlisi, vahşiliği ve soğukkanlılığı, yükselmesini etkileyen niteliklerdir.

"Domuz" olarak adlandırılan ve Cosa Nostra'nın yönetiminde Toto Riina'nın selefi olan Giovanni Brusca örneğini inceleyelim: Brusca, Palermo ve Corleone yolu üzerindeki dağlık bir köyde, mafya bağlantılı bir ailenin oğlu olarak 1964 yılında doğdu. Domuz gibi ensesi, siyah saç ve sakalları, delici küçük gözleriyle Giovanni yetenekli bir katildir. Örgüt içindeki hızlı yükselişini oldukça başarılı birkaç şiddet eylemine borçludur.

23 Mayıs 1992 güneşli, güzel bir gün: Yargıç Giovanni Falcone, eşi ve korumaları, deniz kenarını izleyen Messina-Palermo yolu üzerinde saatte 160 km hızla ilerleyen üç zırhlı otomobildeler. Yol üzerindeki köprüye hâkim bir tepede Brusca ve suç ortakları ilerleyen konvoyu izliyor. Birdenbire Brusca parmaklarıyla elinin altındaki bir düğmeye basar: aşağıdaki yolda büyük bir patlama otomobilleri havaya uçururken Falcone, eşi ve üç genç polisin cesetleri tanınmayacak derecede parçalanır.

Yukarıdaki olaydan iki ay sonra, Falcone'nin görevini devralan meslektaşı ve arkadaşı Yargıç Paolo Borsellino zırhlı otomobili ve korumalarıyla Palermo'da annesini ziyarete gider. Konvoy, yine Brusca tarafından yerleştirilen bombayla havaya uçurulur: bir kez daha, geride kimse kalmamıştır.

Falcone ve ailesine karşı düzenlenen saldırıda Brusca'ya yardım edenler arasında bir kişi vardır: Santino di Matteo. Tutuklanan Di Matteo polisle işbirliği yapmaya karar verir. İşbirlikçinin 11 yaşındaki küçük oğlu Giuseppe'yi kaçıran Brusca, çocuğu elleriyle boğar ve küçük cesedi asit banyosunda eritir.

Papa II. Johannes Paulus, mayıs 1993'te Agrigente konuşmasında örgütlü suçu, cinayetleri ve Cosa Nostra'yı kesin bir dille lanetler. Cevap olarak Brusca, San Giovanni in Laterano Katedrali'nin bombalanması emrini verir. Roma kapılarındaki bu tapınak Batı dünyasının en eski anıtlarından biridir.

Bütün bu "kahramanlıklar" Domuz'un göz kamaştırıcı bir hızla yükselmesini sağlar: 29 yaşında Cosa Nostra'nın başına geçer.

Aşiret yasası

Suç örgütlerinin oluşumunda etnik köken belirgin rol oynar. Bunu daha iyi anlayabilmek için Kazak, Çeçen, Kosovalı çetelerle mücadele eden Fransız, Avusturyalı, Alman veya İngiliz sorgu yargıçlarının anlattıklarına kulak vermek yeterlidir. Sürekli olarak aşılmaz bir duvara çarpan bu yargıçlar cesaretlerini kaybetmek üzeredir. Tüm polis ve sorgucuların karşısına dikilen engel aynıdır: etnik kimliğe dayanan bir karteğe sızmak hemen hemen imkânsızdır.

Kartellerin büyük bir bölümünün öldürücü etkisini ve işleyişini anlayabilmek için etnik niteliği iyi değerlendirmek şarttır.

Bir parantez açarak her türlü ırkçı söylemi lanetlediğimi belirtmek istiyorum. Bunun yanı sıra, Avrupa polislerinin Kafkasya'nın, Balkanlar'ın, Rusya'nın ya da diğer bölgelerin etnik kartelleriyle mücadelesinin yeterli olacağını da söylemiyorum. Etnik kimliğe dayanmadan faaliyet gösteren Fransız, Alman, vd suç örgütleriyle de mücadele edilmelidir; bunlardan sonra farklı etnik kökenden gelen karteller vardır. Bütün bunlara rağmen, Batı Avrupa güvenlik ve adalet güçlerinin karşısındaki en büyük engel etnik temellere dayanan kartellerin varlığıdır.

Etnik temellere dayalı kartellere daha yakından bakalım. Paul Valéry'nin deyişiyle "Olaylar inancın varlığını sürdürdüğü dünyaya nüfuz edemezler." Etnik temellere dayalı tüm

topluluklar güçlü inançlara ev sahipliği yaparlar.

Tarihin, coğrafi bölgenin paylaşılması, ortak dil, sağlam ve güçlü aile bağlarından doğan etnik kimlik, karşımıza objektif bir veri olarak çıkar. Yakından bakıldığında ise aynı nitelik toplumsal öznelliğe dayanır. Ne kadar destansı olursa olsun ortak kökenden gelmenin, özel bir toplumsal kadere sahip olmanın ve kan bağının yarattığı dayanışmadan oluşan bir topluluğun parçası olma duygusu, güçlü inanışlarla beslenir. Bunlar, genellikle yadsınılamayan mantık dışı, inanışlardır. Bütün bunların sonucunda insan üyesi olduğu etnik topluluğu diğerlerinden daha üstün görür.

İnançtan daha güçlü, motive edici ve körleştirici bir olgu yoktur. İnanç dünyasına gerçek giremez. Hayaller, düşler, kuşklar ve itiraz edilemez belirtiler insanın iç dünyasının malıdır. Harçları etnik nitelik olan toplumların bu denli güçlü olmalarının, üyelerini kolayca harekete geçirmeleri ve yıkılmamalarının nedenini bu inançta aramak gerekir.

Toplumsal gruplar için gerçek olan, örgütlü suç kartelleri için de geçerlidir. Etnik niteliğe dayalı suç hiyerarşileri hepsinden daha etkilidir.

Bu gerçeği daha iyi anlatabilmek için üç ayrı kültürden alınma örneklerle bakmayı öneriyorum.

Birincisi, Hacı Muhammed Eyüb Afridi'dir. Esmer tenli ve bıyıklı olan bu yakışıklı adam Afganistan ve Pakistan arasındaki Hayber Geçidi'nin yolu üzerindeki tepeleri 2 000 yıldır ellerinde tutan Peştü Afridi Aşireti'nin başıdır. Hayber Geçidi Orta Asya'yı güneye bağlayan yolun üzerindeki en stratejik ve en önemli geçittir. Büyük İskender, Roma lejyonları, Bizans *basileus*'ları¹ Moğol kağanları ve Kraliçe Victoria'nın askerleri hep bu geçidi kullanmışlardır. Hindu-kuş Dağları'nı güneydeki verimli ovalara, Himalayaların güneyindeki vadilere ve İndus Irmağı kıyılarına bağlayan 18 km uzunluğundaki bu geçidi elinde tutan, kim olursa olsun, güçlü birisidir.

Peştular gelişigüzel insanlar değildir. Uzun hayatlarıyla olduğu kadar cesaretleriyle de ünlenmişlerdir. Aşiret reisi

¹ Basileus: Bizans imparatoru. (ç.n.)

Afridi, Asya'da, Yakındoğu'da ve Avrupa'da yerleşik kuruluşlar ve ortaklıklardan oluşan malî bir imparatorluğun da başında oturur. Pakistanlı yetkililere göre servetinin kaynağı eroin kaçakçılığından gelmektedir.

Gizem dolu bu dünyada beklenmeyen bir olay gerçekleşir ve 1995 yılının aralık ayında Afridi Aşireti reislerinin iktidardan ayrıldığını açıklar.

Eyüb Afridi'nin devrilmesinin öyküsü şaşırtıcı, şaşırtıcı olduğu kadar da yer yer karışıktır. Dondurucu bir aralık günü, Peşaver'in saydam göğü altında, sahibin² yeğenleri ve aynı zamanda en yakın yardımcıları olan Hacı Babu Afridi Han ve Nurâlem Afridi, Peşaver Üniversitesi'nin de bulunduğu mahalledeki şatolarında uluslararası bir basın toplantısı düzenler, yanına Eyüb'ün üç oğlunu ve aşiretin ileri gelen erkeklerini de alarak Eyüb Afridi'nin Amerikan yetkililerine sığındığını açıklarlar.

Babu'nun açıklamalarına göre, hastalanan Eyüb önce Bağdat'ta, daha sonra da Tahran'da tedavi görür. İyileştikten sonra Hayber Geçidi yöresine, Tirah Vadisi'ndeki kalesine geri döner. Bir süre sonra buradan da ayrılarak, yanında birkaç sadık adamıyla Afganistan'da Nangarhar Vadisi'ne ulaşmak üzere karlı dağları yürüyerek aşar. Afganistan Cumhurbaşkanı Rabbani'den aldığı sözlü güvence üzerine bir kamyonu binerek Kâbil'e geçer.

Eyüb Afridi 11 aralık 1995 günü bir kargo uçağına biner ve Dubai'ye ulaşır. Afgan pasaportuna Amerikan vizesi alır ve normal bir uçak seferiyle New York'a varır.

Babu, büyük reisin haklarını savunmak amacıyla, New York'ta bir hukuk bürosuyla anlaşma yapıldığını açıklar ve Eyüb'ün hareketinden önce bir jirga (aşiret yaşlılarınca oluşturulan mahkeme) önünde suçsuzluğunu kanıtladığını ve beraat ettiğini belirtir.

Açıklamalarının sonunda Babu "Amerika'da ona ne yapılacağını kestiremiyoruz. Tek bildiğimiz, Hacı Sahib'in suçsuz olduğu ve kötü bir şey yapmadığını tüm dünyaya kanıtlayacağıdır"³ der.

² Sahip: Peştü aşiretlerinin reisi.

³ Bkz. *The News*, İslamabad, 17 aralık 1995 ve *The Dawn*, İslamabad, 18 aralık 1995.

Aynı yılın sonunda New York eyaletinde Doğu Brooklyn mahkemesi, 1988 yılından beri uluslararası bültenle aranmakta olan zanlı Muhammed Eyüb Afridi'nin uyuşturucu kaçakçılığı, dolandırıcılık, uyuşturucu gelirlerinin aklanması, gümrük yasalarına muhalefet, kaçakçılık ve evrak sahtekârlığından tutuklu olarak yargılanması kararını alır. Kitabın baskıya girdiği ocak 1998'te duruşma devam etmekteydi.

Bu ilginç sığınmanın açıklamasını Pakistan'da aramak gereklidir. O dönemde, Afridi Aşireti ve Benazir Bhutto Hükûmeti'nin içişleri bakanı (hükûmetin en güçlü kişisi) şiddet yanlısı General Nasrullah Babar arasında amansız bir savaş yaşandığı bilinmektedir. General Babar Afridi Aşireti'ni yok etmeye ant içmiştir. 1993 yılında sahibin milletvekili mazbatasını iptal edilir, diğer aşiret üyesi adayların adaylıkları onaylanmaz. İçişleri Bakanlığı'na bağlı ANF'nin (Uyuşturucuyla Mücadele Gücü anlamında Anti-Narcotic Force) isteği üzerine Peşaver'de toplanan özel mahkeme Eyüb ve aşiret üyesi 17 kişinin tüm varlıklarına el koyma kararı alır. Bu kararın dayanağı 1977'de yürürlüğe giren Anti-Smuggling Act (Kaçakçılığı Önleme Yasası) hükümleridir.

Duruşmaların sürdüğü sırada General Nasrullah Babar tarafından dile getirilen bir cümle bu sır perdesini aralamamıza yardımcı olabilir: "Aşiret reisleri tutuklanmaktan nefret ederler."⁴

Sahibin önünde iki seçenek vardır. Biri dağlarda kalmak ve Nasrullah Babar'ın komandolarına yakalanmak, böylelikle de Lahor, Karaçi veya İslamabad'da hapse atılmak ve muhtemelen de hapiste öldürülmek; diğeri Amerikan yetkililerine teslim olmak ve New York'ta yasal bir mahkeme önünde yargılanmak.

Eyüb Afridi mantığını dinledi ve ikinci seçeneği tercih etti.

Şimdi de Ortadoğu'da geçen ve Monzer el-Kasar'ı konu alan bir örneğe geçelim. 19 aralık 1995 salı sabahı, tarihi kentin göbeğinde, XVIII. yüzyılda Genel Hastane olan binaya yerleşmiş Cenevre Adliyesi Ceza Mahkemesi'nin duvarları meşe kaplı duruşma salonundayız. Kalvenci cumhuri-

yet gösteriştten nefret eder, bir tek istisnaya izin verir: yargıcın başı üzerine denk gelen duvarda koyu ahşap bir levhada yer alan Cenevre armasına. Ortadan ikiye ayrılmış bu yuvarlak armanın sol bölümünde, kırmızı fon üzerine işlenmiş ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun sembolü, yarısı görünen siyah bir kartal, sağ bölümünde ise sarı fon üzerine çizilmiş ve piskoposluğun gücünü simgeleyen Saint-Pierre anahtarı yer alır. Armanın üzerinde ise Kalvenci devrimin sloganı siyah harflerle yazılmıştır: "*Post tenebras lux.*"⁵

Sanık sırasında orta boylu, esmer tenli, siyah, kıvrıcık saçlı ve koca burunlu biri oturmaktadır. Küçük, siyah gözleri ve bağışlayıcı gülümsemesiyle Savcı Laurent Kasper-Ansermet'in suçlamalarını dinlemektedir.

Monzer el-Kasar'ın çevresindeki özel koruma birliği, koridor ve bekleme salonlarındaki silahlı adamlar göze çarpar. İtirafçı sanık, mahkemenin kendine tanıdığı ayrıcalıktan yararlanmakta ve en üst düzeyde korunmaktadır.

"El koyma talebi" olarak adlandırılan suçlama evrakı 32 sayfadan oluşur ve suç konuları uluslararası terörizmi, değerli kâğıtlarda sahteciliği, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını, suç sonucu elde edilen kara paranın aklanmasını ve Bosna'da savaşan taraflara silah sağlanarak ambargonun delinmesini kapsar. Savcı, Monzer el-Kasar'ın Cenevre bankalarındaki 6,2 milyon dolarlık hesabına el konulmasını talep eder.

El-Kasar, uluslararası örgütlü suç denilen cangıldaki en kurnaz yirtıcılardan biridir. İspanyol yetkililerince Achille-Lauro gemisini kaçırarak Yahudi rehinelerden birini öldüren teröristlere silah sağlamakla suçlandı, ancak delil yetersizliği nedeniyle ceza almadan kurtuldu. 1992 yılında tüm varlığına el koyma kararı veren İspanyol hükümeti, daha sonra bu kararını geri almak zorunda kaldı.

Avrupa ve Amerika'nın başlıca polis örgütleri El-Kasar'ın bir yanlış hareketini beklemekteyse de Monzer onlara fırsat vermez. Yasal dokunulmazlığını, muazzam güç ve servetini etnik bağlarına borçludur. Monzer el-Kasar'ı cezalandırmaya kararlı yargıçların elleri son anda, Ortadoğu ülkeleriyle

malî, ticarî ya da askerî ilişkilerini gözeten Avrupa hükümetlerince durdurulur.⁶

Sünnî bir aileden gelmesine karşın El-Kassar -evlilik sonucu- Alevî sayılıyor ve dünyanın kurulduğu günden beri Akdeniz kıyısına ve Lazkiye kentine hâkim sıradağları elinde tutan bir topluluğun, aralarında Hafız ve Rıfat el-Esad'ın da bulunduğu aşiretin üyesi addedilmektedir.

Bu etnik niteliğin doğal bir sonucu olarak, El-Kassar'ın bütün adamları da Alevîdir. Dürzî'ler gibi Alevîler de Şii miras ve kültüründen önemli ölçüde etkilenmiş bir inancı uygular. Toplumu gözle görülmeyen bir hiyerarşik düzen yönetir. Konuştukları lehçe deniz kıyısı aşiretlerinininkine özgü olup ne FBI, ne CIA, ne de Suriye gizli servisine anlaşılmaz. İç dünyalarını yöneten kapalı ve felsefî kuralları vardır. Aile bağları çok karmaşık olup, bu ilişkiler sadakatin, dilsizliğin, aşiret içi dayanışmanın en yüksek değerler olarak belirlendiği şeref kurallarınca şekillenirler.

Alevî inancı gizliliğe dayanır: toplum içinde yerini alacak her çocuğun öğrendiği ilk sözler *kıtman* (sır) ve *takiye* (saklamak) olacaktır. Bu sözlerin gerisindeki anlamlar çocuğu yabancılarından, düşmanlardan, ovadaki verimli topraklarda yaşayan zaman zaman dağlara saldıran Sünnîlerden koruyacaktır. Şiiler gibi Alevîler de Peygamber'in damadı Ali'ye saygı gösterirler. Zaten "Alevî" sözcüğü de "Ali taraftarı" ya da "Ali'ye ait" anlamına gelir. Alevî tarihi acılarıyla doludur: daha XIV. yüzyılda İbn Teymiye'nin verdiği fetva Alevîleri putpe-restlerle bir tutar; Alevî avı başlar. Osmanlılar da Alevîleri ezerler, kızlarını kaçırarak imparatorluk ileri gelenlerinin saraylarında cariye yapmak için esir pazarlarında satarlar.

Fransız yönetimi durumu tersine çevirir. Alevîler toplu halde, Fransız sömürge ordusunun en güçlü birimi olan "Özel Doğu Birlikleri"ne yazılırlar. Alevîler kutsal hilalin tarihinde ilk kez kendilerini saydırır, korku salar ama neler karşılığında! Bağımsızlık elde edilir edilmez Suriye hükümetleri Alevîlere işgalcilerle yaptıkları işbirliğini pahalıya ödetirler. Bu baskılar Alevîlerden birinin, genç Hava Generali Hafız El-

6 Bkz. *Der Pate des Terrors. Die mörderische Verbindung von Terrorismus, Rauschgift und Waffenhandel*, Manfred Morstein, Münih, Verlag Piper, 1989.

Esad'ın (Hafız Arslan) 17 kasım 1970 yılında Sünnî yönetimi devirerek kendi aşiretinin üyeleriyle birlikte dizginleri ele alana kadar sürer.

O günden bu yana Alevîler Suriye yönetimini ellerinde tutmaktadır. Onlara finansman sağlayan en önemli kişi de Monzer El-Kasar'dır.

Üçüncü örneğimizi Çeçen kartellerinden alacağız. Çeçenler, 2 milyondan az nüfuslarıyla, İsviçre'den daha küçük bir ülkede yaşarlar; verimli ovalar ve tepelerden sonra yükselen Büyük Kafkaslar ülkenin güney sınırını oluşturur. Çok gururlu bir ulus olan Çeçenler, olağanüstü askerî yetenekleri ve gelişmiş aşiret yapılarıyla da tanınırlar. Çeçenistan'ı işgal eden Rus askerleri on yıllar boyunca önemli kayıplar vermiştir.

Çeçen aşiretleri katı ve kesin şeref kurallarıyla yönetilirler: bu aşiretlerden birinin üyesinin bir suç örgütüne katılıp ölmesi ya da hapiste kaybolması halinde yerini aşiret reisinin en büyük oğlu alır.

Afrika'nın Büyük Göller Bölgesi'nde yaşayan Tutsi kabilelerinden üç kral -Ruanda, Burundi ve Ankole kralları- aşagılık işlerde yüksek ormanların cüce avcıları olan Batuaları kullanmaktadır. Aynı şey Rus mafyasının babaları için de geçerlidir: adi işler Çeçenlere yaptırılır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Çeçenlerin oldukça geliştiğini görürüz: Moskova'nın en ünlü caddesi olan Gorki'de 4 x 4 Toyotalara binmiş korumaları eşliğindeki kurşun geçirmez beyaz Mercedes otomobillerine kurulmuş Çeçen çete reisleri bugün artık alışılmış bir manzardır. Artık bu reisler Moskova'nın, başta Avrupa'yla ilişkilerini sağlayan liman çevresindeki güney mahalleleri olmak üzere, hiçbir başka kartelin ya da yasal otoritenin giremediği önemli bir bölümünü denetlemektedir.

Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı'nın yayımladığı belgeleri değerlendirirken dikkatli olmak gerekir: yürürlükteki Rus Anayasası, Çeçen Cumhuriyeti'ni resmen federasyonun üyesi olarak tanımlar. Ancak Çeçen halkı 1993'ten beri büyük bir çoğunlukla Başkan Cahar Dudayev'in bağımsızlık yanlısı politikasını desteklemektedir. Federasyonun toprak bütünlüğünü korumak amacıyla Rus ordusu 1994 yılında bu

küçük Müslüman ülkenin başkenti Grozni'yi ve çok sayıda şehir ve kasabayı yerle bir eder. 1996'da varılan barış Rusya ve Çeçenistan arasındaki sorunları çözmekten uzaktır.

Rusya ve Çeçenistan arasındaki çatışmaya paralel olarak gelişen propaganda savaşı dikkat çekicidir. Rus İçişleri Bakanlığı'nca yayımlanan belgeler Çeçenleri dünya üzerindeki tüm suçların faili olarak tanımladığından bu belgelerin değerlendirilip kullanılması özel itina ister.

Kafkas ulusuna özgü olan ve çeteler arasındaki hücre oluşumunu, değişik aşiretlerden katillerin birbirini dışlamasını kolaylaştıran güçlü aşiret yapısı gibi nitelikler, özellikle Çeçen kartellerinin tehlikeli olmalarını sağlar. Her kartel üyesi vücuduna aşiretine ait, Kafkas atmacası, çatılmış iki kılıç, gözleri oyuk kafatası gibi totemik simgeleri⁷ içeren geleneksel dövmeler yaptırır: Almanya'da tutuklanan Çeçenlerin üzerlerinden çıkan uğur ve muskalar, bu aşiretlerin İslam'ın tümüyle etkileyemediği geleneksel kültüre ne kadar bağlı olduklarının önemli bir kanıtıdır.

Çeçen toplumunun temel taşı olan aşiret, onların dilinde *tep* adını taşır. *Tep*, kan yasası *miest* tarafından yönetilir. Bu yasa Çeçenlerin aşiretlerinden birini öldüreni, katil her kim olursa olsun, ölümle cezalandırmalarını emreder. Bir erkeğin gerçek adı sadece aşiretinin üyelerince bilinir. Çeçen erkeği aşiretinin ya da daha önemlisi, Çeçenistan'ın dışına çıktığında, Çeçen dilinin en çok bilinen isimlerinden birini kullanır, bu ismi de kolaylıkla elde ettiği sahte kimliklerle destekler. Yürüttükleri soruşturmalar sırasında onlarca Abdülvahab, Şamhan, Yandarbayev veya Zelimkan'la karşılaşan Fransa, İsviçre, İngiltere ve Almanya polisinin cesaretinin kırılmasına şaşmamak gerekir...

Rus baskısına karşı direnen Çeçenler mücadeleleri sırasında askerî yetenekler ve savaşta olağanüstü cesaret kazandılar. Bugün Rus çeteleriyle karşılaşan Çeçen reisleri acımak nedir bilmezler. Çeçen silahşörleri düşmanlarını öldürürken neredeyse bir sanat eseri ortaya koyarlar. Berlin yakınlarında Grünewald'daki villasında yaşayan 27 yaşın-

⁷ Geleneksel Çeçen dövmeleri için bkz. *Die Russen-Mafia*, Jürgen Roth, bir koleksiyondan röprodüksiyonlar, Hamburg, Rasch und Röhring, 1996, s. 296.

daki Rus “işadamı” Pyotr Leonşikov garajının önünde ve korumalarının arasında bulunduğu bir sıra uzaktan ateşlenmiş tek bir mermiyle öldürülmüştür.

Rakiplerini öldürmeden korkutmak gerektiğinde de Çeçenler sanata varan bir yetenek gösterirler: Berlin Majestik Oteli’nde bir Rus “işadamı”nın boğazı çok sayıda hançer darbesiyle yaralanmış, ancak bu darbelerden hiçbiri şahdamarına dokunmamıştır.

Değişik etnik kökenlerden gelen karteller arasında katı bir ırkçılık vardır. Örneğin, yurt içinde ve dışında yaşayan Rus babaların 1995 yılında Viyana’daki Marriott Oteli’nde düzenledikleri bir toplantı Avusturya gizli servisi EDOK⁸ (Ermittlung und Dokumentation) tarafından dinlenir. Toplantıya, danışmanları ve korumaları eşliğinde yirmi kadar Rus baba katılır. Gündemin önemli maddelerinden biri Rus kentlerini “temizlemek” ve “zencileri” kovmaktır. Rus asıllı mafyalar Kafkas mafyalarını “zenciler” olarak adlandırır. Toplantı sonunda alınan karara göre nüfusunun çoğunluğu Rus olan bütün kentlerdeki zenci mafyalar bir bir yok edilecektir.⁹

⁸ “Das Netzwerk der Wiener Paten”, Hannes Reichmann, *Wirtschaftswoche*, Viyana, no. 18, 18 kasım 1995.

⁹ Rusya Federasyonu’nda Rus olmayan ırklara mensup 10 milyon kişi yaşamaktadır. Rus dili bu insanlar için aşağılayıcı ad bakımından oldukça zengindir: *çorni* (kara kışlılar), Kafkasyalılar; *gortsı* (dağ yabanisi), Kuzey Kafkas yerlileri; *çurka* (tahta kafa) da bütün diğer azınlıklar için kullanılır.

Taş kalpli yırtıcılar

Okumuş olduğum, Avrupa'nın belli başlı polis örgütleri tarafından hazırlanan ve belirli aralıklarla yenilenen inceleme ve değerlendirmeler, bu kitabın kaynak belgelerini oluşturuyor. Uluslararası suç kartelleri bütün bu belgelerde, etkili altyapılara sahip ve cürüm stratejilerini katı bir mantığa uydurmuş karmaşık toplumsal örgütler olarak tanıtılıyor.

Bu varsayım kısmen doğrudur. Pierre Bourdieu'yü hatırlayalım "Toplumsal gerçekler her zaman bir bilmeceye benzer; açılmış gibi görünmeleri, karmaşık yapılarını gizler."¹ Gerçek çoğu zaman saflıktan uzaktır. Görünüşü aldatıcıdır. Bu nedenle polis örgütlerince hazırlanan belgeleri büyük bir ihtiyatla okumak gerekir.

Jean Piaget'nin temel eserinden etkilenen Cenevre ekolü toplumsal psikolojide izlenmesi gereken yolu gösterir.² Komuta ve itaat ilişkilerini, her türlü toplumsal oluşumu ve suç kartellerini de belirleyen katman ve hiyerarşiler genellikle mantıksız kavramlara dayanır.

Söz konusu oluşumu bütün kitap boyunca göreceğiz. Kartel yöneticileri kadar ikinci, üçüncü ya da dördüncü kademedeki tetikçilerin de mantıksızlıkları, büyük bir çaba ve

¹ *Alternatives algériennes*, Pierre Bourdieu, aralık 1995, s. 3.

² *Irrationalité individuelle et Ordre social*, Pierre Moessinger, Cenevre-Paris, Librairie Droz, 1996.

akılla oluşturulmuş suç stratejilerinin sürekli olarak altüst olmasına yol açar. Kıtalararası örgütlü suç dünyası özünde karmaşık bir cangılı andırır. Güven verici ve koruyucu mavi göğün altında, ağaç ve bitkilerin arasında acımasız varlıklar dolaşır. Yöneticiler ve aşağı kademeler arasında bastırılmaz nefret duyguları oluşur. Saygı gösterilen tek yasa kan davasıdır. Verilen hiçbir söz, imzalanan hiçbir anlaşma sürekli değildir. Suç kartellerinin gündelik faaliyetlerinden olan birçok gizli hesaplaşma ya da açık cinayet ve yaralama kişiler arası nefretten, aşk ve tutkudan, öç alma arzusundan veya güce olan çılgın açlıktan kaynaklanır.

Mantıksızlık

İtalyan mafya reisleri 1993 yılında bir zirve toplantısı düzenlerler. *Capi*³ genellikle bomba kullanılarak yapılan, birçok kişinin ölümüne ya da yaralanmasına yol açan, savcılarını, yargıçları, güvenlik güçlerini, yüksek kamu görevlilerini hedef alan sabotajların arzulanan hedefe ulaşmadığını kabul etmek zorundadır. Devlet geri adım atmamaktadır. *Pentiti* kuralları hâlâ geçerlidir ve Cosa Nostra'nın önemli ailelerinin reisleri hâlâ aşırı güvenlik önlemleri alınmış hapishanelerde tutukludur.⁴

Mafya reisleri seslerini duyurabilmek için İtalyan halkının binlerce yıllık kimliğine ve kültür mirasına saldırmaya, tarihî eserleri bombalamaya karar verirler. Silahlı bir grup Floransa'daki ünlü Uffizi Galerisi'ne saldırır ve Rönessans Dönemi'nin değer biçilmez tablolarının bulunduğu bölümü havaya uçurur. Bir diğer bomba Milano'da Villa Reale'deki Arte Moderna Galerisi'nin bütün bir katını yıkarken dört müze bekçisi ve Faslı bir turisti de öldürür.

Floransa Savcısı Gabriele Chelazzi 5 ağustos 1996 günü, Toscana'nın mağaralarından birinde çok güçlü bir patlayıcı olan tritondan 150 kilo bulunduğunu açıklar. Bu patlayıcının Pisa'nın ünlü eğik kulesinin havaya uçurulması için kullanılacağı sanılmaktadır.

Güce olan çılgınca tutkular mafya şefleri İtalyan (ve dün-

³ Capi: İtalyanca'da reisler. (ç.n.)

⁴ Bkz. s. 239-240.

ya) kültür varlığına karşı düzenledikleri bu mantıksız saldırıların hedefe ulaşacağı kanısındaydılar. Böylelikle başta İtalyan hükümeti olmak üzere, bütün jandarma örgütünü, polis güçlerini, adalet mekanizmasını ve parlamentoyu emirleri altına alabileceklerini düşünüyorlardı.

Nefret

Çocukluklarından itibaren öldürmeye koşullandırılmış yabancı yaratıklar: işte “onurlu insan” olarak adlandırılan katiller. Bu itiraf, aralarındaki en önemli kişilerden Calefore Ganci’den gelmektedir. Büyükbabası, dedesi ve tüm kardeşleri suç örgütü üyesi olan Ganci 1980 yılından bu yana Palermo’lu büyük bir ailenin “onurlu insan”ı olarak tanınmaktadır.

Ganci on yıl boyunca kanlı izlerini bütün Avrupa’da bırakan bir silahşör grubunu yönetir. Mucize 1996 yılı ağustosunda gerçekleşir: yıllardır Palermo’da Ucciardone Hapishanesi’nde tutuklu olan Ganci eksiksiz bir itirafname imzalamayı kabul eder. İtirafılar ilginç ve korkunçtur: mafya bağlantıları olan bir ailenin 15 yaşındaki oğlunun çocukluğundan beri nasıl dış dünyadan ve bu dünyanın kurallarından ve değerlerinden soyutlandığı anlatılmaktadır. *Capo*’ya⁵ gözü kapalı itaati, frenlenemez bir şiddeti ve kurnazlığı içgüdü haline getiren bu çocuk, sonunda sadece öldürmek için eğitilmiş bir köpeğe dönüşür. *La Repubblica* gazetesi Ganci’nin itiraflarını çarpıcı bir başlıkla yayımlar: “Io e i miei fratelli nati per uccidere” (“Öldürmek İçin Doğmuş Olan Ben ve Kardeşlerim”).⁶

Kendini beğenmişlik

Günümüz örgütlü suç örgütlerinde reislerin davranışları, I. yüzyılda yaşayan ve skandallarıyla ünlü Yahudi Prensesi Herodias’ı andırır. Aristobulos’un kızı ve Büyük Herodes’in torunu olan Herodias, kayınbiraderi olan kralın metresidir. Herodias’ın bu tutumu, başta Vaftizci Yahya olmak üzere birçok Yahudi düşünür tarafından eleştirilir. Herodias’ın kızı Salome ise göz kamaştırıcı güzelliğiyle kralı etkiler. Bir gün huzurunda raks ettiği kral ondan bir dilekte bulunmasını ister. Anne-

5 Capo: İtalyanca’da reis. (ç.n.)

6 Calefore Ganci, *La Repubblica*’da yayımlanan itirafları, 6 ağustos 1996.

sinin de etkisiyle Salome, Vaftizci Yahya'nın kellesini ister. Düşünürün başı gümüş bir tepsi içinde prensese sunulur.

Herodias özgür düşünceye ve kendini eleştiren sözlerle dayanamaz. Elindeki güçle söz ve düşünceyi de denetleyebileceğini sanır. Örgütlü suçun derebeyleri de özellikle Rusya'da aynı yanlış düşmüşlerdir.

Azımsanmayacak sayıda kararlı, yetenekli ve cesur gazetecinin bulunduğu Rusya'da, basın tam bir özgürlük içinde dir. Ancak basının gerçek etkisi, bir taraftan çete reislerinin neredeyse mutlak gücü, diğer taraftan da demokratik kurumların hareketsizliği nedeniyle, zayıftır. Batı'da olanların tersine, Rusya'da yayımlanan ihbarlardan hiçbirisi çetelerin faaliyetini durdurmaya yetmemiştir.

Kartel reisleri en ufak bir eleştiriye bile inanılmaz tepki gösterir, hedef alınır alınmaz cüretkâr gazetecinin cezalandırılmasından başka bir şey düşünmezler. Cevap hakkı istemek, okuyucu mektupları bölümüne yazı göndermek ya da tazminat davası açmak gibi boş işlerle uğraşmazlar, öldürürler.

David Satter New York'taki Uluslararası Gazetecileri Savunma Komitesi'nin yöneticisidir. Sürekli olarak yayımladığı raporlar Rusya'daki gazeteci ölümlerini sıralamaktadır. Bu raporlarda şaşırtıcı olan, hemen hemen her cinayetin, kurban kalabalık içinde, yakınları ve arkadaşlarıyla birlikteyken işlenmesi ve katillerin cezasız kalmasıdır.⁷

1994 ve 1996 yılları arasında kadın erkek 63 gazeteci kartellerce katledilmiştir. Aralarında, uluslararası basın organı muhabirleri (Felix Solojov, Natalya Aliyanika) ve Devlet Televizyonu genel müdürü (Vladislav Listiyev) de vardır.

Kanlı intikamlar 1997 yılında da sürer: *Delovije Ludi* dergisinin 64 yaşındaki başyazar yardımcısı ve ülkenin en tanınmış iktisat yazarlarından Vadim Birikov'un cesedi 25 şubat 1997 günü evinin garajında bulunur. Elleri arkadan kelepçelenmiş, başına bir kurşun sıkılmıştır. Çalınan arabasından ve katillerinden iz yoktur.⁸

⁷ Satter'in çalışmaları Zürih'te 7 mart 1996 tarihli *Die Weltwoche*'de ilginç bir başlıkla yayımlanmıştır: "Freipass für Mord an Medienschaffenden" ("Gazeteci Katillerine Serbest Geçiş Kartı").

⁸ Birikov cinayeti hakkında daha fazla bilgi için bkz. *Neue Zürcher Zeitung*, 26 şubat 1997.

Eski çağların tiranları gibi, günümüz demokratik toplumlarının çelişkili kişileri olan çete reisleri de kendi arzularının tutsağı olarak başkalarına şiddet uygular ve kendilerine görmeyen gözlerle bakarlar. Güçleri sadece etrafa saçtıkları dehşete, zenginlikleri hırsızlığa dayanır; ellerini sadece öldürmek için kullanırlar.

Gecenin canavarları bugün Avrupa ekonomilerinin büyük bir bölümünü ile Doğu Avrupa politikasını ellerinde tutarlar.

Anılarımın arasında Pino Arlacchi'yle Roma'da Piazza Navona'da geçirdiğim yaz gecesinin ayrı önemi vardır.

Calabria doğumlu, Floransa Üniversitesi toplumbilim profesörü, tanınmış bir bilimsel eserin yazarı ve Demokratik Sol Senatörü Arlacchi örgütlü suçun dünyaca ünlü uzmanlarından biridir.⁹

Arlacchi mafyayla ilgili bir Hollywood filmi izlemiş, sinemadan çıkmıştı. Öfkesi ölçü tanımıyordu "Yapımcılar mafyayla mücadeleye büyük darbeler indiriyorlar. Babaları karşınıza birer kahraman olarak çıkarıyorlar ! Onları örnek aile babası, müşfik koca ve sadık dost olarak gösteriyorlar. İşlerine gelince yapımcılar onlara bütün nitelikleri bağışlıyor, mükemmel örgütlenme uzmanı, malî konularda bilgi sahibi, etkili birer işadamı oluyorlar... Corleone ailesine mensup şerefli insanlar mı ? Alay ediyorsun ! Bunların hepsi taş kalpli yırtıcı birer hayvan, en ufak bir insan dokusundan yoksun birer canavardır. İçlerinde sadece ilkel yağma dürtüsü vardır. Alçak ve rezildirler."

9 Arlacchi 1997'de, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından örgütlü suç, uluslararası terörizm ve esir ticaretiyle mücadeleden sorumlu genel sekreter yardımcılığına atanmıştır.

İkinci bölüm

Doğu steplerinin kurtları

“İyi olmayı, kim istemez ?
Ama şu neşesiz dünyada,
İmkânlar kısıtlı,
İnsanlarsa alçak ve vahşi

Örneğin namuslu olmak, kim istemez ?
Ama, buna şartlar uygun mu ?
Hayır, değil.”

Bertolt Brecht

Üç Kuruşluk Opera’dan
Peachum’un türküsü

Üstat

Dünyada hiçbir suç örgütü eski Sovyetler Birliği'nin yıkıntılarından doğmuş mafya çetelerine benzemez. Çıkış noktaları ve toplumda gördükleri yüksek kabul, bu çeteleri karmaşık birer sorun haline getirir. Başlangıçta, suç örgütlerinin en eskisi olan, geçen yüzyılın son bölümünden kalma, çarlık Rusyası'nın *Vor v zakone* örgütü vardır. Bolşevik rejim, çeteleri yok eder. Stalin, çetelerin, şantaj, rüşvet, dolandırıcılık, beyaz kadın ticareti, hırsızlık gibi geleneksel faaliyetlerini karşıdevrimcilik ve Sovyet devletine saldırıyla eşdeğer tutarak, çete üyelerini sistemli biçimde ölüm cezasına çarptırır.

Stalin'in 5 mart 1953'te Kremlin'de beyin kanamasından ölümüyle birlikte Sovyetler Birliği'nin baskı organlarının "sarı" olarak nitelenen kişi ve topluluklar üzerine uyguladığı devlet terörizmi, önce yavaş yavaş, sonra daha hızlı bir biçimde hafifler. Özellikle Leonid Brejnev iktidarında (1964 - 1982) devletin önemli ekonomik sektörleri ve toplumdaki rüşvet büyük aşamalar gösterir. Güçleri gittikçe artan mafya benzeri gruplar oluşur. Bu gruplar ekonomiye sızar, şu veya bu bölge sekreteri, herhangi bir üretim kombinası yöneticisi, tarım veya ticaret birliği başkanıyla belirli bir işbirliğine girer. Sürekli olarak gündeme gelen kılıklarla güçsüz düşmüş topluma, büyük kentlerde düzenledikleri karaborsa pazarlarıyla gerçek bir hizmet verirler.

Mihail Gorbaçov, mart 1985'te Sovyetler Birliği Komünist Partisi genel sekreteri seçilir. Göreve gelir gelmez glasnost ve perestroika ilan eder, şeffaflık, açıklık ve sınırlı demokratikleşme sözü verir. Başta Ruslar olmak üzere tüm Sovyet kamuoyu ümitlenir: ülke Batı'ya açılacak, uygar toplumlar arasındaki yerini alacak, insanlar da istedikleri kadar yiyecek, dünya nimetlerinden yararlanacak, kısacası yaşayacaktır. Toplum rüyasından çabuk uyanır: beklenen özgürlükçü, dayanışmacı Batı'nın yerine kan içici Bafı gelmiştir.

Sovyetler Birliği, ağustos 1991'de dağılır ve mafya benzeri çetelerin sayısında patlama görülür: artık her yerde çete vardır. Denetimli ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecini kontrol altında tutarak inanılmaz kârlar sağlarlar. Her şeyden önemlisi, Batı'ya kafa tutarlar. Kapitalizmin en vahşisi Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan cumhuriyetlerin ve Rusya'nın başına çöreklenir. Sokaktaki vatandaş kendini saldırıya uğramış gibi hisseder; korkmuş, yönünü ve güvenini kaybetmiştir. Hepsinden kötüsü, eskinin kurumlarının yıkılması sonucunda oluşan iktisadî ve toplumsal sefalet, en başta sokaktaki vatandaş vurmaktadır.

Bu durumda Batılıların saldırılarına karşı koyabilecek tek ileri savunma hattını çete reisleri yeni derebeyleri oluşturur. Tüm ahlak değerleri yok olmuştur. Büyük bir gürültüyle çöken totaliter devlet beraberinde yıktığı eski değerleri, kuralları, kurumları, güvenliği kendi yıkıntıları arasında boğmuştur. İnsanların yüreklerini soğuk ve tümit kırıcı bir yok olma duygusu kaplar. Geride yabancı kan içicilerin karşısında durabilenlerin, onların tek takibinin Rusya'nın suç örgütlerinin başı olduğu gerçeği kalır. Kapitalist bilgiye mafya deneyimlerini de katan babalar, istilacıya karşı durmak için gerekli kararlılığa ve silahlara sahiptir. Moskova'da Batılı bir bankerin öldürülmesi, Rus onurundan bir parçanın geri kazanılması demektir.

Yuri Afanasiyev¹ mafya kartellerinin toplum gözünde kabul görme yolunda nasıl inceliklerle ilerlediklerini ortaya koyar. Brejnev döneminde düzenledikleri karaborsayla dağıtım sıkı-

1 Cenevre Üniversitesi Fehri Doktoru Yuri Afanasiyev günümüz Rusya'sının önde gelen toplumbilimcilerindendir. Onunla yaptığımız konuşmalar ve eserleri Rus toplumundaki gelişikleri anlamakta bana çok yardımcı oldu.

şıklıklarını giderir, böylelikle de çaresiz kalmış devlet görevlilerine yardımcı olurlar. Daha sonra perestroika ve yabancı kapitalistlerin saldırısı gelir. Rus mafyasının reisleri direnir ve düşmanın ezici üstünlüğü karşısında rüşvet ve şiddet konularındaki bilgilerini kullanarak ithal kapitalizmin ilerleyişini frenler. Bütün bunların sonucunda da, Rus halkının büyük bir çoğunluğunun gözüne ulusal onurun son kalesi olarak görünürler. Yeltsinli yıllara gelindiğinde, totaliter devlet ve onun dünyası insan hafızası için Neolitik Çağ kadar uzaktır. Bugün sokaklarda, iç dünyası materyalizme kaymış, tanrı olarak doları seçmiş her çeşit zevki denemeyi hayattaki tek önemli amacı olarak benimsemiş yeni bir nesil dolaşmaktadır. Bu yeni kuşağın en önemli niteliği akıllı olması, yıkıcı bir hareketlilik göstermesi ve sınırsız kazanma arzusuyla dolu olmasıdır. Yeni neslin temsilcileri çoğunlukla en iyi yöneticilik okullarında okumuştur. Suç örgütlerinin reisleri yardımcılarının en önemlilerini bu gençler arasından seçerler.

Rus mafyası sürekli hareket eden ve toplumun değişik katmanlarının sahiplenebileceği bir nebula gibidir. Kartellerin çekirdeği sürekli olarak toplumun yeni bölümlerinden oluşturulur: aklıktan ölmek üzere olan eski askerler profesyonel katil olurken her türlü ahlak değerinden yoksun genç-kadın ya da erkek- yöneticiler, eski kamu görevlileri, generaller, *apparaçik*'ler² özelleştirme sırasında suçu seçen yüksek polis memurları; hemen her sınıf ve görevden insan mafya saflarına katılır.

Başta rektörlüğünü Yuri Afanasiyev'in yaptığı Rusya İnsan Bilimleri Devlet Üniversitesi olmak üzere dünyanın belli başlı bilim kurumlarında suç örgütlerinin toplumsal yapısını ve kendileri hakkındaki değerlendirmelerini belirlemek amacıyla sayısız anket ve araştırma yürütülmektedir.

Totaliter topluma baskın düzenleyen vahşi kapitalizmin ortaya çıkardığı soruları cevaplamak iddiasında değilim, sadece Rus çetelerine görüngü bilim açısından bakmakla yetineceğim. Burada anlaşılması gereken "Doğu steplerinin kurtları"nın yarattığı tehlikenin niteliğidir.

Dünya üzerinde bulunan suç örgütlerinin en tehlikeli,

en güçlü ve en etkilileri Rus çeteleridir.³

Eski Sovyet imparatorluğunun yıkıntılarından doğan ve bu imparatorluktan devraldığı gizlilik, şiddet ve yalan metotlarını sürdüren Rus mafyası Batı Avrupa'nın demokratik toplumları karşısında yükselen en önemli tehdittir.

Olağanüstü zekâsı, sürekli uyanık güç dürtüsü, aşırı kurnazlığı, şiddete olan zaafı ve tükenmeyen canlılığıyla K. A. bu mafyanın en gizemli ve en endişe verici aktörlerinden biridir. Çetelerin hareketli karmaşasının üzerinde, gerçek bir kral gibi hüküm sürer: babaların babası, "üstat"tır.

Nereden gelir? Bu noktaya ulaşmak için neler yapmıştır?

Beyaz Rusya'nın batısındaki ormanları, tarlaları ve köyleri örten sıcak ve saydam bir yaz gecesi. Batan güneşin içinden aniden çıkan uçaklar birkaç dakika içinde on Sovyet köyünü yerle bir ederken yüzlerce kadın, erkek, genç ve ihtiyar yıkıntıların altında kalarak ölür.

Tarih 22 temmuz 1941'dir. Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısı başlamıştır!..

Birkaç hafta sonra Alman panzerleri Moskova'nın 30 km önlerine kadar varırlar, üç tanktan oluşan bir kol Lenin-gradskoye üzerinde ilerleyerek Kızıl Meydan'ın 15 km uzağındaki varoşları topa tutar. Bugün Çeremetiyevo Havaalanı'ndan kent merkezine gelen yabancı, bu tankların kavrulmuş iskeletlerinden oluşan anıtı görebilir.

Sıfırın altında 30°'ye kadar düşen dondurucu soğuklarıyla 1941-1942 kışı özellikle zor geçer. Moskova'nın batıdaki banliyöleri, aylar boyunca, gece gündüz demeden saldırganın uzun namlulu topları tarafından dövülür. Güney Limanı yakınlarında bir aile -anne ve çocuklar- bir gece içinde evlerini, tasarruflarını ve bütün sefil varlıklarını kaybederler. Yıkıntılar arasında yaşamaya devam ederler ve Alman bombardıman uçaklarının gelişini haber veren sirenlerin çalışmasıyla metro istasyonlarına sığınır. Yiyecek olarak ellerine sadece mahalle komiserliği tarafından dağıtılan kara ekmek ve patates geçer. Ailenin ortanca çocuğu K. A.'dır. Bütün çocukluğu savaşın getirdiği şiddetli kısıntılar ve gece bombardı-

³ Genel yapıları hakkında bkz. *Organizatsiye, La mafia russe à l'assaut de l'Europe*, Alain Lallemand, Paris, Calmann-Lévy, 1966.

manlarının korkusu içinde geçer. Bütün ailesini kaybeden çocuk, yıkıntılar arasında büyür. Yalnızdır. Tüm acılara direnebilecek, dayanıklı, sert, acımasız ve kurnaz bir kurt olur.

Eğitimini bir tek kişi üstlenir: Moskova'da çok görülen boks kulüplerinden birinin sahibi, "Moğol" lakaplı V. G.

20 yaşına vardığında çetesini kuran K. A. adamlarını acımasızca yönetir ve özellikle şantaj ve fidye konusunda uzmanlaşır. Çete üyeleri genellikle Moskova milisleri (polisleri) gibi gri üniformalar giyer, Komünist *nomenklatura*⁴ milyonerlerini, karaborsa spekülâtörlerini ya da başka yozlaşmış kişileri kaçıır ve gece karanlığında Moskova'yı çevreleyen ormanlardan birine götürür. Rehineler burada, bütün servetlerini devreden bir belgeyi imzalayana ya da bir yakınları talep edilen fidyeyi ödeyene kadar işkence görürler.

Sürekli idman yapan boksörler bir gün, Moskova'da oturan bir sanat eserleri koleksiyoncusunu kurban olarak seçerler. Önce sayfiyedeki *daça*'sını,⁵ daha sonra da Moskova'daki dairesini soyarlar. Bazıları paha biçilemez olan sanat eserlerini götürürler. Ancak kaçırılıp ormana götürülen, işkence görüp fidye karşılığında serbest bırakılan apparaçıkların aksine Moskovalı koleksiyoncu KGB'deki dostlarını durumdan haberdar eder.

Çete yakalanır. K. A. önce Butirka, daha sonra Magadan cezaevlerine gönderilir; ikisi de örgütlü çetelerin üyelerinin kaldığı hapishanelerdir. Başka bir suçtan tutuklanan "Moğol" da Magadan'dadır. Eski öğrencisini koruması altına alır, onun gerekli ilişkileri geliştirmesini sağlar, derslere devam eder.

Beş yıl sonra Magadan Cezaevi'nin kapısından çıkan, artık gerçek bir babadır.

Çıkar çıkmaz Moskova örgütlü suç dünyasındaki payını talep eder ve alır: birçok faaliyet -bankalar, şantaj, adam kaçıma, kumarhaneler, beyaz kadın ticareti, vb- onun ilgi alanına girmektedir. Özgürlüğü kısa sürer, Rus adaletince ölümle tehditle suçlanarak tutuklanır. Hapisten çıktığında, Vor v zakone örgütüne kabul edilir.

Vor v zakone örgütlerinin esrarlı bir yapılanması vardır.

4 Nomenklatura: parti ileri gelenleri. (ç.n.)

5 Daça: Rus ileri gelenlerinin, genellikle Karadeniz kıyılarındaki, sayfiye evleri. (ç.n.)

Çar döneminde Sibirya kamplarında doğan ve tabandan yukarı daralan bir hiyerarşiye sahip olan bu örgütler üye kabul ritüelleri uygular ve Rusya topraklarında faaliyet gösteren tüm çetelere referans oluşturur. Değişik kartellerin babaları arasında hakem rolü oynar.⁶

K. A.'nın uluslararası meslek hayatı 1980'li yılların bir sonbahar gecesinde başlar.

Rusya'nın başlıca babaları Moskova yakınlarındaki bir daçada bir toplantı düzenler. Bütün kartellerin bu en üst danışma organı Şkod olarak adlandırılır. Şkod ABD'de kendilerini temsil etmek üzere K. A.'yı görevlendirir: K. A. zaman geçirmeden bu ülkeye hareket edecektir.

Yukarıdaki karar bir zarurettten doğmaktadır: Avrasya ya da Kafkasya çıkışlı sayısız Rus çete Amerikan toprağı üzerinde kaos ve anarşi içinde faaliyet göstermektedir. Bazıları arasında açık mücadele bile görülür, çok sayıda ölü vardır. Kabul edilmiş ve uygulanmış bölgesel paylaşma yoktur.

O dönemde FBI, beş büyük Rus suç holdingine bağlı olarak Amerika'nın 17 büyük kentinde faaliyet gösteren ve kendi aralarında savaşı, 220'den fazla Rus çetesi belirlemiştir.⁷

1970'li yılların sonlarında uluslararası kamuoyunun baskısından bunalan Brejnev yönetimi Musevî asıllı Rus vatandaşlarının büyük kabileler halinde göç etmesine izin vermek zorunda kalmıştır. Örgütlü suçun gizli çeteleri böyle bir fırsatı kaçırmaz: sahte kimlik belgelerinin yardımıyla göçmen kabilelerine sızmayı başarırlar. FBI Brejnev rejiminin bu arada Gulaglarda tutuklu binlerce suçluya bilerek çıkış izni verdiğinden de kuşkulmaktadır. 1970'li yılların sonuna gelindiğinde New York'ta Brighton Beach ya da halk arasındaki adıyla "Küçük Odessa"da 40 000'den fazla, gerçek ya da sahte, Musevî asıllı Rus göçmen yaşamaktadır.

Steven Handelsmann ABD'deki varlıklı Rus babalarını tanımlamak için ilginç bir deyim kullanır: "*comrade criminal* (yoldaş katil)."⁸

Daha o dönemlerde kendi göçmen vatandaşlarının yanı

⁶ *Die Russen-Mafia*, Jürgen Roth, s. 23.

⁷ "The Russian Mafia Goes Global" Dorinda Elliott ve Melinda Liu, *Newsweek*, 2 ekim 1995.

⁸ *Comrade Criminal*, Steven Handelsmann, New Haven, Yale University Press, 1995.

sıra yerli tüccar, sanayici ya da bankacıya da korku salan Rus çete reislerinden birisi öne çıkmaktadır: Evsey Agron. Agron, cinayet suçuyla 10 yıl Gulag'da yattıktan sonra 1975 yılında Kennedy Havaalanı'na iner. 1985 yılında ise güvenliğini hiçe sayarak Brooklyn'deki dairesinin balkonuna çıkar: uzaktan, dürbünlü tüfekte öldürülür.

Yerini bir başka Rus göçmeni ve başdanışmanı, B. Y. alır. B. Y. devraldığı imparatorluğu genişleterek yozlaşmış yerel politikacılarla ilk ilişkileri kurar. Genç katillerden kurulu koruma ordusu sayesinde iş arkadaşlarının düzenlediği suikastlardan kurtulmayı başarır da kendi çapında bir kişide görülmemesi gereken bir hata yapar: sahte kredi kartı kullandığı için yakalanır ve 1989'dan sonra demir parmaklıklar ardında ömür tüketir. B. Y.'nin sahneden çekilmesiyle çeteler arası savaş başlar.

Üstat 1992 ilkbaharında New York, J. F. Kennedy Havaalanı'na ayak basar. Amerika toprakları üzerindeki Rus asıllı (Çeçen, Ukraynalı, Kazak, vb) çetelerin yarattığı kargaşayı düzelterektedir.

Deneyimli katillerden oluşan kalabalık bir koruma grubunun güvenliğinde, şaşırtıcı bir hız ve kararlılıkla işe koyulur. Gösterdiği vahşet korkunçtur: gözleri oyulmuş, otel odalarında asılmış, kamyon altında kalmış ya da boğazlanmış dik kafalı *reketiri*'ler⁹ Amerika'nın birçok önemli kentinde Üstat'ın ayak izi olarak kalmıştır.

Patron Amerikan metropollerinin karmaşık dünyasında yaşam tarzını, hareketlerini, ev ve giyim tarzını değiştirir. Artık sonradan görme usulü pırıltılı hayat, korumaların doluştuğu 4x4 Toyotaların izlediği siyah camlı dev Mercedesler, muhteşem kutlamalar, pembe şampanya nehirleri, kepçeyle yenilen havyarlar, kumar masalarındaki saldırgan tutum yoktur. Bütün bunların yerine Üstat kimlik ve giyim tarzını sürekli olarak yeniler. Mükemmel bir gizlilik içinde hareket etmeye, haftada bir kent ya da ev değiştirmeye özen göstererek Rus steplerindeki kurt gibi ihtiyatlı davranır. Hiçbir gösterişe kaçmadan sade bir yaşam sürmeyi öğrenmiştir. Moskova'nın güney banli-

⁹ Reketiri: güvenlik ve koruma için kişi ya da işyerlerinden haraç alan kişi anlamındaki İngilizce *racketeer* deyiminin Rusçalaştırılmış şekli.

yösündeki yıkıntılar arasında büyüyen küçük çocuk, Amerikan metropollerinde de sadece geceleri sokağa çıkmakta, metroyla ya da tercihan yaya dolaşmakta, kimseye güvenmemektedir. FBI uzun süre varlığından haberdar bile olmamıştır.

Üstat'ın gücü dikkat çekicidir. Renata Lesnik ve Hélène Blanc bu gücü şöyle tanımlar: "Uydu bağlantılı dört cep telefonu da günde 24 saat sürekli çalışır. Bazen, bir günde 14 değişik ülkeyle bağlantı kurar, bu bağlantılarında Rusça ya da çete argosu kullanır. Aylarca süren ticarî pazarlıklar sırasında kulları kıpırdamayan özel Moskova bankaları ondan gelecek bir telefonla milyonlarca doları serbest bırakır. Rusya'da ya da ötesindeki çeteler arasındaki bir çekişmeyi önlemek için onun New York'tan edeceği bir telefon yeterlidir. Anvers ya da Tel-Aviv'de, Londra veya Monte Carlo'da önemli insanlar, daha onun sesini duyduklarında hazırola geçerler. Güney Afrika'ya hadde makinesi satmış Sibiryalı işadamı küçük kârını paylaşması için Üstat'a yalvarır... 3 milyon dolarlık bir hediye. Amerikan şirketlerinden birisiyle işbirliğine girecek işadamı önce onun görüşünü almak ister. 'Unutkanlık' halinde ise projesi felaketle sonuçlanır."¹⁰

Bütün bunlara karşın K. A. sıcakkanlı, hayatı seven, cinsel arzuları hiç sönmeyecek gibi görünen bir adamdır. Onun sonu kadınların elinden olacaktır.

Orta yaşlara geldiğinde ağarmaya yüz tutan kısa kesilmiş saçları ve geniş yüzünü çevreleyen sakalıyla K. A. bir boğa kadar güçlüdür. Çıkık elmacık kemiklerinin üzerindeki gözleri küçük ve hareketlidir.

1990'lı yılların ortalarında bir yaz sabahı şafak sökerken, New York polis gücünün en yetenekli görevlilerinden oluşmuş bir grup Brighton Beach'te bir apartmanın dubleks daireesine baskın düzenler. Daire girişinde yakalanan K. A.'nın üzerinde sadece bir slip vardır. Metreslerinden birinin evinde gerektiğinden birkaç dakika fazla kalmıştır.

New York Eyalet Mahkemesi K. A.'yı 1997 yılının ocak ayında zor kullanarak para edinme ve sahte evlilik suçlarından 9 yıl 7 ay hapisle cezalandırır.

¹⁰ *L'Empire de toutes les mafias*, Renata Lesnik ve Hélène Blanc, Paris, Presses de la Cité, 1996, s. 85.

Paris'te ölüm

Uzun boyu, esmer teni, siyah saçlarıyla tezat teşkil eden açık mavi, neredeyse şeffaf gözleriyle Sergey Majarov genç ve yakışıklı bir adamdır. 36 yaşında ve mültimilyonerdir. Bilen görevi: sinema yapımcısı. Paris'teki evinin altındaki garajda lüks otomobiller ve Amerikan limuzinleri sıralanır. Majarov Maxim'in de gözde müşterilerindendir. İyi giyimli, sempatik, çekici ve hayat doludur. 1990-1994 yılları arasında hayatı Paris'te Marceau Caddesi üzerinde, nefis Eiffel manzaralı dubleks evinde ve Cenevre'de Quai Mont-Blanc Rıhtımı'ndaki lüks otelin başkanlık süitinde geçer.

22 kasım 1994 tarihli yağmurlu günde Marceau Caddesi'ndeki evinin salonunda sakince oturmaktadır. Yanında, Polonya asıllı, genç ve güzel bir manken vardır. Koruması daire girişinde nöbettedir.

Katiller etkileyici bir beceri ve soğukkanlılıkla saldırırlar.¹ Apartman girişinden gelen bir telefon Majarov'u dairesinin holüne çeker, gölgesi kapının kalın ve darbelere dayanıklı camına düşer. Profesyonel katiller kapıyı taramak yerine belirli bir bölümüne ateş ederler ve zırhı delerler, oluşan delikten kurbanlarını vururlar.

Bütün eylem iki saniyede gerçekleştirilir. Ne koruma silahını çekmeye, ne de Majarov yere atlamaya vakit bulamaz.

¹ Paris polisi Cinayet Masası sorumlularının ifadeleri, *Le Monde*, 11 şubat 1995.

Katillerin tabancaları susturucuyla donatılmıştır. Soruşturmayı yürüten güvenlik güçleri daha sonra Rus çetelerinin tercih ettiği silah olan CZ marka makineli tabanca bulurlar.

Katillere gelince, rahatsız edilmeden binadan ayrılıp Paris gecesinin karanlığında kaybolurlar.

Gürcistan diasporasının² sanatçı ve entelektüel bir ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Majarov 1980 yılında Sovyetler Birliği'nden ayrılır ve o sırada Viyana'da piyanist olarak çalışan babasının yanına gider. Kısa süre sonra da Fransa'da görülür.

Hammadde ticaretinde uzmanlaşmıştır. Çocukluk arkadaşı O. M.'yle birlikte gerçekleştirdikleri bir işten kazandıkları 1,5 milyon dolarlık komisyon İsviçre'deki bir gizli hesaba yatırılmıştır. İki ortak arasında anlaşmazlık baş gösterir, çünkü Majarov paylaşma biçimini kabul etmez.

Anlaşmazlığın çözümü için sorun İsviçre mahkemelerine aktarılır, O. M. ise İsrail'de gözden kaybolur.

Burada bir parantez açmak istiyorum: Avrupa'da aranan mafya babalarının İsrail'de kaybolmalarına sık sık rastlanır. Bunun nedeni İsrail'in örgütlü suç reisleri için bir Eldorado olması değildir. Doğu steplerinin kurtlarının İsrail'i kullanmalarındaki neden çok farklıdır: her yeni göçmen kısa bir süre sonra yeni bir pasaporta kavuşur. Bu pasaportla İsrail'den istediği zaman ayrılabilir: bir İsrail pasaportu Batı Avrupa'ya gitmek için en ideal serbest giriş kartıdır. Sovyetler Birliği'nin yıkıntıları arasından çıkan ve Musevî olmayan bir sürü Sovyet vatandaşı bu yola başvurur. Birkaç dolar karşılığında elde edilen bir belge, belge sahibinin Musevî olduğunu belirtir. Kuşkulu durumlarda son kararı verecek olan İsrail Hahambaşılığı ise işten başını kaldıramamaktadır. Her şeyin ters gitmesi halinde bile Rus mafya üyesi (Ukraynalı, Litvanyalı, vd) 100 dolar karşılığında onun "sofu bir Musevî" olduğuna onurları üzerine tanıklık edecek iki kişi bulabilir.³

1994 yılının aralık ayı ortalarında, bir ihbardan hareket eden Fransız polisi Paris'te Scribe Sokağı'ndaki lüks otele baskın düzenler ve dört Rus'tan oluşan silahlı bir grubu tu-

² Diaspora: İsrail dışına dağılmış Yahudi azınlık. (ç.n.)

³ Bkz. *Le Monde*, 16 ağustos 1997.

tuklar: Dev gibi güçlü üç adamdan ve onların şeflerinden oluşan grubun düzenlenmiş geçerli kimliklerinde “işçi” oldukları belirtilmektedir. Ne var ki bu Rus işçileri birkaç gün önce Champs-Elysées'deki butiklerde on binlerce dolarlık alışveriş yapmışlar, aldıklarının karşılığını da Lefkoşe'deki bir bankanın kredi kartıyla ödemişlerdir.

Sorgulanan dört Rus daha sonra gözaltına alındıkları sırada Fransız polisini tehdit eder. Rusların tutuklanması için yeterli kanıt olmadığından polisler dördünü de Moskova'ya hareket edecek bir uçağa bindirmek üzere Roissy Havaalanı'na götürür.

15 gün sonra Brüksel'de Rus asıllı bir işadami, Sergey Majarov'un ölümüne tıpatıp benzer şekilde katledilir. İki taraftan da izleri süren Fransa ve Belçika polis örgütleri kesin bir kanıya varırlar: 22 kasım günü Majarov'u Marceau Caddesi'ndeki evinde incelikle katledenlerle aralık sonunda Brüksel'de tamamen aynı yöntemlerle bir işadamını öldürenler aynı kişilerdir.

Her iki olay da büyük bir olasılıkla aralık ortasında Scribe Oteli'nde yakalanıp delil yetersizliğinden Moskova'ya doğru sınır dışı edilen Rus “işçiler” tarafından gerçekleştirilmiştir.

Detektiflerin varsayımı şöyledir: Majarov ve O. M. tarafından -yasal yollarla- kazanılan komisyonun bir bölümü bir Rus kartelinin reisine ödenecektir. Sabrı taşan ve O. M.'nin İsrail'de kaybolmasından sonra İsviçre yasalarına pek güvenemeyen kartel reisi Majarov'dan kendi payına düşen komisyonun ödenmesini talep eder, Majarov'un ayak sürüdüğü gününü görünce de, onu katlettirir.⁴

Sergey Majarov'un cenaze töreni Paris'te, Daru Sokağı'ndaki Rus Kilisesi'nde yapılır.

4 Belçikalı işadaminin bu işte oynadığı rol hiçbir zaman açıklanamamıştır.

Kan pahası

Sınırötesi örgütlü suç ve kartellerini ve suç sonucu elde edilmiş kara paralarını aklama şebekelerini izleyip mücadele eden başlıca Fransız kurumları Genel İstihbarat Servisi, adli polis, gümrüklerdeki bilgi toplama birimleri, jandarma örgütü ve aynı anda birçok bakanlığa bağlı olarak çalışan ve özellikle kara para aklanmasında kullanılan yolları araştırıp ortaya çıkarmakta uzmanlaşmış olan TRACFİN¹ adlı kuruluştur.²

29 mart 1996 günü Genel İstihbarat Servisi'nce yayımlanmış olan ve "Doğu Ülkelerinden Kaynaklanan Örgütlü Suç" adını taşıyan bir sentez raporu yukarıda adı geçen bütün birimler tarafından toplanmış veri ve sayıların analizini yapmaktadır.

1990'lı yılların başından beri, Avrasya kökenli çetelerin Fransa'da yayılmasına paralel "mafya bağlantılı" olarak adlandırılan yatırımlarda da bir artış gözlemlendi. Fransa Merkez Bankası sadece 1995 yılında, eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan cumhuriyetlerden Fransa'ya yapılan sermaye transferinin 55 milyar franga ulaştığını he-

1 TRACFİN: Yeraltı Finans Şebekelerine Karşı İşlem ve Bilgilerin Değerlendirilmesi anlamındaki Traitement des renseignements et action contre les circuits financiers clandestins'in kısaltılması.

2 Bankacıları 29 ocak 1993 yasası kuşkuyla sermaye hareketlerini TRACFİN'e bildirmeye zorlamaktadır. Bu yasanın değerlendirmeleri için bkz. *Crime et Blanchiment*, Jean-Pierre ve Patrice de Méritens, Paris, Fixot, 1993, s. 204.

saplamaktadır. Bu paranın büyük bir kısmı “kuşkulu” ya da doğruca “suçlu” kaynaklardan gelmektedir.

Genel İstihbarat Servisi'nin hazırladığı analiz raporu Fransa'da yerleşmiş Doğulu suç örgütlerinin aşağıdan yukarıya doğru bir sınıflandırmasını yapar:

1. Piramidin tabanını oluşturan çeteler, sadece tehdit yoluyla para kazanma, her türlü haraç, küçük esnafın, randevuevlerinin, eroin satıcılarının ve Doğu Avrupa kökenli yabancı işçilerin zorunlu “korunması”, gibi adi işlerle uğraşır.

2. İkinci basamak: gerçek sınırötesi örgütlü suç, geniş kapsamlı suç şebekeleri halinde, bazen kendi adına bazen de başka kıtalardaki kartellerle “ortak teşebbüs” (*joint-venture*) halinde çalışmaktadır. Bu tip örgütler tercihen Paris'te ya da güneyde, Côte d'Azur'de yerleşmiştir.

3. Üçüncü basamak: Rus, Özbek, Kazak, Çeçen, Moldova-lı, Polonyalı vb finans örgütleri Fransa'da tamamen yasal biçimde faaliyet gösterir, çete savaşlarına taraf olmadan finansman şirketleri, bankaları, gayrimenkul tröstlerini yöneterek eski Sovyetler Birliği'nden veya dünyanın diğer yörelerinden gelen suç kökenli sermayeyi Fransa içinde çalıştırır. Bu tip örgütlerin tek amacı vardır: suça dayalı parayı aklamak, bu sermayeyi gayrimenkul ve borsa gibi alanlarda çoğaltmak. Böylesi gruplar servet yöneticileri gibi hareket eder, Doğu'dan gelen sermaye için kabul komitesi rolünü üstlenirler.

4. Piramidin en tepesinde, Fransa'dan hareketle devasa fonları, dünya üzerindeki malî spekülasyonlarda, ithalat ihracat işlemlerinde, “ortak teşebbüs”lerde karteller adına kullanan işadamları bulunur. Böylesi işadamları için en iyi örnek, eski Kızıl Ordu stoklarından gelen nükleer madde ve silahların çokuluslu pazarlanmasını, Rus üretimi 150 kamyonun Kongo-Brazzaville Cumhuriyeti'ne satılmasını, Abhazya'daki taşocaklarının Paris'te Champs-Élysées'deki bürolardan işletilmesini sayabiliriz.

Genel İstihbarat Servisi, adli polis, gümrüklerdeki bilgi toplama birimleri, jandarma örgütü ve TRACFİN yetkililerini hayranlıkla izliyorum: Benedikten rahipleri gibi titizlikle yaptıkları çalışma, olağanüstü karmaşık bir malî yapının gün ışığına çıkmasını sağlamıştır.

Örnek: konusu görünürde halılar olan uluslararası bir iş-

lemde 200 milyon frangı aşan ve suç örgütlerinden kaynaklanan bir tutar önce Cebelitarık'ta yatırım olarak kullanılmış, daha sonra Dublin'den transit geçerek Fransa'ya ulaştırılmıştır. Yine TRACFİN, kaynağı mayaya dayanan önemli miktarda paranın bir Paris bankasından çıkarak Belçika ve Londra yoluyla Amerika'ya ulaştığını belirlemiş, Rus kartellerine bağlı ve Halifax, Liechtenstein, Lüksemburg, Rotterdam, Tortola, Virgin Adaları'nda kurulu başka finans şirketlerinin Fransa'da on milyonlarca franklık gayrimenkul alımı yaptıklarını ortaya çıkarmıştır.

Kuşkusuz Fransa, kamuoyunun mafya tehdidini en az ciddiye aldığı Avrupa ülkesidir. Fransızların bu konudaki bilgisizlikleri ve umursamazlıkları en azından ürkütücüdür. Buna karşın aynı Fransa, uzmanlaşmış ve yetkili kamu kuruluşları, suçla mücadele amacıyla kurulmuş çok sayıda örgütü ve bu örgütlerde çalışan cesur görevlileriyle suç haritasını sürekli olarak ve titizlikle denetler.

Yukarıda sözü edilen ve Genel İstihbarat Servisi'nce yayımlanan raporun okunması insanı şaşkınlığa uğratar. Bu denli derin bir sızma bu kadar kısa sürede nasıl gerçekleşti?

Bu sorunun yanıtı büyük bir olasılıkla Doğulu kartellerin özel stratejilerinde yatar. Bu karteller piyasa fiyatlarına karşı tamamen kayıtsızdır. Arzuladıkları herhangi bir şey karşılığında Fransa'da genel olarak uygulanan bedellerin birkaç kez üzerinde fiyatlar öderler.

Bu örneğe uygun olarak hareket eden bir Rus işadamaı Foch Caddesi'nde 1995 yılı fiyatlarıyla 12 milyon frank eden bir daireyi 25 milyona satın almıştır. Yine bu örneğin doğruluğu, Paris'in XVI. Bölgesi'nde Georges-Mandel Caddesi'ndeki oldukça mütevazı bir evi 32 milyona satın alıp restorasyon için on milyonlarca frank harcayan bir Rus şirketi tarafından da kanıtlanır.

Söz konusu rapor mafya yerleşiminin Monako, Antibes, Nice, Fréus, Villefranche-sur-Mer gibi güney bölgelerinde yoğunlaştığını göstermektedir. İsviçre yetkililerince³ de doğ-

3 Doğu'dan gelen sermayenin incelenmesiyle görevli çalışma grubunun raporu (*Légerbericht Ostgelder*), Federal Adalet ve Polis Bölümü, Bern. 1995-1996 yıllarını kapsayan yeni bir rapor aralık 1997'de yayımlanmıştır.

rulanan bir başka yoğunluk bölgesi Aşağı Ren, Ain ve Yukarı Savoie olarak gözükmektedir. Bu bölgelerin seçilme nedeni, Doğulu kan içicilerin tercih ettikleri finans piyasaları olan Basel ve Cenevre'ye yakın oluşudur.

Fransız araştırmacılarının çalışmaları, ne kadar sabırlı ve akıllıca olursa olsun, vardığı sonuç yabancı suçluların sınır dışı edilmesinden, seyrek durumlarda yargı önüne çıkarılmasından öteye geçmiyor. Etkisiz kalmanın temelinde Rus yetkililerin işbirliği konusunda çekingenlikleri, zanlıların genellikle kaynağı bulunamayan kimlikleri ve kartellerin aşiretlere dayalı örgütlenmesi yatar.

Birkaç örnek verelim:

G., Buhara doğumludur. Akıllı bakan çekik gözleri olan bu hareketli adam 40 yaşlarındadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hemen sonra Berlin'de yerleşerek varlıklı bir işadama hayatı sürer.

FBI örgütünden gelen belgeler, mahkeme kararıyla sınır dışı edilmesine neden olur. Bir ay sonra G., Paris'e yerleşir.

Paris'in en gözde mahallesi XVI. Bölge'de bir daire kiralar, çok sayıda ticarî şirket kurar ve lüks restoranlara önemli yatırımlar yapar.

Fransız soruşturmacılar G.'nin Almanya'daki geçmişini öğrenmiştir. İddiaya göre G. bazı Musevî antikacıları rehine olarak kullanmış işkence sonucu önemli paralar elde etmiştir.

Hakkındaki iddiaları kızgınlıkla karşılayan G. kendini savunur. Aylık geliri 150 000 franktır ve Rusya'daki bir restorandan gelmektedir. Paris'te ise turizmle uğraşmaktadır. Bir Rus, diğeri İsrail, ancak her ikisi de geçerliliğini yitirmiş iki pasaport gösterir. Adliye'de gözaltına alınan G. durumu büyük bir soğukkanlılıkla karşılar.

G. konusunda hiçbir şey kanıtlayamayan Fransız polisinin elinden onu, Moskova'ya hareket eden bir uçağa binmek üzere Roissy Havaalanı'na götürmekten başka bir şey gelmez.

Cezasız kalan bir diğer örnek: 40 yaşlarındaki Z. önemli bir işadamaıdır. Eski bir KGB subayının oğlu olarak Moskova'da önemli bir ilişkiler ağı kurmuştur. Fransız bankalarındaki açık hesaplarından transit geçen inanılmaz paralar

TRACFİN'in dikkatini çeker.

Z.'nin iyi örgütlenmiş uluslararası bir kuruluşun başında olduğu kesindir: eline geçen paranın büyük bir bölümü Rusya'ya pembe Brezilya dizileri pazarlayan bir film dağıtım şirketinden gelir. Z.'nin Champs-Elysées üzerinde lüks bir bürosu vardır.

Z.'nin durumu Rusya Federasyonu Ceza Yasası'na uygun olarak 1993 yılında kurulan bir soruşturma komisyonunca incelenmektedir. Fransız yargıçlara iletilen belgeler arasındaki suçlamada "sahte kredi mektuplarıyla kamunun dolandırılması" denilmektedir. Paris'te gözaltına alınan Z. daha sonra serbest bırakılır.

Son örnek:

30 yaşında, orta boylu, güçlü ve vücudu yaralarla dolu bir adam olan A. her zaman şık ve pahalı giyinir, büyük maddi olanaklara sahip görülmektedir. Edebiyatla ilgilidir ve Côte d'Azur'ü sever.

Yaşam biçimine gelince, karikatürlere konu olacak ölçüde 1914 öncesi aristokrasisini taklit etmektedir. Önce Nice kentinin lüks otellerindeki en görkemli suitlerde kalır, daha sonra aynı şehirde teraslı lüks bir ev kiralar. Büyük paralarla kumar oynadığı Côte d'Azur kumarhanelerine yaptığı gece ziyaretleri için kullandığı çok sayıda otomobili vardır.

Yasal işi olarak görülen gayrimenkul yatırımlarıdır. Ancak Moskova mahkemeleri tarafından aranan bu adam, Rusya Federasyonu yetkililerine göre adam kaçırma ve fidyede uzmanlaşmış bir çetenin yöneticisidir.

Bu bilgiyle hareket eden Nice polisi A.'yı sorgulamak üzere harekete geçer. A. malikanesinin terasında mayoyla oturmakta, etrafı korumalarıyla çevrili, pastis⁴ içmektedir. Kimlik kontrolü yapılır. A. kısa süre önce evlendiği Ukraynalı bir genç kızın soyadını taşıyan ve süresiz Alman vizesiyle donatılmış bir pasaport gösterir. Schengen Anlaşması'nın sağladığı avantajlar sonucu bu pasaport A.'ya Fransa kapılarını da açmıştır.

Polis müfettişleri A.'yı gösterdiği sahte oturma izni belgesi nedeniyle tutuklar. A. bu tutuklama işlemine karşı çıkar:

4 Pastis: anasondan üretilen bir Fransız içkisi. (ç.n.)

Ukrayna doğumludur ve Ukrayna vatandaşıdır. Polis geri adını atmaz ve A.'yı durumları yasal olmayan yabancıların tutulduğu merkeze götürür. Nice İdarî Mahkemesi A.'nın sınır dışı edilmesini kararlaştırır.

Bazı Rus işadamlarının Fransa toprakları üzerinde pek "ticarî" olmayan faaliyetlerde bulunması, oldukça sık rastlanılan bir durumdur.

Örneğin haziran 1994'te üç Rus, Var Bölgesi'nde bir işadamlarının küçük kızını okul yolunda kaçıır. Moskova'da yasal işleri olan kızın babasının, Moskovalı bir şirketle arasında bir iş anlaşmazlığı çıkmıştır.

Moskovalı şirket Fransızlardan 3 milyon frank dolaylarında tazminat talep eder. Fransızlar duruma itiraz eder ve Ruslar şirket yöneticisinin kızını kaçırtırlar.

Ruslar küçük kızın babasına bir mesaj gönderirler: 3 milyon franklık tazminatın üç gün içinde ödenmemesi halinde çocuğun bir kolu kesilecektir. Moskovalıların iş arkadaşları tehditlerini gerçekleştiremeden Var jandarmaları tarafından yakalanır.

Paris'te BRB'nin (Haydutluğu Önleme Birimi) çözdüğü bir başka olay: 24 şubat 1994 günü Champs-Élysées Bulvarı'nda dolaşan bir İsveç vatandaşı Rus katillerin oluşturduğu bir grup tarafından güpegündüz kaçırlır. Kaçıran İsveçli ticaret gemilerinde güverte subayıdır ve Rus asıllıdır. Muhtemelen Sen-Petersburg yaptığı işler onu bir veya birkaç yerel çete ile karşı karşıya getirmiştir. BRB komiserleri 8 mart 1995'te kaçırma olayına katıldığından kuşkulanan dokuz kişiyi heyecanlı bir takipten sonra tutuklarken görevlilerden birisi yaralanır.

Champs-Élysées'deki kaçırma olayı, Alman yetkilileriyle sıkı işbirliği içinde çalışan Fransız polislerinin ilginç gerçeklerle karşılaşmalarını sağlar: bunların en önemlisi, Avrupa'da kurulmuş bazı "şirketlerin" adam kaçırma, alacak tahsili ve dikbaşı borçluların "cezalandırılması" ve korkutulması gibi hizmetler sunduklarıdır. Bu şirketler sipariş üzerine çalışır ve kadrolarındaki katiller tüm Avrupa'da faaliyet gösterir.

Moskova'nın çukurları

Suçun derebelerini yaratmış olan günümüz Rus toplumu, yasadışlığın ve örgütlenmemişliğin büyüleyici görüntüsünü çizer. Bu kavram Emile Durkheim'in¹ toplumbilim kuramının merkezinde yer alır ve toplumsal dokunun lime lime olduğu, kişilerin ya da grupların saldırısını kısıtlayacak insanların üstünde yer alan hiçbir kuralın bulunmadığı, devletin ayakta kalabilen az sayıdaki kurumunun, ortak hayatın sadece çok az bir bölümünü denetleyebildiği durumu tanımlar. Böylesi toplumlarda, kişiler arasında mantıkla oluşturulmuş ve yasayla denetim altına alınmış ilişkiler, herkesi kanatları altında toplayan toplumsal kurumlar, düzenli komuta/itaat biçimleri ve sağlam sınıflandırmalar yoktur. Toplumun üstyapısı -toplumsal ahlak, siyasal gücün yasallığı kuramı, vb- da parçalanmıştır. Toplumsal alanı çelişkili çıkarlar ve çatışmalı arzular kaplar. Tutumu toplumsal kurallarla, devletle veya adaletle denetlenemeyen vahşi bir kapitalizm tek hâkimdir. Yasalara uyan toplum marjinalliğe itilmiştir.

Topraklarının genişliği, ekonominin potansiyel gücü, toprak altında yatan inanılmaz zenginlikleri, iki kıtaya yayılan

1 Durkheim bu oluşumdan özellikle iki eserinde söz etmiştir: *İçtimaî Taksim-i Amal* (1923), *İntihar* (1987); bkz. "Introduction", Jean Duvignaud, *Journal Sociologique*, Paris, Presses universitaires de France, 1969, s. 19.

stratejik önemi ve nükleer silahlarıyla Rusya hiç kuşkusuz süper bir güçtür. Zaten Birleşmiş Milletler'de, Balkanlar'da ve daha başka yerlerde o muameleyi görür, Amerika, Avrupa Birliği ve NATO tarafından çok ciddiye alınır. Hükümeti ise görünürde güçlüdür.

Moskova Üniversitesi ekonomi politik profesörü ve dünyaca ünlü bir yazar olan Yuri Nikolayeviç Popov ilginç bir teori geliştirir.² Onun gözünde Boris Yeltsin, Grigori Aleksandroviç Potemkin'in uzaktan selefidir. Çariçe II. Katerina'nın başbakanı olan Potemkin, imparatorluğun gerçek durumunu Çariçe'den gizlemek ve böylece reform politikasının yarattığı felaketi göstermemek için başarılı bir yol bulmuştu çariçenin Rusya'nın herhangi bir bölgesini denetlemek üzere Sen-Petersburg'daki sarayından her ayrılışında başbakan yol boyunca neşeli renklere boyanmış köyler kurdururdu. İmparatorluk arabasının önünden geçtiği köyler gerçekte bir cepheden başka bir şey değildi: arkalarında evler, atölyeler, çiftlikler, kısacası hayat yoktu.

Yuri Popov'un kötümserliği abartılı mı ?

Bugün için kesin olan bir gerçek vardır: günümüz Rusya'sı uluslararası suç kartellerinin mantığına göre düzenlenmiş toplumsal bir karmaşadır. Yasa ve örgütlenmeden yoksundur.

Pino Arlacchi de savaş sonrası Sicilya toplumunu incelemek için aynı kavramı kullanmaktadır. Calabria doğumlu Arlacchi mafya olgusunun en önemli uzmanlarındanıdır.³ Eserleri tüm dünyada tanınmıştır. Ancak Arlacchi'nin büyük bir ustalıkla tanımladığı yasadışı ve örgütsüz toplum -Sicilya toplumu sadece 25 000 km²'yi kaplamakta, 10 milyondan az bir nüfus bulundurmaktadır. Birkaç kent (Palermo, Messina, Catania) gerçek bir sefaletle savaşmaktadır.

Buna karşılık Rusya Federasyonu, sınırları Polonya ve Moldavya'dan Pasifik'e ve Kuzey Buz Denizi'ne, Baltık Deni-

² Yazarla konuşmalarından.

³ *Mafia et Compagnies. L'éthique mafioso et l'esprit du capitalisme*, Pino Arlacchi, Fransızca'ya çeviren Aldo de Forno, önsöz Jean Ziegler, Grenoble, Presses universitaires de Grenoble, 1986; *Gli uomini del dishonore*, Milano, Arnaldo Mondadori, 1992; *Addio Cosa Nostra*, Milano, Rizzoli, 1994.

zi'nden Hazar Gölü'ne kadar yayılan bir dünya gücüdür. Bir kıtaülke olarak bütün Avrupa Rusyası'nı, Kuzey Kafkasya'yı ve Sibirya'yı kapsar. Toprakları 11 saat dilimine bölünmüştür. Dünya üzerindeki tüm ülkeler içinde toprakları en geniş olanı Rusya'dır. Sen-Petersburg New York'a Vladivostok'a olduğundan daha yakındır. Vladivostok ve Seattle arasındaki mesafe Vladivostok ve Moskova arasındakinden azdır. Topraklarında 16 cumhuriyet ve bağımsız bölge yanında binlerce yıldan beri dilleri, uygarlıkları ve üretim biçimleri değişik toplumlar yaşamaktadır. Ruslar, Sibiryalılar, Başkırtlar, Karelyalılar, Kalmuklar, Kabartay-Balkarlar, Buryatlar, Kuzey Osetyalılar, Çeçenler, Komiler, Mariler, vd, kısacası 150 milyonluk nüfus içine serpiştirilmiş muazzam ve değişik bir topluluk. 17 milyon km²'lik topraklarının altında inanılmaz bir servet yatar: Rusya Federasyonu dünyanın en önemli altın, elmas, petrol, doğalgaz, manganez ve uranyum üreticisidir.

SALT I, II ve III (Stratejik Silahların Sınırlandırılması Anlaşmaları anlamında Strategic Arms Limitation Treaties'in kısaltması) anlaşmalarına rağmen 1997 yılında hâlâ 20 000 nükleer başlık, binlerce taşıyıcı roket ve onlarca kıtalararası taşıyıcı rokete sahiptir.

Bütün bu nedenlerle Rusya'da yasadışı ve örgütsüz bir toplumun oluşması Batı Avrupa demokrasileri için Sicilya'da böyle bir durumun gerçekleşmesinden çok daha önemli ve tehlikelidir.

Anılarım beni 1986 eylülünde aydınlık bir Moskova sabahına götürüyor: Finlandiya Başbakanı Kalevi Sorsa'nın başkanlığını yaptığı bir SİDAC (Sosyalist Uluslararası Silahsızlanma Konseyi anlamında Socialist International Disarmament Council) heyeti Kremlin'e kabul edilir. Saatli kulenin her iki yanında duran askerî şeref kıtaları geçilir, daha sonra kırmızı perdeli ve tavanı oymalı bir salonda uzun süre beklenir. Sonunda Svyatoy Pavel Salonu kapısının muhteşem kanatları muhafız alayı subayları tarafından açılır ve duvarları soluk yeşil ipek kaplı salona girilir. Altın rengi işlemlerle kaplı tavandan kristal avizeler sarmaktadır. Salonun diğer ucundaki kapı sessizce açılır ve Sovyet heyeti yerdeki kırmızı İran halısı üzerinde ilerleyerek yaklaşır: Yüksek

Sovyet Prezidyum başkanı, yaşlı bir insanın adımlarıyla ve somurtuk gri suratıyla Andrei Gromiko, eski Washington Büyükelçisi Anatoli Dobrinin, Merkez Komitesi dış ilişkiler sorumlusu uzun ve üzgün suratıyla Valentin Falin, arkasında şişman ve neşeli yardımcısı Vadim Zagladin.

Sonsuz maun masanın her iki yanındaki koyu mavi işlemeli kumaşla kaplı yüksek arkalıklı koltuklara kurulmuş heyetler birbirlerini tartar, koltukların her birinin sırtındaki küçük yuvarlak bölümlerden eski Rus soylularının incelikle çizilmiş portreleri boş gözlerle bakar. Kızıl Meydan'a bakan yaldızlı çerçeveli yüksek pencerelerden ve beyaz ipek perdelerin arasından sızan sütbeyaz bir ışık bütün salonu aydınlatır.

Karşımızdakilerin dingin ve ciddi yüzlerine baktığımda, sakın saldırılarını izlediğim veya jeostratejik analizlerini dinlediğimde dünyamızın önemli bir bölümünün efendilerinin karşısında olduğum izlenimini edinmiştim. En çılgın hayallerimde bile iktidarlarının bu kadar kısa bir süre içinde yıkılacağını Rus ekonomisinin örgütlü suç babaları tarafından ele geçirileceğini düşünemezdim.

Yazar Marina Rumiyanseva yeni lüks otel, kumarhane ve restoranların altın künyeli ve vizon kürklü müşterilerini *kuptsi* olarak adlandırmaktadır. Başta Gogol olmaz üzere Rus edebiyatı bu terimi "tüccarlar", para babaları için kullanır. Başarılarının meyvelerini dışa vurarak taşıyan bu bayağı, saldırgan insanlar yoz bir kültürün temsilcileridir. Bugünlerde Moskova'da sıkça kullanılan yidiş⁴ bir sözcük ani servetlerinin kaynağını gösterir: *geschefti* ya da spekülasyona dayalı işler. Ancak *kuptsi*'nin yaşadığı dünya *naçalniki*'nin ya da düşük seviyeli küçük spekülatörünkinden oldukça farklıdır.

Marina Rumiyanseva, Duma'nın Ekonomik Komisyon Başkanı Sergey Glasiev'in bir kanısını aktarır: "Rusya bugün dev bir kumarhaneden başka bir şey değildir. Hiç kimse üretmiyor, herkes sadece spekülasyon yapıyor."⁵

Ortak bilincin kısa süreli sapması mı? Rus halkının ina-

4 Yidiş: İbranice ve Almanca karışımı bir dil. (ç.n.)

5 Bkz. "Le nouveau rêve russe", Marina Rumiantseva. Bu denemenin Almanca'sı, *Die Weltwoche*'de yayımlanmıştır. Zürich, 16 kasım 1995.

nılmaz canlılığının ustalıkla yozlaştırılması mı ? Bazılarının spekülâtif ya da cinaî davranışlarının tüm bir sınıfa genelleştirilmesi mi ? Ya da kısıtlı ve konjonktürel yol kazaları mı ?

Kanımcı yukarıdaki varsayımların tümü çok basittir. Yeni *kuptsi* ve *torgaşı*'lerin bugünkü uygulamalarının ve derin amaçlarının köklerini daha uzak bir toplumsal tarihte aramak gerekmektedir.

Rusya'da Batılı anlamıyla ulusal bir burjuvazi hiç oluşmamıştır. Bolşevik toplumunun hayatta kalan çocukları için Avrupa kapitalizmi yeni bir fikirdir.

Batılı demokrasilere benzer bir rejim Rusya'da 1917 yılında ancak sekiz ay yaşatılabildiştir. Feodal düzenin ani çöküşü kolektivist toplumun ani iktidarı arasındaki sürede kapitalist birikim yaratabilecek hiçbir burjuvazi ya da XIX. yüzyıl Batı sanayicilerine benzer hiçbir müteşebbis, gelişme zamanı bulamamıştır.

Kumarmaz adlı romanında Fyodor Dostoyevski Rusların parayla olan ilişkilerini yakıcı bir tablo gibi çizer. Bu roman toprak köleliğinin kaldırılmasından topu topu beş yıl sonra, 1866'da yayımlanmıştır. Yazarın kötümser önsezisi vardır Rusya daha yüzyıllar boyunca efendi ve kölenin, zengin ve yoksulun, zorunlu işçiler ile tembellerin çatışacağı bir ülke olarak kalacaktır. Bolşevik iktidarına ve onu izleyen örgütlü suç kartellerinin gücüne bakıldığında Dostoyevski'nin ileriye şaşırtıcı kesinlikle gördüğü kanıtlanmaktadır.

Kumarmaz Rusların ellerindeki parayı kullanışlarını, sermayelerini artırmadaki "yeteneksizliklerini" birikimin zorlamaları karşısındaki kesin ilgisizliklerini çarpıcı biçimde anlatmaktadır "Batılı uygar insanın fazilet ve onur kitabı, hemen hemen en önemli konu olarak sermayeyi yaratma ve çoğaltma yeteneğini gösterir. (...) Biz Ruslar ise rulet gibi iki saat içinde, çalışmadan zengin eden aletlerle ilgileniriz. (...) Bir Rus sermaye yaratmak yeteneğinden uzak olduğu gibi, herhangi bir rastlantı sonucu eline geçen parayı hemen ve genellikle aşağılık biçimde çarçur eder."

Rus edebiyatı -bazen cana yakın, bazen ürkütücü ama mutlaka güçlü- kahramanlar bakımından çok zengindir. Bu kahramanlar becerikli spekülâtörler, kurnaz dolandırıcılar ve sanayi şövalyeleri biçiminde görülürler.

Sen-Petersburg'da Nijni Novgorod'da, Moskova'da, Minsk ya da Vladivostok'ta bütün bu kahramanlar bugün yeniden doğuşu kutlamaktadır. Aynı kahramanlar bu geniş ülkenin ekonomik ve toplumsal hayatını canlı tutar ve tükenmeyen sabır, gizli melankoli, sonu gelmez cesaret sahibi binlerce yıllık bir halkla yan yana yaşarlar. Aynı namuslu halk bugün günlük işini yapmakta ve her gün herhangi bir Batı Avrupalıyı umutsuzluğa itecek ekonomik koşullarda hayatta kalma savaşı vermektedir.⁶

Rusya'da Yeltsin tarafından görevlendirilen Kadın, Aile ve Nüfus Komisyonu'nca hazırlanan istatistikler, bir cehennem tablosu çizer: şiddet, sert uyuşturucular, ekonomik sefalet ve alkol toplumu yıkmaktadır. Uzun yaşam konusunda Rus erkekleri dünyada 135. kadınlar ise 100. sıradadır. Rusların uzun hayat beklentisi bütün Avrupa ülkelerinden ve Kuzey Amerika'dan düşüktür. Daha aşırı bir karşılaştırmayla, Afganlar ve Kamboçyalılar dışında bütün Asya ülkelerinin de altındadır. Rus insanı İsveçliden 17, Amerikalıdan 13 yıl daha önce ölmektedir.⁷

⁶ Bkz. *Les Russes d'en bas. Enquête sur la Russie postcommuniste*, Alexis Bereloviç ve Mişel Viviorka, Paris, Ed. Du Seuil, 1966.

⁷ Raporun sonuçlarının değerlendirilmesi için bkz. *Time* dergisi New York, 11 ağustos 1997.

Örgütlü suçun devleti özelleştirmesi

Günümüz Rusya'sında patron ve diğer çete reisleri ekonominin bazı sektörlerinin tümünü denetlemekte ve kamu yönetiminin, Duma'nın ve hükûmetin geniş bölümlerini kontrol etmektedir.

Örgütlü suç sanayide, ticarette, banka ve hizmetlerde faaliyet gösteren şirketlerin yaklaşık yaklaşık 85'ini (uzun vadeli krediler, vb yöntemlerde) denetimi altında tutmaktadır. Ulusal çapta 40 000'den fazla işyeri mafya yönetiminindedir. Alman kaynaklarına göre 1991'den bu yana Rus mafyası 2 000'den fazla devlet holdingini satın alarak bunların özel sektöre geçmesini sağladı.¹

Eski Sovyetler Birliği gibi geniş ve güçlü, tüm ulusal zenginliklerin (şirketler, topraklar, hammadde, hizmetler, vb) devletin elinde toplandığı bir ülkede özelleştirme çok karmaşık yollarla ve değişik biçimlerde gerçekleştirilebilir. Rus özelleştirmesinin basit ve zorlayıcı bazı temel prensiplerini tanımlamak gerekir: özelleştirmeyi hazırlayan, satışa arz ilanlarını yazan, satılacakların değerlerini belirleyenler kamu görevlileridir; devlet holdingi yöneticileri, bakanlık görevlileri, devlet işletmesi müdürü, vb. Burada mafyanın çalışabileceği sınır-

1 Freiburg-im-Breisgau'daki Max-Planck Enstitüsü'nün yüksek vasıflı uzmanların çalıştığı bir Uluslararası Ceza Yasası Bölümü vardır; burada verilen sayılar için, bkz. S. Lamich, enstitüde araştırmacı, *Berliner Anwaltsblatt*, no. 10, 1997, s. 476.

sız bir alan doğar: uzman kamu görevlisini rüşvete bağlayıp özelleştirme işleminde yanına alabilir. Dikbaşı yöneticiyi tehdit edip ailesini ortadan kaldırabilir. Belgeleri (kredi mektupları, banka referansları) istediği gibi değiştirir, çıkabilecek her itirazı en aşırı şiddetle boğabilir. Kısacası 1980'li yılların sonundan beri -bankacılık, sanayi ve hizmetler sektöründe- özelleştirme suç kartellerinin yararına gerçekleşmiştir.

Denetimli bir ekonomiden vahşi kapitalizme geçiş sürecindeki kargaşa sırasında İsviçre'nin büyük bankaları ve finans kuruluşları önemli rol oynarlar. Suç kartellerinin derebeylerinin devlet çarklarındaki işbirlikçilerine ödedikleri milyonlarca dolarlık rüşvetler hep İsviçre bankalarının gizli hesaplarını tercih etmiştir. Bern'deki Federal Adalet ve Güvenlik Bölümü'ne Rusya'dan gelen uluslararası adli yardım istekleri gün geçtikçe artmaktadır. Örneğin 1991 şubatında sonunun yaklaştığını gören Sovyetler Birliği Komünist Partisi Finans Komisyonu, parti kasasından alınmış milyonlarca doları Kıbrıs'taki bir banka aracılığıyla İsviçre'deki gizli hesaplara aktarmıştır. Bir başka örnekte iki cumhuriyet -Kırgızistan ve Özbekistan- merkez bankalarında bulunması gereken altın rezervlerini boşuna aramaktadır: eski Sovyetler Birliği yöneticilerinin işbirliği yaptığı çeteler bu altınları Zürich piyasasında satmıştı.

İsviçre 1997 yılı mutlak verileriyle Rusya'daki en büyük yabancı yatırımcıdır. Suç ekonomisinin durulmasıyla birlikte rüşvet, yağma ve el koyma sonucu elde edilen paralar Rusya'ya geri dönmektedir. Ancak İsviçre kimliğiyle²...

Rusya'da özelleştirme nasıl yürür? Birkaç örnek inceleyelim:

40 yaşlarındaki V. I. eski Sovyetler Birliği Komünist Partisi yetkililerinden birinin oğludur. Sıcak ve canayakın kişiliği ve yatırımcı ruhu vardır. Babasının durumuna rağmen Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından önce altı yılını demir parmaklıklar ardında geçirmiştir; o yıllarda V. I. Volga Vadisi'ndeki büyük kentlerin kaymağını yiyen bir oyun kâğıdı sahtekâridir.

Sovyetler döneminde Nijni Novgorod'un adı Gorki'ydi. Bü-

yük çapta silah üretilen merkezlere ev sahipliği yapan bu kent, yabancılara yasaklanmıştı.

Gorki'deki özelleştirme 1992 yılında başlar. V. I. Volga'nın kollarından biri üzerine kurulmuş önemli bir tersaneyi satın alır. Daha sonra klasik yöntemi izleyerek sahte bir dosya hazırlar ve Rusya Federasyonu Maliye Bakanlığı'na başvurur.

El altından ödüllendirilmiş ve incelikle korkutulmuş birkaç yüksek düzeydeki işbirlikçinin yardımıyla istenen gerçekleşir: V. I. bakanlıktan 18 milyon dolarlık "modernizasyon kredisi" alır. Bu kredinin amacı işyerlerinin korunması, tersanelerin uluslararası rekabete girebilmeleri için Batı'dan vinçler ve yürüyen bantlar alınmasıdır.

Tersane örneği binlerce özelleştirmede olanları yansıtır: kredi hesaba geçirilir geçirilmez tersane çalışanlarının büyük bir çoğunluğunun işine son verilir. Her ne kadar tersane bugün hâlâ çalışıyorsa da V. I., büyük bir kumarhanenin ve bir süpermarket zincirinin mutlu sahibidir.

Öykünün sonu biraz değişiktir. 4 milyon nüfuslu bir bölgenin başkenti olan 1,5 milyonluk Nijni Novgorod, oldukça kararlı bir savcı olan Aleksandr Fedotov'un yetki alanındadır. Bölge yöneticisi genç Boris Nemtsov'un da yardımını alan savcı "armatörü" tutuklar... ve hayatta kalır. V. I., dolandırıcılık, rüşvet ve döviz yasasına muhalefetle suçlanır.

17 aralık 1995 tarihi, şok! Kaldığı hapis haneden Amerikan tipi pahalı bir kampanya yürüten V. I. milletvekili seçilir. Moldova'daki 14. Ordu'nun eski komutanı General Lebed'in yönettiği sağcı Rus Toplumları Partisi'nden aday olan V. I. bugün parlamenter dokunulmazlığı kalkanının ardına sığınmıştır.

V. I.'nın dokunulmazlığı kaldırılabilir mi? Savcı Fedotov buna kararlı gözükse de işi zordur. Kendi deyimiyle: "Parlamento'da katillerin güçlü lobisi var."³

Boris Nemtsov'a gelince cesareti ve tuttuğunu koparma özelliği ödüllendirilir ve Boris Yeltsin tarafında mart 1997'de federal hükümetin "tekellerle mücadele"den sorumlu başbakan yardımcılığı görevine atanır. *Le Monde* gazetesi onu Rus başkanının "muhtemel veliahtı" olarak görmektedir.⁴

³ Fedotov'un açıklamaları, *Facts*, Zürich, no. 50, 1995.

⁴ *Le Monde*, 19 mart 1997.

Dumat fiili Rusça'da "fikir alışverişinde bulunmak, beraberce düşünmek" anlamına gelir. Sözcük olarak *duma*, "fikir alışverişinde bulunulan yer" olarak tanımlanabilir. Rus Duması bugün çok sayıda yırtıcı barındırmaktadır. Gerçekten de zor durumdaki üyelerini parlamentoya seçtirerek dokunulmazlıktan yararlandırmak uluslararası suç kartellerinin sık sık başvurdukları bir yoldur.⁵

Örgütlü suç kartellerinin en tatlı kârları elde ettikleri sektörlerden birisi de petroldür. Petrol ve petrol ürünleri ihracatı Rusya Federasyonu'nun döviz girdilerinin yaklaşık yarısını oluşturur. Sibirya, federasyon petrolünün yüzde 80'ini, doğalgazının yüzde 90'ını sağlar. Orta Asya cumhuriyetlerindeki petrol sahalarının yarattığı rekabet serttir. Çeteler ise her yerdedir: kimi zaman petrol üretim sahası sahibi, kimi zaman da dağıtım ve satış şirketleri ortağı olarak. Rosneft, Lukoil, Sidanko, Yukos ve Surgutneftgaz gibi önemli kuruluşlar sürekli kartel arzularıyla karşı karşıyadır.

Petrol rezervleri inanılmaz ölçüdedir: sadece Surgut bölgesinde 40 000 kuyu. Ortalama bir kuyu, Feodorovo, yılda 122 milyon varil hampetrol sağlar.

Petrole bağlı mafya kârlarının kaynağı pek bilinmez: Rus petrolü kutup bölgesinden -Staryi Urengoy, Novyi Urengoy vb- Karadeniz'e kadar 5 000 km boyunca, dev Rusya Federasyonu'nu kuzey-güney ekseninde aşan bir boru hattıyla taşınır. Boru hattının sahibi Transneft Şirketi'dir. Petrol taşıma hattı, sadece bir borudur, boru ise kolaylıkla hasara uğrayabilir... Böylelikle karteller koruyuculuklarını taşıyıcıların hizmetine sunar. Hattın her bir bölümü için "anlaşma" dönemi yaklaştığında görülen yangınların, patlamaların, incelelikle gerçekleştirilmiş sabotajların nedeni de budur.

İnterpol'un yayımladığı 1997 tahminlerine göre Rusya Federasyonu'nun suç kartelleri gayri safi millî hasılanın yüzde 40'ını ellerinde bulundurmaktadır.

⁵ Bir diğer örnek: Rusya'nın en güçlü Yatırım Fonu MMM'nin yöneticisi A. B. binlerce yatırımcıyı soyup hileli iflas etmiş olmasına karşın mart 1990'dan bu yana Duma'da milletvekildir.

Sadece Moskova'da akla gelebilecek her türlü oyunu müşterilerine sunan 152 kumarhane vardır. Bu sayı, Las Vegas'ın iki katıdır. Kumarhanelerin tümü babalar tarafından denetlenmektedir.

Yine İnterpol tahminlerine göre Moskova, Sen-Petersburg, Vladivostok gibi önemli kentlerdeki restoranların, dükkânların, bankaların, sanayi kuruluşlarının yüzde 80'i "koruma" altındadır. Bu korumanın Rusça'da şiiırsel bir karşılığı vardır: *kriça* (dam). Mafya kurbanına güvenlik, yani dam altı satar. Aynı İnterpol verileri Rus bankalarının yüzde 70'inin doğrudan örgütlü suç kartellerinin elinde olduğunu gösterir.

Yine de mafya babalarının en astronomik, en çabuk ve en güvenli kârları elde ettikleri sektörler yasadışı ihracat ile petrolün, altının, demir-çeliğın, stratejik madenlerin, doğalgazın uluslararası piyasalarda pazarlanmasıdır. Başta özelleştirilmiş devlet holdingleri ve askerî sanayi yöneticilerinin isteyerek ya da tehdit karşılığında sağladıkları işbirliği bu kâr getirici işlemlerin olmazsa olmaz koşuludur.

İnterpol'e göre, değerli taş ve madenlerin ihracatının yüzde 80'i Rus mücevherat ve değerli taş denetim komisyonu Roskomdragmet'in bilgisi dışında gerçekleştirilmektedir.

Ülkenin kurumlarının içinde bulundukları özel durumu anlayabilmek için beş ay boyunca bisikletiyle bu geniş toprakları kat eden tanınmamış bir gencin, Roman Tkaç'ın yazdıklarını okumak yeterlidir.

Tkaç bugünkü federasyonu, birbirlerinden neredeyse tamamen bağımsız "prenslikler" mozaigi olarak görür. Bu prensliklerden bazıları totaliter toplumun kapitalist topluma dönüşme sürecini bütün ayrıntılarıyla yaşarken Batı dünyasıyla sıkı ilişkiler kurar, teknoloji ve altyapıda hızlı bir modernleşmeye giderler. Bu gibi toplumlar nispeten sağlam siyasal güce sahiptir. Nüfusun büyük bir çoğunluğunun hızla proleterleşmesine paralel olarak vatandaşlarından bir bölümü toplumsal hiyerarşi içinde süratle yer değiştirir.

Buna karşılık başka "prenslikler" hareketsizlik içindedir: Sovyet iktidarının yıkılışımdan beri hiçbir şey değişmemiş, herkes ve her şey aynı kalmıştır: yönetim kadrosu, toplumun ahlak anlayışı, sanayi kuruluşlarının verimsizliği, ban-

ka ve hizmet sektörlerinin yarattığı terk edilmişlik duygusu, altyapının köhneliği, toplumsal yaşamı ve aile hayatını kaplayan gri üniformalar, toplumun çoğunluğunu kapsayan ekonomik güven.... Her şey zaman içinde donmuş gibidir.⁶

Örgütlü suç babaları ile işbirlikçileri kazançlarını artırabilmek için kuşkusuz uluslararası pazara yakın ve değişim halindeki “prenslikleri” seçecektir.

Rusya’da kurumsal iktidar kimin elindedir ?

İsviçre Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu’ndaki arka-
daşım ve Avrupa Komisyonu Rusya Federasyonu Kabul Ko-
misyonu Raportörü Ernst Mühlemann Kremlin’in sütun ve
kemerlerini en yakından bilen uzmanlardandır.

Rus iktidarının niteliği hakkındaki sorumu şöyle yanıtlar:
“Rusya bir demokrasidir, ama hukuk devleti yasalarının ge-
çerli oluşu nedeniyle değil. Çünkü burada bu yasalar yoktur.
Rusya’da bir demokrasinin doğmakta olmasının nedeni, asır-
lar boyu birbirinden farklı ve baskıcı mutlak yönetimlerden
sonra, çokmerkezli bir iktidar örgütlenmesine yönelmesidir.”⁷

Sovyet imparatorluğunun paylaşılan iktidarının hangi mer-
kezlere yöneldiğini, önemliden az önemliye doğru bir sırala-
mayla açıklayalım: federasyonun başkanı ve Kremlin’deki yö-
neticiler; Beyaz Ev’deki federal hükûmet; iki ayrı meclis olan
Duma ve Federasyon Konseyi; kadın erkek 1,3 milyon kişiyi
kapsayan silahlı kuvvetler; özel timleriyle federasyonun içişleri
bakanı; KGB’nin küllerinden doğmuş dört gizli servis; halk ta-
rafından seçilmiş 89 bölgesel hükûmet ve onların yönetimleri.

Federasyonun şu ya da bu yöneticisinin herhangi bir
mafya babasıyla suç ortaklığı yaptığı konusunda sayısız söy-
lenti vardır. Moskovalı konuya mizahla yaklaşır: Yeltsin’in
en yakın çalışma arkadaşları “kolektif Rasputin” olarak ad-
landırılmıştır.

Bir anekdot: 1995 yılında bir sonbahar gecesi, Ernst
Mühlemann’ın Konstanz Gölü kıyısında Ermatingen’deki
evinin telefonu çalar. Hattın öbür ucundaki sesin sahibi pa-
nik halindedir. Arayan, Moskova’da yerleşmiş İsviçreli

6 *Ruskaia Misl, Roman Tkaç*, Paris, 9 kasım 1995.

7 Ernst Mühlemann, yazarla görüşmesi.

önemli bir işadamıdır. Bu kişi Rusya'nın başlıca şehirlerinde geniş alanlar üzerinde kurulmuş bir İsviçre süpermarket zincirini yönetmektedir. Moskova'daki bürosunda çok sık giyinmiş üç kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Ziyaretçiler şirket hisselerinin yüzde 51'ini en çok üç gün içinde kendilerine devretmesini isterler, gitmeden önce de masanın üzerine işadamlarının İsviçreli çalışma arkadaşlarından üçünün çocuklarının fotoğraflarını bırakırlar.

İsviçre Konfederasyonu'nun en etkili milletvekillerinden birisi olan Ernst Mühlemann aynı zamanda da ihtiyat subayı ve Union des Banques Suisses'in⁸ eski yöneticisidir. Vatanışının tehlikede olduğunu anlar ve Bern yönetimini durumdan haberdar eder.

Hükümet zaman geçirmeden Moskova'yla temasa geçer, İsviçreli Rusya'da büyük yatırımlar yaptığından Rus bakanlar yardımlarını esirgemezler.

Durumu tam olarak kontrol altına almak amacıyla Mühlemann, Yeltsin'in iyi arkadaşı ve eski KGB subaylarından Aleksandr Korjakov'u da devreye sokar. Korjakov 1995 ağustosundan beri, iyi eğitilip donatılmış ve çok etkin 20 000 kişiden oluşan Başkanlık Muhafız Örgütü'nü yönetmektedir.

İsviçre'nin Moskova müdahalesi başarıyla sonuçlanır. Süpermarket zincirinin işleri gelişir. Bundan böyle ne gece ziyareti, ne şantaj, ne suikast, hiçbir şey olmayacaktır.

Aleksandr Korjakov hakkında bir not: Yeltsin'in göreve getirdiği genç reformcular tarafından, başkanlık seçimlerinin iki turu arasında, haziran 1996'da görevinden alınır. Yine de gücünden hiçbir şey kaybetmez: 9 şubat 1997 pazar günü yapılan bir ara seçimle, Aleksandr Lebed tarafından boşaltılan ve Moskova'nın 200 km güneyinde önemli silah fabrikalarına ev sahipliği yapan Tula'nın milletvekili olarak Duma'ya seçilir. Kremlin'in efendisini suçladığı, rüşvet ve kokuşmanın vardığı boyutları ve örgütlü suç kartelleriyle işbirliğini açıkladığı korkunç bir kitap yayımlar.

Rusya'nın politik iktidarı açısından incelendiğinde bu bölümün çok yetersiz kalacağını bilincindeyim. Ancak niyeti-

8 Union des Banques Suisses (UBS): İsviçre'nin en büyük iki bankasından biri. (ç.n.)

min Rus devletinin siyasal sosyolojisini açıklamak olmamasının yanı sıra, Rusya'daki güç merkezlerinin işleyişini anlatacak kaynakların azlığı da unutulmamalıdır.

Heike Haumann "*kaum mehr überschaubaren Konfliktlinie* (neredeyse anlaşılmaz çatışma çizgileri)" kavramından söz eder. Kendi açısından bir kesin durum vardır: milliyetçi ideoloji "çıkarıcıların ve suçluların iktidarını yasallaştırmaya" yaramaktadır.⁹

Geriye kalan büyük ve gölgeli alanda eski KGB (bugün dört ayrı servise bölünmüştür) yöneticisi ve görevlisi, eski GRU (eski Kızıl Ordu'nun casusluk servisi) uzmanının oluşturduğu yaklaşık 1,5 milyon kişilik bir kalabalık dolaşmaktadır. Bolşevik devletin varlığı süresince KGB (değişik adlarla ondan önce kurulmuş örgütler dahil) Komünist Parti'nin kılıcı ve kalkanı olmuştur. GRU'nun görevi devleti ve silahlı kuvvetleri korumaktır. Yasanın dışında ve üstünde olmaları, görevlerini yerine getirirken yürürlükteki toplumsal kurallar ve adli yetkililerin emirleri, insan hakları gibi denetimlerin hiçbirini tanımamaları nedeniyle hem KGB, hem de GRU "suç" örgütleri olarak değerlendirilmelidir.

GRU hâlâ faaliyettedir, KGB ise dört yeni servise bölünmüştür. Yönetim mantığının ve görev yapma biçiminin değiştiğini sanmak safdillik olur. Kremlin şeflerinin kararlarını hazırlar, uygulanmalarını sağlarlar. Duma kararları ve federasyon yönetimi üzerindeki günlük etkileri nedir? KGB ve GRU'nun Vor v zakone ve patronları ya da diğer suç kartellerinin babalarıyla geliştirdiği ilişkiler nelerdir? Bunlar çelişen ilişki, barış içinde bir arada yaşamak, hâkimiyet, suç ortaklığı ya da emir altına girmek olarak nitelendirilebilir mi? Elimizdeki kaynaklar bize bu soruyu yanıtlama imkânı vermiyor.¹⁰

⁹ *Geschichte Russlands*, Heike Haumann, Münih, Verlag Piper, 1996, s. 643-644.

¹⁰ Başka yazarlar daha kesin savlar geliştirir. Örneğin Renata Lesnik ve Hélène Blanc eski KGB şebekesini federasyon politikasının ve örgütlü suçun gerçek efendisi olarak tanıtır. Bkz. *L'Empire de toutes les mafias*, s. 17.

Mafya usulü sivil savaş

Rus babalar hayatta kalma uzmanıdır. Bir Alman soruşturması onlar hakkında neredeyse tercüme edilemez bir terim kullanır: “*gestählt und lebensfähig* (çelikleşmiş ve koşullar ne olursa olsun hayatta kalma yeteneğine sahip)”.
Neden ?

Totaliter bir rejim altında doğup büyürken dünyanın en acımasız gizli polis örgütlerinden biriyle (KGB) savaşmış olan Rus suçlular kurdukları örgütlerin hücre yapısına ve kesin gizliliğe titizlikle sahip çıkmışlardır. Rus baskı sisteminin Brejnev döneminde rüşvetin yaygınlaşmasıyla gücünü kaybetmesinden önceki yıllarda bir suç örgütü üyesi olmak ölümle cezalandırılacak cürümlerden sayılmaktaydı.¹

1937 yılında yürürlüğe giren bir yasayla iktidarın organları -o zamanki adıyla NKDV- sadece devletin düşmanları, casuslar ve sabotajcılarla değil, adi suçlular ve “haydutlar”la mücadeleyle de görevlendirilmişti.

Lubiyanka arşivleri 1993 yılında yabancı araştırmacılara açılır. Suç örgütlerinin yargılanmaları hakkında yok denecek kadar az belge olması ne kadar şaşırtıcıdır !

KGB'nin içine sızarak çökerttiği bir suç kartelinin üyeleri çoğu durumda yargılanmadan infaz edilmekteydi. Yasal işlemin gereksiz zaman kaybına neden olacağı düşünülürdü.

¹ Yöneticilerin katillerden seçildiği gulaglar dışında.

Çeteler içinde -bugün de geçerli olan- gizlilik kuralı olağanüstü sertti: çete disiplininden en ufak sapma bile işkenceye ve çok vahşi bir ölüme yol açardı.

Rus kan içicilerin on yıllar boyunca geliştirdiği toplumsal örgütlenme, Avrupa veya Amerika'daki suç örgütlerinin oluşumundan kesin çizgilerle ayrılır.² Rus çeteleri arasındaki kardeş kavgası hiç durmamıştır. Yakın günlerden örnekler verelim:

1. Viktor Kogan, Moskova'nın çok geniş bir bölümünün, Orekhovo Borissovo'nun hâkimidir. Patronun iş arkadaşlarından olan Kogan'ın en büyük tutkusu kumardır.

13 nisan 1993 sabaha karşı: Moskova yağmurlu ve gri bir güne hazırlanmaktadır. Kogan her zaman gittiği kumarhanede, korumaları arasında Black Jack³ oynamaktadır. "Genç kurtlar" olarak adlandırılan çete üyelerinden silahlı bir grup kumarhaneyi basar, Kogan'ı makineli tüfeklerle tarayarak öldürür.

Üç ay kadar sonra 22 haziranda katillerden biri Kogan'ın hayatta kalabilmiş bir koruması tarafından tanınır ve sokak ortasında katledilir.

Dört hafta geçer. Kogan'ın silah arkadaşlarından ikisi, Oleg Kalistratov ve Oleg Çistin semt restoranlarından birinde sakin bir akşam yemeği yemektedir. Üç spor arabadan fırlayan genç kurtlar kapıdaki korumaları öldürür ve restorana dalar: Çistin ve Kalistratov yakından aldıkları kurşun yaralarıyla öldürülür.

Ertesi gün, mahalle sakinlerinden aldıkları bilgileri değerlendiren milis güçleri Kalistratov ve Çistin'in katillerinden birini evinde, kendi kanından oluşmuş bir gölün içinde ölü bulurlar.

10 eylül günü öğleden sonra, Orekhovo Borisovo bölgesinin tek hâkiminin dul eşi Yelena Kogan, Orehov Bulvarı'nda gezinmektedir. Ayakları altında patlayan bomba onu hayatının sonuna kadar sakat bırakacaktır.

² Bkz. Wiesbaden Bundeskriminalamt'ının araştırması, Osteuropäische organisierte Kriminalität, Stand Oktober 1995, çetelerin toplumsal kökeni hakkında genel bir önsözle.

³ Black Jack: diğer adı 21 olan, her oyuncunun kumarhaneye karşı oynadığı bir kâğıt oyunu. (ç.n.)

2. Suçun derebeylerinden bazılarının halk gözünde şaşırtıcı bir itibarı vardır; bazıları da çok sevilir. Moskova'da yaşayan Gürcü Otar Kvantrişvili örneğini alalım: uzun boylu, açık renk gözlü, yüksek alınlı, doğal asalet sahibi bu yakışıklı adam, patronun da arkadaşıydı.

Her zaman yaşlı ve yetimlerin yanında olan Kvantrişvili, harcadığı para miktarıyla da dikkat çeker. Sık sık televizyona çıkar genç oyuncuların oluşturduğu futbol ve buz hokeyi takımlarını destekler. Kendini korumak amacıyla 150 kişilik silahlı bir ordu besler.

Haftada bir gün Kranopresnenskaya Rıhtımı'ndaki saunaya gitmek âdetindedir.

İsimsiz katillerce 5 nisan 1994 günü bu saunada öldürülür.

Kısa süre önce öldürülen kardeşinin de yattığı Vaganov Mezarlığı'ndaki aile mezarına gömülmesi sırasında yapılan törene gözyaşları içinde büyük bir halk topluluğu katılır, arkadaşısı olduğunu iddia eden Moskova Belediye Başkanı Yuri Lujkov da cenaze kortejinin arkasından yürür.

3. Kardeş kavgasına üçüncü ve son örnek:

Yıl 1991, Berlin'de Fasanen-Platz'da güzel bir haziran ikindisi. Yakındaki Gianni adlı restoranın küçük bahçesinden birdenbire silah sesleri duyulur.

Berlin polisince yapılan soruşturmanın ortaya koyduğu senaryoya göre, üçü deri ceket, biri şık bir kostüm giymiş, değişik yaştaki dört erkek bahçede, şemsiye altındaki bir masanın çevresinde oturmaktadır. Kostümlü adam, güçlü bir Gürcü kartelin reisi Tengiz Vahtangoviç Mariyanaşvili'dir.

22 yaşında bir genç olan Y. J. sakince bahçe kapısını aşar, içeri girer, bir makineli tüfek çıkararak kurşun yağdırır. Mariyanaşvili ve korumalarından ikisi iskemlelerinin arkasına asılı ceketlerinden tabancalarını çekmek ve ateş etmek için gerekli zamanı bulurlar. Kurşun yağmuru sona erdiğinde iki koruma ölmüş, Y. J. ağır yaralanmıştır.

Minsk doğumlu genç Y. J. profesyonel katildir. Berlin'de Saydamin Musotov adına 20 000 marklık bir anlaşmayı uygular. Saydamin Musotov Berlin'de faaliyet gösteren bir Çeçen kartelin siyah saçlı, kara gözlü, atletik vücutlu saygın reisidir.

Alman adaleti Y. J.'yi cinayet ve adam öldürmeye tam teşebbüsten yedi yıl hapse mahkûm eder. Hayatta kalan Gürcüler ise polisin olay yerine gelmesinden önce gözden kaybolurlar.

Anlaşmazlığın kaynağına gelince, Berlin'de yaşayan Rus asıllı varlıklı bir çene cerrahı bir süre önce iki Çeçen tarafından ziyaret edilmiştir. Senaryo klasiktir: Çeçenler dış hekimine "koruma hizmetlerini" sunar ve eğer yanlışıyla bu hizmeti reddederse onun ve ailesinin başına gelecekleri anlatırlar. Talihsiz bir rastlantı eseri cerrah, Gürcü reise koruma bedeli ödemektedir: soğukkanlılığını kaybetmez ve Gürcü koruyucularını durumdan haberdar eder. Mariyanaşvili polise gitmesini önerir.

Polis yasanın emrettiğini yapar ve çene cerrahının muayenehanesini izlemeye alır, tekrar ziyarete geldiklerinde Çeçen şantajcılar tutuklar.

Saydamin öfkelenir, Gürcü babanın öldürülmesini emreder ve Fasanen-Platz katliamını yaptırır.

Olay yerinde tutuklanan beceriksiz silahşör Y. J. polis tarafından hastaneye götürülür. Bir gece hastaneye gelen kimliği belirsiz bir kişi Y. J.'yi görmek ister. Durumu izleyen polis, ziyaretçiyi, ceketinin altına sakladığı mitralyözünü kullanmaya fırsat vermeden, kısa zamanda etkisiz hale getirir.

Polise göre gece ziyaretçisi Mariyanaşvili hesabına çalışan profesyonel bir katildir.

Birkaç gün sonra Amsterdam'ın ana kanalının bulanık sularından bir ceset çıkarılır. Üzerinde ünlü bir terzinin elinden çıkma bir kostüm bulunan cesedin cebinde para, bileğinde altın bir Rolex ve elinde de bir tabanca vardır, ama kimliğini belirtecek belgeler kayıptır. İnterpol'ün de yardımıyla Hollanda polisi diğer Avrupa ülkelerinin polisiyle temas geçer. Berlin yetkilileri cesedin Gürcü babaya ait olduğunu belirlerler.

Yakışıklı Saydamin'e gelince, Amerika'ya kaçmış ve şifreli faks mesajlarıyla Almanya'daki "bölgesi"nde kalan adamlarını yönetmeye koyulmuştur.

Gürcü kartel, reisinin öldürülmesini kabullenmez ve Saydamin'i Amerikan şehirlerinde kıştırmaya çalışır. Korumalarına, sahte kimliklerine, sürekli yer değiştirmesine ve diğer

bütün önlemlerine karşın Çeçen baba Gürcü silahşörlerin kurşunlarından kurtulamaz.

Bu katliamların nedeni ? Alman BKA'nın adını açıklamak isyemeyen bir yetkilisi bu soruyu şöyle yanıtlıyor: "Rus çeteleri bütün bir aileyi yok etmekten çekinmezler." Rakiplerin ortadan kaldırılmasındaki etkinlik nereden kaynaklanıyor ? Aynı yetkili açıklıyor: "İtalyan mafiosolar misket oynar, Rus katiller ise satranç."

Moskova milisinin yönetimi 1997 yılında şaşırtıcı rakamlar yayımlar: örgütlü suçun sanayi, bankacılık ve hizmet sektörlerini ele geçirmeleri hızlanırken, kanlı suçların ve mafya tipi cürmün inişte olduğu görülmektedir. Şiddet kullanılan suçların sayısı 1995 ve 1997 arasında yüzde 30 oranında azalmıştır. 1996 yılının ilk yedi ayında Moskova'da 952 kişi öldürülmüş, bu sayı 1997'nin aynı döneminde "sadece" 851 olmuştur. Aynı istatistiğin diğer bölümlerinde de benzer eğilimler vardır. 1995 ve 1997 arasında adam kaçırmaya ve alıkoymaya, ırza geçmeye, silahlı saldırı ve yaralama olaylarında da ortalama yüzde 33 azalma vardır.

Mafya içi savaş durulmaktadır. Neden ? Katillerin elini tutan milislerin gittikçe artan etkinlikleri ya da yeni yasalar veya yönetimin durumun farkına varmaya başlayıp mafyayla etkili mücadele kararı alması mıdır ? Hiçbiri. Bu sorunun yanıtını yine Moskova milisi vermektedir: geçen iki sene içinde Moskova'nın bölgeleri ve pazarları paylaşılmış, sınırlar belirlenmiş ve çetelerin yetki alanları kararlaştırılmıştır. Kapitalizme geçiş sürecinin başlangıcındaki kontrolsüz savaşın yerini yeni bir mafya düzeni, ya da *pax mafiosa* almıştır.⁴

⁴ Moskova milisinin istatistikleri ve açıklamaları için bkz. *Newsweek*, New York, 1 Eylül 1997.

İnsan kaçakçılığı

Suçun Rus derebeyleri kendilerinden önce kimsenin yapmadığı, ne Sicilyalı ailelerin, ne Calabria N'Dranghettası'nın, ne Marsilya ne de Berlin çetelerinin bile cesaret etmediği bir kötülüğü, hem de çok geniş çapta yapar: büyük çapta insan ticareti.

Çevrenize bir bakın, Paris, Cenevre, Münih ya da Milano sokaklarında nereye gittiklerini bilmez gözüken, solgun tenli, kötü giyimli, sarsak yürüyüşlü insanlar göreceksiniz, onları alacak sesle ve anlaşılması imkânsız bir aksanla sadaka isterken duyacaksınız.

Bunlar, Rus kan içicilerin düzenlediği insan kaçakçılığının son kurbanları yeni kölelerdir.

Uluslararası Göç Örgütü (OİM) esir ticaretinin boyutlarını belirlemeye yarayacak belge ve bilgiler sağlamaktadır. Cenevre'de Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nin gölgesinde çalışan bu örgüt, yasal ya da cezaî yaptırım gücü olmayan, sivil toplum örgütü statüsünde bir kuruluştur. OİM'in görevi göç akımlarını izlemektir. Araştırmacıları toplulukların hareketlerini takip eder, göçmenleri harekete geçiren nedenleri soruşturur ve göçlerin geçeceği yolları belirlemeye çalışır.

Eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın 70 yıllık totaliter yönetim altında ezilmiş toplumları içinde başta gençler olmak üzere yüz binlerce kişinin bir tek isteği vardır: gitmek, Batı'da onurlu bir yaşam ve kazanç bulmak. Arnavutluk kıyılarına yı-

ğılmış on binlerce Kosovalı, Arnavut ve Kürt göçmen Adriyatik'i geçme hayalini kurar. Milyonlarca Rus, Kafkasyalı... göç rüyası görür. Her yıl on binlerce Rumen ya da Polonyalı Almanya'ya girebilmek için Oder Nehri'ni geçmeye çalışır.

Göç yolları genellikle çok karmaşıktır. Yüksek yaşam standardı nedeniyle kartellerin (ve göçmenlerin) birinci tercihi olan Almanya'ya gidebilmek için Kosovalılar ve Arnavutlar Karadağ'da toplanıp İtalya'da Lombardiya'ya götürülürler. Buradan karayoluyla Fransa'ya geçilir. Bazı göçmenler burada kalırken büyük çoğunluk Alsace üzerinden Rheinland'a gider.

Diğer bir yolda, Türkiye, Irak ve İran Kürtleri ile Çinliler Moskova'da, kartellerce denetlenen kamplarda toplanır, buradan gemiyle Estonya, Letonya ya da Litvanya'ya gönderilir. Karayoluyla (kartel kamyonları ya da tren) Batı Avrupa'ya gidilir.

Göçmenler kaç kişidir? OİM kesin sayı bildiremiyor. 1997 yılının ilk sekiz ayında Doğu'dan (Ortadoğu dahil) gelen ve Batı Avrupa ülkelerinden sığınma hakkı isteyen 690 000 kişi bilinen tek kesin rakamdır. OİM'in tahminlerine göre 1989 ve 1996 yılları arasında sadece Çin'den Batı Avrupa ve ABD'ye sığınanların sayısı 1 milyona yakındır.

Rus kartellerinden bazıları, başta İtalyan olmak üzere yabancısı suç örgütleriyle sıkı bir işbirliği içinde çalışır. İtalya'nın Güney Tirol bölgesinde Bolzano kenti mahkemesinin kısa süre önce ortaya çıkardığı bir olay bu ilişkiyi kanıtlar: Bolzano savcısı 1995 yılı sonbaharında insan kaçakçılığı yapan uluslararası bir örgütün yöneticileri hakkında 52 uluslararası tutuklama emri çıkarır. Savcılığa göre bu örgüt iki yıl içinde 20 000 kişiyi İtalya'dan Almanya'ya kaçırmıştır. Bu işlemin getirdiği kâr ise, sadece Avusturya ve İtalya arasındaki sınırın, Tirol bölgesinin geçişi için 5 milyon dolardır.¹

Reggio di Calabria valisi Enzo Milirello 1997 ağustosunda ilginç bir soruşturma raporu yayımlar: her ay Adriyatik Denizi'nin doğu yakasından gelen yüzlerce kadın, erkek, çocuk gizlice Calabria kıyılarına çıkmaktadır. Kaçakçılığı Rus ör-

1 Ajans haberi, *Der Tagesanzeiger*, Zürich, 3 kasım 1995.

gütlü suç kartelleri ile Calabria N'Dranghettası'nın kurduğu "ortak teşebbüs" gerçekleştirir. Kaçak taşıyan gemiler, İtalyan sahil korumasına yakalanmamak için dolambaçlı bir yol seçer: Arnavutluk kıyılarından hareket ederek güneye gider, İon Denizi'ni geçerek Catanzaro yakınlarında sahile çıkar. Kaçak yolcuların arasında Kürtler, Iraklılar, Sri Lankalılar ve Mısırlılar çoğunluktadır. Deniz yolculuğunun fiyatı adam başı yaklaşık 10 000 dolardır. Kaçaklara kredi olarak sağlanan bu çok yüksek navlun, Calabria, Campania ya da Lombardiya'daki topraklarda köle işçilik yaptırılarak geri alınır.²

Batı'ya yerleşen kadın ya da erkek kaçak işçinin durumu Brezilya'nın *boia frio*'suna (yemeğini soğuk yiyen) benzer. Brezilya'nın Pernambuco veya Piauí eyaletlerinin iç taraflarındaki çok büyük çiftliklerde çalışan gündelikçi işçiler *boia frio* olarak adlandırılır. Toprak ağasının kâhyası (*feitor*) tarafından her sabah kasaba meydanından seçilen bu işçilerin elinde, içi bir gece önceden eşleri tarafından hazırlanmış siyah fasulye dolu sefertasları bulunur. Yemek zamanı bu soğuk fasulyeyle geçiştirilir. *Boia frio*'lar dünyanın en fazla sömürülen ve aşağılanan insanlarıdır.

Denizi geçmek için kartellerden alınan borç o denli yüksektir ki kaçak işçinin -Berlin restoranlarında garson, Paris'te tamirci çırağı, İsviçre'de evrak takipçisi vb- özgürlüğünü kazandığı nadir görülür.

Brezilya'nın kuzeydoğusundaki şeker kamışı veya kakao tarlalarının *boia frio*'su gibi, Batı Avrupa'daki kaçak işçi de, yıllar, on yıllar ya da ömür boyu patronun kölesi olarak kalır. Avrupa'da patron kartel reisi, Brezilya'da ise toprak ağasıdır.

Toprak ağasının acımasızlığının tutsağı *caboclo* ile kartelin eline düşmüş göçmen arasında bir ayrım vardır. Brezilyalı toprak sahibi *caboclo*'nun çalışmasının karşılığını imzalı kâğıt parçalarıyla "öder"; işçi bu kâğıtlar karşılığında yine toprak ağasının sahibi olduğu dükkândan ailesinin hayatta kalması için gerekli *feijão* (siyah fasulye), pirinç, yağ ve tuz alabilir. Buna karşılık örgütlü suç babaları tarafından nakledilip yerleştirilmiş kaçak işçi çok daha gelişmiş yöntemlerle ezilir ve denetim altında tutulur.

Rus kartellerin büyük bir çoğunluğu eksiksiz ve çağdaş bir elektronik altyapı donanımına sahiptir. Göçmenin ve ailesinin kimlikleri, gelirleri ve çalıştığı işyerleri büyük bir titizlikle veri tabanlarına işlenir.³

Batı Avrupa topraklarına ayak basan kartel tutsağı göçmenin karşısında üç yol vardır.

Her şeyden önce, yasal ekonomide kaçak olarak çalışabilir. Bu yasal ekonomiler arasında sanayi, restoranlar, inşaat şantiyeleri, ticarî işletmeler veya normal ekonomi hizmetleri veren kuruluşlar sayılabilir. Bu çeşit işlerde çalışan kaçak işçi sürekli olarak işine son verilmesi, oturduğu yerden çıkarılması, yeni iş bulamama endişeleri içinde yaşar.

Böyle bir durumda ya bir mucize gerçekleşir ve köle işçi çalıştığı ülke yetkililerinden durumunu sağlama bağlayan bir belge (sığınma hakkı, geçici oturma izni) elde eder ki bu başına gelebileceklerin en iyisidir ya da en kötü sonuçla kaçak kişi, erkek ya da kadın, uluslararası suç kartellerinin denetiminde bir işe girer, gayrimenkul şirketlerinde, kumarhanelerde, restoranlarda, sanayi kuruluşlarında, bankalarda, ticarethanelerde veya randevuevlerinde çalışır.

Her üç durumda da uluslararası suç örgütünün yerel ya da bölgesel temsilciliğinden bir veznedarın her ay başında gelerek "aidatını tahsil etmesi" kaçınılmazdır.

ÖİM, örgütlü suç babalarının sadece 1997 yılında insan kaçakçılığından elde ettikleri gelirin 7 milyar dolar dolayında olduğunu hesaplamaktadır.

İnsan kaçakçılığı konusunda kadınların durumu çok daha acıdır. Kiev, Sen-Petersburg, Alma-Ata, Taşkent ve daha birçok kentte kurulmuş ve kartellerce denetlenen "manken ajansı" ya da "genç dansçılara iş bulma bürosu" vardır. Ailelerinin içinde bulunduğu sefaletle daha fazla dayanamayan çok sayıda genç kız bu gibi kuruluşların yerel basında her gün çıkan ilanlarına kanarak oltaya takılır.

İlk seçme, ajans ya da iş bulma bürosu kademesinde gerçekleştirilir. Genç kız ve kadınlar detaylı bir anlaşma imza-

³ Suç kartellerinin lojistik donanımı için bkz. *Logistik der organisierten Kriminalität*, Ulrich Sieber ve Marion Boegel, Bundeskriminalamt tarafından ısmarlanmış ve BKA tarafından yayımlanmış pilot araştırma, Wiesbaden, 1993, cilt 28.

lar, ilk maaşlarıyla Batı'da bir kente gitmek için uçak biletlerini alırlar. Berlin, Zürich, Paris ya da Londra'ya varduktan kısa bir süre sonra da içine düştükleri tuzağı anlarlar. Umdukları gibi anlaşmalarında belirtilen tiyatro, gece kulübü ya da dansing yöneticileriyle karşılaşmak yerine randevuevi sahiplerinin veya kadın satıcılarının kucağına düşerler.

OİM verilerine göre 1997 yılında uluslararası suç kartelleri tarafından randevuevlerinde, masaj salonlarında, sokak fuhşunda çalıştırılan genç kız sayısı 500 000'dir. İnterpol kayıtlarına göre ise bu sayı 1 milyondan fazladır!..

Hafızalara yerleşmesi amacıyla insan kaçakçılığı konusunun su yüzüne çıkmamış acı yüzlerinden birini, köleleşmiş fahişelerin çocuklarının yaşadığı günlük hayatı gözler önüne sermek istiyorum.

Prag'ı Dresden'e bağlayan E55 karayolu halk arasında "utanç yolu" olarak adlandırılır. Bazılarının yaşı ancak 13'e varmış binlerce Ukraynalı, Polonyalı, Çek, Slovak, Çingene kadın, güçlü Almanya'yı Orta Avrupa ve Çek Cumhuriyeti'ne bağlayan ve her gün üzerinden yüzlerce kamyonun geçtiği bu yol kenarındaki barlarda, kulübelerde, çalılıklarda, çukurlarda vücutlarını pazarlar. Bu kadınların hemen hemen tümü örgütlü suç kartelleri tarafından sıkıca denetlenmektedir. Fahişeler arasındaki rekabet korkunç, müşteriler acımasızdır. Kadınlar başta korunmasız birleşme olmak üzere müşterilerin neredeyse tüm arzusunu yerine getirmek zorunda kalırlar.

Küçük ve uzak köylerden bu kadınların büyük bir çoğunluğu doğum kontrol metotlarından habersizdir.

İstenmeyen doğumlar fazladır: bu nedenle Çek devleti Teplice'de fahişelerin çocuklarını doğurup terk edebilecekleri bir merkez kurmuştur. *Der Spiegel* dergisi bu bebeklerin kaderini şöyle yansıtır: bunlardan biri, annesi ve babası belirsiz bir kız olan küçük Nikola, 1995 yılında erken doğumla dünyaya gelmiştir. Frengili bir annenin çocuğu olduğundan hayatı boyunca özürlü kalacaktır: geceleri haykırır, gündüzleri ağlar. Nikola'yı tedavi eden hekimin sözleriyle: "Bedensel ve zihinsel acıları nedeniyle hayat boyu yardıma ihtiyaç duyacak"tır.⁴

Kadın ticaretindeki gelişme beş ana eğilim gösterir:

1. Kurban sayısı, 1990'lı yılların başına kıyasla, hızla artmıştır. Doğu Avrupa kadınlarının Batı pazarlarına akını siyah Afrika'dan, Asya'dan Kuzey Afrika'dan ya da Karaibler'den gelen kadınların sayısını azaltmamıştır.

2. Kurbanların yaş ortalaması her geçen yıl düşmektedir. 18 yaşın altındaki fahişe sayısında endişe verici bir artış gözlenmektedir. Uluslararası kartellerden bazıları sübyancı pazarına çocuk bulmakta uzmanlaşmıştır.

3. Kadın ticaretiyle mücadele arttıkça fuhuş yeraltına inmektedir. Buna paralel ve bunun sonucu olarak kartellerin kurbanlarına uyguladığı denetim giderek daha korkunç ve daha acımasızlaşmaktadır.

4. Fransa, İtalya, İngiltere gibi ülkelerdeki geleneksel muhabbet tellallığı şebekeleriyle karşılaştırıldığında, Doğu Avrupa kartellerinin örgütlenme biçimi çok daha etkili görünür. Polisin bu yeni dağıtım şebekelerine sızması giderek imkânsız hale gelmektedir. Olağanüstü etkin lojistik sistemleri, kurbanlar ve kurbanların geride kalan aileleri üzerinde uygulanan sıkı ve acımasız denetimleriyle Doğu Avrupa kartelleri polis sızmasına karşı hatasız bir hücre örgütü oluşturmuştur.

5. Kadın ticareti inanılması güç kazançlar sağlar: 1997 verileriyle Berlin'deki bir sokak fahişesinin günlük "hasılatı" 350 dolardır. Bu paranın ancak 14 dolarını hayatını devam ettirmek ve geride kalan ailesine yardım etmek için alıkoyabilir.

Sıkça karşılaşılan bir durum da kartellerin kadınları kendi aralarında alıp satmaları, özellikle iyi gelir getiren "dansçı"ların piyasanın koşullarına göre her gün değişen fiyatlarla el değiştirmesidir.

Bütün bunlar karşısında Avrupa'nın tepkisi nedir?

Kızıl saçlı, kararlı, akıllı ve güzel bir kadın olan Anita Gradin Avrupa'nın umudu haline gelmiştir. Ben kendisini Sosyalist Enternasyonal'in Yürütme Komitesi'nde tanıdım. Olof Palme, Pierre Schori ve Brigitte Dahl'in dostu ve dava arkadaşı olan ve uzun süre İsveç hükûmetinde bakanlık yapan Anita Gradin bugün Adalet Örgütü'nde Avrupa komiseri görevindedir.

Anita Gradin haziran 1996'da, Avusturya İçişleri Bakanı Caspar Einem'le birlikte, Viyana'da bir toplantı düzenleyerek buraya Avrupa Birliği üyesi 15 ülke ile birliğe katılma talebinde bulunan ülkeleri davet eder. Kadın ticaretiyle mücadele konusunda uzmanlaşmış 150 görevli hükümetlerce gönderilmiş heyetlere katılır.

Anita Gradin bu toplantıda devrim niteliğinde kararlar kabul ettirir: her şeyden önce suçun yeniden tanımı yapılır. Avrupa polisi 1996 öncesine sadece "fuhuş ve zorlama" halinde duruma müdahale edilebilirken yeni tanım görevlilere çok daha geniş bir çalışma alanı bırakır. Yeni tanımlamaya göre bir eylemin kadın ticaretine girebilmesi için dört koşuldan birinin oluşmuş olması yeterli olacaktır: kurbanın uluslararası bir sınırı geçmiş olması, bir aracının ilişkiye karıştığının belirlenmesi, hizmet karşılığında para alınması ve bulunulan ülkede yasal oturma izninin olmaması.

Viyana'daki toplantı, görünürde çözümlenmesi imkânsız bir sorunun da cevabını arar: polisle işbirliğinden kaçınan bir kurbanın nasıl korunacağı.

Kadınların vücutlarının sömürülmesiyle mücadelenin, kurbanların sessizliği duvarına çarpması sık karşılaşılan bir durumdur. Kadınların sessizliğinin ise çok sayıda nedeni var: polisin koruması altına girmek isteyen kadınlar ciddi biçimde cezalandırılıyor, sık sık işkenceye uğruyor ve bazen de hayat boyu sakat kalabiliyorlar. Kartellerin aynı cezaları genellikle geride kalan aile üyelerine de uyguladığı görülüyor.

Çoğu çocuk denecek yaşlarda olan kadınlar bulundukları ülkenin dilini konuşamadıkları gibi, iş arkadaşlarından uzak-tadırlar ve her türlü devlet görevlisine karşı içgüdüsel bir güvensizlik duyarlar. Anayurtlarından (Rusya, Polonya, Özbekistan, Bulgaristan, Ukrayna, Kazakistan, vs.) yanlarında getirdikleri deneyimle "koruyucuları" ve polis arasında çatışma yaratmaktan korkarlar. Haklı oldukları söylenemez. Ancak yine de mafyadan bağımsız çalışabilecek bir polis gücünün varlığına inanamamaları bir neden olarak öne sürülebilir.

Belçika tarafından uygulanan yasal ve idarî teori ve pratik, Viyana Konferansı'na örnek olmuştur. Belçika'da bakanlık tarafından yayımlanan bir bildiriyle, ceza davası açmaya yeterli şikâyetle bulunacak ve bu şikâyet sonucunda

açılacak dava duruşmalarına tanık olarak katılacak kişilere, ülkede sınırsız oturma izni verileceği açıklandı.

Belçika'daki uygulamaya göre kurbana, polise yaptığı ilk başvurudan ya da tutuklanmasından hemen sonra 45 günlük insani izin verilir, kadın özel bir toplumsal hizmet kuruluşu tarafından koruma altına alınır. Bu süre sonunda şikâyetçi olmaya karar vermesi halinde oturma izni üç ay uzatılır. Bütün bu işlemlerden sonra adaletle işbirliği yapmayı kabul etmesi durumunda bu izin hayat boyu geçerlilik kazanır.

Kadın ticareti kurbanı olan kadınların hemen tümü kimlik belgesinden yoksundur. Birer fahişe olarak oturma izni almaları söz konusu değildir. Bir gece kulübünde "dançı" ya da bir masaj salonunda "masöz" olarak işe girdiklerinde geçici izin alırlarsa da, varacakları ülkeye ayak basar basmaz pasaportları dahil bütün belgelerine karteller tarafından el konur.

Kadınların fuhşa sürüklenmelerini önlemek için Belçika'da uygulanan öncü politikanın tüm Avrupa'ya genelleştirilmesi gerçekçi bir umuttur.

OİM raporu incelendiğinde, suç kartellerinin köleleştirdikleri işçileri Batı Avrupa ya da Kuzey Amerika'ya ulaştırmak için en gelişmiş yolları kullandıkları izlenimi edinilir.

Bu izlenim kısmen doğrudur. Günlük gerçekler bize işlerin çoğu durumda eski kafalı, karışık metotlu ve şiddet yanlısı araçlar tarafından yapıldığını gösterir. Sınır geçme rehberleri taşaron statüsünde çalışır. Hizmetleri karşılığında oldukça yüksek ücret almalarına karşın kaçak işçileri varlıklı pazarlara aktarırken çok sık başarısızlığa uğrarlar.

Gelişmiş ülkelerin deniz ve kara sınırlarında yaşanan trajediler, bu tip haberleri "kısa haberler" sütunu dışında pek kullanmayan basma yansımaz.

Kara sınırlarında gelişen olaylardan bir örnek: Porajow Alman sınırındaki bir bölgenin merkezinde küçük bir Polonya kentidir. Her yıl rehberler bu kente Romanya, Rusya, Arnavutluk, Ukrayna ve Polonya'dan binlerce kaçak işçi getirir. Çeteler arası savaş, şantaj, sınır görevlilerinin satın alınması günlük işlerdendir. Her yıl çalılıklarda, vadilerde, or-

manlarda kokuşmuş sınır görevlilerinin ya da katil rehberlerin kurbanı olmuş kaçak işçilerin cesedi bulunur.⁵

Denizde yaşanmış trajedilere iki örnek:

– Estonya'nın başkenti Tallinn'den kalkan feribot bu kentin Stockholm'le bağlantısını sağlar. 1994 yılı şubat ayında, bir denizcinin keskin kulağı bir faciayı önler: geminin ambarlarında nöbet gezisini yapan denizci, yükleme sırasında boş olduğu belirtilen bir konteynerden gelen ve ısılarla tekrar edilen darbeler duyar. Durumu bildirdiği gemi süvarisi 12 metre uzunluk ve 2,5 metre genişliğindeki konteynerin kaynak makinesiyle kesilmesini kararlaştırır. Konteynerin içindeki boğucu ortamdan çığlıklar, ağlama sesleri ve iniltiye yükselir. Gemiciler konteynerden biri sekiz aylık 26 çocuk, 14 kadın ve 26 erkek çıkartırlar. İsveçli bir polisin belirttiği gibi "Bu bir mucize! Tayfalardan biri gürültüyü duymasaydı Stockholm'de, havasızlıktan boğularak ölmüş, Kuzey Iraklı Kürt ve Afgan, 66 kişinin cesediyle karşılaşacaktık."⁶

– Romanyalı beş kaçak işçi, sınır geçirenler tarafından ABD'ye götürülmek üzere Fransa'nın Le Havre Limanı'nda bir konteynere sokulur. Aralarından dördü yolculuğun birinci bölümünün sonunu göremez ve Manş'ın geçilmesi sırasında ölür. İngiliz Folkstone Limanı'nda konteynerleri daha büyük gemilere aktaran liman işçileri konteynerden 4 ceset ve 1 kişi çıkarırlar.

Batılı ülkeler kaçak insan taşıyan gemilerin kaptanlarını yüklerinden sorumlu tutarlar. Bu durumda iki ayrı uygulama vardır: bunlardan en sık görüleni, karteller kaçak işçilerin tüm belgelerine el koyduklarından kimlikleri olmayan kaçakların yakalandıklarında çıkış ülkelerine gemi sahibi tarafından götürülmesidir.

Diğer uygulama para cezasıdır: kaçak işçi başına hesaplanan bu ceza İngiltere'de 3 000, Kanada'da 4 500 dolar kadardır. Bu yüksek cezalar karşısında gemi kaptanları ve mürettebat yakaladıkları kaçak işçileri varış noktasından

5 Bkz. Isabelle Lesniak'ın röportajı, *Libération*, 14 temmuz 1996.

6 *La Tribune de Genève*, Cenevre, 23 şubat 1994.

önce denize atmakta sakınca görmezler.⁷

OİM isimsiz ölülerin, gözlerden uzak hayatını kaybeden kadın, erkek ve çocukların, istatistiğini tutmuyor. Açık denizlerde sanılandan çok daha fazla trajedi yaşandığını düşünüyorum. Katil denizcilerden ve acımasız gemi kaptanlarından kurtulmak için olağanüstü şanslı olmak gerekiyor.

⁷ Bkz. Nicolas Vadimof'un *Kaçaklar* filmi, Arte-TSR yapımı, 1997.

Kasa hırsızı yetimler

Doğulu “step kurtları” suça zorlamak ve kendi emellerine hizmet ettirmek üzere çok sayıda çocuğu kullanmaktan çekinmez. Çavuşesku’nun gizli polisi Securitate’nin işsiz kalmış görevlileri masum yetimleri gangstere dönüştürerek Rumen kartellerinin gereksinimini duyduğu dövizleri kazanmalarını sağlarlar.

Bavyera Eyaleti Landeskriminalamt’ı Rumen çetelerinin stratejilerini, çalışma şekillerini ve parayı kullanma biçimlerini ortaya çıkaran ilk kuruluş olmuştur. Bu çalışmayı kitabın son bölümünde ele alacağız. Bavyera, gizli servisin (Verfassungsschutz) örgütlü suçla mücadelede güvenlik güçleriyle işbirliği yaptığı nadir eyaletlerden biridir. Rumen asıllı suçluların karıştığı olayları araştıran Bavyera Gizli Servisi hayretler içinde kalmıştır. İzleri sürerek eski tanıdıklarına, Soğuk Savaş sırasındaki rakipleri Securitate’nin ajanlarına ulaşmışlardır. Gerçekten de Almanya’da faaliyet gösteren Rumen kartellerinin büyük bir çoğunluğu Çavuşesku’nun gizli polisi Securitate’nin yüksek subayları tarafından yönetilmektedir.

Bu suç örgütlerinden bir tanesi etkinliğiyle diğerlerinin önüne çıkar: “Muhafız”. Birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış hücrelere dağılmış ve kesin bir askerî disiplinle çalışan bu çetenin askerleri 1991-1994 arasındaki dört yıllık süre içinde işlenmiş 4 000 - 5 000 suçun failidir. Her hücreye Bük-

reş'ten kesin talimat ve çalışma planı gönderilir. Anavatana belirlenmiş ganimeti (500 000 - 3 000 000 mark) göndermeyi başaran hücrenin tüm askerleri Romanya'da 3 aylık tatile hak kazanır.

Bavyera'da ya da Avrupa'nın diğer bölgelerinde "Muhafız" adına çalışan genç suçluların büyük bir bölümünün ardından, Çavuşesku ve seleflerinin karanlık yetimhanelerinde geçirilmiş ıstırap ve terk edilmişlik yılları vardır.

Romanya'daki terk edilmiş çocukların durumu önemini korumaktadır. UNICEF yetimhanedeki çocuk sayısını 1996'da 100 000 olarak belirlemektedir. Aralarından büyük bir bölümü, özellikle de cezaevlerine ya da psikiyatri kurumlarına düşmüş olanlar her gün kötü muamele görür. İşkenceyi önleme birliği bu çocukların durumuyla ilgili olarak korkunç raporlar yayımlamaktadır.¹

Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü Rumen yetimhanelerindeki çocuklardan en az yüzde 10'unun sonunda akıl hastanelerine gideceğini tahmin ediyor. Her üç çocuktan sadece biri hayatta kalabilecektir.²

15 yaşın altındaki çocukların yüzde 35'i mutlak sefalet içinde yaşıyor. Çocuk ölüm oranı binde 23,9 olup bu oran Arnautluk'tan sonra Avrupa'da en yüksek sayıdır.

Yetimhanelerin kendileri de acınacak durumdadır: UNICEF verilerine göre bu kurumlardaki çocukların gördüğü ilgi günde beş ya da altı dakikadan fazla değildir.

Hastanelerin daha iyi durumda olduğu söylenemez: çocuk servislerindeki yatakların yarısı terk edilmiş çocuklarca işgal edilmiştir. UNICEF'in kanısı: bu çocuklar hasta değildir, ancak hızla hastalanmaktadır.

Bu zindanlardan sağ kurtulmayı başaranlar -kız ya da erkek- "Muhafız" için ideal adaylardır. Bunlar için sahte kimlikler Bükreş'teki merkez tarafından hazırlanır. Eğitimleri de Romanya'da gerçekleştirilir: hayatta kalma, yakın dövüş, gürültüsüz öldürme biçimleri, sabotaj, şifreli haberleşme, iz-

1 *Les Mauvais Traitements et les conditions de détention en Roumanie*, İşkenceyi Önleme Birliği, Cenevre, nisan 1996.

2 "La détresse des sans-famille roumains", Christophe Chatelot, *Le Monde*, 7 şubat 1996.

leme ve izlemeden kurtulma, elektronik güvenlik sistemlerinin etkisiz hale getirilmesi de eğitimin bir parçasıdır.

“Muhafız” bütün alanlarda klasik anlamda bir gizli servis gibi çalışır: suçlular için saklanacak yer, telsizle iletişimde kullanılacak şifreler, yasal görünümlü şirketler, hepsi Securitate döneminde olduğu gibi etkinlikle kullanılır.

“Muhafız”ın Alman toprakları üzerindeki faaliyetleri değişik, değişik olduğu kadar da kârlıdır: çalınan otomobillerin Doğu’ya geçirilmesi, kişilerin, ailelerin ya da işyerlerinin “koruma” almaya zorlanması, silahlı soygun (özellikle karayolları üzerindeki restoranlar), küçük ya da orta büyüklükteki kasaba ve kentlerde banka ve kasa soygunları...

Münih’teki Landeskriminalamt görevlileri çaresizlik içindedir: yakalanan, tutuklanan, mahkûm edilen, fişlenen ve cezalarını tamamladıktan sonra sınır dışı edilen suçlular kısa bir süre sonra eskisi kadar “yasal” bir kimlikle Almanya’ya döner. Hemen hepsinin, gerçek ve sahte, bir sürü pasaportu vardır. Bavyera polisi “Muhafız”ın üst düzey Rumen yetkilileriyle mükemmel ilişkiler içinde olduğundan şüphelenmektedir.

“Muhafız” ve diğer Rumen çetelerinin uzman oldukları bir alan da kasa soygunudur. Kasaları soyulanlar arasında küçük ya da orta büyüklükteki kasaba ve kentlerin postaneleri, tasarruf sandıkları, yerel yönetimler, sanayi ya da ticaret kuruluşları sayılabilir. Çete mensuplarının Çavuşesku rejiminin eski uzmanlarından aldıkları eğitim meyvelerini verir: çete mensupları arasında sınırları kesinlikle belirtilmiş işbölümü başarının anahtarıdır. Birinci grup kasayı bağlı olduğu duvardan söker, ikincisi sökülen kasanın civarda bu iş için tutulmuş garaj ya da depoya taşınmasını gerçekleştirir. Dördüncü grup kasayı deler, beşincisi de kasadan çıkanları götürür.

Gizli servislerden miras kalan hücre biçimi çalışma her grubun kendi için hazırlanmış saklanma noktasına varmasını da güvenlik altına almıştır. Bir örnek: 1995 ilkbaharında, Coburg yakınlarındaki Honnefeld kasabasında alarm zilleri duyulur. “Muhafız” postaneye saldırmıştır. Coburg polisi hızla olay yerine gelirse de “Muhafız”ın ilk iki grubu görevini tamamlamıştır: postanenin kasasının yerinde yeller es-

mektedir. Bir helikopter havadan yöreyi kontrol eder ve kasa açılmamış bir halde küçük bir korulukta bulunur. Alarm zillerini duyan (kasanın delinmesi ve ganimetin taşınmasıyla görevli) üçüncü ve dördüncü gruplar işe girişmemiş, saklanma noktalarına geri dönmüştür. Kimse tutuklanmaz.

Josef Oleksy'nin yenilgisi

Bu kitapta göze çarpan bir dengesizlik var: örgütlü suçla karşı yürütülen mücadelenin anlatılmasında söz neredeyse yalnız Batı Avrupa savcı ve polislerine veriliyor. Oysa Avrupa'nın doğusunda da kan içici babalarla -genellikle çok zor koşullar altında- mücadele eden çok sayıda kadın ve erkek vardır. Varşovalı Josef Oleksy böyle kişiler arasında etkileyici bir örnektir.

Polonya'nın suç kartellerinden bazıları komünist rejimin izni ve yardımıyla doğmuş ve gelişmiştir. Polonya'daki totaliter rejimin gevşemesiyle birlikte ülke ekonomisi hızlı bir liberalleşme sürecine girerse de Polonyalı tüketicilerin gittikçe artan istekleri karşısında gelişemez. Ülke ekonomisinin şiddetle dövize ihtiyacı vardır. Yasal ihracatın geniş ölçüde tüketilen malların ithalatını karşılayamaması sonucunda parti ve devlet örgütünün bazı unsurları mafyayla yarı gizli bir işbirliğine girer.¹

Eskiden olduğu gibi bugün de Polonya kartellerinin başta Almanya ve Avusturya olmak üzere Batı Avrupa'daki faaliyetleri geniş bir alanı kaplar: geniş çapta otomobil, elektronik eşya, beyaz eşya, yiyecek maddesinin çalınarak Polon-

¹ Polonya kartellerinin doğuşu için bkz. *Die organisierte Kriminalität in Polen und ihre Verbindungen in Osteuropa*, Jan Grajweski (Varşova Temyiz Mahkemesi üyesi ve ceza hukuku profesörü) Stuttgart, Landeszentrale für politische Bildung, 1993.

ya'ya geçirilmesi, banka soygunları sonucu elde edilen paraların anavatana transferi gibi faaliyetler kârlı işlerdir.²

Demokrasinin gelişmesi ve kişilerin serbest dolaşım hakkı başta olmak üzere toplumsal özgürlüklerin genişlemesiyle birlikte Polonya çetelerinin gelir kaynakları da çeşitlenir. Bu çeteler bugün ihracat ve kaçak işçilerin "korunması" gibi işlerden büyük paralar kazanırlar.

Polonya çetelerinin reisleri Türk büyükbabalarla sıkı işbirliği içinde çalışırlar ve beraberce Frankfurt, Berlin, Amsterdam, Milano, Viyana gibi kentlerde Türkler tarafından işletilen randevuevlerine genç kadın, genç kız ve bazen de genç erkekler sağlarlar.

Varşova, Krakow ve Gdansk'ta genç kızlar yanıltıcı gazete ilanları ve sahte kontratlarla işe alınır daha sonra katalogları hazırlanarak Türk babalara satılır. Kızların çalışacakları ülkelere teslimi, özellikle Litvanya veya Almanya sınırlarının aşılması, satıcının sorumluluğundadır.

ÖİM verilerine göre sadece 1995 ve 1996 yılları arasında Litvanya ve Polonya arasındaki sınırı kaçak olarak aşanların sayısında yüzde 100'e varan bir artış olmuştur.

Polonya kartelleri uyguladıkları şiddetle de öne çıkarlar: 1995 yılının ocak ve mayıs ayları arasındaki sürede Polonya toprakları üzerinde patlayan bomba sayısı 21'dir.

Bazı örnekler verelim: 12 şubat 1995 günü Lublin'de, Moskova'da işyerleri olan bir adamın otomobili havaya uçurulur: iki ölü. Aynı yılın 3 martında Varşova'nın Praga Mahallesi'nde patlayan bomba bütün bir dükkânı yerle bir eder. On gün sonra, örgütlü suç babalarından Czeslaw K. Varşova'nın Marki banliyösündeki evine döner. Kapıyı açtığı anda patlayan bomba onu ve korumasını öldürür. Aradan bir hafta geçer ve döviz büroları sahibi Marian C. Varşova'daki bürosunda, güpegündüz, üç kurşunla öldürülür. 12 nisan günü sermayedar Wlodimierz N. şoförünün kullandığı limuzininde işine giderken yolda pusu kuran saldırganların Kalaşnikovlarla açtığı ateş sonucu ağır yaralanır. 22 mayıs günü Varşova'nın Brodmo Mahallesi'nde

² Bkz. Gazeteci Piotr Dobrowolski tarafından yapılmış inceleme, *Sonntags-Zeitung*, Zürich, 28 mayıs 1995.

iki kartel reisi makineli tüfekle katledilirken bir üçüncüsü ağır yaralanır.³

Ancak Polonya mafyasına direnen bir kişi vardır: Josef Oleksy. Oleksy 1990'lı yılların ilk bölümünde Varşova'da başbakanlık görevini yürütmüştür. İtalya örneğinden hareketle, geniş soruşturma yetkileriyle donatılmış bir mafyayla mücadele komisyonu kurar. İtalya'daki komisyon parlamento'ya karşı sorumlu olmasına karşın Polonya'daki soruşturmacılar doğrudan başbakana hesap verirler.

Oleksy açık renk gözlü, sonsuz cesaret sahibi birisidir. Örgütlü suça karşı açtığı savaşın devletin, ordunun ve Polonya gizli servisinin yüksek dereceli yöneticilerinin hoşuna gitmediği açıktır.

Özellikle bir operasyon, Y. M. işi, Oleksy'nin aleyhine olur. Oleksy bu çok güçlü canının peşine düşmekle hayatının en önemli yanlışını yapar.

Olayın ayrıntılarına gelince: Y. M. 1989 yılında Polonya'da kurulmuş bir ithalat-ihracat şirketi olan Art-B'nin Yönetim Kurulu Murahhas üyesidir. Art-B totaliter rejim sonrası Polonya'sının en büyük malî skandalına neden olur. Kamu İşleri Bakanlığı, murahhas üyeyi 400 milyon doların el değiştirmesiyle ve Merkez Bankası yöneticilerine rüşvet vermekle suçlar. Bunun sonucunda Merkez Bankası Başkanı Grzegorz Woitiwicz görevinden alınırken Y. M. İsrail'e kaçar.

Y. M. 13 Haziran 1994 günü Zürih-Kloten Havaalanı'nda, hakkında çıkarılan uluslararası tutuklama kararına dayanılarak tutuklanır. Oleksy tutuklunun iadesini isteyince Y. M., İsviçre Federal Mahkemesi'ne başvurur ve davayı kaybeder: 8 Şubat 1996 tarihinde Polonya'ya iade edilir.

O tarihten sonra Polonya'da Oleksy'nin Moskova Gizli Servisi hesabına çalıştığını gösteren belgeler dolaşmaya başlar. Böyle bir suçlama bağımsızlığını yeni kazanmış ve Rus etkisinden nefret eden Polonya için son derecede vahimdir.

Oleksy yeniden direnir: isimsiz suçlamalara karşı aklanmak amacıyla cumhurbaşkanına başvurur ve hakkında so-

3 Oleksy Komisyonu kurbanların soyadlarını açıklamamaktadır.

ruşturma açılmasını ister. Açılan soruşturma Oleksy'nin suçsuzluğunun kanıtlanmasıyla son bulur: hakkında yayımlanan bütün "gizli" belgeler sahtedir.

Bütün bunlara karşın Oleksy başbakanlıktan ve anti-mafya komisyonu başkanlığından kovulur.

Üçüncü bölüm

Kızıl Ordu, katil yatağı

“Bizim gözümüzde onların zaferi, sadece bir yangının tahribatını gösteren dumandır.”

Bertolt Brecht

Lucillus

Mercedes Paşa

Elli yıl boyunca Kızıl Ordu Batılıların korkulu rüyası olmuştur: aramızdan çoğu bu orduyu ne yapacağı önceden kestirilemez, her an Batı'ya doğru ilerleyebilecek ve Fransa, Batı Almanya, İtalya, İsviçre'nin zayıf demokrasilerini yutabilecek güçlü bir canavar olarak görmekteydi. Kenarlarına basılmış kızıl yıldızlarıyla Ren Nehri'ni geçen bir zırhlı güruh, Paris bombalanmış, Lombardiya işgal edilmiş. Kızıl Ordu'nun aramızda buna benzer bir kabul görmediğini iddia edebilecek kaç kişi vardır ?

Gorbaçov'un yönetime geçtiği 1985 yılında Sovyetler Birliği'nin Almanya'da, Doğu Avrupa'da Rus topraklarında, Kafkasya'da ve Uzakdoğu'da silah altında 4 milyondan fazla askeri, taktik ve stratejik hava gücü, dört okyanusta bayrak gösteren bir donanması ve 42 000 nükleer başlıklı füzesi vardı. Bu önemli silahlı gücün içinde birçok komando birliği, gizli savaş uzmanı, keskin nişancılar ve ileri eğitim görmüş özel timler de mevcuttu.

Kızıl Ordu'nun yıkılışı beş yıldan az sürdü. 1990 yılında Gorbaçov SSCB'nin Batı'daki buzlarını çözme ve askerlerini Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden, Polonya'dan, Macaristan'dan, Bulgaristan'dan çekme kararı aldı, yüz binlerce kişi aceleyle ve düzensiz olarak terhis edildi.

1991 yılı ağustos ayında Sovyetler Birliği çöktü. Bu çöküşle birlikte Rus ordusu Sovyet kara, deniz ve hava güçle-

rinin komutası altındaki birlik ve silahların büyük bir bölümünü devraldı. 1997 yılında Rus ordusu 1,3 milyon asker, astsubay ve subaydan oluşmakta ise de Londra'daki Stratejik Araştırmalar Enstitüsü bu sayının gerçeği yansıtmadığını ileri sürer. Askerden firara ve emre itaatsizliğe sıkça rastlanır. 1995'te askerlik çağındaki gençlerin yüzde 24'ü silah altına çağrılmışsa da askerlik görevini yapmayı reddedenlerin sayısı 50 000 - 70 000 arasındadır. 1997 yılının ilk aylarından firarî sayısı 3 000'dir.

Bütün bunlar tehlikenin geçtiği yönünde algılanabilir mi?

Hayır. Bugün Doğu'dan gelen tehdit eskisinden çok daha güncel, daha somut, daha yakındır. Eski Kızıl Ordu bugün mafya katillerinin beşiğine dönüşmüştür: eski Sovyet askerî mekanizmasının yıkıntıları arasından çıkan tehlike Sovyetler Birliği'nin tüm subaylarının bir araya gelmesinden daha korkunçtur. Bozguna uğramış bir ordunun işsiz kalmış ancak uzmanlaşmış, her şeye hazır gözü kara katilleri. Bunlara daha yakından bakalım.

1990 ve 1995 yılları arasındaki terhisler, genellikle aşağılayıcı olmuştur. Durum hakkında fikir sahibi olmak için Moskova'ya giderek kentin kış yağmurları altında kalan banliyölerinde, küçük rütbeli subayların, astsubayların aileleriyle birlikte insanlık dışı yaşam sürdükleri "konteyner"leri görmek yeterli olacaktır.

Mafya'nın en önemli insan kaynağı Afganistan Savaşı'na katılan askerlerdir. Kızıl Ordu Afganistan'ı 1979 yılında işgal eder ve on yıl boyunca ordunun en gelişmiş birlikleri, KGB'nin özel timleri ve doğrudan Genelkurmay'a bağlı iyi donatılmış komandolar Tacik, Peştu, Beluç ve Özbek mücahitlerle sonu gelmez savaflara girer. Yenilgi 1988'de gelir. Gorbaçov askerlerinin bu sonu gelmez çatışmalarda daha fazla yıpranmasına izin vermez ve Kızıl Ordu'nun Afganistan'dan geri çekilmesi dört yıllık bir sürece yayılır. "Ricat" düşünülebilecek en kötü koşullarda gerçekleşir. 1988 ve 1989 yıllarında, o günkü Sovyet cumhuriyetleri Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'a çekilmeye çalışan asker konvoyları, sürekli olarak saldırıya uğrar, sarp ve engebeli dağ yollarında şu ya da bu Afgan aşiret reisinin askerleri tarafından pusuya düşürülür.

Evlerine ya da garnizonlarına sağ salım dönmeyi başaran Rus, Çeçen, Özbek, Tacik, Sibiryalı, Moldavyalı... er ve subayların büyük bir bölümü politikacılar tarafından terk edilmiş, ihanete uğramış olmanın düş kırıklığını yaşar. Yenilgiye uğramış tüm sömürge orduları gibi Afganistan'dan düzensiz biçimde geri çekilmek zorunda kalan Kızıl Ordu da kendisine ihanet eden devlet ve hükûmete karşı kin ve nefret duyar. Uluslararası örgütlü suç kartellerinin iyi eğitim görmüş, ancak kin ve nefretle yaşayan, birkaç ruble kazanabilmek için akla gelecek her işi yapmaya hazır, on binlerce Afganistan savaşı artığını kendi yanına çekmesi kolaydır.

İşe alınma operasyonları Rusya'da ve Orta Asya'daki eski Sovyet cumhuriyetleri ile Kafkasya'da olduğu kadar. Afganistan Savaşı kaçaklarının yoğun olarak toplandığı Pakistan'da Peşaver'de gerçekleştirilir.

İnterpol'ün 1996 yılında sayımını yaptığı 5 700 Rus mafya çetesi ihtiyaçları olan silahşörleri elde etmek için, kurulması imkânsız bir kaynak bulmuştur. Bu silahşörler ileri profesyonel niteliklere sahip oldukları kadar, mafyanın işine yarayacak yönde eğitilmiş, ateşli silahlarla, zehirle, çıplak elle adam öldürmede uzmanlaşmıştır.

Bazı ayrımları yapmak yerinde olacaktır: Amerikan FBI'ına göre eski KGB'nin bazı özel birlikleri toplu halde şu ya da bu mafya kartelinin emrine girer. Buna karşılık ordunun komando birimlerindeki uzmanlar bağımsız kalmayı yeğler; "koruma şirketleri", "özel dedektif büroları" kurup hizmetlerini, iş başına ve en çok para verene pazarlarlar.

Diğer bazı eski askerler ise bireysel olarak çalışır: Avrupa'nın hemen her yerinde anlaşmalar yaparak görevlerini yerine getirirler. Buna en iyi örnek Amerikan Yeşil Berelileri'nin Sovyet ordusundaki paraleli olan Alfa Gücü'dür. Bu yalnız kurtlar katillerin en tehlikelisi, belirlenip izlenmesi en zor olanlarıdır.

FBI Müdürü Louis Freeh'nin başka kaygıları da vardır: "Soğuk Savaş sırasında yazılı olmayan bir anlaşma KGB ajanlarının Amerikan gizli servis görevlilerini, Amerikalıların da KGB yetkililerini öldürmesini yasaklamıştı. Bu anlaşma

şimdi yürürlükten kalkmıştır.”¹ Yeni katillerin böyle inceliklere ayıracak zamanı yoktur... Onlar Rusya’da olduğu kadar, Paris’te, Lyon’da, Cenevre’de, Berlin’de, Montreal’de, New York veya Los Angeles’ta faaliyet göstermektedir.

Eski Sovyetler Birliği ordularının çöküşünün karikatür olan bir kişi var: Pavel Sergeyeviç Graçev. Graçev 18 haziran 1996 tarihine kadar Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı’nın başındaki güçlü isimdir ve lüks otomobillere olan düşkünlüğü nedeniyle “Mercedes Paşa” olarak adlandırılmıştır. Canlılığı ve utanmazlığıyla ünlüdür.

Kısa boylu, yapılı, kısa saçlı, yuvarlak yüzlü bu adam Rusya’nın ortasındaki Tula’da doğmuştur. Kavgacı kişiliği, cesareti ve çalışkanlığıyla paraşütçü birliğindeki rütbeleri hızla tırmanır. Afganistan Savaşı “kahramanları”ndan biri olmuştur. Birçok rastlantının etkisinde geçen askerî yaşamı örnek olacak niteliklere sahiptir.

Yıkılmakta olan Sovyet rejiminin şahinleri 1991 ağustosunda Karadeniz kıyısındaki daçasında tatilde olan Gorbaçov’a karşı darbe düzenler. Yeltsin direnişçilerin başma geçer.

Bölünmüş durumdaki Kızıl Ordu kararsızdır. Birliklerini harekete geçirerek “demokratların”, daha doğrusu Boris Yeltsin’in yanında yer alan tek kişi General Graçev’dir. Paraşütçü subay bu doğru seçimi sonucunda Yeltsin’in yakını ve Rusya Federasyonu’nun en gözde askeri olur.

1993 ağustosunda General Rutskoy başkanlığındaki asiler eski Yüksek Sovyet’in binasını ellerine geçirirler. Ordu yine kararsızdır. Graçev’in zırhlıları olaya karışır ve asilerin direnişini kırar.

Aralık 1994’te Hava Generali Cahar Dudayev komutasındaki Çeçen savaşçılar Kuzey Kafkasya’daki bu küçük cumhuriyetin Moskova’dan ayrıldığını belirterek bağımsızlıklarını ilan eder. Daha önce bakanlık görevine getirilmiş olan Graçev televizyona çıkarak “tek bir paraşütçü birliğiyle” ve “iki saat içinde” asilerin başkenti Grozni’yi yerle bir edeceğini açıklar. Yıllar önce Cezayir’de Bigeard ve Trinquier gibi Graçev’de İslamiyet karşısındaki Hıristiyanlığın tek

¹ Louis Freeh, *Newsweek*’e açıklamalar, New York, 17 haziran 1996.

koruyucusu rolünü üstlenmiştir.

Tehdidin sonucu, üç yıldan fazla süren korkunç bir savaş; doğdukları köylere, kasabalara, kentlere, çinko tabutlar içinde dönen binlerce genç Rus askeri; kül yığınınna dönmüş Grozni olmuştur. Graçev'in ordusu şimdiye kadar görülmemiş vahşette bir savaş yürütür, on binlerce kişiyi, kadın, erkek, genç, ihtiyar ayrımı yapmadan katleder. Rus ordusu, bütün üstünlüğüne rağmen dünyanın hayranlığını kazanan Çeçen vatanseverler karşısında yenilgiyi önleyemez.

Rüşvet ve yozlaşmaya gelince: eski Kızıl Ordu subaylarından büyük bir bölümü önemli servetler edinmiştir. 1991'den beri her yıl Duma, eski Doğu Almanya'dan ya da Doğu Avrupa'daki garnizonlardan Rusya'ya dönen yüz binlerce asker, astsubay ve subay ile aileleri için inşa edilecek konutların yapımını karşılayacak milyonlarca dolarlık kredileri onaylar. Generaller bu kredilerden paylarını alırken yurda dönen askerlerin büyük bir bölümü büyük kentlerin sınırındaki barakalarında sefalet sürer.

Yüksek rütbeli subaylardan bazıları kendi hesaplarına çalışırlar, batı bölgesi cephaneliklerinden aldıkları topları ve zırhlıları Bosna'daki Sırp ordularına satarak yılda milyonlarca dolarlık gelir elde ederler.

En büyük şok 1992 yılında yaşanır: Rus televizyonu Uzakdoğu'da Ruski Adası garnizonundaki askerlerin hayatını anlatan bir belgesel göstermektedir. Kamuoyu ekranındaki gençlerin iskelet benzeri vücutlarını dehşet içinde izler. Bazıları hastanelere yatırılmış bu askerlerin bir bölümü can çekişmektedir; aralarından dördü açlıktan ölmüştür. Askerlerin yiyecek ve içeceğini sağlamakla görevli Savunma Bakanlığı yetkilileri Ruski Adası'na gitmesi gereken gıda maddelerini kendi hesaplarına karaborsada değerlendirmiştir.

Yolsuzluğa bulaşmış subaylar hakkında araştırma yapmak pahalya mal olmaktadır. Genç Dimitri Holodov, *Moskovski Komsomolets* gazetesinde askerî yorumlar yapar ve eski Doğu Almanya'daki Rus garnizonlarının anavatanına dönüşünü düzenlemekle görevli generallerin Bosna'daki Sırp milislerine nasıl kendi hesaplarına zırhlı, top ve savaş uça-

ğı sattıklarını araştırır. Dikkatsiz gazeteci ekim 1994'te bürosuna yerleştirilmiş bombanın patlamasıyla parça parça olur.²

Yeltsin'in kişisel dostu ve müttefiki Graçev dokunulmazlığını haziran 1996'ya kadar korur. Ulusal Güvenlik Konseyi'nin yeni sekreteri General Aleksandr Lebed, Graçev'i ve bakanlıkta yönetici altı generali görevden alır. Düşürülmüş olan bakan mahkeme önüne çıkarılmaz.³

Grozni'de nöbet tutan genç bir asker Mercedes Paşa'nın düşüşünü yorumlar: "Çoktan Kızıl Meydan'da asılmış olmalıydı. Burada bu kadar asker öldüyse, sorumlusu Graçev'dir. Bir sürü asker açlıktan öldüyse, bu da Graçev'in suçudur."⁴

Genç askerin hayal kırıklığını sürdürmek için olsa gerek, Graçev'in yerine Lebed'in baskısıyla atanan yeni savunma bakanı da melek değildir. 1989'da Transkafkasya askerî bölgesinin komutanlığını yapmış olan Afganistan Savaşı eskilerinden General İgor Nikolayeviç Rodionov 60 yaşlarında bir paraşütçüdür.

9 nisan 1989 günü, Tiflis'te Rustaveli Meydanı'nda toplanan 100 000'den fazla kadın, erkek, yaşlı ve genç Gürcistan'ın bağımsızlığı için barışçı bir gösteri yapmaktadır. Gorbaçov mitingin sona erdirilmesini ister ve Rodionov'u zırhlı araçlar ve kurşun kullanmaması için uyarır.

Emir baş üstüne!

Cesur general paraşütçülerini savaş gazı ve hançerlerle donatarak sivillerin üstüne salar. Sonuç: aralarında boğazlanmış iki küçük kızın ve annesinin kucağında başı kesilen bir bebeğin de bulunduğu 19 gösterici katledilir, 138 gösterici ağır yaralanır.⁵

İgor Rodionov dönemi kısa sürer. Savunma Konseyi'nin 22 mayıs 1997 günü yaptığı sürpriz bir toplantı sonrası Baş-

2 Gazete yönetimi tehditlere aldırılmaz: bombalı saldırıdan birkaç gün sonra Graçev'i ve işbirlikçilerini askerlere lojman inşaatı için ayrılmış paralara el koymakla suçlar. Bu para, aralarında Graçev'in düğün hediyesi olarak oğluna aldığı zırhlı Mercedes 600'ün de bulunduğu otomobillerin alımında kullanılmıştır.

3 Alexandr Lebed de ekim 1996'da görevden alınmıştır.

4 *Le Monde*, 20 haziran 1996.

5 Rodionov'un biyografisi için bkz. *Der Spiegel*, Hamburg, no. 30, 1996.

kan Yeltsin televizyon kameraları karşısında İgor Rodionov ve en yakın adamı Genelkurmay Başkanı Viktor Samsonov'u halk önünde aşağılar. Çok ciddi suçlamalarla karşı karşıya kalan iki general görevden alınır. Yeltsin kararını açıklarken dikkat çekici cümleler kullanır: "Asker zayıflıyor, general semiriyor."⁶

Mercedes Paşa hakkında bir dipnot: NATO 1997'de Doğu Avrupa'ya açılmayı kararlaştırır. Eski Sovyetler Birliği müttefiki ülkelerin NATO'ya davet edilmeleri Kremlin'i kızdırır. NATO Rusları sakinleştirmeye çalışır ve bir danışma kurulu kurarak adını NATO ve Rusya Daimî Konseyi koyar. Başkan Yeltsin bu konseye daimî delege olarak Graçev'i atamayı düşünür.⁷

6 *Le Nouveau Quotidien*'den alıntı, Lozan, 23 Mayıs 1997.

7 *Der Spiegel*, Hamburg, 25 Ağustos 1997.

Eve teslim Çernobil

Güzel bir ilkbahar öğleden sonrası, 25 nisan 1986 günü, Batı Ukrayna'da Dinyeper Vadisi'ndeki Çernobil kasabası yakınında kasabayla aynı adı taşıyan nükleer santral görevlilerinin işleri başlarından aşkındır. Dört numaralı reaktörün bakım programına uygun olarak yavaşlatılması sırasında elektrik şebekesinde bir deneme düzenlenmiştir. Deneme ısının ani yükselmesine neden olur. Reaktörün kalbi 26 nisan sabahı saat 1'de patlar. Yayılan ilk radyoaktif bulut reaktör içindeki radyoaktif maddelerin yüzde 10'unun atmosfere dağılmasına yardımcı olur.

50 000'den fazla insanın yaşadığı Çernobil kasabasının ve yakındaki Pripyat köyünün acil durumlarda boşaltılması için hazırlanmış hiçbir plan yoktur. Radyoaktiviteden etkilenecek bölgedeki 96 000 kişinin boşaltılması ancak nisan sonunda tamamlanır. Aralarından binlercesi kemik kanseri ve lösemiden ölecektir.

Dört numaralı reaktörün kalbi günler ve geceler boyu yarakarak atmosfere Batı'ya doğru hareket eden yeni radyoaktif bulutlar salar. Avrupa'da panik yaşanır, İsveç hükûmeti bütün ren geyiklerinin öldürülmesini kararlaştırır. Paris, Bern ve Milano'da denetlenmemiş sebze ve meyvenin satışı yasaklanır. İhtiyar kıta zehirli gıda maddeleri, sular ve radyoaktif hava kâbusuyla karşı karşıyadır.

Yaşanılan paniğin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını, kor-

kuların tehlikeyle doğru orantılı olup olmadığını hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz.

Çernobil felaketinden on yıl sonra, yeni bir tehlike kapıya dayanmıştır: eski Sovyetler Birliği depolarından alınarak Batı'da, Ortadoğu'da ve Güneydoğu Asya'da özel olarak satışa sunulan nükleer malzeme ve silahlar.

Bir Alman yetkili tehlikeyi "eve teslim edilebilen bir Çernobil" olarak yorumlar. 1990'lı yılların başından itibaren Batı Avrupa ülkelerinin polis örgütlerinin düzenli olarak hazırladıkları "durum değerlendirmesi" raporları daha önce hiç rastlanmayan bir terim kullanır: "nükleer kaçakçılık." Yeni kuşaktan olan bu suç ordudaki çöküntüye bağlı olarak, büyük ölçüde uluslararası karteller tarafından denetlenmektedir.¹

Söz konusu maddeler hangileridir ?

1. Radyoaktif plutonyum, uranyum özlü bir maddedir ve nükleer silahlarda patlayıcı olarak kullanılır. Bundan daha da önemlisi nükleer enerjinin geliştirilip uygulanmasında gereklidir. Zehirli ve çok tehlikeli bir maddedir ve taşınması ile işlenmesi çok ileri teknoloji gerektirir.

2. En iyi nükleer yakıt olarak bilinen uranyumun da piyasa değeri çok yüksektir. Uranyum değişik yollarla zenginleştirilebilir: gaz yoluyla ya da diğer fizikî işlemlerle. Nükleer bomba üretmek için uranyum ve plutonyuma ihtiyaç vardır. Zincirleme reaksiyonu başlatmak için yüksek izotop içerikli uranyum 235 gerekir.

3. Çok zehirli bir madde olan osmiyum radyoaktif değildir ve özellikle sert alaşımların üretilmesinde kullanıldığından piyasa değeri yüksektir. Osmiyum ve indiyum alaşımı tükenmez kalemelerde, katalizör olarak ve hassas ölçü aletlerinde kullanılır. Osmiyumdan elde edilen başka alaşımlar elektrik sanayiinde geniş kullanım bulur.

4. Rus çeteleri tarafından uluslararası piyasalara sürülen maddelerden bir diğeri nükleer üretimde önemli yeri olan kırmızı cıvadır.

Yukarıda sayılan maddelerin dünya fiyatları kaçakçılar ta-

¹ *Economie de l'Apocalypse*, Jacques Attali, Paris, Fayard, 1995.

rafından yakından izlenir. Örneğin 1 gram uranyum 235'in 1997 fiyatı 28 dolar.²

Satışa sunulan maddelerin kaynağına gelince, Rusya Federasyonu nükleer silah depoları ve üslerinin komutanlarının bu görevlere Mercedes Paşa tarafından atanmış olduğu öncelikle bilinmesi gereken bir gerçek. Batılı araştırmacılar bu komutanların bazılarının mafya kartelleriyle doğrudan ilişki halinde olduklarını, bazılarının da mafyaya iş başına yardım ettiğini düşünüyorlar. Özellikle Amerikalı müfettişler, denetleyiciler, eski Kızıl Ordu depoları, üsleri ve nükleer cephaneliklerinin etrafındaki etkisiz koruma çemberini şaşkınlıkla belirlediler.³

Alman Bundeskriminalamt tarafından 1993 ve 1994 yıllarında el konulan maddelerin dökümü şöyle:

- Plutonyum 239;
- Kobalt 60;
- Kaliforniyum 252;
- Doğal uranyum;
- Zenginleştirilmiş uranyum;
- Stronsiyum;
- Plutonyum - Amerikyum;
- Sezyum 137;
- Kobalt;
- Uranyum filizi;
- Uranyum tozu;
- Osmiyum;
- Kırmızı cıva;
- Skandiyum;
- Kripton 85;
- Uranyum pastili (zenginleştirilme oranı yüzde 4,4'te 1,6)⁴ U 235.

² Moskova yakınlarındaki Kurçatov Nükleer Araştırma Enstitüsü Müdür Yardımcısı Aleksandr Rumiyantsev'in verdiği bilgiler, *Focus*, Münih, no. 19, 1997.

³ 149'la karşılaştırın.

⁴ Bilgi vermek amacıyla BKA'nın 1993 - 1994 istatistiklerini veriyoruz. Bu iki yıl süresince Avrupa'ya önemli miktarda çalıntı kimyevi madde sokulmuştur. Daha sonra yayımlanan raporlar bu kaçakçılığın örgütlenme biçimini teyit eder. Bkz. *Rapport du Département Fédéral (suisse) de justice et police. Protection de l'Etat, "Prolifération"* bölümü, Bern, 1997, s. 99.

BKA bu maddelerin Almanya'ya gelmek için izlediği yolu belirlemeye çalışıyor. Genellikle gelişmiş malzeme ve nakliye araçları gerektiren kimyevî maddeler birçok etaba bölünmüş bir yol izler.

Berlin ve Hamburg limanlarına ulaşmak için Rus kartelleri Baltık, Beyaz Rusya ve Polonya yolunu kullanır. Diğer bir yol Ukrayna, Moldavya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan'dan geçerek Viyana'ya varır. Üçüncü güzergâhta Bayyera'ya gelmek için Romanya, Bulgaristan, Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti toprakları kullanılır.

Yeni Rus, Kazak ya da Ukrayna cumhuriyetleri stoklarından çalınmış nükleer maddelerin Batı pazarlarında satışı birbirinden teknik olarak farklı iki biçimde yapılır.

Önce klasik nükleer suç vardır. Kartel soygun, şiddet veya rüşvet yoluyla sivil santrallardan, laboratuvarlardan ya da askeri tesislerden elde ettiği kimyasalları el altından Batı'ya aktararak Avrupa'da kirli işlere bulaşmış işadamları aracılığıyla gizlice satar.

İkinci yol: suç kartelinin Lichtenstein veya Bahama gibi ülkelerde kurduğu paravan şirketler Avrupa'daki yasal, özel ya da resmî laboratuvara başvurarak -başka mallarda da yapıldığı gibi- elindeki kimyasalların niteliklerinin belirlenmesini ister. Bu tip laboratuvarlar en çok İsviçre'de bulunur; dünyanın en gelişmiş sanayilerinden birine sahip olan bu ülkede uluslararası alanda tanınmış birçok uzman laboratuvar vardır.

Avrupalı laboratuvar görevini yaparak incelenmesi istenen kimyasalın -plutonyum, stronsiyum, vb- niteliklerini belirten bir belge hazırlar ve mühürler. Bu tip laboratuvarlar tamamen bilimsel çalışmalar yaptıklarından inceledikleri malzemenin kaynağını araştırmak ya da asıl sahibini belirlemek zorunda değildir. Zaten böyle bir amacı olsa bile, çoğu kez gerçek, izi sürülemez kadar karmaşıktır.

Laboratuvar analiz sonuçları alınmış çalıntı kimyasallar, uluslararası piyasalarda yasal olarak satışa sunulur.

Sadece 1993 yılında Avrupa Birliği ile İsviçre polisi nükleer malzemenin konu olduğu 241 dosya açtı.⁵ Bu dosyaların 118'i-

5 Verilen sayı, tutuklamayla sonuçlanmış dosyaları kapsar.

ne konu olan malzemede ya hiç ya da çok az radyoaktivite bulunmaktadır. 1994 yılında Batı Avrupa ülkelerinde açılmış dosya sayısı 267'ye ulaşır ve her geçen yıl daha da yükselir.

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) nükleer madde kaçakçılığını önlemekle görevli bir kuruluştur. Batı Avrupa'da ilk önemli plutonyum miktarları ele geçirildiğinde UAEA eski Sovyetler Birliği cumhuriyetleriyle Doğu Avrupa ülkeleri hükûmetleri katında girişimde bulunur. Var olan stokların belirlenip denetlenmesi amacıyla bilimsel ve polisiye bir program hazırlar. UAEA yetkililerinin yanlarında ev sahibi ülke görevlileri olmadan depolara müdahale edememelerine karşın çalışmaları etkisini göstermekte gecikmez: Doğu'da stoklanmış olan nükleer malzemenin hırsızlığı ya da "gönüllü bağışı" tümüyle önlenemese de Batı'da el konulan malzemenin kaynağını yüzde 100'e yakın bir güvenle belirlemek mümkün olmaktadır.

UAEA yetkililerinin ve Batı Avrupa polisi yöneticilerinin uykularını kaçıran felaket senaryosu: nükleer malzemenin teröristlerin eline geçmesi veya siyasal amaçlarını gerçekleştirmek uğruna nükleer saldırıyı göze alabilecek ya da en azından nükleer saldırı tehdidi savurabilecek rejimlere satılması.

Uluslararası nükleer suçlarla mücadelede Amerika Birleşik Devletleri belirleyici bir rol oynar. Friedrich Wilhelm Hegel'in "Tarih'in hilesi" diyebileceği bir durum! Eski düşmanlarının askeri araştırma merkezlerini, milyarlarca dolarlık kredilerle ayakta tutmaya çalışan Amerika'dır. Gerçekten de Amerikalılar bu merkezleri koruyor, araştırma programlarını finanse ediyor, ücretlerin ödenmesini sağlıyor.

Örneğin, Arzamas. Moskova'nın 250 kilometre güneybatısındaki derin bir orman içinde yer alan Arzamas 1996 yılında bile "kapalı" olarak adlandırılan kentlerden birisidir. Kentin 96 000 kişilik nüfusunun 9 500'ü nükleer fizikçi ya da ülkenin en iyi yetişmiş silah mühendisleri oluşturur. Saharov bu kentte on yıllar boyu çalıştı. Sovyetler Birliği'nin geliştirdiği hidrojen bombası burada üretildi.

Moskova 1992 yılında Arzamas'a artık para gönderemez. Mercedes Paşa savunma bakanıdır. Ücretler ödenemez, hastanelerde ilaç bulunmaz. Yetersiz beslenme önce çocukları

vurur. Son derecede gizli bilgilere sahip bilim adamları umutsuzluğa düşer: bazıları Çin'e göç ederken, diğerleri İran ve Libya'dan gelen teklifleri değerlendirmeye başlar. Aralarından küçük bir grup ise babaların elçilerini dinlemeye koyulur.

Amerika Birleşik Devletleri duruma el koymak zorunda kalır: New Mexico'daki Los Alamos ulusal laboratuvarı hastaneleri ele alır, onlarca araştırmacı gönderir, ortak programlar oluşturur ve Arzamas'ta yaşayan Rus, Ermeni, Ukraynalı, Kazak, vd bilim adamlarının hayatta kalmalarını sağlar.⁶

Amerika'nın karşılaşmak zorunda bırakıldığı bir başka sorun: eski Sovyetler Birliği'nin inanılmaz nükleer silah stokunun sökülmesi ve yeniden yapılandırılması. Başkan Bush Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte Ukrayna, Beyaz Rusya ve Kazakistan'da konuşlandırılmış silahların Rusya Federasyonu topraklarında toplanmasını ister. Senatör Sam Nunn ve Senatör Richard Lugar Amerika başkanına eski Sovyetler Birliği'nden geri kalan nükleer silahların yok edilmesine katılma ve büyük paralar harcama yetkisi veren bir yasa tasarısını kabul ettirir. James Reston Sovyetler Birliği'nin ardında bıraktığı nükleer başlık sayısını 30 000 olarak tahmin etmektedir.⁷

Başkan Bush'un hazırlamış olduğu dört ülkenin katıldığı anlaşma hayata geçirilemez: Kiev ve Alma-Ata yönetimleri Nunn-Lugar yasasıyla ortaya çıkacak yüz milyonlarca dolar-dan kendileri yararlanmak isterler. 1994 yılında başkanlığa seçilen Clinton Ukrayna'yla Karşılıklı Tehdit İndirimi Anlaşması (Cooperative Threat Reduction) imzalayarak kıtalarası çok başlıklı nükleer füzelerin sayısında indirim sağlar.

Kazakistan'da ise gizli bir program uygulanıyor: Safir Programı. Bu programa göre zenginleştirilmiş Kazak uranyumu Amerika'ya taşınacak ancak Kazakistan Cumhuriyeti'nin malı kalacak. Amerikan yönetiminin görevi bu uranyumu güvenli depolarda saklayarak mafyadan korumak.

Sonunda, 1996 yılında Başkan Clinton Mercedes Paşa'yı

⁶ Bkz. "Russia's Nuclear Secrets. Inside a Closed Atomic City", John Barry, *Newsweek*, 2 Mayıs 1996.

⁷ *Deadline. A Memoir*, James Reston, New York, Random House, 1991, cep kitabı (Times Books), 1992. s. 467.

nükleer madde (plutonyum, zenginleştirilmiş uranyum, vs) stoklarını Rusya topraklarında kurulacak depolarda toplayarak mafyadan koruyacak yeni bir programı kabul etmeye zorlar. Bütçesi 330 milyon dolar olan bu program eski Kızıl Ordu depolarının Amerikalı, Rus, Ukraynalı ve Kazak görevlilerce birlikte denetlenmesini finanse ediyor. Denetim özellikle önemli olarak belirlenen nükleer depo çevresinde daha da yoğunlaşmaktadır. Amerikan Enerji Bakan Yardımcısı Charles B. Curtis Amerikan katkısının kapsamını tanımlamak için vurucu bir terim kullanır: “*guards, guns and gates*” (“muhafızlar, silahlar ve dikenli teller”). Curtis yine de endişelidir: “Zaman daralıyor. Programımızı (...) büyük bir soygun gerçekleştirmeden oturabilmek için çok şansa ihtiyacımız var.”⁸

Zaman, Curtis'i ne kadar da haklı çıkardı! Boris Yeltsin'in eski güvenlik danışmanı ve bugünün muhalefet lideri Aleksandr Lebed 1997 eylülünde alarm verir. “Rus Silahlı Kuvvetleri en az 100 nükleer başlığın kontrolünü kaybetti. Söz konusu bombalar bir valiz büyüklüğünde olup kolayca taşınabilir ve tek bir kişi tarafından otuz dakikadan az bir sürede ateşlenebilir. Bu bombalardan her biri 100 000'den fazla insan öldürecek güce sahiptir.”⁹ Bu silahları kim, ne zaman, hangi amaçla çaldı? Lebed bu sorunun yanıtını bilmiyor ya da vermiyor.

Uluslararası nükleer suç örgütlerinin gözünde İsviçre birinci derecede tercih edilen ülkedir. Laboratuvarlarının çalışmasındaki özgürlük, çokuluslu bankalarının uzmanlığı, havaalanlarının kıtalararası bağlantısı, iletişim sistemi ve banka gizliliğiyle İsviçre, 1990'lı yılların başından beri, uluslararası nükleer suçun kavşak noktası oldu.

En son olaylardan bazılarını tanıyalım: 1994 yılının başından beri bazı kuruluşlar, uluslararası alımsatımı UAEA tarafından özel bir titizlikle izlenen kırmızı cıvayı piyasaya sunmaktadır. Bir ayrıntı alarm zilleri çaldıracak kadar dikkat çekici: cıvanın fiyatı (kilogram başına 375 000 dolar) düşük.

1994 yılı, Amerikalıların Kuzey Kore'nin nükleer bomba

⁸ Charles B. Curtis, *International Herald Tribune*, 1 mart 1996.

⁹ Aleksandr Lebed, *Le Monde*, 6 eylül 1997.

üretimine hazırlandığım açıkladıkları yıldır. Washington'da endişe hâkimdir. Soluğu kesilmiş, yaşanan açlık ve içte iktidar için girişilen kavgalar nedeniyle güçten düşmüş, dünyanın en çılgın rejimi yakın bir gelecekte nükleer şantaj yapabilecek duruma geliyordu.

İsviçre'de *Die Bilanz* dergisi Züriçli bir şirketle Kuzey Kore'nin Paris Büyükelçiliği'nde görevli diplomatlar arasındaki yazışmaların fotokopilerini yayımlar. Bu yazışmalara göre kırmızı cıva, İsviçre ve Fransa'nın ortaklaşa kullandıkları BaselMulhouse Havalimanı'ndaki bir depodadır ve Kuzey Korelilerin ziyareti beklenmektedir. Aynı yazışma, aracılardan talep ettikleri komisyonu da belirtir: satılan her kilo cıva başına 6 000 dolar.¹⁰

İsviçre Federal Polisi bu ilişkinin ardındaki kişileri araştırır ve konuyla ilgili olduklarını saptadığı üç eski KGB subayından ikisini tutuklayarak, haklarında çıkarılmış uluslararası tutuklama emri uyarınca, birini ABD'ye, diğerini Avusturya'ya teslim eder.

Uluslararası nükleer suçun aktörlerinden büyük bir çoğunluğu, başta Zug kentindekiler olmak üzere, İsviçreli avukat ve danışmanlarının yardım ve desteğine, paravan şirketlerin sağladığı kolaylığa güvenir. Konferederasyonun ortasındaki küçük ve şirin Zug kenti "posta kutusu şirketi" olarak da adlandırılan, asıl işlevleri belirli bir ücret karşılığında tabelalarını kiralamak olan şirketleriyle ünlüdür.¹¹

Bir hatırlatma: İsviçre Konferederasyonu üyesi 26 devletin her birinin adalet sistemi farklı ve bağımsızdır. Her devlet kendine özgü adliyeye, polis örgütüne ve yargı usulüne sahiptir. Bu nedenle bazı kantonlardaki şüpheli yasal işlemler ile rüşvetin giderek artmasının federal yetkililerce denetlenmesi zordur. Yine de bu zorluklara karşın, konferederasyonun elinde Carla del Ponte gibi cesur, konusunda uzman federal savcılar vardır.

¹⁰ *Die Bilanz*, Züriç, no. 9, 1994.

¹¹ Bu konuda Zug tek örnek değildir. Schwyz Kantonu'nun genç savcısı Joseph Dettling, istifası sırasında şöyle der: "Ülkemiz bir Rus parası seli altında... Burada, Schwyz'de ve komşu Zug'da her gün kâğıt üzerinde yeni bir şirket doğuyor. (...) Biz burada Züriç'ten gelen otoyolun bitimindeyiz. Valizleri dolarla dolu Ruslar Züriç-Kloten Havaalanı'na sabah iniyorlar ve öğlen paralarını buradaki paravan şirketlere yatırıyorlar. Geceyarısı yine Moskova'ya dönmüş oluyorlar." (*The European*, Londra, 16 kasım 1995)

Nükleer madde kaçakçıları için ABD önemli bir pazardır. Amerikan federal yetkilileri 1977 yılında bu işlerle uğraşan 25 örgüt belirlemiş ve bunlarla mücadele etmek amacıyla özel bir birim kurdu: Task Force Odessa. Bu birim etkileyici başarılarla imza attı. 1997 temmuzunda Litvanya pasaportlu, Rus asıllı iki kaçakçı, Y. D. ve J. P., Miami'de yargıç karşısına çıkartılır. Biri 26, diğeri 28 yaşındadır. Her ikisi de Rus mafyasının yeni ve enerjik kuşağından oldukları halde iki çocuk gibi yakalanırlar. Task Force Odessa'nın "köstebek"lerinin New Yorklu Cosa Nostra'nın adamı kılığına, girerek hazırladıkları tuzağa düşerler. Savcı iddianamesinde Rusları Amerikalı "köstebeklere" XIV ve XVI tipi Sam füzele-ri ile nükleer malzeme teklif etmekle suçlar.¹²

Orta Asya ve Vladivostok eroini

Okuyucu, eski Kızıl Ordu'nun çöküşünü ve kısmen suça bulaşmasını konu alan kitabın bu üçüncü bölümünde, Orta Asya ve Uzakdoğu'dan gelen eroinle ilgili bir kısım görünce şaşırmamalıdır. Afganistan Savaşı'nın ekonomik, toplumsal ve siyasal sonuçlarını kesin olarak değerlendirmeden Avrupa'daki eroin pazarı hakkında fikir sahibi olmak imkânsızdır.

Sovyet zırhlıları aralık 1979'da Afganistan'ı işgal ederler, yenilgiyi kabul etmeleri 1988 yılını bulur. Aynı yılın 14 nisanında SSCB Dışişleri Bakanı Andrey Gromiko Cenevre'de barış antlaşmasını imzalar. Sovyet ordularının Özbekistan ve diğer Sovyet cumhuriyetlerinden çekilmesi 1989 yılı nisan ayının sonunu bulur. Kâbil'de KGB tarafından kurulmuş ve Necibullah tarafından yönetilen kukla rejim işbaşındadır. Bu yönetimin düşmesi 1992 ilkbaharını bulacak, Necibullah ve işbirlikçileri Kâbil'deki Birleşmiş Milletler binasına sığınacaklardır. 27 eylül 1996'da Talibanlar (gerici ve radikal Müslümanlar) Kâbil'i işgal ederek Birleşmiş Milletler görevlilerinin işyerlerine de el koyar, Necibullah ve adamlarını saklandıkları yerlerden çıkarır ve en yakın elektrik direğine asarak idam ederler.

Afganistan Savaşı süresince, özellikle de savaşın bitimine yakın olan dönemde Sovyet subayları, üstlerinin de göz yummalarıyla, çok kârlı olan baz morfin ve eroin kaçakçılığı işini düzenlediler, haşhaş ekimini ve laboratuvarlar kurulmasını desteklediler. Bu eski askerler bugün büyük kaçak-

çı şebekelerini yönetmekte ve Avrupa ile Kuzey Amerika uyuşturucu piyasalarının ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Napoli'de 1994 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Örgütlü Suçlarla Mücadele Konferansı, Avrupa'daki eroin pazarının hareketlerine özel bir oturum ayırmıştır. Bu oturumda verilen bilgilere göre, Batı Avrupa'daki uyuşturucu tutkunlarına 1994 yılında satılan eroinin dörtte üçünün kaynağı eski Sovyetler Birliği'nin Orta Asya cumhuriyetleri, Kuzey Pakistan ve Afganistan tarafından oluşturulan üçgendir.

Haşhaşı ele alalım: UNİDCP (Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı) verilerine göre sadece 1995 yılında eski Rus askerleri Afganistan'dan 200 ton haşhaş ithal ettiler. Haşhaşın kilosu Afganistan sınırında 150 dolar, Kırgızistan'ın zorunlu transit kenti Oş'ta 1 000 dolar, Moskova'da ise 10 000 dolardır.

Üçte ikisi Taliban tarafından denetlenen Afganistan 1997 yılında dünya haşhaş rekoltesinin yüzde 40'ına eşit 2 300 ton haşhaş yetiştirmiştir. Afganistan'da haşhaş ekimi, büyük çoğunluğu Taliban denetimi altındaki 55 000 hektarda yapılmaktadır. UNİDCP Orta Asya'daki haşhaş hareketlerini kontrol edebilmek için komşu Pakistan'ın İslamabad kentinde bir temsilcilik kurmuştur.

Talibanların ahlak anlayışı dikkat çekicidir: Afganistan'da uyuşturucunun kullanıcıları idam edilirken ihracatçıları zenginleşmektedir. İslam'ın düşmanlarına ölüm! Afganistan'dan her hafta kâfir Batı'ya tonlarca uyuşturucu gönderilmektedir. Talibanlar her uyuşturucu sevkiyatından yüzde 10 *zak* ya da İslamî vergi tahsil ederler, askerî yetkililer de ülkeye dağılmış laboratuvarları korurlar.

Talibanlarca sağlanan morfin macunu, eroin ve diğer uyuşturucu maddelerin Afganistan dışında pazarlanması Rus mafya kartellerinin görevidir. Kaçakçılığın getirdiği kârlar ise önemlidir: 1997 yılında saf eroinin gramı Hamburg, Milano, Paris ya da Zürich sokaklarında 90 - 140 dolara alıcı buluyordu.¹

Eski Rus askerlerinin elinde, uyuşturucu ticaretinde kul-

1 Bkz. *Le Nouveau Quotidien*, UNİDCP görevlisi Hans Christian Poulsen, Lozan, 30 haziran 1997; ve *Der Spiegel*, no. 3, 1998.

lanılmak üzere, eşsiz taşıma ve iletişim olanakları vardır. Örneğin 1995 yılında bir ihbarı değerlendiren Polonyalı gümrükçüler, Bresk-Litovsk sınırından hemen sonra durdurdıkları bir trende bir vagon dolusu eroine el koyarlar. Vagonu mühürleyip yan yola çekerler. Ertesi gün, vagonun yerinde yeller esmektedir. Bir gece önce Bresk-Litovsk Garı'ndan hareket eden bir lokomotif vagonu peşine takmış, kaçakçılarının önemli siyasal ilişkilerinin bulunduğu Beyaz Rusya topraklarına götürmüştür.

Özellikle UNİDCP'nin gayretleri, Doğu Avrupa ülkelerinin sınırlarında uyuşturucu madde kaçakçılarına karşı verilen mücadelenin beş yıldan beri yoğunlaşmasını sağladı. Rus mafya babaları bu nedenle uyuşturucu maddeyi daha gevşek denetlenen Avrupa dışı sınırlardan geçirmek amacıyla yeni işbirliği anlaşmalarına girmeye zorlandılar. Bu arayışta Rus kartellerine en değerli yardım Nijerya'dan geldi.

Dünyanın dördüncü petrol üreticisi olan Nijerya 100 milyonluk nüfusuyla güçlü bir ülke olmasına karşın, 20 yıla yakın bir süredir, genellikle Müslüman kuzeyden gelen ve her biri diğerinden daha fazla kokuşmuş ve acımasız askerî diktatörlerce yönetilir. Nijerya'nın yönetiminde bulunan ve başta Shell olmak üzere büyük uluslararası petrol şirketlerince desteklenen askerler, bazen dünya kamuoyunun baskısıyla, kısa süreli geri adımlar atarlar. Asya'dan gelen eroin geçişinin uzun süre patronluğunu yapan General İbrahim Babangida, dış baskılar karşısında, geçici bir hükûmet kurulmasını ve başkanlık seçimleri düzenlenmesini kabul etmek zorunda kaldı. 17 kasım 1993 sabahı, kuzeyli General Sani Abacha geçici Devlet Başkanı Ernest Shonekan'ı devirir, eroin kaçakçılığında Rus-Nijerya işbirliği yeniden normale döner.

Afganistan, Birmanya, Kırgızistan ve Pakistan'dan gelen binlerce ton haşhaş, eroin ve eroin ürünü transit geçiş için Port Harcourt ve Lagos limanlarına yığılır.

General Sani Abacha Amerikan ve Avrupa baskılarına göğüs geren güvenilir bir ortaktır: 10 kasım 1995 cuma günü yazar Ken Saro-Wivwa'yı ve Ogoni² kabilesinden sekiz çevre-

² Ogoniler Nijer Deltası'nda yaşar. Toprakları Shell şirketinin kazdığı kuyular ve bu kuyuların neden olduğu çevre kirlenmesi nedeniyle kullanılmaz haldedir.

ciyi tutuklatur. İdam edilen bu dokuz kişi Abacha'nın barışçı, ancak kararlı muhaliflerindendi.

Aynı yılın 13 kasımında Nijerya, Commonwealth'ten (Uluslar Topluluğu) ihraç edilen ilk ülke olur, uygar ülkelerin hemen hepsi Lagos'taki büyükelçilerini geri çağırır. Abacha ve yönetimine uygulanan yaptırımlar haklıdır; burada şaşırtıcı olan, kararların alınışındaki ve uygulamasındaki hızdır.

Sırbistan Başkanı Miloseviç ve katilleri, 1991'den bu yana gerçekleştirilmiş on binlerce ırza geçme, yaralama ve cinayetin sorumluluğunu taşıyorlar. Avrupa hükümetleri bu kanlı katillerle olan ilişkilerini sürdürürken Port Harcourt zindanlarında 1995 yılının bir kasım sabahında asılan dokuz muhalif Abacha'nın uluslararası toplumdan dışlanmasına yetti!..

Getirilebilecek tek açıklama, Batı ülkelerinin Lagos'taki diktatöre Rus uyuşturucu madde kaçakçılarıyla yaptığı etkin ve kârlı işbirliğinden kaynaklanan memnuniyetsizliklerini belirtmek için ünlü bir yazarın ve arkadaşlarının idamından yararlanmak istemiş olduklarıdır.

Rusya'nın doğu ucunda, eski Kızıl Ordu askerlerinin özellikle etkili oldukları Primorski Kray Bölgesi ilginç bir örnektir. Pasifik Okyanusu kıyılarını içine alan bu bölge 60 yıla yakın bir süre "askerî yönetim bölgesi" olarak adlandırılmıştır. Yalnız yabancılara değil, özel geçiş izni bulunmayan tüm Sovyet vatandaşlarına da sıkı sıkıya kapalı olan yöre, ordu ve güvenlik örgütü tarafından yönetilmekteydi. Bugün Primorski Kray Genel Savcısı Valeri Vasilenko'nun bölge ekonomisini elinde tutan mafya babalarına karşı yürüttüğü umutsuz savaş, yenilgilerle doludur.

En önemli kenti Pasifik kıyısı limanı Vladivostok olan 2,5 milyon nüfusla Primorski Kray Bölgesi İsviçre gazetesi *Neue Zürcher Zeitung* tarafından "*der wilde Osten Russlands*"³ (Rusya'nın vahşi doğusu) olarak adlandırılıyor.

Rusya'nın uzakdoğusu tüm federasyonun cürüm rekorlarını elinde tutar: 1995 yılının ilk dokuz ayında sadece 750 000 nüfuslu Vladivostok kentinde, kişilere ve binalara 50 000 saldırı düzenlenmiştir. Yetkililere göre bölgede kullanılan sert

uyuşturucular ulusal ortalamanın 20 katıdır. Bölgedeki en kârlı işlerden biri mezar taşı üretimi ve satışlarıdır. Mafya babaları şehir mezarlıklarındaki kabirlerini daha hayattayken büyük masraflarla hazırlarlar.

Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı'nın kararlı ve geleneksel rakibidir: gerçekten de içişleri, kendi ordusu, özel birlikleri, zırhlılar, savaş uçakları ve balistik füzeleri olan bir bakanlıktır. Bu nedenlerle Moskova'da şu gerekli uyarıyı aldım: İçişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı'na bağlı garnizonlarca yönetilen bölgelerdeki suç oranlarını açıklarken abartmaktan çekinmez.

İncelediğimiz bölge için İçişleri Bakanlığı'nca yayımlanmış veriler, 1994 yılında Rusya'da 100 000 kişi başına 1 700 suç işlendiğini gösteriyor. Bu oran Primorski Kray'da çok daha yüksektir: 3 200. Bölgede binlerce tetikçinin mensup olduğu 38 suç karteli faaliyet gösteriyor.⁴

UNIDCP'ye göre Vladivostok Avrupa'ya yönelik uyuşturucu kaçakçılığının kavşak noktasıdır. Hammadde ve uyuşturucu üretimi için gerekli kimyasallar üç değişik kaynaktan sağlanır: deniz yoluyla Vietnam'dan, Rus yetkililerine göre yöneticileri ve gizli polisi kaçakçılığa doğrudan bulaşmış olan Kuzey Kore'den; karayoluyla da Çin'den.

Bölgedeki mafya babaları tomruk, balık, deniz ürünleri ticaretiyle elektronik eşya ve beyaz eşya dış ticaretinin büyük bir bölümünü elinde tutar. Yörede kullanılan otomobillerin yüzde 90'ı Japonya'dan yasadışı yollarla getirilmiştir. Bankacılık sektörü ise tümüyle mafyanın elindedir.

Başka sıradışı işler de Mercedes Paşa'nın dostlarının servetine katkıda bulunur. Örneğin ekim 1995'te Kazakistan'dan Kuzey Kore'ye radar sistemleri ve ağır top taşıyan bir tren "kaçırılır". Tarlaların ortasında durdurulan trenin tüm yükü kaybolur. Bu yükün uluslararası savaş silahları kaçakçılığı yapan şebekelerin eline geçtiğini tahmin etmek zor değildir.

4 Doğu'daki kıyı bölgesinde suçla mücadele yetkilileri 1995 yılında alışılmamış bir karar alır: Rus ve dünya kamuoyunun dikkatini yerel durum üzerine çekmek için Vladivostok'a gazetecileri götürürler. Bu gazetecilerin arasında Batı basınının iki temsilcisi, Didier François ve Isabelle Lasserre de vardır. Bkz. *Libération* ve *Le Journal de Genève*, 8 kasım 1995.

Sonunda, temmuz 1997'de Başkan Yeltsin vahşi Doğu'yu kontrol altına almayı denerse de işin zorluğu, federasyonun 89 valisinin halkoyuyla seçildiği göz önünde bulundurulduğunda, daha iyi anlaşılır. Moskova etkisiz olduğuna ya da suça bulaştığına inandığı bir valiyi istediği gibi görevden alamaz. Primorski Kray Bölgesi için Yeltsin'in bulduğu çözüm ilginçtir: Vali Nasdratenko federasyon gizli servisinin bölgesel yöneticisinin emri altına alınır ve böylelikle yöre yönetimi gizli servis tarafından yürütülür.

Dördüncü bölüm

Sahib'in kara birlikleri

"Tüm balıklar yok oluyor,
Adalet bundan şaşkın.
Düşünsün köpekbalığı,
Açıklayabilirse açıklasın.

O, belleğini yitirmiş,
Tanıklarsa bir şey bilmiyor,
Kanıt da yok olunca,
Köpekbalığı kalmaz tek başına."

Bertolt Brecht,
Bıçakçı Mackie'nin
Yakınması

Banka haydutluğu

Demokratik toplumlarda yöneticilerin banka haydutluğu karşısındaki güçsüzlükleri hayret vericidir.

1982 yılının haziran ayında, sabah saatlerine Londra'nın Black-Friars (Kara Biraderler) Köprüsü'nden geçenler, köp-rünün putrellerinden birine asılmış ve sabah rüzgârında hafifçe sallanan bir ceset görürler. Ceset Roberto Calvi'ye aittir.

Calvi dünyanın en güçlü bankacılarından biri olarak tanınmıştı. Banco Ambrosiano üzerine kurduğu imparatorluğun çöküşü 1 milyar dolardan yüksek bir iflas doğurmuş, beraberinde binlerce namuslu insan ve işletmenin de felaketi olmuştu.

Temmuz 1982. Batılı ülkelerin merkez bankalarının başkan ve yöneticileri Basel'de, Uluslararası Ödemeler Bankası'nın camlı büyük kulesinde aceleyle düzenlenmiş bir toplantıya katılırlar ve böyle bir felaketin bir daha yaşanmaması için gerekli önlemleri alırlar.

On yıl sonra, kıyamet günü gürültüleri içinde batan Banque de crédit et de commerce international (BCCI) beraberinde 100 000'den fazla hesap sahibinden toplanmış 12 milyar doları aşkın bir meblağı yok eder. Yeni panik dalgası, merkez bankaları yöneticilerini yeniden bir araya getirir: daha da sıkı yeni uluslararası kuralları belirlenir.

1995 yılında, Japonya'nın en güçlü finans imparatorluklarından biri, beş kıtada yolsuzluklarla suçlanan Daiva

Bank, iflasını açıklar. Maliye Bakanı Yukio Yoşimura Tokyo'da, örnek önlemler alır. ABD yönetimi bankanın Amerika'daki bütün şubelerini kapatır yöneticilerini, değerli kâğıt ve senet işlemlerinde yolsuzluk yaparak Amerikan yurttaşlarını 1 milyar dolardan fazla zarara uğratmakla suçlar. Basel'de toplanan merkez bankaları yöneticileri yeni ve çok daha sıkı önlemler alır...

İki yıl sonra, kasım 1997'de, Japon malî sistemi yeni bir depremle sarsılır: bu kez batan, Asya'nın en güçlü değerli kâğıt alımsatım kuruluşu olan Yamaichi Securities Company, çöküşün bilançosu 30 trilyon yen ya da 40 milyar dolardır. Böyle bir felaketin nasıl gerçekleştiğine gelince: Japonya'da gelişmiş bir mafya karteli vardır. Adı Sokaya olan bu kartelin en önemli özelliği adamlarının, rüşvet ya da tehditle, bir şirket hakkındaki gizli bilgileri elde etmeleridir. Sokaya bu bilgilerin yardımıyla söz konusu şirketin yöneticilerine şantaj uygulayarak önemli kazançlar elde eder. Tokyo adaleti 2 aralık 1997'de bu kartelin önemli yöneticilerinden Koike hakkında dava açar: gangsterlerin Yamaichi Securities Company'ye başarıyla sızdığını öğrenen on binlerce küçük tasarruf sahibi şirket şubelerine akın edip paralarını çekince Yamaichi Securities çöker.

Soru değişmez: uluslararası finans dünyası banka haydutlarından nasıl korunacaktır?

Kitabımızın bu dördüncü bölümünde, tüm zamanların en karanlık bankası Banque de crédit et de commerce international'ın doğuşunu, başdöndürücü yükselişini ve ani çöküşünü gözler önüne sererek değerlendiriliyor.

BCCI sadece örgütlü suç kartellerinin kara paralarını aklamak için kurulmuş bir banka değildi, daha sonra göreceğimiz gibi, gelmiş geçmiş suç kartellerinin en güçlülerinden birisiydi ve başında bu yüzyıl sonunun en ilginç babalarından biri Ağa Hasan Abedi ya da Urdu dilinde bilindiği adıyla Ağa Sahib bulunuyordu.

Ağa Hasan Abedi'nin önlenemez yükselişi

Ayakta kaldığı tüm süre içinde, 1972 ve 1991 yılları arasında BCCİ beş kıtada ve 70 ülkede faaliyet gösterdi, sadece Avrupa ve ABD'de 400 şube açtı. Bankanın genel yönetimi Londra'nın merkezindeki muhteşem binada bulunuyordu. Fransa'daki adresi Champs-Elysées'ydı.

BCCİ'nin Karayibler'deki Britanya sömürgesi Cayman Adaları'nda kurduğu holdingin bünyesinde yüzlerce *off shore* şirket, tasarruf fonu, tüzel kuruluş ve banka dışı malî birim toplanmıştı.

BCCİ ve bağlı şirketlerinin yönetim kurulları Suudi Arabistan ve Körfez emirliklerinin prensleri ile Avrupa ve Amerika ülkelerinin eski bakanları, İngiliz asilleri, Batılı uluslararası bankaların eski başkan ya da genel müdürleriyle doluydu.

International Credit and Investment Corporation (İCİC) da BCCİ şemsiyesi altındaydı. BCCİ, diğer şirketlerin yanı sıra, İCİC Vakfı'nı da finanse ediyor, mümkün olan en büyük reklamlarla büyük çaplı hayır işleri gerçekleştiriyordu. Londra'da, krallığın en ünlü hastanelerinden biri olan Cromwell Hospital, BCCİ'nin yardımlarından geniş ölçüde yararlanan kurumlar arasındaydı. Vakıf diğer taraftan eski Amerikan Başkanı Jimmy Carter'la işbirliğine girdi, beş kıta üzerindeki yetimhanelerin, çırak eğitim merkezlerinin, bilimsel araştırma kuruluşlarının, uzmanlaşmış klinikle-

rin, okulların ve yaşlı yurtlarının kuruluş ve gelişimi için gerekli finansmanı sağladı.

BCCİ ise değişik hükûmetlere astronomik krediler sağlıyordu. Bunlardan sadece Nijerya'ya verilen kredilerin tutarı 1 milyar doları aşmıştır.

BCCİ'nin kurucusu Ağa Hasan Abedi Şii asıllı bir Pakistanlıydı. Birçok devlet ve hükûmet başkanının dostu, Arap Yarımadası ve Güney Asya'da hüküm süren hanedanların yakını olarak başta Beyaz Saray olmak üzere dünya üzerindeki birçok saraya kolaylıkla girebiliyordu.

En güçlü silahları saydamlık ve gizlilikti. Daha sonra inceleyeceğimiz ilginç muhasebe ve örgütlenme sistemi sayesinde kimse onun elinden geçen paranın tam tutarını ve BCCİ'ye bağlı kuruluşların bilançolarını kesin olarak bilemiyor.

Bu güçlü Pakistanlının çöküşü sırasında *New York Times* gazetesi günahlarının dökümünü çıkardı. Tüm yaşamı boyunca Ağa Hasan Abedi yüz binlerce kişiyi 12 milyar dolar-dan fazla dolandırdı.¹

Şii babanın olağanüstü zekâya, canlılığa, hırs ve çözümleme yeteneğine sahip olduğu kuşku götürmez; bütün bu nitelikler daha hayatının ilk dönemlerinde ortaya çıkar.

Ağa Hasan Abedi 22 eylül 1922'de Hindistan'da Lucknow'da doğar (pasaportundaki doğum tarihi 14 mayıstır). Lucknow, Kuzey Hindistan'da eski ve önemli bir kent olup 1859 yılına kadar Hint-Müslüman Oudh Krallığı'nın başkentidir. Oudh adının da karmaşık bir tarihçesi vardır ve Lucknow krallarının törensel adlarından değiştirilerek alınmıştır.

Abedi'nin babası eski bir aileden gelir. Geleneksel Oudh kültürüyle yoğrulmuş bilge bir Şii, bilinçli bir yönetici ve tutkulu bir okuyucudur.

Hindistan'da bilge Şiiler genellikle mihracelerin mabeyincileri olarak görevlendirilir. Abedi'nin babası da Mahmudabad hâkimi Raja Sahib'in olağanüstü servetini yönetir. Oğul Hasan yerel hukuk fakültesinde okur. Çocukluğu ve ilk gençliği tevazu içinde geçer, aile gelenekleri, örf ve âdetlere göre şekillenir.

Genç Hasan 1945 yılında Hindistan'ın en büyük Şii banka-

¹ *New York Times*, New York, 7 ağustos 1995.

larından Habib Bank'a girerek Bombay şubesinde görev alır.

Hayatını araştıranlar² onu kara gözlü, keskin bakışlı, dalgalı siyah saçlı ince ve adaleli genç bir adam olarak tanımlarlar. Hoşa giden ve hoşa gittiğini bilen bir adamdır. Gösterişli ve pahalı giysilere olan tutkusu bu dönemde başlar. Daha sonra, Londra'da timsah derisi ayakkabıları ve sürekli giydiği pembe ipek gömlekleriyle ünlenir.

Britanyalı işgalciler 1947 yılında Hindistan'dan çekilince yaratılan boşluk korkunç etnik savaşlara neden olur ve bunların sonucunda Pakistan doğar. 14 milyon kişi doğudan batıya, batıdan doğuya ve güneyden kuzeye göç eder, milyonlarcası da ölür. Müslüman olan Abedi ailesi Muhammed Ali Cinnah önderliğindeki Müslüman Birliği Partisi'nce kurulan "saf" İslam devleti Pakistan'a gider. Habib Bank'ta Karaçi'de yerleşir.

Genç bankacı 1959 yılında umutsuzluğa kapılmıştır: Şii geleneklerine göre yönetilen bir aile bankasında ilerleyemeyeceğinin bilincindedir. İstifa eder. Bulduğu borç parayla kendi bankasını, United Bank Limited'i (UBL) kurar. UBL hızla gelişerek 1960'lı yılların ortasında Abedi'nin Pakistan'da bilgisayar kullanan ilk işadamı olmasını sağlar. Abedi'nin satın aldığı IBM 360-40 Asya'da bir iltir.

1960'lı yılların sonunda UBL Pakistan'ın ikinci büyük özel bankası olur. Bu başarıyı açıklamak için Abedi'nin kişiliğinin temel niteliklerine bakmak yeterlidir: ikili oynar, bazılarını kandırır, bazılarına yalan söyler, ama kimse gerçek amacını bilmez.

Sind Eyaleti'nin başkenti Karaçi, İndus Vadisi'nin aşağılarında 13 milyon kişilik bir şehirdir. Karaçi limanı Asya'nın en önemli üçüncü limanıdır. Her yıl yüzlerce kişinin ölümüne neden olan iç savaş Muhacirleri ve Sindler'i karşı karşıya getirir.

Muhacirler, Hindistan'dan göç etmiş Müslümanlardır. 1947 yılında gerçekleşen bölünmeye karşın bugün Hindistan'da on milyonlarca Müslüman yaşar. Pakistan ile Hindis-

2 Bkz. BCCI. *The Inside Story of the World's most Corrupt Financial Empire*, Peter Truell ve Larry Gurwin, Londra, Bloomsbury; *A Full Service Bank*, James Ring Adams ve Douglas Frantz, New York, Simon & Schuster, "Pocket Books", 1992.

tan ise yıllardır savaş halindedir. Savaşın nedeni her iki ülkenin de üzerinde hak iddia ettiği, Hindistan tarafından kısmen işgal edilmiş, Himalaya Dağları'nın eteklerindeki bir vadi, Keşmir'dir.

Hindistan düzenli aralıklarla etnik nefret yaşar, yüz binlerce Müslüman Pakistan'a göç etmek zorunda kalır ve genellikle zaten kalabalık olan Karaçi'de yerleşir.

Karaçi'ye 1995 aralık ayında yaptığım son yolculuk sırasında İsviçre başkonsolosunun zırhlı otomobiliyle uluslararası havaalanından şehir merkezine gelirken ıssız sokaklar gördüm. Sokağa çıkmam yasaklanmıştı. Gece karanlığında atılan kurşunların sesi ve mermilerin ışıklı izi kaldığım Sheraton Oteli'nden rahatlıkla duyulup izlenebiliyordu. İki toplum arasındaki çatışma, değişen yoğunluklarla, yıllardan beri sürüyor.

Abedi, etnik çatışmaların yarattığı dalgalanmadan ustaca yararlanır: Muhacir asıllı varlıklı tüccarların, siyasal yöneticilerin ve işçilerin yanındayken ezilmiş Şii göçmen kartını oynar; Muhacir toplumunun paraları UBL'ye akmaya devam eder. Aynı zamanda da Sind'in büyük toprak ağalarının güvenini kazanır. Sind asilleri şehirdeki evlerinde, efsanevi krallar gibi ihtişam içinde yaşar, servetleri duyanları hayretler içinde bırakır. Vadide ya da deltadaki topraklarında binlerce köylü, karıları ve çocuklarıyla birlikte, köleler gibi zincirlenmiş bir biçimde çalışır, günde sadece birkaç rupi kazanabilir.

Sind asillerinin sahip oldukları atölyelerde de 5-10 arasındaki küçük çocuklar, alacakaranlıkta, küçücük elleriyle değerli halı ve kilimlerin düğümleriyle uğraşmaktan görme yeteneklerini kaybederler. Sind toprak ağaları kadar acımasız oligarşi pek az görülür: Benazir Bhutto ve uzun süre Pakistan cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Faruk Legari Sind kökenlidir.

Abedi her iki tarafın silah ticaretini finanse eder, buna mukabil onların işlerine ortak olur. Bu dönemlerde Pakistan'ın en güçlü politikacılarından birisiyle, o zaman Pencab, daha sonra Pakistan Başbakanı Nevaz Şerif'le yakın ilişki kurar.

Abedi'nin o dönem edindiği dostlardan birisi de Abu Dabi Şeyhi ve Birleşik Arap Emirlikleri Başkanı Şeyh Zayed bin

Sultan el-Nahayan'dır. Efsanevî bir şahin avcısı ve deve yarışı tutkunu olan Zayed'in kadınlara olan aşkını dile getirdiği destansı şiirleri ünlüdür.

Abedi, Zayed'in çevresini sarar, iltifatlara, haliya, şahine ve kadına boğarken İngiltere karşıtı görüşleriyle onu kandırır; emirliğin paralarını yönetmeyi önerir. Bütün bunların sonucunda Zayed, Şîi bankacının ortağı olur. Zayed'in bütün Arap Körfezi'nde, daha da önemlisi Riyad ve Cidde saraylarındaki etkisi büyüktür. Bu dostluk Abedi'ye bütün saray kapılarını açar.

Arap Körfezi'nin kaçakçı bankeri Karaçi'nin spekülâtörü, Muhacirlerin silah kaynağı çifte ajan Abedi'nin kıtalararası örgütlü suçun babaları arasına hayatının hangi noktasında girdiği, Ağa Hasan Abedi'nin ne zaman Ağa Sahib olduğu araştırılmaya değer.

Anahtar tarih ekim 1973'tür. Arap ülkeleri ile İsrail arasındaki dördüncü savaş OPEC'i (Petrol Üreticisi Ülkeler Örgütü) uykudan uyandırır. OPEC Batı ülkelerini petrol ambargosuyla tehdit eder ve fiyatların baş döndürücü hızla yükselmesine neden olur.

Olağanüstü sezgileriyle hareket eden Abedi, daha birkaç ay önce, UBL'deki ortağı Salih Nakvi ve Habib Bank'ın eski-lerinden bazılarıyla Avrupa'da bir finans şirketi, BCCİ'yi, kurdu. Şirketi Lüksemburg'da kaydettirdi, şirket merkezini Londra'ya, Park Lane'e taşıdı.

Aralık 1973'te petrol fiyatı ikiye katlanır. Şeyh Zayed ve UBL'nin diğer büyük müşterileri milyarlarca dolar kazanır ve bu paraları Abedi'nin yeni şirketi BCCİ'de değerlendirir.

Büyüklik duygusuna kapılan Oudh Krallığı göçmeni geçmişteki bütün aşağılanmalarının öcünü almayı kararlaştırır: artık dünyayı fethedecektir. Amacı, dünyanın en güçlü sermayedarı olmaktır.

Cehennem makinesi harekete geçer.

Üçüncü Dünyacı mesih

Sahib benzersiz bir ideolog, ateşli bir tartışmacı, yüz binlerce hayranı tarafından izlenen bir peygamberdir. BCCI'nin başlangıç sermayesinin Körfez'in petrol hanedanlarıncı sağlanmış olmasına karşın Abedi, Sind'in zengin aileleriyle gündelik ticareti sırasında aşağılanmış küçük göçmen geçmişini unutamaz. BCCI Asya'nın mütevazı işçilerinin, esnafının ve sanatkârlarının bankası olacaktır. Bu işçilerin, esnaf ve sanatkârların sayısı milyonlara varmaktadır. Önce İndus Vadisi, daha sonra Körfez, Emirlikler, nihayet İngiltere, Amerika, Afrika, Latin Amerika, Filipinler ve Endonezya Abedi'nin müstakbel müşterilerinin yüz milyonlar halinde yaşadıkları yerlerdir.

Bütün bu insanlar için müşterinin dilini konuşan, geleceklerini, ihtiyaçlarını ve endişelerini bilen görevlilerin çalıştığı, şubeler ve hizmet birimlerinden kurulu olağanüstü bir örgütlenme geliştirilir.

Mahalle bankaları ağının gerisinde bu bankaları gerekli ve yasal gösteren bir ideoloji vardır. Abedi, dünya çapında reklam kampanyalarıyla daha önceleri Batılı finans kuruluşlarıncı soyulmuş, yolunmuş Asyalı tasarruf sahibine ve kredi müşterisine bir şans tanıdığını açıklar. BCCI'nin kuruluşu Haçlı Seferleri'ni andırır. Halka açık muazzam toplantılarda (ya da Güney Asya ve Ortadoğu oligarşilerine yönelik kapalı kutlamalarda) Abedi kendini bir mesih gibi gösterme-

ye çalışır: dünya zenginliklerinin yeniden ve hakça dağıtılmasıyla görevlendirilmiştir. Beyazlara ve onların yenilmez finans gücüne karşı kolektif gücünün ve kimliğinin bilincine varmış Asya insanının imparatorluğunu kuracaktır.

Mesihin kehanetleri beklenen sonucu sağlar: Üçüncü Dünya vatandaşı onbinlerce işçi, esnaf ve sanatkâr ailesinin yanı sıra, bankalar, şirketler ve hatta merkez bankaları da paralarını Abedi'ye emanet eder. Zafer yılları sırasında BCCİ yalnız Botsvana gibi yoksul ülkelerin küçük servetlerini değil, Üçüncü Dünya'nın en zengin ekonomilerinden biri olan Nijerya'nın Merkez Bankası fonlarını da yönetecektir.

Ağa Sahib tarafından Asya'da, Ortadoğu'da, Londra, New York, Lagos ve Cakarta'da kurulmuş irili ufaklı binlerce gazete, radyo ve televizyon gün boyu ona olan imanı yansıtır.

Sahib'in 1988 yılında Londra'da yaptığı konuşma, BCCİ'nin "ahlakî" vaatlerinin boyutları hakkında fikir verebilir: "BCCİ ahlakî bir tutkuyla doludur. Bu tutku yönetici olarak karşılaştığımız zorluk ve acılara göğüs germemizi sağlar. Bizlere emanet edilen görevi kalpten gelen bir sevinç ve mutlulukla yerine getiriyoruz. İçinde bulunduğumuz zor dönem BCCİ yönetiminin ailemizin her üyesinin (BCCİ çalışanları) içinde en yüksek ahlakî niteliklerin ateşini yakmasını gerektiriyor. Cesaret ve saflık galip gelecektir."¹

18 yıl boyunca yürüttüğü ve kendisine inanılmaz bir servet sağlayan dünyanın en zengin adamları arasına sokan ikili oyun basit bir stratejiye, dayanmaktadır: baskı altına alınan ve doğduğu topraklardan kovulan küçük bir Şii ailesinin toplumsal öç alma tutkusuyla tutuşmakta olan esmer tenli oğlunun kendisine yoksulların koruyucusu, değersizlerin bankacısı rolünü biçmesine dayanıyordu.

Bıkıp usanmadan dünyanın bütün büyük bankalarının Asya'yı ve Üçüncü Dünya ülkelerini ahlaksızca sömüren Batılıların, beyazların elinde olduğu mesajını verir. İmparatorluklarının temelinde geçen yüzyılın kolonileri yatan beyazlar, Bugünkü güçlerini Asyalı ve Afrikalı küçük tasarrufçulara -kısaca, esmer tenlilere- borçludurlar.

BCCİ yoksulların intikamı, yalınayakların bankası, ezil-

mişlerin geleceği olacak ve baskıcı Batı'nın bankaları kadar güçlü ve yıkılmaz hale gelecektir.

Beş kıtanın yoksulları Abedi'ye inanır ve zorlukla biriktirdikleri tasarruflarını bankasına yatırır, ondan kredi alır ve hayallerini gerçekleştirmek için gece gündüz çalışırlar.

Güzel konuşan, altın elli Ağa Sahib aslında yüz binlerin inancını kendi kişisel zenginliğine katan adi bir demagogdur. Kurduğu suç karteli yoksulların kanı üzerinde yükselir. Herhangi bir mezhebin başı gibi ona inananların paralarını ve imanlarını dolandırır, kişisel servetini onların rüyaları üzerine inşa eder.

Léon Bloy "Yoksulun kanı, paradır. Yaşatır ve öldürür. Bütün acılarımızı açıklar."² der. Dünya üzerindeki yüz binlerce küçük tasarrufçu için bu kehanet 1991 yılında korkunç bir gerçeğe dönüşür.

Sahib'in ölümünden sonra, bugün bile geçerliliğini koruyan ideolojik stratejisinin etkinliği karşısında hayranlık duymamak elde değildir.

1995'te Karaçi'de, artık yayımlanmayan *South* dergisindeki eski tanıdıklarımla buluştum. Londra'da basılan ve İCİC Vakfı tarafından finanse edilen dergi, 15 dilde yayımlanıyordu. Vakıf Cayman Adaları'nda Georgetown'da tescil edilmişti ve BCCI'nin *off shore* kuruluşlarından International Credit and Investment Corporation Overseas Limited'in bir alt kuruluşu olarak gözüküyordu.

Aldığı kuşkulu finansmana karşın *South*, haber ve yorumlarında bağımsızdı ve 1970-1980 döneminde Güney halklarının hakkını koruyan uluslararası dergilerin en önemlileri arasındaydı. Üçüncü Dünya sosyolojisinin Avrupa'da tartışılmaz değeri vardı. *South* BCCI'yle birlikte battı.

Aralık 1995'teki Karaçi toplantısında eski çalışanların gösterdiği körlük şaşırtıcıydı. Ağa Sahib için sevgi ve saygı doluydular. Onların karşısında Sind maceracısını eleştirmek imkânsızdı.

Hümayun Gaubar Pakistan rejimine kesin muhalif, haftalık solcu bir dergi olan *Politics and Business*'ta Abedi'den sonra "The Fall Guy" ("Günah Keçisi") başlığıyla bir yazı yayımlar.

Bu yazı Abedi'yi Batı sermayesinin büyük kurbanı olarak gösteren teoriyi geliştirir: "İlerici bankacı ve (...) Batı tarafından kendi çıkarları için kullanılan Üçüncü Dünya halklarının savunucusu Ağa Sahib (...) Batı ihtiyacı bittiği anda (birinci Afganistan Savaşı'ndan sonra) onu yok etti. (...) Abedi Jamaika'ya, Peru, Nijerya ve Pakistan'a yardım etti (...) bütün bunlar Batı'nın hoşuna gitmedi (...) Özgürlük âşığıydı: hiçbir zaman *South* dergisinin yazılarına müdahale etmedi. Bu dergi bir Müslüman bankası olan BCCI tarafından destekleniyordu (...) buna rağmen *South* on yıl süresince Suudi Arabistan ve Kuveyt'te yasaklandı (...) BCCI çok güçlenince Batı'nın büyük bankaları endişelendi (...) bankayı batırmaya karar verdiler."³

Gaubar, daha sonra inceleyeceğimiz ve BCCI'nin batışında son darbeyi vuran Tampa Operasyonu'nu da değişik biçimde yorumlar: "Amerikan gümrüğünün gizli ajanlarınca monte edilmiş, Üçüncü Dünya halklarının tek çokuluslu bankasını yıkmaya yönelik, her noktasıyla sahte bir komplo, adi bir pusu (...) Abedi sırtlanların kurbanı oldu."⁴

3 "The Fail Guy. Agha Gasan Abedi", Hümayun Gaubar, *Politics and Business*, Karachi, 22 ağustos 1995.

4 a.g.e.

İmparatorluğun örgütlenmesi

BCCI'nin 1991 yılındaki çöküşünden Amerikan Senato ve Kongresi'nin oluşturduğu dört uzman komisyonun ve İngiliz Avam Kamarası'nın görevlendirdiği soruşturma komisyonunun araştırmaları ve halka açık oturumları sayesinde bugün Ağa Hasan Abedi imparatorluğunun örgütlenme şemasını, yaklaşık olarak çizmek mümkündür.¹

1 Washington Kongre Kütüphanesi'nden aşağıdaki 4 rapor araştırmalarıma ışık tuttu:

– *The BCCI Affair. Hearings before the Subcommittee on Terrorism, Narcotics, and International Operations of the Committee on Foreign Relations. US Senate, 102nd Congress, First and Second Sessions*, 1. bölüm: 1, 2, 8 ağustos 1991; 2. bölüm: 18, 22 ekim 1991; 3. bölüm: 23, 24, 25 ekim, 21 kasım 1991; 4. bölüm: 19 şubat, 18 mart 1992; 5. bölüm: 14 mayıs 1992; 6. bölüm: 30 temmuz 1992.

– *The BCCI Affair. A Report to the Senate Committee on Foreign Relations from Senator John Kerry, Chairman, and from Senator Hank Brown, Ranking Member, Subcommittee on Terrorism, Narcotics and International Operations, at the Conclusion of an Investigation of Matters Pertaining to the Bank of Credit and Commerce International. 102nd Congress, Second Session*, 30 eylül 1992.

– *Bank of Credit and Commerce International Investigation. Hearings before the Committee on Banking, Finance and Urban Affairs, U. S. House of Representatives, 102nd Congress, First Session*; 1. bölüm: 11 eylül 1991; 2. bölüm: 13 eylül 1991; 3. bölüm: 27 eylül 1991.

– *The Bank of Credit and Commerce International and S. 1019. Hearing before the Subcommittee on Consumer and Regulatory Affairs of the Committee on Banking, Housing and Urban Affairs, US Senate, 102nd Congress, First Session*, 23 mayıs 1991.

İngiliz Parlamentosu da bir soruşturma yürütmüştür:

– *Banking Supervision and BCCI: International and National Regulation. The Treasury and Civil Service Committee Reports of the House of Commons, 1991 and 1992.*

İngiltere Merkez Bankası soruşturmaları ve banka başkanının tepkisinin yarattığı polemikle ilgili bilgileri aktaran Cenevre'deki BM Kütüphanesi yetkililerine teşekkür borçluyum.

İngiltere Merkez Bankası'nın raporu, bkz. *Financial Times*, Londra, 23 ekim 1992.

Dünya soruşturma tarihinde çok az suç örgütü BCCI kadar çok sayıda -en yetenekli uzmanlarca yürütülen- soruşturmaya konu olmuştur. Buna karşın “örgüt şeması” deyimini bu kuruluş için kullanılamaz. Ne değişik ülkelerin mahkeme ve yargıçları, ne Amerikan Senatosu ve Kongresi’nin, İngiliz Avam Kamarası’nın komitelerinde yer alan uzmanlar, ne gümrük müfettişleri ne de uluslararası finans kuruluşlarının, borsalarının ya da merkez bankalarının görevlendirdiği özel eğitilmiş araştırmacılar bu imparatorluğun örgütlenme biçimini ortaya koymayı başarabildi. Yapabildikleri tek şey hiç kimsenin anlayamadığı bir düzen içinde kesişen, örtüşen ya da birbirleriyle rekabet eden holdinglerin, tasarruf fonlarının, paravan kuruluşların, banka ve hizmet şirketlerinin oluşturduğu finansman ağını ortaya çıkarmak oldu.

Sevindirici husus, Abedi imparatorluğunun başlıca aktörlerinin büyük bölümünün kimliğinin belirlenmiş ve bazılarının faaliyetlerinin gün ışığına çıkartılmış olması sevindiricidir. Söz konusu aktörler beş ana sınıfta toplanabilir:

- BCCI’nin Genel Müdürlüğü’nde, ulusal merkezlerinde, bölgesel ve yerel şubelerinde, holdinglerinde, finans ya da hizmet şirketlerinde görevli, sayısı binlerle ifade edilebilen memurları, yöneticileri, diğer bir deyimle “bankacıları”.

- İmparatorluğun gizli hükümetini oluşturan ve titizlikle seçilmiş, Abedi’ye sadık kişiler olan “gölge bankacılar.” Amerikan Senatosu’nun Terör, Uyuşturucu ve Uluslararası Operasyonlar Komisyonu Başkanı Senatör John F. Kerry’nin deyişiyle Cayman Adaları’nda kurulu olan “banka içindeki banka.”

- “Protokol görevlileri”nin oluşturduğu grup.
- “Müteşebbis”lerin oluşturduğu grup.
- “Kara birlikler”in üyeleri.

Bu grupları ve her grubun içinde yer alan üyeleri ele alarak ayrıntılı incelemek yararlı olabilir.

BCCI’nin normal personeli hakkında söylenebilecek özel bir şey yok. Bu kişiler tasarrufları teslim almak, oluşan fonları değerlendirmek, ticarî kredilerin verilmesi, yasal işlemlerin finansmanı, kısacası herhangi bir büyük kıtalararası

bankanın yapacağı işlemleri yerine getirmekle görevliydi.

Bankacılar 70 ülkede çalışırken başlıca görevleri tasarrufların toplanmasıydı. Paranın büyük bir bölümü Güney Asya'nın, Ortadoğu'nun, Kara Afrika'nın işçilerinden, esnafından, büyük tüccarlarından ya da Avrupa'daki, Kuzey ya da Güney Amerika'daki göçmen Asyalılardan, Araplardan ve Afrikalılardan geliyordu.

Böylece oluşan muazzam fonun büyük bir bölümü Cayman Adaları'ndaki gizli hesaplara aktarılıp "banka içindeki banka"nın emrine sunuluyordu.

Bankacıların tek bir zorunluluğu vardı: tasarrufluların paralarını çekmek istemeleri halinde bu işlemi tamamlayacak kadar paranın banka kasasında bulunmasını sağlamak. Kerry komisyonunun hesaplarına göre 1981-1991 döneminde çekilen para, yatırılan paranın yüzde 10'u kadardır. Bu hesaba göre her ay Cayman Adaları'ndaki hesaplara önemli transferler yapılmış olmalıdır.

"Banka içindeki banka" Sahib'den, en yakın akraba ve arkadaşlarından oluşuyordu. BCCI'nin çöküşünü izleyen bir çok cezaî soruşturma sırasında, imparatorluğun malî yöneticisi konumundaki çok önemli kişilerin adaletle işbirliği yapmayı seçmiş olmalarına karşın hiçbir toplanan paranın geçtiği yolları ortaya koymayı başaramadı.

Bu karışıklığın nedeni bellidir: imparatorluğun merkezi muhasebesi bizzat Abedi ve kimlikleri sadece onun tarafından bilinen Pakistanlı muhasebeciler tarafından tutuluyordu. Çalışma biçimleri oldukça değişik olan Pakistanlı muhasebeciler, bütün önemli belgeleri elle, Urdu dilinde ve hiçbir soruşturmacının çözemeyeceği bir şifreyle yazıyorlardı.

Cayman Adaları'ndaki gizli hesaplardan beslenen "banka içindeki banka" klasik anlamda bir suç örgütüdür. Kıtalararası uyuşturucu madde ve savaş silahı kaçakçılığından, vergi kaçakçılığından, terör ve şantajdan ya da en basitinden rüşvetten gelen milyarlarca dolar bu hesaplarda aklanıp yeniden yatırıma dönüşüyordu.

"Banka içindeki banka" belgeleri günün koşullarına göre değiştirir, her an bir kıtadan diğerine inanılmaz meblağlar aktarır, iş yaptığı ülkelerdeki döviz mevzuatını, malî ve ceza yasalarını bilerek çiğner. Bütün bunlardan da önemlisi, ola-

bilecek en değişik kimliklerle (belirli bir amaç için kurulmuş paravan şirketlerin de yardımıyla) dünya üzerinde değişik ülkelerde kurulu çeşitli sanayi ve ticaret şirketlerini, birçok sigorta kuruluşlarını ve bankaları satın alır.²

“Banka içindeki banka” güçlü müşterilerine paha biçilmez hizmetler sunar. Örnek: 1980’li yıllardan itibaren Avrupa ve Amerika polis örgütleri, İndus Vadisi’nden, Anadolu’dan ve Kâbil Yaylası’ndan gelen eroinin Amerika ve Avrupa ülkelerine ithalini güçleştirecek koruma ve denetleme mekanizmaları geliştirir. Bu mekanizmalar kaçakçıları (artık Yugoslavya ve Bulgaristan’dan geçmeyecek) alternatif yollar bulmaya zorlar. Afrika yolu bu zorlamanın sonucunda bulunur. Eroin önce Nijerya’ya gönderilir, buradan Avrupa ve Amerika’nın çeşitli limanlarına aktarılır.³

Ağa Hasan Abedi Lagos’ta yönetimde bulunan askerlerin işbirliğini sağlamak görevini üstlenir. General Babangida ve çetesi “banka içindeki banka”dan çok düşük faizle 1 milyar dolar tutarında kredi alır. Abedi’nin Lagos’ta birbirini izleyen diktatörlere karşı gösterdiği eli açıklık hep semeresini verir. Nijerya’nın güçlü Merkez Bankası’nın altın ve döviz rezervleri BCCİ’nin Londra’daki şubesinde tutulur.

Diğer bir örnek: Bağdat’ta 1978 yılından bu yana yönetimde bulunan Saddam Hüseyin ve bağlı olduğu Tikritî aşireti Irak’ın petrol ihracatı karşılığı kazandığı dövizlerden belli bir bölümünü düzenli olarak kendi hesaplarına aktarırlar (Irak 1991 ambargosuna kadar dünyanın ikinci büyük petrol ihracatçısıydı). “Banka içindeki banka” bu yağma işlemlerinin sorunsuz yapılmasını sağlar.

Sahib ürkütücü bir verimlilikle çalışır: Körfez Savaşı’ndan sonra Güvenlik Konseyi, Irak saldırısı kurbanlarını çeşitli sınıflara (Kuveyt’te işbaşındaki hanedan, çeşitli ülkelerin vatandaşları, Batı koalisyonuna asker vermiş ülkelerin hükûmetleri, vd) Irak’tan faizleriyle birlikte tazminat talep etmelerine imkân tanır. Talep edilen tazminatların tutarı yüz milyonlarca doları bulur. Abedi’nin Saddam adına düzenlediği kara para aklama operasyonu o derecede saydamdır ki

2 s. 163’e bkz.

3 s. 155-156’ya bkz.

şikâyetçilerden hiçbiri BCCİ'deki hesaplardan bir kuruş bile talep etmez.

"Banka içindeki banka" dünya üzerinde etkili bir rüşvet ağı oluşturmıştu. Sadece ABD'de "banka içindeki banka" tarafından maaşa bağlanan onlarca gümrük memuru, havaalanı kargo terminal müfettişi, malî müfettiş ve polis görevlisi vardı. Aldıkları maaş karşılığında sözü edilen görevliler silahların, uyuşturucunun ya da diğer kaçak malların serbestçe geçişine yardımcı oluyordu.

Afrika, Asya ve Latin Amerika diktatörleri -Liberya'dan Samuel Doe, Panama'dan Manuel Antonio Noriega, Zaire'den Joseph Désiré Mobutu, Körfez'den birçok şeyh- "banka içindeki banka"nın seçkin müşterileri arasındaydı. Bütün bu profesyonel hırsızların adlarının yanında, maalesef, Sosyalist Enternasyonal'in önde gelen üyelerinden, Peru'nun 1985-1990 yılları arasında devlet başkanı olan genç ve sempatik Alan Garcia da bulunmaktaydı. Garcia Uluslararası Sosyalist Enternasyonal'in bürosunda yakın iş arkadaşındı. Rio de Janeiro'da Copacabana'daki Rio-Palace Oteli'nde 1982 yılında yediğimiz bir akşam yemeği hâlâ hatırimdadır: o gece, Alianza Popular Revolucionaria Americana (Amerikan Devrimci Halkları Birliği. Kısaltması APRA) yöneticisi Garcia bizlere -başkan seçilebilirse- Peru'nun gırtlığını sıkı dış borçlardan kurtulmak için hazırladığı cesur planlardan söz ediyordu. Gracia, Willy Brandt'ın gözdesi ve herkesin hayran olduğu bir kişiydi.

Üzülerek belirtmeliyim ki Garcia kokuşmuş bir rüşvetçi ve büyük bir soyguncuydu. Peru'nun başkanlığına seçildiğinde "banka içindeki banka"nın en iyi müşterilerinden biri ve Abedi'nin kişisel dostu oldu.

"Banka içindeki banka" Peru'da harikalar yaratır: Abedi'nin etkisinde kalan başkan silahlı kuvvetler için Mirage savaş uçakları alımını kararlaştırır. Alım işlemi, Peru hazinesini yıkacak koşullarla, Abedi tarafından finanse edilecektir. Muhalefet durumun farkına varır ve Peru Parlamentosu alınacak uçak sayısını azaltmaya, alım koşullarını da yenisinden görüşmeye karar verir.

Sahib hiç umutsuzluğa düşmez. Peru'dan arta kalan uçak-

ları Keşmir savaşının iki tarafına, Hindistan ve Pakistan'a sat-
tar. Bu arada uçak alım anlaşmasını iptal eden Peru "banka
içindeki banka"ya büyük bir tazminat ödemek zorunda kalır.

Nisan 1990 başkanlık seçiminin Demokratik Cephe'den
talihsiz adayı, yazar Mario Vargas Llosa, 1985 - 1990 arasın-
da yolsuzluğa bulaşmış Garcia rejimine karşı güçlü bir mu-
halefet yürütmüştü. Bu muhalefeti anlattığı ilginç kitabı *El
pez en el agua*'da⁴ Vargas Llosa, Garcia'yı Peru hazinesini
yağmalamakla suçlar. Bu suçlama, siyasal bir rakibin kişi-
sel kininden kaynaklanan bir davranış olabilir mi? Kesinlik-
le hayır. Vargas Llosa'nın suçlamaları Manhattan Genel
Savcısı Robert Morgenthau tarafından 1991 yılında hazırla-
nan soruşturma raporuyla da doğrulanır.

Dünya üzerinde kurulmuş örgütlü suç kartellerinin bü-
yük bir çoğunluğu "banka içindeki banka"nın hizmetlerin-
den, danışmanlığından ve teşkilatından yararlanır. Buna en
iyi örnek bu yüzyılın son bölümünün en korkunç, en çok
kan döken teröristi Ebu Nidal'dir. Bu ünlü terörist kurban-
larından şantaj karşılığı ya da fidye olarak kopardığı milyon-
larca doları değerlendirmek için Abedi'den yararlandı.

"Banka içindeki banka"nın düzenlediği silah kaçakçılığı
oldukça verimli ve etkilidir: Sahib yeryüzündeki savaşların
hemen hepsine katkıda bulunup, çoğu zaman savaşın bü-
tün taraflara silah ve cephane sağlamakla kalmaz, sattığı si-
lahları kendi sigorta şirketlerinin güvencesinde ve kendi
adamlarının koruması altında, "banka içindeki banka"nın
sahip olduğu uçak ve kamyonlarla nakleder, sınır geçişleri-
ni de Cayman Adaları'ndan gelen rüşvetlerle beslenen güm-
rük yetkililerinin yardımıyla halleder.

"Banka içindeki banka" yöneticilerinin etkinliği en uzman
soruşturmacıları bile şaşırtır: birçok paravan şirketi içine
alan gizli strateji, "banka içindeki banka"nın dünyaca ünlü
sanayi ve ticaret kuruluşlarını ve bankayı satın almasını
sağlar. Bunlar içinde üç Amerikan bankası; Washington'da-
ki First American Bankshares, Georgia'daki National Bank

⁴ *Le Poisson dans l'eau*, Mario Vargas Llosa, İspanyolca aslı *El pez en el agua*'dan
çeviren Albert Bensoussan, Paris, Gallimard, 1995, s. 252-253. Vargas Llosa'yla bu konu-
yu ekim 1996'da Frankfurt'ta karşılıklı konuştuk.

of Georgia ve Kaliforniya'daki Independence Bank önemlidir.

Abedi'nin suç ortaklarına ve arkadaşlarına karşı eli olağanüstü açıktır. "Banka içindeki banka" Suudî Arabistan vatandaşı şişman bir işadamına bazı Amerikan şirketlerini satın alması için 500 milyon dolar kredi verir, bu kredinin karşılığında, satın alınacak şirketin hisselerinden sadece bir bölümünü talep eder. 500 milyonluk kredi, aslında 500 milyon dolarlık kişisel bir armağandır.

İmparatorluk personelinin üçüncü sınıfını, "protokol görevlileri"ni inceleyelim. Bu kişiler, adları sadece kayıt için anılan, ikinci dereceden memurlardır.

BCCI'nin 73 merkezinden her birinin bir "protokol" bürosu vardır. Bu bürolarda çalışanların görevi çok önemli müşterilerin banka dışı ihtiyaçlarını inceliklerle karşılamaktır. Bu amaçla uluslararası bir (telekız) şebekesi bulundurur, güçlü ailelerin yeteneksiz ve şımarık çocukları için Amerika ve Avrupa üniversitelerinden burslar sağlar, müşterilerinin bir ülkeden diğerine yolculuklarında kullanılmak üzere çok sayıda özel uçak ve limuzin tutar, Côte d'Azur, Acapulco ve Jamaika'da tatil için villalar hazırlar, genç Suud prenslerinin Divonne, Cannes veya Monako'da kumar borçlarını kimseye sezdirmeden kapatırlar.

"Müteşebbisler" çoğu, konularında uzman, yüksek dereceli malî danışmanlardır ve görünürde BCCI'yle hiçbir ilişkisi olmayan finans kuruluşlarını yönetirler. Görevleri, gölgede kalmayı tercih eden ve kimliklerinin gün ışığına çıkmasından hoşlanmayan müşterilerin servetlerini -ya da doğru deyimle "ganimetlerini"- yönetmek ve değerlendirmektir. Yüz kişilik bir grup olan "müteşebbisler"ın her biri bizzat Abedi tarafından seçilmiştir.

"Müteşebbisler"ın ne "banka içindeki banka"yla, dolayısıyla ne de Abedi'nin yakınlarından oluşan çevreyle ilişkisi vardır. "Banka içindeki banka" işlemleri, ileri derecede titizlik isteyen dünya çapındaki haydutlara (Saddam Hüseyin, Mobutu, Samuel Doe, Nijerya diktatörleri, Alan Garcia ve diğerleri) Sahib -bu titizliği gösterebilecek tek kişi olduğuna inanırdı- hizmet verirken "müteşebbisler," siyasal ve malî açıdan daha önemsiz, ama yine de büyük, gizli müşterileriyle ilgilenirler. Bir örnek, Manuel Antonio Noriega; çiçekbo-

zuğu suratlı bu kısa ve tıknaz adam, Panama Jandarma Kuvvetleri'nde subaydır. Jandarma Komutanı General Torrijos temmuz 1981'de uçağının havada patlaması sonucu ölürken birçok kişi bombanın uçağa Noriega tarafından konulduğunu sanır. Jandarma Komutanı olan Noriega, Panama'nın kısa süre içinde, Kolombiya, Bolivya ve Peru'dan Kuzey Amerika'ya sevkedilen eroinin geçiş merkezi olmasını sağlar. BCCI yetkilisi Amjad Awan, Noriega için değişik adlar altında banka hesapları açar. General bu hesapları, Cali ve Madellin kartellerinin babalarının gönderdiği ya da Panama kamu servetinin sürekli soyulmasından doğan ganimetten aldığı milyonlarca doları biriktirmek için kullanır.

Adı yıllar boyu CIA'den para alan kişiler listesinde görülen: Noriega'dan CIA, Küba'da düzenlenen sabotaj operasyonlarında yararlanıyordu.

Şubat 1988'de rüzgâr yön değiştirir. Washington, Noriega'dan kurtulmayı kararlaştırır. Miami ve Tampa'da iki ayrı mahkeme Noriega'yı uyuşturucu kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılarına yardım ve kara para aklamadan yargılayıp suçlu bulur. 1990'da Amerikan silahlı kuvvetleri 2 000 Panamalı sivilin öldüğü kanlı bir operasyon düzenler, Noriega'yı tutuklar Amerika'ya götürür ve hapseder.

BCCI yine beceriklilik gösterir. Noriega'nın çaldığı paranın ancak küçük bir bölümüne el konabilir. Tutuklandığı sırada Londra'daki iki ayrı hesapta 23 milyon dolar bulunduğu Amerikalı soruşturma görevlilerince belirlenmiş, ancak mahkemeden hesaplara el koyma kararı alınmadan çok kısa bir süre önce bu para Lüksemburg'a ve başka hesaplara havale edilmiştir. Bir süre sonra bu para da buharlaşır. Sonuçta Amerikan savcılarını çeşitli Avrupa bankalarında bazı kırıntılar bulmayı başarabilirler. Avrupa'daki bankalardan biri, BCCI'yle birlikte Cenevre'deki bir bankaya⁵ ortak olan ve İsviçre'nin en önemli bankalarından sayılan Union des Banques Suisses'dir. (UBS).

İmparatorluk askerlerinin beşinci bölümü "kara birlikler", yani Abedi'nin katilleridir. "Kara birlikler" adı onlara İngiliz soruşturmacılar tarafından verilmiştir. Senatör John F.

Kerry Alt Komisyonu belgelerinde “*black network* (kara şebeke)” olarak adlandırılırlar.

“Kara birlikler” tetikçilerden, adi suçlulardan ve katillerden oluşur. Bizzat Pakistanlı baba tarafından uzaktan kumanda edilen bu kişiler ücret karşılığında BCCİ’nin gözde müşterilerine hizmet veren, kendi gemileri, uçakları, ağır silah depoları ve finansman kanalları olan, sık sık paralı katil kullanan, kaçakçılardır. Kendi hesaplarına kıtalararası kokain, eroin ve kimyasal uyuşturucu ticareti yaparlar.

Geniş kapsamlı ve yüksek kârlı muhabbet tellallığı yaparlar, kadın ticaretini denetlerler ve Avrupa ve Amerika’daki randevuevlerine kadın sağlarlar.

“Kara birlikler”in gündelik görevleri içinde en nazık olanı BCCİ bankacılarını, “protokol görevlilerini” ve “müteşebbisleri” yakından izlemektir.

“Kara birlik” üyeleri özenle seçilir, yoğun bir askerî eğitimden geçirilir ve gizli teşkilat örneği hücrelere ayrılmış örgütlenmeye göre kod adları altında çalışırlar. Sayıları hiçbir zaman 1 500’ü geçmez. Korku salan etkileriyle çok karmaşık operasyonları düzenleyip gerçekleştirecek yetenektedirler.

Birkaç örnek verelim:

– Nikaragua’yı yöneten Sandinistalara karşı 1982 yılından beri savaşılan kontra hareketinin lideri Adolfo Calero Managua, Granada ve Esteli kentlerinde sivil halka karşı düzenlenen çok kanlı saldırılarda “kara birlikler”den yararlanır. Başkan Reagan’ın kontra hareketine verdiği desteğin Amerikan Kongresi’nce yasaklanmasından sonra, Beyaz Saray’ın özel casusluk örgütünün başı Albay Oliver North Suudi Arabistan yönetimiyle temas kurar ve onları Reagan’ın finansman görevini üstlenmeye ikna eder. Ancak Riyad’daki yetkililer ve Alfredo Calero’nun örgütü arasında hiçbir ilişki yoktur. BCCİ’nin “kara birlikleri” devreye girerek gerekli banka hesaplarının açılması, banka havalelerinin yapılması, silahların satın alınıp taşınması işlemlerini yerine getirir.

– Hemen hemen aynı dönemde önemli bir gelişme olur: Suudi Arabistan -Amerikan yönetiminin muhalefetine rağmen- Silkworm füzeleri almak ister. Çin’de üretilen bu füzeler, İsrail tarafından sağlanan yönlendirme sistemiyle donatılır. BCCİ ticarî aracı olarak çalışır, alım için gerekli finans-

manı sağlar. Füzeler “kara birlikler” tarafından taşınır.

– Suriye gizlice Scud-B füzesi almak ister. Kuzey Kore, elinde bulunan bu füzeleri Suriye’ye satmayı kabul eder. Burada da BCCİ ticarî aracı (bu araçlar Amerikan soruşturmacılar tarafından brooker olarak tanımlanır) görevini üstlenir ve Scud-B füzeleri “kara birlikler”in çalışmasıyla, hiçbir kazaya uğramadan Suriye’nin Lazkiye Limanı’na getirilir.

– Amerikan polisine “muhabirlik” yapan bir kişinin anlattığına göre 1989 yılında bir gece, konteyner yüklü bir gemi Karaçi Limanı’na yanaşır. Yüğü denetlemekle görevli gümrükçülere kullanılmış kâğıt para olarak ve dolarla ödeme yapan “kara birlikler”in adamları rıhtımda beklerler. Vinçler çalışır ve gemi boşaltılır. Kıyıda bekleyen kamyonlar konteynerleri sabah olmadan Karaçi’nin güneyindeki bir özel havaalanına ulaştırır. Konteynerler, üzerinde hiçbir işaret olmayan bir Boeing 707’ye yüklenir. Aynı anda Pakistan Havayolları’nın Avrupa’ya gidecek olan seferi, “kara birlikler”in uçak pilotuna verdiği rüşvet sonucunda, iptal edilir. Boeing 707 Pakistan Havayolları uçağının uçuş planını ve kodlarını kullanarak, uçuş kontrol kulelerinden hiçbir tepki gelmeden, birçok ülkenin hava sahasından geçer, önce Prag’a, oradan da ABD’ye varır. “Muhbir” konteynerlerde ne taşıdığını bilmemektedir. Tek söylediği “Her şey olabilir. Muhtemelen silah, uyuşturucu ya da altın. Genellikle bunları taşırız” olur.

Başkaları hakkında oluşturduğu bilgi bankaları Sahib’in en önemli silahıdır. “Kara birlikler”deki adamları BCCİ’nin faaliyet gösterdiği tüm kentlerde casusluk çalışmaları yapar, bunun için yasadışı telefon dinleme, video çekimleri, çıplak gözle izleme, takip gibi metotlar kullanırlar.

İnatçı hükûmetler, talepkâr müşteriler ya da açgözlü polis, gümrükçü ve yargıçlar karşısında durumunu güçlendirmek için Sahib’in sık sık başvurduğu yollardan biri de “kara birlik”lerin topladığı bilgilere dayanılarak yapılan şantajdır.

Ağa Hasan Abedi imparatorluğunun tüm üyelerine hastalık derecesinde güvensizlik duyuyordu. En küçük memurundan en önemli yöneticisine kadar on binlerce kişi içinden ufak bir yolsuzluk yapan, güveni kötüye kullanan kim olursa olsun, önce korkunç işkenceler gördükten sonra ölümle

cezalandırılıyordu. Karaçi'de çalışan genç bir "protokol görevlisi"nin tanığı olduğu bazı olaylardan dehşete kapılarak BCCI'den ayrılmak istediğinde başına gelenler Abedi'nin acımasızlığına örnek olabilir. "Protokol görevlisi," bankanın yerel şubesindeki hesabını kapatır ve evini satar. Abedi durumdan haberdar edilir. Genç adamın kardeşi "kara birlikler" tarafından öldürülür. Başka bir gece "protokol görevlisi"nin evde olmadığı bir sırada kimliği belirsiz kişiler eve baskın düzenleyip eşine tecavüz eder. Söz konusu genç Amerika'ya kaçmayı ve sahte bir kimlikle yeni bir hayata başlamayı başarır.

Abedi'nin kişisel intikamı için başka bir örnek: İndus Vadisi ortalarındaki binlerce yıllık sofî merkezi Multan kentinde Sahib adına çalışan ve önemli müşterilere sunulacak kadın bulmakla görevli bir kişi istifa edip sayfiyedeki evine yerleşmek arzusundadır. Sahib bu isteği kabul ederse de birkaç gün sonra görevliye ulaşan bir koliden kesik bir el çıkar. Bu el kanlı parmağa takılmış, aile armasını taşıyan yüzükten anlaşıldığı gibi, istifa etmek isteyen kişinin kardeşinin elidir.

Cezasızlık

Yerküremiz, çeşitli ülkelerin kurduğu gizli servislerle doludur. Dünyanın çevresinde dönen uydular, bilgisayar sistemleri ve dinleme olanaklarıyla yeryüzünün tüm bölgelerindeki herkesin tüm hareketlerini izleyebilirler.

Örgütlü suç kartellerinin milyarlarca dolarlık kârlarını aklamayı üstlenen, diktatör ve teröristlerin paralarını aklamayı, kaçak insan ticaretini, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını örgütleyen Ağa Sahib imparatorluğu önemli sorunlarla karşılaşmadan 18 yıl boyunca varlığını sürdürdü.

Bu kadar yüksek para karşılığında bu kadar çok adam tarafından işlenen bu kadar geniş kapsamlı suçların birçok devlet gizli servisinin dikkatini çekmediğini düşünmek mümkün değildir.

Bütün bu suçlar neden cezasız kalmıştır ?

Bu sorunun cevabını Afganistan Savaşı'nda aramak gerekir. Afganistan Savaşı BCCI'nin ve "kara birlikler" in en parlak dönemiyle örtüşür. Afganistan, Orta Asya'yı Güney Asya'ya bağlayan yolların geçtiği stratejik bir ülkedir. Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında ülkeye gönderdiği işgal gücü Tacik, Hazara, Özbek ve Peştü halkının kararlı direnciyle karşılaşmıştır. Büyük İskender'in Moğol hakanlarının ve İngiliz sömürge birliklerinin ele geçiremedikleri bu büyük ülkenin her yöresinde, Hindikuş Dağları'nda, vadilerde, yayla ve geçitlerde amansız bir boğuşma sürer.

Ülkenin hemen her yerinde savaş beyleri, aşiret reisleri, din uluları tuzaklar kurar, birlikler katleder, garnizonlara saldırır ve nihayet Sovyet işgalcileriyle açık savaşı sürdürürler.

Başta Amerika olmak üzere Batı ülkeleri gizli servisleri, sabırlı çabalar sonucunda Afgan direnişinin önderleriyle ilişkileri kurmayı başarır, savaşçıları silahlandırır, sabotajcıları eğitir, iletişimlerini sağlar, hastanelerini donatır ve geniş çaplı saldırılar için hayati önem taşıyan uydu bilgilerini iletir.

Pakistan ordusunun gizli servisi İnter Service İntelligence'la (İSİ) sıkı işbirliğine giren CIA bir taraftan Ahmed Şah Mesud'un Panşir savaşçılarını silahlandırırken, diğer yandan güneyde Gulbeddin Hikmetyar'ı ve onun katı İslamcı ordusu Hizbi İslami'yi destekler. İran tarafından denetlenen Kerim Halili'nin Şii ordusu bile ABD desteğinden payını alır.

CIA'in 1980'li yılların ortalarında İslamabad'da kurduğu istasyon, dünyadaki benzerleri arasında en büyüğüdür. Peşaver ve Svat vadilerinde, Taksila Yaylası'nda CIA'in kurduğu kamplarda Cezayir, Mısır, Pakistan, Irak, vd... asıllı binlerce İslam savaşçısı Sovyet ordusuna karşı komando eğitimi görür ve Torham Geçidi'nden Afganistan'a sızar.

Bir parantez açalım: tarihin bir cilvesi sonucu, CIA'in eğittiği Müslüman savaşçılardan bir bölümü bugün Amerika imparatorluğunun ve Bosna, Suudi Arabistan, Mısır ve diğer bölgelerdeki müttefik ve müşterilerinin en amansız düşmanı olmuştur. Amerikan yönetiminin kâbusu 21 kasım 1995 Dayton Anlaşması uyarınca Bosna'da konuşlandırılmış İFOR kuvvetlerinde görevli 20 000 Amerikan askerinin Afganistan Savaşı gazileriyle karşılaşmalarıdır. Pentagon sözcüsü "Bu adamlar korkunç, kontrol altında tutmak gerekir" endişesini dile getirir.¹

Kasım 1995'te "Afganlar" Riyad'daki Amerikan misyonunu havaya uçurur: birçok Amerikalı ölür.

Diğer bir örnek: 25 haziran 1996 günü Suudi Arabistan'ın Dahrn Hava Üssü yakınlarındaki El-Hobar'daki sekiz katlı binanın önüne bir kamyon yanaşır. İçinden inen iki kişi beyaz bir otomobile binerek uzaklaşır. Birkaç saniye

1 "US Worried about Foreign Islamic Fighters", Diana Priest, *The Washington Post*, alıntı olarak *The News International*, Karacî, 2 aralık 1995.

sonra kamyon infilak eder ve binayı havaya uçurur. Yıkıntılardan Amerikan Hava Kuvvetleri'nde görevli 19 asker ölü, 300 kişi yaralı olarak çıkarılır.

Arap Doğu, İran, Orta Asya ve Güney Asya arasında bulunan Afganistan önemli jeostratejik durumunu yüzyıllardır korumaktadır. ABD tarafından paraca desteklenen İslam savaşçıları 1978 ve 1988 yılları arasında Sovyet işgal ordularına yiğitçe direnir. Yerel işbirliği -özellikle sınırın iki yanını denetleyen Peştü aşiretleri- olmadan Kâbil Nehri'nin batısında savaşıran direnişçilere lojistik destek sağlamak kesinlikle imkânsızdır.

Dünyanın bu bölgesinde Sahib, başarı beklenen her operasyonda olmazsa olmaz kişi konumundadır. Hayber Geçidi'nin efendisi ve Peştü aşiretleri içinde en önemlilerinden olan Afridilerin reisi Eyüb Afridi'yle birlikte çalışmaktadır. "Kara birlik" askerleri sık sık Peştü aşiretleri saflarında yer alır ve Batılı gizli servislerce Hayber yöresinde veya Batı Afganistan dağ ve vadilerinde sabotaj, terörizm, silah kaçakçılığıyla görevlendirilir.

Bu işbirliği 1943 yılında Sicilya mafyası ve Amerikan ordusu arasındaki ilişkiye gönderme yapar: Sahib on yıldan uzun bir süre BCCI'nin tüm dünya üzerinde takibata uğramamasını sağlamak için santajdan ve en üst düzeyde yaptığı pazarlıklardan yararlanır.²

² Peter Truell ve Larry Gurwin isim vererek CIA'yi suçlar: "The CIA seems top have protected BCCI and its backers well over a decade", a.g.e., s. 429.

Tampa'da sıcak bir gece

Konfiçyüs "En sağlam duvarlar bile çatlaklarla yıkılır" der.

Sahib'in imparatorluğundaki ilk çatlak, Meksika Körfezi kıyısındaki Florida'da, Tampa kentinde, 1988 yılı ekim ayının bir gecesinde görülür.

Amerikalı genç ve parlak iki finans uzmanı evlenmeye karar verir. İyi giyimli ve çok güzel Kathleen C. Erickson ve nişanlısı Robert Musella yerel jet sosyetenin üyesidir. Evlenme hazırlıklarını titizlikle yapar, masraftan kaçınmazlar: şehrin 45 kilometre kuzeybatısında, Tampa'nın en gözde golf kulübü Innisbrook Resort'u kiralarlar, 1 000 hektarlık golf sahası, olimpiik üç havuzu ve lüks villaları olan bu tesis için avuç dolusu para öderler. Dostlarına ve dünyanın dört bir yanına dağılmış arkadaşlarına davetiyelerini gönderirler: "Anne ve babalarımız Bay ve Bayan Samuel Edward Erickson ile Bay ve Bayan Joseph Edward Musella'nın önünde, yeni hayatımızın başlangıcını kutlamak için 9 ekim 1988 pazar günü Tarpon Springs, Florida Golf Kulübü'nün çimleri üzerinde düzenlediğimiz törene katılmanızı rica ederiz." İmza: "Kathleen C. Erickson ve Robert L. Musella."

Bütün 8 ekim günü boyunca bu iş için tutulmuş uçaklar ve özel jetlerden Tampa Havaalanı'na inen seçkin konuklar limuzinlerle kendilerine ayrılmış villalara taşınır.

Kutlamalar 9 ekim pazar sabahı başlar: muhteşem bir

kahvaltı, konserler, değişik gösteriler.

Havaî fişeklerle sona erecek gala yemeğinin başlamasından az bir süre önce damat en yakın arkadaşlarının yanına gider ve bir otele -sadece erkeklerin katılacağı özel bir kutlama düzenlendiğini bildirir. Konuklar için isimsiz genç kızlar ayarlanmıştır. Amaç, Musella'nın sözleriyle: "Bekârlığımı şanına yakışır biçimde gömmek"tir.¹

Seçilmiş şanslı konuklar kimseye görünmeden kaybolurlar. Limuzinlerden oluşan bir filo onları Tampa'nın merkezine götürür. Söz konusu parti NCNB Kulesi'nin en üst katında, MacBeth Restoranı'nda düzenlenmiştir. Kulenin ilk yedi katı garaj olarak kullanılmaktadır. Limuzinler birbiri ardından garaja girer. Altıncı katta otobillerdeki isimleri elindeki listeden kontrol eden üniformalı bir uşak tarafından durdurulurlar daha sonra yedinci kata yönlendirilirler.

Yedinci katta limuzinleri kusursuz giyimli, güneş gözlüklü, koltuklarının altında tabanca taşıyan gençler beklemektedir. Belirli aralıklarla gelen limuzinlerdeki teker teker indirilir, duvara dayanmaları söylenerek aranır ve kelepçelenir. Hepsi de grubun şefinden aynı sevimli cümleyi duyar: "Tampa'ya hoş geldiniz. Tutuklusunuz." Her birine daha sonra söylenen, Miranda Yasası uyarınca "Sizi daha sonra zan altında bırakacak ve mahkemede aleyhinize kullanılabilecek sorulara cevap vermemek hakkına sahiptir. Yasa size istediğiniz avukatı görevlendirme hakkı tanımaktadır..."

Şaşkınlıklarının geçmesi zaman alan davetliler kahkahalarla yere ykılırlar; dostları Musella'nın yeni ve nefis bir şakasıyla karşı karşıya olduklarını sanırlar.

Ne yanıldı! Onları tutuklayan gençler Amerikan gümrüklerinin özel soruşturma bölümü görevlileridir. Musella ve güzel Kathleen ise üç yıldan beri Medellin karteline sızmış, Pablo Escobar'ın yakın arkadaşları olmuş gizli servis ajanlarıdır. Özellikle Robert (Bob) Musella ya da asıl adıyla Robert Mazur, eşsiz bir aktör, aynı zamanda da örgütlü suçla gizli mücadelenin gerçek bir kahramanıdır. Üç yıl boyunca Medellin karteli babalarının yakınında geçirdiği her günde ve gecede, korkunç bir ölümle cezalandırılma tehlikesiyle iç içe yaşamıştır.

New York doğumlu Mazur üniversiteyi 1972 yılında bitirdikten sonra iş hayatına, Internal Revenue Service'te (IRS; Vergi Bölümü), suçların soruşturma kısmında özel ajan olarak başlar, daha sonra Gümrük İdaresi'nin özel birimine geçer. Yenilmez cesareti ve kararlılığıyla yılmaz bir mücadelecidir.

Kod adı Musella olan Mazur tarafından düzenlenen operasyona yakından bakalım: hükûmetten aldığı talimatla Mazur/Musella, finans uzmanı kimliğiyle, 1980'li yılların ikinci yarısında Tampa'ya yerleşir. Denize nazır dubleks dairesi, limuzinleri, özel uçağı ve lüks yatı vardır. Amerikan yönetiminin sağladığı fonlarla başarılı bir finans uzmanına gerekli her şeyi satın alır, şaşaa içinde yaşar. Müşterilerini uyuşturucu kaçakçılığının Kolombiyalı, Perulu ve Bolivyalı babaları arasından seçer ve onlar adına yüzlerce milyon dolar aklar.

Babaların özel işadamı kimliğiyle BCCI'nin Riverside Plaza, 100 West Kennedy Bulvarı'ndaki şubesinin en önemli müşterilerinden olur. BCCI'nin Panama'daki bölgesel merkezine yaptığı her ziyarette kral muamelesi görür. Bankanın ilişkilerinden inceliklerle yararlanarak, BCCI'deki ortaklarıyla birlikte, dünyanın tüm finans piyasalarında karmaşık para aklama ve yatırım işlemleri başarır. Ellerin arasında her ay on milyonlarca dolar geçer. Servet yöneticisi olarak milyonlarca dolar komisyon kazanır. Bunlara ek olarak hizmetlerini karşılıksız bırakmak istemeyen BCCI yöneticilerinden Cali ve Medellin babalarından, Noriega'nın yakın adamı César Rodriguez'den ve daha onlarca kişiden servet değerinde kişisel armağanlar alır.

Ekim 1988'de, Amerikan yönetiminin emriyle gerçekleştirilen "C-Chase" operasyonunun Tampa'da sona ermesiyle birlikte, eski görevine dönerek mütevazı yaşamına yeniden başlar. Hesaplarının hepsi Amerikan yetkililerince kapanır, aldığı armağanları iade eder, Washington'a dönerek yeni verilecek görevi bekler. Birkaç yıl süren mültimilyoner hayatının bazen insanlık dışı çekiciliğine dayanması için gizli ajanın toplum malına olağanüstü bağlı ve çelik karakterli olması şarttır.

Robert Mazur'un geri adım atmadan mücadelesinin temelinde belirli bir olay yatar:

Yakın dostu ve DEA (Uyuşturucuyla Mücadele Bölümü anlamındaki Drug Enforcement Administration'ın kısaltma-

sı) görevlisi ve Meksika kartellerine sızmayı başaran Enrique Camarena Salazar 1984 yılında Guadalajara'da kaçırlır ve Medellin kartelinin fedailerı tarafından işkence edildikten sonra öldürölür. Mazur Salazar'ı unutmaz, Florida'da hayatını tehlikeye atarak arkadaşının intikamını alır.

Tampa'daki hasat zengindir: tuzaga düşürölenler arasında BCCI'nin kokain kartellerinin milyarlarca dolarını aklamakla görevli yüksek dereceli yöneticilerinin çoğı bulunmaktadır.

Tutuklular zaman geçirmeden Tampa'da Zack Street'te Gümrük Müdürlüğü'nün, FBI'n, Adalet ve Hazine bakanlıklarının bürolarının bulunduğu federal binaya götürölür. Fotoğrafları çekilir, parmak izleri alınır, sorguları aynı gece başlar.

Aynı anda Amerika'nın başka bölgeleri ve Avrupa'da Medellin kartelleri namına çalışan, Musella ve Erickson'un nikah törenine gitmek istemeyen ya da gidemeyen BCCI yöneticileri gözaltına alınır.

Nezir Şinoy, Asif Baakza ve Seyid Ekber Londra'da; Rudolf Armbrecht Miami'de tutuklanır. Avrupa'nın, Amerika'nın ve Afrika'nın birçok başkentinde polis görevlileri BCCI şubelerine ve bankaya bağı şubelere baskın düzenleyerek bilgisayar ve muhasebe kayıtları ile arşivlere el koyar.

Operasyonun Paris ayağı özellikle başarılıdır. Fransız yetkililer bütün önlemleri almıştır: daha önce, 4 ekim günü, Genel Haberalma Örgütü'nden bir müfettiş bankanın Champs-Elysées'deki bürolarına gelmiş, Fransız güvenlik görevlilerine yapılan bir bomba ihbarını gerekçe göstererek büronun detaylı krokilerini istemişti. Fransız yetkililer böylelikle 9 ekim günü doğrudan bilgisayar merkezine gidebilmiş, bilgiler silinmeden bütün kayıtlara el koyabilmişti.

James Ring Adams ve Douglas Frantz eğlenceli bir konuşma aktarırlar: 9 ekim günü Fransız polisleri BCCI binasına girdiklerinde giriş bölümünde karşılarna çıkan güvenlik görevlisi Genel Haberalma Örgütü müfettişini tanır ve neşeyle sorar: "Yine mi bomba?". Müfettiş aynı neşeyle cevap verir: "Hayır. Bu kez, bomba benim."²

Tampa tuzagının ustası, o dönemlerde Amerikan Güm-

rükleri Genel Müdürü William von Raab'dır. Bu görevi Ronald Reagan'ın iki başkanlık döneminde de sürdürmüş ve başkana "uyuşturucu madde kaçakçılarına karşı haçlı seferi" fikrini aşılarmıştır.

Von Raab'a kişisel teşekkür borçluyum: *İsviçre Daha Beyaz Yıkar*³ adlı kitabımın yayımlanması üzerine beni 1990 yılında dava eden Hans W. Koop duruşmasının Paris'teki temyiz oturumunda Von Raab kendimi savunmamda yardımlarını esirgemedi.

³ Jean Ziegler, *İsviçre Daha Beyaz Yıkar*, Afa Yayınları, 1990. Von Raab'ın bana yaptığı yardımları *Le Bonheur d'être suisse* adlı kitabımda anlatıyorum, Paris, Le Seuil/Fayard, 1993, s. 278.

Kapatıyoruz

Tampa tutuklamaları sonucunda aralarında yöneticiler ve orta kademe memurların bulunduğu sekiz BCCİ görevlisi Amerikan adaleti önüne çıkarılır.

BCCİ gelecek zararı önlemek, en azından düşük tutmak için, tutuklu yöneticileri suçlar ve Amerikan yetkilileriyle işbirliği yapar. Bununla beraber artan sayıda ülke yetkilisi BCCİ'yle yakından ilgilenmeye başlamıştır.

Dünyanın her yöresinde soruşturma yapanlar, BCCİ örgütlenmesindeki karmaşa, banka yöneticilerinin geliştirdikleri kişisel ilişkiler ve yararlandıkları siyasal koruma, Ağa Hasan Abedi'nin beceri, akıl, kurnazlık ve kararlılığından kaynaklanan güçlüklerle karşılaşır.

Soruşturmalarından biri olan ve İngiliz yetkililerince uzmanlık ve enerjiyle yürütülen, beklenen meyveleri verir. İngiltere Merkez Bankası başkanı ve Londra'daki -BCCİ merkezinin de bulunduğu- bankaların izlenmesinden sorumlu olan Robert Leigh-Pemberton bu soruşturmanın itici gücünü oluşturur. 5 temmuz 1991 günü saat 13'te İngiltere Merkez Bankası müfettişleri BCCİ'nin İngiliz toprakları üzerinde kurulu 25 şubesinin kapılarına dayanır, memurlardan binaları boşaltmalarını ister, on binlerce belgeye el koyar ve kapılar mühürlenir.

Bu operasyonu izleyen mahkemede bir numaralı suçlama yeterince açıktır: "dünya çapında dolandırıcılık."

Lüksemburg'da bir sorun yaşanır: müfettişler 5 temmuz günü BCCÍ Holding SA'nın binasına geldiklerinde bütün kapıların kilitli olduğunu görürler. Yönetim ve çalışanlar Amerika'nın Bağımsızlık Günü'nü bir günlük gecikmeyle de olsa kutlamak amacıyla kent dışında ailelerin de katıldığı büyük bir piknik düzenlemiştir. Polis arabaları, sirenler çalarak, saatler boyunca grandüklüğün zaten küçük olan topraklarını arşınlar. Amaç piknikçileri bulmak Lüksemburg yargıcı tarafından imzalanmış arama ve el koyma emrini bildirmektir. BCCÍ ailesinin Lüksemburglu üyeleri sonunda bir çayırda, salkımsöğütlerin altında bulunur.

Ağa Hasan Abedi'nin imparatorluğuna bağlı çok sayıda krallık vardır, bu krallıkların tasviyesi beraberinde birçok ülkede tutuklamalar ve mahkemeler getirir. İsviçre dışında... İsviçre yöneticileri -maskeleri yabancılar tarafından düşürülmüş- kokuşmuş finans uzmanlarından sessizce kurtulmayı bir sanat haline getirmiştir. Sahib'in hiç bir suç ortağı tutuklanmaz.

Bütün Cenevre'nin tanıdığı, 50 yaşlarında ve iyi giyimli bir Pakistanlı olan Abbas Gokal ve iki kardeşinin bürosu Rive kavşağında, koyu cam kapılı bir kulededir.¹ Abedi gibi Mustafa, Abbas ve Murtaza Gokal da Şiî'dir; Hindistan'da doğmuş, Irak'a göç etmişlerdir. Irak kralı 14 temmuz 1958 günü Bağdat'ta katledilir. Cemal Abdülnâsır'dan ilham alan darbeciler monarşiyi yıkar, saraya yakın yabancıları ülkeden kovar. Gokal ailesi Karaçi'ye kaçar. Gulf Shipping Lines şirketi 1969 yılında, Hasan Abedi'nin yardımlarıyla kurulur.

Gokallar başta deniz taşımacılığından olmak üzere tropikal meyvelerden, pamuktan, petrolden ve nükleer atıklarından bir servet kazanır, değişik ülkelerin bandırasını taşıyan yüzlerce geminin sahibi olurlar.

Ağustos 1991'de Ağa Hasan Abedi'nin imparatorluğu su almaya başladığında, "Cenevreli" şirketlerin ilk tasfiyesi başlar, yetkililer işe karışmaz. Önce Marco Trade, arkasından Gulf Invest sessizce kapanır. Cenevre'deki İflas Denetleme Bürosu sadece -gittikçe artıp astronomik rakamlara ulaşan-

1 Bkz. *L'Hebdo*, Pascal Auchlin'in araştırması, Lozan, 13 ağustos 1993.

borçları kaydetmekle yetinir. Felaketin gerçek boyutları hiçbir zaman bilinmez.

Sorgu yargıcı, Rive kavşağındaki koyu cam kapılı kulenin kapılarını mühürletirse de başka hiçbir önlem almaz. Yeni bir finans skandalı, Cenevre'nin o sırada en az ihtiyacını duyduğu şeydir.

Gokal kardeşlerin tek tepkisi, hayalet şirket merkezlerindeki telefonları otomatik yanıt sistemine bağlamak olur. Bu telefonları arayanlar "bu hat geçici olarak devre dışı kalmıştır" mesajını alır.

Gokalların talihsiz iş ortağı Union de banques suisses binaya 36 milyon İsviçre franklık ipotek koyar.

Ondan önceki birçok "Cenevreli" finans şirketi sahibi gibi Abbas Gokal ve kardeşleri, kimse tarafından rahatsız edilmeden, sessizce ortadan kaybolur.²

Kaderi Abbas Gokal'ı altı yıl sonra, nisan 1997'de yakalar. Londra'daki Serious Fraud Office (SFO) ajanları tarafından sıkıştırılır ve tutuklanır. Londra'nın ağır ceza mahkemesi Old Bailey, Gokal'ı 1,2 milyar dolar dolandırmak suçundan hapse mahkûm eder. *Neue Zürcher Zeitung* gazetesine göre Gokal davası Büyük Britanya tarihindeki "en ağır dolandırıcılık davası"dır.³

Sahib'in sonunu kesin olarak hazırlayacak soruşturma 1992 yılında, New York Eyaleti Manhattan bölgesi savcısı tarafından başlatılır. 29 temmuz 1992 çarşamba günü savcının bürosunda bir basın toplantısı düzenlenir. İnce vücudu, uzun boyu, tel çerçeveli gözlükleri, sıkı taranmış beyaz saçları, kemikli parmakları arasından hiç düşmeyen purosuyla Robert Morgenthau, dünyanın dört bir yanından gelen 300'ü aşkın gazeteci ve fotoğrafçı önünde, son ve ölümcül darbeyi indirir.

Franklin D. Roosevelt'in efsanevî Maliye Bakanı Henry

2 Bir parantez: o günlerden bu yana Cenevre'de işler, Genel Savcı Bernard Bertossa ve çalışma arkadaşları sayesinde, çok değişti. Ticarî avukatların direnmesine, yasalardaki inanılmaz boşluklara ve parlamentonun ayak sürmesine karşın, Bertossa kararlılıkla hem yolsuzluk yapan finans şirketlerinin hem örgütlü suç babalarının üzerine gitti, Fransa'nın, Almanya, İtalya ve Belçika'nın bazı savcı ve yargıçlarıyla birlikte Avrupa'da ortak yasal bir alan kurmaya ve değişik ülkelerin adaletleri arasında yardımlaşmayı sağlamaya çabaladı.

3 Davanın ayrıntıları için bkz. *Neue Zürcher Zeitung*, Zürich, 5-6 nisan 1997.

Morgenthau'nun oğlu, Kennedy ailesinin yakın dostudur ve 1960'lı yılların ödün vermeyen Adalet Bakanı Robert Kennedy'nin hayranıdır: onun yanında çalışmış, sendikalara sızmış mafyayla mücadele etmiştir.

Robert Morgenthau dersini öğrenmiştir: satın alınabilen politikacıların ve rüşvetin korumasından yoksun bir mafya, dişleri dökük bir halk düşmanıdır. İngiltere Merkez Bankası'nın aldığı önlemler BCCI'nin veznelerinin büyük bir bölümünü kapatmıştır. Geriye kalan Ağa Hasan Abedi'nin güçlü dostlarının başlamak üzere olan yasal süreci sabote etmelerini önlemektir.

Morgenthau sakin ve monoton bir sesle şu metni okur: "Bu banka (BCCI), dünya gücü olmak ve çok para kazanmak amacıyla birçok merkez bankasının yöneticisini ve birçok devletin yetkilisini yolsuzluğa bulaştırmış bir suç örgütüdür. (...) New York'ta büyük jüri, altı kişiyi suç sayılan davranışlarda bulunmak ve BCCI işlemlerinde suç ortaklığında bulunmakla suçlar. Bu altı kişinin arasında Clark M. Clifford ve Robert A. Altmann da vardır."⁴

Ölüm sessizliği. Dinleyiciler nefeslerini tutar. Morgenthau Demokrat Parti'nin yerleşmiş yönetiminin bir üyesidir, bütün kariyerini bu partiye borçludur. Suçladığı insanlar ise Demokrat Parti'nin iki temel direğidir.

Washington'un en güçlü avukatlarından ve First American Bankshares'in başkanı Altmann, BCCI'nin yasal konulardaki başdanışmanıdır.

O dönemde 84 yaşında olan Clifford ise Truman zamanından beri Amerikan politik hayatı içinde olmuş, 1945 yılından bu yana bütün Demokrat başkanların danışmanlığını yapmıştır. Amerikalıların *power broker* olarak adlandırdığı, kişilerin politik kariyerini yapan ya da yıkan adamdır. Savunma bakanlığı görevinde bulunmuştur. *New York Times* gazetesinin eski yazı kurulu başkanı James Reston, Clifford'u Amerika'nın en güçlü adamlarından biri olarak tanıtmaktadır.⁵

4 Morgenthau'nun basın toplantısı için bkz. Peter Truell ve Larry Gurwin, a.g.e.

5 James Reston, *Deadline. A Memoir*, s. 184.

Ağa Sahib'in ölümü

Gökyüzünün kara yağmur bulutlarıyla kaplı olduğu 5 ağustos cumartesi, Ağa Hasan Abedi saat 17'de ruhunu teslim eder. Tarihin en büyük finans imparatorluklarından birinin tepesinde 18 yıl boyunca oturmuş bu adam iki gün sonra, neredeyse gizlice gömülür. Yüze yakın kişinin -yoksul Pakistanlılar, eski memurlar, şoförler, bahçıvanlar, akrabalar, eşi ve tek çocuğu, kızı Maha Dadahhoy'un- oluşturduğu kortej cenazeyi Karaçi'deki Ali Bagh Mezarlığı'nda toprağa verir. 20 yıla yakın bir süre boyunca Ağa Sahib'in lüks hayatını paylaşan ve eli açıklığından yararlanan devlet başkanları, bakanlar, bankacılar, iş arkadaşları ve ortaklarından hiçbiri gelmemiştir. 1995 ağustosunun yağmurlu bir gününde Ali Bagh Mezarlığı'nda gömülen, bir cüzzamlıdır.

Toprağa verilen ceset, korkunç acılar çekmiş bir vücuttur. Ağa Sahib yedi yıl boyunca cehennem azabı yaşamıştır.

Vücudunun iflası, ilginç bir bedduayla başlar.

İhtişamının zirvesinde olduğu dönemde BCCI'nin efendisi birçok Batı başkentinde uzmanlaşmış klinikler, araştırma merkezleri, ultramodern hastaneler kurmuştur. Hayırseverlik, kamuoyunun kazanılması stratejisinin temel taşıdır. Yine de yapılan hayır işlerinin görünür olması, basından olumlu tepkiler alması, kısacası Sahib'in işine yaraması en önemli koşul olduğundan Afrika'nın kayıp savanalarında,

And Dağları'nın yoksul halkı arasında, Pencab ya da Racastan gibi dizboyu sefaletin kol gezdiği kentlerde modern hastaneler kurmak akıldan bile geçmez. Böyle bir hastanenin, halkla ilişkiler açısından bakıldığında, hiçbir getirisi yoktur. Bu nedenle kliniklerini Batı'da, özellikle Amerika'da ve Londra'da, televizyon kameralarının hayırseverliğini en iyi belgeleyebilecekleri yerlerde kurmuştur.

Oysa şu batası dünyada bazan ilahi adaletin de görüldüğü günler vardır: okuyun ve kendiniz karar verin...

Ağa Hasan Abedi 1988 şubatında bir gün Pencab'da, tarihî Lahor kentinde yaşayan bir akrabasını ziyareti sırasında geçirdiği kalp kriziyle yere yıkılır, üç gün sonraki ikinci krizle ölümün eşğine gelir.

Yerel bir doktor elektroşok uygular, ancak da hasta yine de komaya girer, soluk alıp vermesi güçleşir: nefessiz kalıp boğulma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Pencablı bir başka hekim, nefes almasına yardımcı olması amacıyla nefes borusuna bir tüp sokmak ister. Hastanedeki tek tüp çok geniştir. Tüpü sokmakta direnen hekim hastanın ses tellerini zedeleyerek, tamiri imkânsız zarar verir.

Hâlâ şuursuz olan Sahib 7 mart günü önce Londra'daki Cromwell Hastanesi'ne, daha sonra da kalp nakli ameliyatlarında uzmanlaşmış Yacub's Harefield Hospital'a taşınırsa da doktorlar yapılacak bir şey olmadığını görürler: beyni hasar görmüş, hayatî fonksiyonları önemli ölçüde azalmıştır. Sahib'i ölümünden ayıran yedi yıl çok uzun sürecek, geceler ve gündüzler dinmeyen büyük acılarla dolu olacaktır.

İnsanın çektiği her acı saygıya layıktır, ancak bir konuda soru sorma hakkımız var: BCCİ Lahor Hastanesi'ni gürültülü halkla ilişkiler kampanyası kapsamına almış olsa ya da bankanın efendisi Pencab bölgesini "hayırseverliğinin" vitrini olarak seçmiş olsaydı Sahib'in kaderi büyük bir olasılıkla değişecekti. Ancak Lahor, Batı'nın televizyon kameralarından uzaktır ve bu kentte kurulacak bir hastane, halkla ilişkiler açısından verimsiz bir yatırımdır.

Çektiği acıların yaratıcısı Sahib, kendi yalan stratejisinin kurbanı olur.

Beşinci bölüm

Özgürlük savaşı

“Özgürlük savaşı öfkeyle yapılmalıdır.”

Louis Antoine de Saint Just,
1794'te, yargıçlar önünde

Polis devletinin gölgesi

Kızıl Ordu fraksiyonuyla mücadele dönemi olan “kurşun yılları” sırasında Alman içişleri bakanı olan Avrupa’nın en bilge hukukçularından sayılan Gerhart Baum “Başarı hukukun ölçütü değildir” der ve ekler: “Özgürlük pahasına güvenlik arayan özgürlüğünü kaybeder (...) sadece polis devleti tam anlamıyla etkili olur.”¹

Sonuna kadar namuslu bir hukukçunun hayali mi ? Sanmıyorum. Polis devleti Avrupa’da daha önce de vardı, değişik maskelerle yeniden doğabilir ve Batı demokrasileri için en az kıtalararası örgütlü suç kadar tehlikeli olabilir. Euro-pol uluslararası adalet polisi örgütüdür. Avrupa Birliği’ne üye ülkeler tarafından 1993 yılında, “Avrupa FBI” olması amacıyla kuruldu ve ulusal polis örgütlerindeki tüm verileri, merkezi bilgisayarında topladı. Europol’ün merkezi Lahey’de 47 Raam-Weg adresindeki Art Nouveau yapıdır... Bu bina Almanların Hollanda’yı işgali sırasında Gestapo merkezi olarak kullanılmıştı.

Başka üniversitelerden profesörler, ceza hukuku ve kriminoloji uzmanları aynı benzerliği değişik biçimlerde açıklarlar. Winfried Hassemer’e göre “Suç ve suçtan duyulan korkunun arasındaki ilişki, olay ve olayın aynadaki görüntüsü arasındaki ilişkiye benzemez. Vatandaşın tehdit edil-

¹ Gerhart Baum, yazarla görüşme.

miş olma duygusu, örgütlü suç karşısındaki korkusu gerçekten var olan tehlikenin aynadaki görüntüsü değildir. Avrupa toplumlarında geniş kitlelerce paylaşılan bu duyguların, toplumsal dokunun tahrip olması, kişilerin ve toplumların dayanışmasının kaybolması başta olmak üzere, daha derin nedenleri vardır. (...) (Batılı demokratik) Toplumlarımızın gelişimi tümüyle kişinin artan yalnızlığına, dayanışma yokluğuna (*Entsolidarisierung*), güçlünün güçsüz karşısında giderek çoğalan üstünlüğüne ve bu üstünlüğe duyulan hayranlığa yönelmektedir.”²

Hassemer daha sonra “Yöneticilerimizin uyguladığı popülist politikanın yaygın taktiği, toplumsal dayanışmanın kaybolmasının doğurduğu gizli korkularla oynamaktır. Bu taktik başarılı olur, çünkü vatandaşı kişisel hak ve özgürlüklerine getirilecek daha sıkı ve daha yeni kısıtlamaları kabule zorlar. (...) Başta insan hakları olmak üzere bu özgürlükleri savunanlar, popülistler tarafından eskide kalmış, saf, abartılmış, gerçek dışı kavramlara arka çıkmakla suçlanırlar.”

Kısaca Hassemer, olumsuz ve ince bir diyalektiğin kurbanı olan demokratik toplumumuzun örgütlü suç karşısında duyulan korkuyu -sözünü etmeden- artırdığını ileri sürer.

Rus steplerinin kurtlarının, Falcone’nin katili Sicilya babalarının, eroin tüccarı Peştü aşiret reislerinin, bankacı mafya üyelerinin yol açtığı, Hassemer’e göre ikinci derece bir tehdit midir? Tabii ki, hayır!

Baum ve Hassemer gibi, vatandaşın hak ve özgürlüklerine sıkı sıkıya bağlı olanların vermek istedikleri mesajın tek amacı vardır: demokrasinin hayatta olduğunu ve örgütlü suçun hukuk devletinin imkânlarıyla yenilebileceğini göstermek.

Örgütlü suçla mücadelede bugün tartışılmakta olan yeni önlemleri bir çifte koşulun ışığında inceleyeceğiz: polise ve adalete, örgütlü suç çetelerinin, ölümcül de olabilen gündelik saldırılarına etkili bir biçimde karşılık verebilmeleri imkânını yaratmak, bunu yaparken de vatandaşın temel hak ve özgürlüklerinden ödün vermemek.

Dünya üzerindeki adaletin, paranın ve kurumların çeşit-

2 “Innere Sicherheit im Rechtsstaat...” Winfried Hassemer, makale, a.g.e., s. 664-665.

liliği şaşırtıcı ölçüdedir. 168 devlet kendi parasını basar ve böylelikle kalpazanlık riski alır; 185 bölge Dünya Postalar Birliği'ne üyedir, her biri pulunu basar, posta çeki numarasını yayımlar. Uluslararası Standartlar Enstitüsü iki harfli 239 kod saptamıştır. Sadece Avrupa Birliği'nde 15 değişik ceza usulü, yüzlerce rakip polis birimi, her biri değişik düşünce, gelenek ve kültür tarafından kuvvetle etkilenmiş 15 adalet sistemi vardır. Kültür denince akla bir toplumun uzun tarihinden doğan ortaklaşa değerlere bağlılık, ortak kabulde oluşmuş dünya görüşü, özel singeler gelir. Bir ulusun kültürü, o ulusun yasayla olan ilişkisini belirler.

Adalet sistemlerini, polis örgütlerini, ceza yasalarını sihirli bir sopa darbesiyle birleştirmek mümkün değildir. Özel tarihler ve ulusal gelenekler buna bir kaya gibi direnebilir.

Yargıcın felçli kolu

Berlin Savcısı Hans Jürgen Fätkinhauer'ın gözlemi: "Örgütlü suç babaları günümüzün tek gerçek kozmopolitleridir. (...) Onlar dünya vatandaşlarıdır."¹

Sınırlar yargıçıları durduruyor, suçluları değil.

Avrupa'da ortak bir yasal alan oluşturulmadıkça sınır tanımayan suç karşısında zafere ulaşmak mümkün olamaz.²

Halbuki bizler tarih öncesinde yaşıyoruz. Ulusal yasal örgütler, usul sistemleri, soruşturmaların gidişini belirleyen özel düşünce biçimleri, kararları bilerek ya da yarı bilerek etkileyen değer yargıları bugün ulusal kimliğin son kaleleridir.

Her Avrupa Topluluğu devlet başkanları zirvesinde uluslar egemenliklerinden bazılarını pazarlık konusu yapar. Ulusal ordular, tek bir kumanda altında ve kıta çapında bir güvenlik sisteminin potasında erimekte; Fransız frangı, florin, Alman markı, liret, sterlin, peseta, drahmi ve escudo yerlerini kısa süre sonra euro'ya bırakmaya hazırlanıyorlar; ulusal bayraklar etnografi müzelerine ve folklor gösterilerine gönderilmektedir. Sınırlar ve bölgeler arasındaki çizgilere, gümrük engellerine, nehir ve tepe geçişlerindeki denetimlere gelince... bitiyor, kaldırılıyor, geçmişe yollanıyor.

¹ "Organisierte-Kriminalität-Bekämpfung und Rechtshilfe", Hans Jürgen Fätkinhauer, *Kriminalistik*, no. 5, 1994, s. 307.

² *La Justice ou le Chaos*, Denis Robert, Paris, Stock, 1996.

Ya yargıçlar ? İşte burada başımızı kutsallığa çarpıyoruz. Yabancı hâkimler dışarı !

Avrupa'nın her yerinde savaş ve işgallerin anıları, parçalanmaların yaraları yaşıyor. Yargıçların bağımsızlığına dokunmak ulusal varlığın bel kemiğine saldırmak gibi.

Yargıçların kollarını sürekli felç ederek örgütlü suçla mücadelenin başarıya ulaşmasını önleyen Avrupa adalet coğrafyasındaki parçalanmayı gidermek için ne yapılmalı ?

Bugün kullanılan metot "yasal yardımlaşma" olarak adlandırılıyor. Avrupa'nın her ülkesi (ve diğerlerinin çoğunluğu) kendi yardımlaşma yasalarını hazırlayıp kabul ettiler. Yasal yardımlaşma kurallarından oluşan yoğun bir ağ bugün bütün dünyayı kaplıyor. Yine de bu yasa ve kurallar insanı umutsuzluğa düşürecek kadar güçsüzdür.

Sözü edilen yasa ve kurallar birçok ülkede örgütlü suçun sınır ötesinde de izlenmesinin karşısına, yerli yargıcın egemenliğinin dokunulmaz kutsallığından doğan engeller ve güçlükler çıkarıyor.

İsviçre'den alınma üç örnek inceleyelim:

Birinci örnek: İspanya'nın sosyalist hükûmeti kısıtlı yetenekleri olan, ancak partiye bağlılığını kanıtlamış bir kişiyi paraşütle polis örgütünün tepesine oturtur. Guardia Civil Müdürü Luis Roldán ülkenin bir numaralı polisi olur. Gerçekten varlıklı bir imparatorluğun başında, milyonlarca petasetalık otomobiller, üniformalar, gıda maddeleri, iletişim sistemleri satın alır. Dev şantiyeleri (kışlalar, karakol binaları, vb) yönetir, örtülü ödenek harcamalarında tek söz sahibidir.

Roldán, İspanyol Sosyalist İşçi Partisi talimatıyla hareket ettiğini iddia etse de, yolsuzluğa bulaşır. Hükûmetçe kendi hesabına para aktarmakla suçlanır ve Uzakdoğu'ya kaçır. Hakkında çıkarılan uluslararası tutuklama emrine dayanarak yakalanır, iade edildiği İspanya'da hapse atılır.³ İspanyol yargıçlar, başta Cenevre'deki Union bancaire privée (UBP) olmak üzere birçok İsviçre bankasında hesaplarını be-

³ Madrid gazetesi *El Pais*'in muhabiri José-Maria Jrujo iki yıl süren araştırmaları sonunda Roldán'ın ve başlıca suç ortaklarının izinin bulunmasını sağladı. Bkz. *Roldán-Paesa, la connexion suiza*, Juan Gasparini, Madrid, Akal, 1997.

lirler. Bu hesaplardaki paralar uluslararası rüşvetlerden gelir, hesaplara para yatıran çokuluslu şirketler arasında Alman Siemens de bulunur. Bir İsviçre mahkemesi 1997 yılında aldığı kararda bu gizli hesaplardan en az 17 milyar peseta ya da 17 milyon İsviçre frangı geçtiğini belirtir.⁴

İspanyol yargıçlar, suçun konusu olan para hareketlerini izlemek için, İsviçre'deki banka belgelerine ihtiyaç duyar. Roldân sert kabuklu bir zanlıdır. Avukatları İspanyol yargıçları tarafından verilen evrak taleplerine ve Cenevre yargıçlarının aldığı iade kararlarına karşı direnir. Roldân davasının son aşamasında Federal mahkeme (İsviçre Temyiz Mahkemesi) 1997 haziranında "işlemlerde eksiklik" maddesine dayanarak "yasal yardımlaşma"yı yeniden durdurma kararı alır.⁵

İkinci örnek: Bofors olayı. Hindistan ordusu 1986 yılında İsveçli Bofors şirketinden 1,4 milyar dolar karşılığında 410 obüs almayı kararlaştırır. Kısa bir süre sonra İsveç basını bu işlemin Bofors şirketince Hindistan'da Rajiv Gandhi yönetimine yakın subaylar ve yüksek dereceli yöneticilere ödenmiş büyük rüşvetler karşılığında gerçekleştirildiğini ortaya çıkarır.

Kimi haberlere göre ise Zürih ve Cenevre'deki bazı hesaplara 40 ya da 50 milyon dolar yatırılmıştır.

Rajiv Gandhi 1989 seçimlerini kaybeder. 1990 şubatında Yeni Delhi hükümeti İsviçre'den "yasal yardım" ister. Bu isteği "prensip olarak" kabul edilirse de sayısız itiraz sonucunda hiçbir delil elde edilemez.

Sonunda 1997 yılı ocak ayında -talebin yapılmasından yedi yıl sonra (!)- İsviçre hükümeti Hindistan'ın Bern Büyükelçiliği'ne içinde 500 banka belgesi bulunan mühürlü bir sandık gönderir. Ancak Hindistan'da generallerin ve kamu yöneticilerinin işledikleri iddia edilen suçlar zamanaşımına uğramış, yolsuzluk yapmış alıcıların cezalandırılması imkânsızlaşmıştır.

Üçüncü ve son örnek: 25 şubat 1986 günü şafak sökerken halk, Filipin diktatörü Ferdinand Marcos'u ve başlıca suç ortaklarını Manila'daki Manacanang Sarayı'ndan kovar.

4 *La Tribune de Genève*, Cenevre, 17 temmuz 1997.

5 Federal mahkeme kararı, no. 262/1997, 27 haziran 1997.

Yüksek düzey hırsız ve çetesi 23 yıllık yönetimleri sırasında ülkeyi soymuş ve inanılmaz bir servet edinmiştir. Marcos ve yakınlarının çaldığı milyarlarca doların büyük bir bölümü İsviçre'deki isimsiz hesaplarda güvendedir.

Manila yönetiminin destekçisi Reagan Hükümeti İsviçre üzerinde yoğun baskı kurar. Bern hükümeti 24 mart 1986'da hesapları dondurma kararı alır. İsviçre bankalarının avukatları ile Filipin hükümeti arasındaki hukuk savaşı o gün başlar.

Aralık 1997: İsviçre Federal Mahkemesi 11 yılda ilk kez Marcos ganimetinin küçük bir bölümünün Filipinler'e iadesini onaylar.

Avrupa adalet ve polis örgütleri, kimi zaman yasanın sınırında kalan kişisel girişimlerle, gayriresmî bir uluslararası işbirliği ağı kurmaya çabalyorlar. Değişik uluslardan yargıçların katıldığı, göz önünden uzak kolokyumlar, arkadaş toplantıları, telefonla düzenli konferans görüşmeleri "yasal yardımlaşma" yolunun karmaşıklığına girmeyi önler, bir suçlunun mahkûm edilmesi için gerekli belgelerin "kendiliğinden" sağlanmasıyla sonuçlanır. Bu yargıçların yaptığı "vahşi yardımlaşma"dır.

Yine de "vahşi yardımlaşma" ana sorunu çözmekten uzaktır. Yargıçların önünde sınır ötesi işbirliğinin hızlı ve etkili olmasını önleyen olağanüstü yüksek yasal engeller hâlâ yerinde durmaktadır.

İşte İsviçre kanunlarının "yasal yardımlaşma"yla mücadelede sağladığı cephane:

1. İstek sahibi ülkeye verilen belgeler ve bu belgelerin kapsadıkları bilgiler kamu hukukunu ilgilendiren suçların kovuşturulması dışında, soruşturma amacıyla ya da delil olarak kullanılamaz.

2. İstek sahibi ülkeye verilen belgeler ve bu belgelerin kapsadıkları bilgiler malî temelli cezaî ya da idarî bir kovuşturma için kullanılamaz. Aynı kısıtlama gümrük suçlarını, yasadışı sermayeye ve yabancı paralarla ilgili yasalara karşı suçlar; bazı maddelerin ithalatı, ihracatı ve geçişi suçlarını da, zanlı ya da üçüncü şahıslar aleyhine açılmış davalar olsa bile, kapsar.

Bunun sonucu olarak, bu belgeler, ne şekil altında olursa olsun, istek sahibi ülkenin malî yetkililerine ya da para ve maliye konularında kısıtlamalar sonucunda görevli kişilere verilemez. Bu kısıtlama üçüncü ülkelerdeki benzer yetkilileri de kapsar.

3. Parasal suç ve vergi suçu ile kamu hukukunu ilgilendiren suçlar arasındaki ayrım sadece İsviçre yasalarına göre yapılır. (Oysa İsviçre’de vergi suçu adi suç sayılmaz ve bu nedenle “yasal yardımlaşma” kapsamına girmez.)

4. Belgeler ve kapsadıkları bilgiler üçüncü bir devletin yetkililerine, bu devlet sıralanan kısıtlamalara uyacağını önceden taahhüt etmedikçe, aktarılamaz. Bu taahhüdün verileceği yer Federal Polis Bürosu’dur.

5. Bu belgelerin ve içerdikleri bilgilerin başka amaca yönelik her türlü kullanımı, Federal Polis Bürosu’nun önceden vereceği izne bağlıdır.

“Yasal yardımlaşma”yı engelleyebilecek yasal yollar o kadar çoktur ve karmaşıktır ki, her türlü işbirliğini yıllarca geciktirebilir, hatta durdurabilir: açılan davaların yüzde 90’ı zanlının zamanaşımından yararlanması sonucunda düşer.

Küçük Cenevre Cumhuriyeti’nde -400 000’den az nüfusbinden çok avukat bulunur. Aralarından en becerikli ve en kurnaz olanları “yasal yardımlaşma” mekanizmalarını dolandırıcılar ve uluslararası babalar adına sabote ederek büyük servetlere sahip olurlar.

İsviçre Parlamentosu’nun 1996 yılında onayladığı cılız “yasal yardımlaşma” reformuna rağmen durum hâlâ suçlunun ve avukatının lehine gözükmektedir.

Cenevre Kantonu ve Cumhuriyeti’nin Başsavcısı Bernard Bertossa sözlerimi şöyle özetliyor: “İsviçre her şeyden önce yasal yardımlaşmaya itiraz cennetidir.”⁶

“Yasal yardımlaşma” olarak adlandırılan sistem Avrupa’da geçmişte kalmış bir görüşün temellerine oturtuluyor. Değişik ülkelerin yargıları arasındaki işbirliğini güçleştirme-

⁶ Bernard Bertossa, Frédéric Montanya’nın sorularına verdiği yanıtlar, *Le Courier*, Cenevre, 6 mart 1996.

nin bir zamanlar geçerli nedenleri vardı. Fransa'da Vichy Hükûmeti'nin Musevî bir işadamına karşı açtığı bir davada Cenevre'den yardım istemesi durumunda, suçlanan Musevî'nin sonuna kadar korunması şarttı. Ya da bir nazi mahkemesinin 1934 yılında yurtdışında banka hesabı olmasıyla suçladığı bir Alman şirketi hakkında Çek bankalarından hesap bilgileri istediğinde Alman şirketini Çek bankalarının kraldan fazla kralcılıkları karşısında korumak doğrudur.

İki ya da üç kuşak önce, Avrupa kıtası keyfine göre kararlar veren, kokuşmuş ve şiddet hayranı adli sistemlerle doluydu. Mussolini, Dollfus, Hitler, Franco, Salazar ve Pétain tarafından atanmış yargıçlar -bir iki istisna dışında- ırkçı ve faşist mantığın sade yöneticileri olarak çalışıyorlardı.

Ancak Avrupa kökten değişikliğe uğradı. Batısındaki bütün adalet sistemleri birbirleriyle eşdeğerdedir. Hepsi de kaynaklarını demokratik uygarlıktan alıyor, hukuk devletinin bekçiliğini yapıyorlar.

Hukukun serbestçe uygulanmasını kısıtlayan "yasal yardımlaşma" kurallarının varlığı fikrine inanmak yanlıştır. Batı Avrupa'daki bir zanlı, kim olursa olsun ve nerede yargılansa yargılansın, adil bir mahkeme önünde bulunmanın güvenliği içindedir.

Başka bir Avrupa ülkesi tarafından yasal belge ve bilgi istenen her Avrupa ülkesi, zaman geçirmeden bu isteği yerine getirmelidir. Burada kabul edilebilecek tek ayrım, "yasal yardım" talebinin resmen incelenmesidir. Zanlının zaman geçirici yollara başvurarak adaleti geciktirmesinin ise derhal reddedilmesi şart.

Asıl duruşma hep istek sahibi ülkenin adaleti önünde yapılır. Zanlı kendisini bu adalet önünde savunmalı.

Özetleyelim: adaletin ağına düşen suçlunun tek amacı zaman kazanmak, mahkemeyi zamanaşımından kurtulacağı güne kadar geciktirmektir. Uluslararası dolandırıcılık penceresinden bakıldığında bu isteklerin yüzde 90'ı gerçekleşmektedir.

Polislerin güçsüzlüğü

Değişik ülke polislerinin işbirliği de sorunlar yaratır. FBI Başkanı Louis Freeh Senato önünde yaptığı konuşmada “İtalyan yetkilileriyle işbirliğimiz o denli iyi ki, FBI ve DEA ajanları İtalya’da serbestçe çalışabiliyorlar. İtalyanlar da Amerika’da aynı serbest çalışma hakkından yararlanıyorlar. Bu sayede mafyayla etkili bir savaş yürütmeyi ve örgüte önemli darbeler vurmayı başardık”¹ der.

FBI 1997 yılında yurtdışındaki bürolarının sayısını ikiye katladı, bu sayı 23’ten 46’ya çıktı. Yurtdışında çalışan özel ajan sayısı da 70’ten 120’ye yükseldi. Başta Pekin, Kahire, Tel-Aviv ve İslamabad olmak üzere yeni bürolar kuruldu.

FBI Prag’da insan kaçakçılığıyla mücadelede uzmanlaşmış SOKO komandolarını eğitiyor. Macaristan’da ise FBI’nin finanse ettiği, donattığı ve eğittiği özel bir polis birimi örgütlü suçlarla savaşıyor.

Başkan Clinton tarafından desteklenen dinamik Louis Freeh’nin en parlak başarısı nisan 1996’da Budapeşte’de kurulan International Law Enforcement Academy (İLEA). Özel ajan Leslie Kaciban tarafından yönetilen akademi her yıl, birbirini izleyen beş dönemde, eski Sovyetler Birliği’nden, Orta ve Doğu Avrupa’dan gelen 250 süper ajanı yetiştirir. Bütün masrafları Amerikan vergi mükellefi tarafından kar-

1 Louis Freeh’nin açıklamaları, *La Repubblica*, 2 ağustos 1996.

şılanan akademi, lüks bir kamp görünümündedir.

Rus ve İtalyan eğitmenler mafya dersi verirken, Alman öğretmenler nükleer yayılmadan söz eder, İngiliz ve İrlanda-lılar toplumlararası işbirliğini anlatır.

Akademinin iki önemli görevi vardır: FBI tarafından uygulanan ve ileri teknolojiye dayanan soruşturma tekniklerinin Doğu'ya aktarılması ve FBI ile Doğu Avrupa ülkeleri polis örgütleri arasında resmî olmayan bir işbirliğinin kurulması.

1998 yılında Louis Freeh Güney Amerika ve Asya'da iki yeni akademi açılacağını bildirmişti.

Freeh'nin iyimserliği gerçeklik taşıyor mu ? Hayır. Bazı yerel başarılar rağmen, polisler arası sınır ötesi işbirliği günümüzde bürokratik labirentlerde kayboluyor, ulusal polis egemenliğindeki konularda bilimsel tartışmalara takılıyor ve hükûmetler arası kıskançlıklarda boğuluyor.

Europol'ün talihsiz kaderi iyi bir örnektir. 1993 yılında kurulan bu örgüt, prensipte Avrupa Birliği üyesi 15 ülkenin topraklarını kaplar. Ancak Batı Avrupa polis örgütlerinin büyük çoğunluğu Europol'e önemli yetkilerinden bir kısmını aktarmaktan bugüne kadar kaçınmıştır. Çok güçlü bilgisayarlarla donatılmış olan Europol bugün sadece ulusal polis örgütlerinin örgütlü suçla mücadele başvurdukları bir bilgi bankasıdır. Europol'ün kendi başına bir soruşturma açma, bir kartelin içine sızma ya da tutuklamalarda bulunma yetkisi yoktur. Europol görevlileri silah taşımaz. Yöneticilerinden biri olan Jürgen Storbeck'in dediği gibi "Europol'ün elindeki tek silah bilgisayar faresidir."²

Alman Şansölyesi Helmut Kohl bir "Avrupa FBI'ı" istiyorsa da bugün hadım edilmiş olan Europol, uzun süre öyle kalacağı benziyor. Avrupa Birliği üyesi 15 ülkenin adalet ve içişleri bakanları 27 nisan 1997'de Europol'ü tekrar masaya yatırdılar, toplantı sonunda yayınlanan bildiride Europol'ün operasyon yeteneklerinin "artırılması (kadroların 2000 yılına kadar 300'e çıkarılması, yetkilerinin genişletilmesi, vb) dileklerini" belirttiler. Hollanda, Danimarka, İsveç

ve İngiltere'nin çekimser kaldığı toplantıda hiçbir somut karar alınamadı.³

Ulusal polis örgütleri arasında kimi olaylarda gerçekleşen işbirliği, Avrupa ülkelerinin tüm kıtada etkili olabilecek bir örgüt kurarak kendi polislerinin kutsal egemenliğine el uzatma korkusunu gizliyor.

Kan içici mafya babalarının böyle kararsızlıkları yoktur. Kartellerinin gündelik işlerini yürütürken rakiplerini güç kullanarak yok ederler, dik başlıları gırtlaklar, güçsüzleri rüşvetle ya da korkutarak yola getirirler.

Europol veya Interpol gibi uluslararası polis örgütlerinin çalışmalarını küçümsediğim, onları etkisiz bularak eleştirdiğim düşünülmesin. Bu örgütler bugün son derecede gerekli olan bir koordinasyon görevini yürütüyorlar.

Interpol örneğini alalım: bilgisayarları bugün ulusal polis güçlerince yürütülen 500 000 olayın bilgisiyle yüklüdür; Lyon'daki genel merkez her gün 6 000 dolayında mesaj gönderir (1997 yılı içinde toplam 1,7 mesaj). Interpol'e üye olan ülke sayısı 177'dir ve bu sayı Interpol'ü Birleşmiş Milletler'in ardından dünyanın en büyük ikinci uluslararası kuruluşu yapar. Europol ve Interpol görevlilerinin kusursuz günlük çalışmalarının değerini iyi biliyorum.⁴

Benim eleştirilerim kuruluş biçimlerine yönelik: tüm ulusları kapsayan yetkilerle donatılmış uluslararası -daha doğrusu Avrupa kıtasını kapsayan- bir polis gücü olmadan Avrupa'da örgütlü suçla mücadelenin başarıya ulaşması imkânsızdır.

³ İngiltere'nin ileri sürdüğü fikirler için, bkz. *The Sunday Times*, 27 nisan 1997.

⁴ Ralf Krüger bu çalışmaların bir listesini yapmıştır "Innere Sicherheit in Europa, Schengen Maastricht, Stationen der Polizei auf dem Wege nach Europa", *Kriminalistik*, no. 12, 1994, s. 773.

İnternet dünyayı birleştiriyor

Devletler, adalet sistemleri ve polis örgütlerince bölünmüş dünyaya telekomünikasyon sistemlerinin hızlı ve artan birleştiriciliği direnç gösteriyor.

Uluslararası suç örgütleri için İnternet, Allah'ın bir lütfudur.¹

Tüm sanayileşmiş ülkelerdeki insanlar bilgisayarlarına çeşitli bilgiler emanet eder: en kişisel tıbbi bilgiler, şirketlerin yatırım planları, polislerin soruşturma dosyaları, en gizli banka bilgileri, hatta para bile web üzerinde yolculuk yapar. ABD'de, Almanya'da, Fransa'da, İsviçre'de, kısacası hemen her yerde artarak çoğalan yeni şirketler kullanıcılara "on-line" bağlantılar ya da İnternet hizmetleri sunar.

Bundan kısa bir süre önceye kadar kullanıcı kendi programını yapmak zorundaydı, "bağlantı kiti" sürekli sorun çıkarıyordu. Elektronik posta göndermek ya da değişik bölgelerdeki kişilerin katıldığı uluslararası bir tartışmada taraf olabilmek herkesin harcı olmayan özel programlar gerektiriyordu.

Sayısı hızla artan günümüz piyasasındaki İnternet tarayıcı programları her isteyen tarafından kolayca elde edilir. Örneğin, Netscape tarafından çıkarılan "Navigator"a kolaylıkla

¹ İnternet'in örgütlü suç güçleri tarafından kullanılmasına bağlı sorunlar konusunda, Cenevre Üniversitesi'ndeki dostlarım, İnternet uzmanları Jean Rossiaud, Muse Tegegne ve Raoul Ouédraogo'ya özel teşekkür borçluyum.

ulaşılabilir. "Open Text", "Lycos", "Alta Vista" ve diğerk arama motorları kullanıcının işini büyük ölçüde kolaylaştırır.

İnternet insanlar, şirketler ve ülkeler arasındaki iletişim-de devrim yaratmak üzeredir. Bir şirketin gelişmesi için gerekli veriler, bir bankanın yaptığı işlemler, bir ticaret kuruluşunun gerçekleştirdiğı işler bugün dünya üzerinde ışık hızıyla dolaşıyor. Bugün bile İnternet sadece milyonlarca finans kuruluşu, ticaret ya da sanayi şirketi için değıl, hükümetler için bile işlemler yapmada, satın almada, bilgi alışverişinde bulunmada, pazarlık etmede, veri toplamada, iş bağlamada vazgeçilmez bir araç oldu.

İnternet aynı zamanda Üçüncü Dünya ülkelerinin gelişmesi için güçlü bir silahtır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı (UNCTAD) Üçüncü Dünya ihracatçılarının (esnaf ve sanatkâr, tarım kooperatifleri) hizmetine, onları Avrupa'daki muhtemel alıcılarla karşı karşıya getirecek özel bir İnternet programı hazırladı. Merkezî bilgisayar Cenevre'de. Başarı gözleri kamaştırıyor. Bugüne kadar uluslararası piyasalardan tamamiyle habersiz küçük şirketler bile bugün bu programdan yararlanıyorlar.

Güçlü sanayi kuruluşları, özel kişiler, çokuluslu bankalar ya da Üçüncü Dünya tüccarları, tüm İnternet kullanıcıları siberuzaydan transit geçirdikleri bilgilerin güvenliğinden endişe duyuyorlar. Başta güçlü çokuluslu şirketler olmak üzere birçok şirket, sanayi casuslarının üretim biçimlerinin ve ticarî planlarının gizliliğini hedef alan tehditleriyle karşı karşıyadır. Sanayi casusları tek başına çalıştıkları ve topladıkları bilgileri en fazla para verene sattıkları gibi, bazen bir şirketin rakibi tarafından da devreye sokulurlar.

Büyük bankaların sorununa yakından eğilelim: verimli olabilmek için yatırım politikalarının, belirli alımlar için önercekleri koşulların, borsadaki spekülasyonlarının ya da oluşturdukları finansman işlemlerinin çok büyük bir gizlilikle korunması şarttır. On-line sistem üzerinde yaptıkları her banka işlemi -haklı olarak- gizli kalmalıdır. Bankalar için şifreleme programları önemli bir rol oynar. Bu tip programlar Amerikan, Japon ve Avrupa piyasalarında kolaylıkla bulunabilir. 1991 yılından beri pazarın önemli bir bölümü-

nü elinde tutan PGP (Pretty Good Privacy) programı uzmanlarca çözülemez olarak gösteriliyor.

Annie Kahn şifreleme programlarını "ekonomik savaşın kalkanları²" olarak tanımlar. Bu programlar bugün ekonomik casusluk ve özellikle sanayi casusluğuna karşı etkili olabilen tek silahtır.

Diğer taraftan hukuk devletini örgütlü suça karşı savunmakla görevlendirilmiş kişiler için şifreleme programları bir kâbus gibi görünür. Dünyadaki bütün suç kartellerinin hizmetinde konularında çok ilerlemiş bilgisayar uzmanları çalışır. Başta uluslararası ortaklıklar kuranlar olmak üzere suç kartellerinin aralarındaki iletişim için İnternet değerli bir araçtır: mesajları çözülemeyecek şifreleme programlarıyla korunur.

Europol, FBI ya da ulusal polis örgütleri buna nasıl karşı koyabilir? Bir tek şekilde: kartellerce kurulmuş devrelerden geçen mesajları yakalayarak, dinleyerek ve çözerek. Ancak şifreleme programları siberuzayın elektronik denetlenmesini imkânsız hale getiriyor. Yetkililer hemen hemen çözülemeyecek bir ikilemle karşı karşıya kalıyorlar. Örgütlü suçla etkili bir mücadele yapılabilmesi için şifreleme programlarının yasaklanması gerekebilir. Halbuki bu programlar yasal şirketlerin ekonomik casusluğa karşı korunmaları için gereklidir.

Batılı sanayileşmiş ülkelerden her birinde içinde sessiz bir savaş başladı.³

Dünyanın en gelişmiş yedi ülkesinden altısı çokuluslu şirketlerin isteklerine öncelik veriyor: şifreleme programlarının satılmasını ve geniş çapta kullanımını onaylıyor. Tek istisna, Fransa'dır.

Uzakdoğu'nun ve Asya'nın güneydoğusundaki yeni sanayileşmiş ülkeler (Güney Kore, Tayland, Singapur, Tayvan,

2 "Internet dans l'œil des policiers du monde entier", Annie Kahn, *Le Monde*, 1 ağustos 1996; bkz. "L'intégration d'Internet dans l'ordre juridique suisse", Charles Poncet, *Revue de droit de la communication*, no. 4, 1997.

3 1996 ilkbaharında Amerikan Senatosu'ndaki tartışmalar için bkz. "Computers, Scared Bitless", Steven Levy, *Newsweek*, 10 temmuz 1996; bkz. ABD Yüksek Mahkemesi'nin 26 haziran 1997 tarihli kararı.

Çin, vd) şifrelemeye izin vermekle birlikte kesin kısıtlamalarla kural altına alıyorlar.

Almanya'da durum biraz daha karışıktır: şifreleme programlarının kullanımı serbest, ihracatı yasaktır.

Benelüks ülkeleri bölünmüştür: Hollanda Almanya'ya benzer önlemler alırken, Belçika Fransa örneğini izler.

Ya Amerika ? Bu ülke şifreleme sorununun temelini oluşturan toplumsal, ideolojik ve kültürel çelişkileri bütün karışıklıklarıyla gösterdiği için çok ilginçtir. ABD'de, genellikle, büyük sermayenin dediği olur; bu nedenle en ileri şifreleme programının satış ve kullanımı tamamen serbesttir. Hemen hemen tüm büyük sigorta, nakliye ve hizmet şirketleri, bankalar ve sanayi kuruluşları şifreleme programları kullanırlar.

ABD bir taraftan da örgütlü suç ve uluslararası terörizm korkusuyla yaşar. İran'ın, Libya ve Sudan'ın ya da "terörist" olarak tanımlanan Irak'ın Amerikan şifreleme programları satın almaları düşüncesi FBI, CIA, DEA ve Pentagon yetkililerinin uykularını kaçıtır.

Amerikan şifreleme programları dünyanın en geliştirilmiş programları olarak tanındığından bu tür programların satışından elde edilen kâr da çok yüksektir. Toplumun arzuları ile özel istekler arasındaki geleneksel savaş yeniden başlar ve şifreleme programı üreticileri Amerikan Kongresi'ni ablukaya alır ve yasa değişikliği kabul ettirir; bundan böyle şifreleme programları kısıtlamaya uymak koşuluyla, yabancı ülkelere de satılabilecektir. Ulusal piyasaya sunulan programların şifre anahtarı 128 bite kadar çıkabilirken, ihracat konusu programlarda bu anahtar en çok 40 bit olacaktır. Gizli servisler teröristlerin, eroin ya da insan kaçakçılarının kullandıkları şifreleri, 40 biti geçmeyen şifre anahtarlarıyla çözebilirler.

Fransa özgürlük geleneğinin ortak bilinçte kök saldığı bir ülkedir. Fransız vatandaşı için haber alma özgürlüğü, bazı finans grupları ya da Savunma Bakanlığı ve devletin diğer kurumlarınca delinse de, kutsaldır.

Fransa G7'lerin kararına uymayı kabul etmez. Ancak sanayileşmiş diğer devletlerin, çokuluslu şirket ve bankaların Fransız hükümeti üzerinde uyguladıkları büyük baskı sonucunda yönetim, geriye yarım bir adım atmıştır: iletişim

yasasının yeni 17. maddesi mesajların şifrelenmesini olmazsa olmaz bir koşulla, kabul etmektedir. Koşul şifre anahtarının “güvenilir üçüncü kişi”ye verilmesidir. “Güvenilir üçüncü kişi” kimdir? Başbakan tarafından kabul edilecek her kurum ve kuruluş.

Fransız sistemi ustaca hazırlanmıştır: bir yandan ekonominin başlıca aktörlerinin bilgi ve belgelerini siberuzayda güvenlik içinde göndermelerine ve böylelikle endüstri ya da ticarî casuslara karşı korunmaların olanak verir. Diğer yandan ise devletin güvenliğinden, ülke topraklarının denetiminden ve örgütlü suçla mücadeleden sorumlu yetkililere, zanlılar tarafından kullanılan şifreyi çözebilmek için “güvenilir üçüncü kişi”ye başvurarak şifre anahtarı alma hakkını tanır.

Şimdilik kaydıyla özetliyorum: bugünkü çelişkili isteklere eşitlik kaygısıyla cevap veren en iyi sistem, Fransa tarafından geliştirilmiş olandır.

Ayrımsız elektronik izleme

Yargıçlarca onaylanmış telefon dinleme, örgütlü suç babalarına karşı verilen savaşta en önemli silahlardır.

“Havyan” takma adlı Toto Riina’dan sonra Cosa Nostra’nın başına geçen ve “Domuz” olarak adlandırılan Giovanni Brusca saklanmak için mükemmel bir yer buldu: Sicilya’nın güneyinde, Canitello kasabasının kıyısında bahçe içinde bir ev. Bu mütevazı evde, kız arkadaşı, kız arkadaşının oğlu, kardeşi ve korumalarıyla yaşıyordu. Bütün bu grup Canitello’nun küçük burjuvaları, gündelik işçileri ve aylak dolaşanları arasına karışmıştı. “Domuz” bu küçük kasabadan Atlantik ötesini, eroin kaçakçılığını, inşaat sahalarını, işyeri korumalarını, katillerini ve bütün geniş örgütünü yönetirken en güvenilir geleneksel yolu, motosiklet veya bisikletle seyahat eden habercileri kullanıyordu.

Brusca bir gün nedeni bilinmeyen bir dürtüyle, birkaç saniyelik bir hata yaptı ve umumî telefon kabinini kullandı. Gezici dinleme servislerince derhal yeri belirlendi ve İtalyan polislerinin özel bir birimi tarafından yakalandı.¹

Bütün Avrupa ülkelerince yıllardır uygulanan telefon dinlemenin dışında, örgütlü suç çeteleriyle mücadele amacıyla kullanılan diğer bir araç “elektronik izleme”dir. Yetkililer

kuşkulu kişilerin ya da aranan suçluların toplanma ihtimali olan ev ve işyerlerine minik mikrofonlar ya da gizli kameralar yerleştirir.

Sicilya Cosa Nostrası “kubbe”sinin başkanı Toto Riina’nın, genel bir elektronik izleme yapılmadan yakalanamayacağı açıktı. “Hayvan” 27 yıldan beri aranıyordu. Tutuklandığı yıl Palermo’daki bazı sokaklar gizli kameralara ve uzaktan yönlendirilebilen mikrofonlarla boydan boya donatılmıştı. Bir *pentito* ya da muhbir, Toto Riina’nın Palermo’da bulunduğu haberini getirmişti.

Roma hükümetinin Adalet Bakanı Giovanni Maria Flick ilk kez kesin rakamlar verir: 1996 yılında 44 176 izleme önlemi (kameralar, yönlendirilebilir mikrofonlar) alınmıştır. Bu sayı 1992 yılının iki katıdır. Batı Avrupa’nın en sıkı denetlenen kenti ise Palermo’dur.²

Fransız yetkilileri de en parlak zaferlerinden bazılarını “yaygın” elektronik izlemeye borçludur. Ağustos 1995’te bir Pantin otelinde, Fransa’da oturma iznine sahip 30 yaşlarında bir Çinli gözaltına alınır. “Büyük Daire” adlı bir Çin çetesinin Avrupa’daki en yüksek yöneticisi olduğundan kuşku lanılmaktadır. “Büyük Daire” Bangkok’taki Çinlilerce kurulmuş, saf eroin ticaretinde uzmanlaşmış ve 1980’li yılların sonunda çökertilen Hongkonglu ürkütücü 14 K çetesinin yerini almıştır.

Tayland çıkışlı saf eroin Fransa’ya ilginç bir yoldan sokulmaktadır: Çin sanat ürünleri ticaretinde uzmanlaşmış ünlü bir şirket, farkında olmadan, kaçakçılık işinde kullanılır: eroin torbacıkları Fransa’ya, Ming Hanedanı vazoları ya da başka değerli eşyanın içinde gizlenerek sokulur.

Elektronik izleme, daha 1994 yılında, bir Laoslu tarafından yönetilen başka bir karteğe sızılmasını, ardından da çökertilmesini sağlamıştır. Laoslu baba Basel’de yakalanır ve Fransız polisinin uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadele yetkililerine verdiği bilgiler sonucunda geniş bir kaçakçılık ağı çökertilir, Fransa, Hollanda ve İsviçre’de onlarca kişi tutuklanır.

Bütün bunlar, bir şüpheliye ya da onunla ilişki kuracağı düşünülen kuşkululara yöneltilecek video kameraların, uzun menzilli ya da minyatür mikrofonların yardımıyla yapılan elektronik denetimin etkili ve yasal olduğu anlamına gelir mi? Emin değilim.

Batı Avrupa'nın en ayrıntılı, en tutarlı ve en yaygın genelleştirilmiş elektronik izleme projesini hazırlayan ülkesi Almanya'dır. Bu proje sese dayalı yollardan genelleştirilmiş ve gizli bir elektronik denetimi ön görür; şüphelilerin sesini kaydetme ve özel davranışlarını izleme amacını taşır. Böyle bir izleme pire³ ve mikrofon kullanımını gerektirir. Bu aletler zanlıların sıkça bulunabileceği yerlere konur. Sesleri uzaktan alabilen "yönlendirilebilir" mikrofonlar çevreye yerleştirilir.

Dinleme mikrofonları genellikle zanlıların evlerine ya da sıkça gittikleri yerlere konursa da bazı durumlarda zanlılarla hiçbir ilişkisi olmayan, hiç suç işlememiş, polis tarafından herhangi bir nedenle aranmayan üçüncü şahıslara ait yerlere de yerleştirilebilir. Bunun için polislerin zanlıların bir gün üçüncü şahsa ait yere gelecekleri kanısında olmaları yeterlidir.

Genelleştirilmiş elektronik izlemenin sadece ciddi suçların araştırılması durumunda onaylanabileceği açıktır. Suç örgütlerinin üyesi olma, insan, silah ve eroin kaçakçılığı, rehlin alma, özgürlük kısıtlama, terörizm, adam öldürme gibi cürümler ağır suç kapsamına girer.

Genelleştirilmiş elektronik izleme, birlikte çalışan üç yargıç tarafından uzatılabilir, dört haftalık süre için onaylanabilir.

Berlin Savcısı Hans Jürgen Fätkinhauer genelleştirilmiş elektronik denetimi uluslararası örgütlü suçlarla mücadele için temel silahı olarak tanımlar. Diğer Batı Avrupa ülkelerindeki güvenlik ve adalet görevlilerinin birçoğu onun bu görüşünü paylaşır.⁴

Bu sistem her şeye rağmen kimi temel sorunlar doğurur. Şüphelilerle hiçbir ilgisi olmayan, soruşturma hakkında hiçbir bilgisi bulunmayan bir kişinin evine pire yerleştirmek, te-

3 Pire: minik elektronik vericiler. (ç.n.)

4 *Das Mafia-Syndrom. Organisierte Kriminalität, Geschichte, Verbrechen, Bekämpfung*, Konrad Freiberg, Berndt Georg Thamm ve Wolfgang Sielaff, Verlag Deutsche Polizeiliteratur, 1992, s. 235.

mel haklardan birini, konut dokunulmazlığını yaralar. Böyle bir sistem, izlenen kişinin tüm mahremiyetini etkiler ve ailevi, duygusal ve özel hayatına müdahale anlamına gelir. Başka alanlardaki (üretim sırları, hekim ve avukatların meslekî sırları) gizliliği de önemli ölçüde zedeler.

Genelleştirilmiş elektronik denetim ve izlemenin arkasından KGB ve Gestapo'nun karanlık gölgeleri çıkar.

Önleyici izleme ile baskı amaçlı denetim arasındaki -Almanya'da, İtalya'da ya da Fransa'da- çizgi çok incedir. Planlanmakta olan ciddi bir suçun önlenmesi amacıyla üçüncü bir kişinin evinin önlem olarak izlenmesi bir noktada kabul edilebilirse de, işlenmiş bir suçun faillerini yakalamaya yönelik ayrımsız elektronik izlemenin haklı görülmesi imkânsızdır.

Schleswig-Holstein Eyalet Savcısı Heribert Ostendorf daha genel bir tehlikeyi işaret eder: ayrımsız elektronik izlemenin genelleştirilmesi durumunda hiç kimse kendini güvende duyamaz. Batı Avrupa'nın hangi ülkesinin vatandaşı olursa olsun, hiç kimse kişisel yaşamının denetlenmediğinden, ilişkilerinin izlenmediğinden, evinin pirelerle doldurulmadığından, en özel hareket ve davranışlarının kaydedilip bilgisayar disketlerine yüklenmediğinden emin olamaz. Sonuç: demokratik toplumun işlerliği için çok önemli olan huzurun kaybı, güvensizlik ve endişe.⁵

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilginç bir kurum vardır: Wire Tape Report. Federal adliye her üç ayda bir elektronik izleme konuları hakkında etraflı bir rapor yayımlar. Bu raporda izleme nedeni, izlemenin süresi, izlenen, gözaltına alınan ve izleme sonucu tutuklanan kişi sayısı yer alır.

Hanoverli kriminoloji profesörü Christian Pfeiffer halkın endişelerinin giderilmesi için Avrupa'da da böyle bir raporun yayımlanmasına taraftardır.⁶

İkinci sorun: genelleştirilmiş elektronik izleme teknik olarak verimsizdir. Örneğin kapalı pencerelerin ardındaki konuşmaları yakalayabilen, uzaktan yönlendirilebilen ve yüz-

⁵ *Organisierte Kriminalität. Eine Herausforderung für die Justiz*, Heribert Ostendorf, Verlag Deutsche Polizeiliteratur, 1991, s. 68.

⁶ "Kriminalitätskontrolle, Wege aus der Sackgasse", Christian Pfeiffer, *Der Kriminalist*, no. 1, 1994, s.15.

lerce metre uzağa yerleştirilebilen mikrofonlar basit bir tarayıcı tarafından belirlenebilir. Aynı şey şüphelilerin bulunduğu binalara gizlenen mikrofonlar için de geçerlidir: piyasada serbestçe bulunan nispeten ucuza alınabilen detektörler, gizli mikrofon ve kameraları kolaylıkla belirleyebilir. Örgütlü suç bu tarayıcı ve detektörlerden yaygın olarak yararlanır.

Bugün Düsseldorf emniyet müdürünün (Polizeipräsident) danışmanlığını yapan Başkomiser Schwerdtfeger: "Suçluların ellerindeki elektronik malzeme, polis görevlilerinininkinden kat kat üstün. Örgütlü suç bugün en gelişmiş izleme sistemlerini başarısızlığa uğrattıyor. (...) Para ve araç sıkıntısı çekiyoruz. Suçlular en gelişmiş elektronik aletlere sahip, teknolojinin bütün gelişmelerini izliyorlar. Polis örgütü bunu yapamıyor; bütçemiz kısıtlı." derken bir istekte de bulunuyor: "Devlet bize yakaladığı suçlulara ait, el konulan elektronik malzeme verseyse... o zaman işe yarar aletlerimiz olurdu."⁷

Alman Şansölyesi Helmut Kohl istediğini 1997 yılında elde eder. Güçlü direnişlerine rağmen Helmut Kohl'ün teklif ettiği yasa tasarısı muhalefetteki SPD'nin de onayını alsa da⁸ -tarihin bir cilvesi- teorik olarak yenilmiş görünen kişisel özgürlüklerin savunucuları bu durumdan galip çıkar.

Tekrar ediyorum: Alman eyaletlerinin çoğunda uygulanmakta olan genelleştirilmiş elektronik izleme (*grosser Lauschangriff*) çoğu kez verimli olur. Polisin babaları sıkıştırmak için kartellerin bulamayacağı kadar gelişmiş pirelere, mikrofonlara, yüksek teknoloji ürünü kameralara, kısacası gelişmiş elektronik aletlere olan ihtiyacı, karşılanması zor büyüklüktedir. Buna ek olarak kartellerin büyük çoğunluğu Avrupa dışından gelme katiller veya kaçakçılar çalıştırır. Konuşmaları dinleyen polis görevlilerinin Çeçen, Uygur, Özbek, Peştü, Urdu, vb dillere hâkim çevirmenler bulması gerekir. Bütün bunlar akıl almaz paraya mal olur. Ne Alman eyaletleri, ne de Federal Mahkeme böyle harcamaları karşılayabilecek bütçeye sahiptir.

7 Başkomiser Schwerdtfeger; Uwe Mühlhoff'la görüşme.

8 Bu kitap (ocak 1998) Kohl yasası Alman Parlamentosu'ndan henüz geçmemişti. Yasanın 1998 yılının ilk yarısında ele alınması bekleniyordu. Ancak şansölye ve muhalefet yasanın önemli değişikliklere uğramadan geçirilmesi için aralarında anlaşmışlardı.

Aynı durum Fransa için de geçerlidir: Fransız polis örgütlerinden hiçbirinin (gümrük soruşturma birimi, genel haberalma, vb) en azından suç örgütlerinin kullandığına eş malzeme alacak bütçesi bulunmaz; babalar tarafından kullanılan engellemelere (izlemenin belirlenmesi, karıştırma, vb) karşı uygulayabileceği hiçbir önlemi yoktur; örgüt izleme malzemelerini yeterince değerlendirebilecek imkâna sahip değildir.

Bir zamane kahramanı: “köstebek”

Uygar toplumun örgütlü suça karşı verdiği savaşta teknik malzemenin önemi göz ardı edilemezse de bu savaşta en önemli silahlar kadınlar ve erkeklerdir.

Bu savaşta güvenlik görevlileri ve yargı yetkilileri en ön saflarda yer alır.

Önce polislere bakalım. Avrupa ve Amerika'nın hemen her yerinde polis güçleri, ilhamını gizli servislerin casusluk ve karşıcacasusluk uygulamalarından alan araştırma ve soruşturma teknikleri geliştirdi.

Örgütlü suça karşı verilen savaşta tanımlanıp açıklanması en zor olan, görevli polislerin arasında, sahte kimlikle çalışan ve kartelin suçlarına ortaklık eden “gizli ajan” figürüdür. Bu ajana “köstebek” adı verilir.

“Köstebek” kelime anlamı olarak bir “muhabir” değil, gizli ajandır. Sahte bir kimlikle yaşar ve izlenen suçluların arasında sızmış olarak yetkilileri planlanan suçlardan haberdar eder.

Köstebegin, provokatörden kesin çizgilerle ayrılıyor olması bu tanımlamada en önemli noktadır.¹ Genel kural, suç örgütüne sızmış olan ajanın bir suça girişilmesini teşvik etme-

1 Değişik polis örgütlerinde “köstebek” tarafından üstlenilen geniş görevler için bkz. olay incelemesi listesi, daha önce belirtilmiş CD-Rom, *Krim-Dok*. Bu CD-Rom bütün dünya ülkeleri polis örgütlerinin kullandıkları yöntem ve taktikleri belirten 100 000'e yakın veri taşır. Fransa için *La Police de l'ombre. Indicateurs et provocateurs dans la France contemporaine*, Jean-Paul Brunet, Paris, Ed. du Seuil, 1990.

mesi ve suçun işlenişinde rol almamasıdır.

“Köstebek” ya da suç örgütüne sızmış ajan kan içici babalara karşı yapılan savaşın en önemli silahlarıdır.

İki genç gizli ajanın, Kathleen C. Erickson ve kod adı Robert Mazur olan Robert Musella’nın olağanüstü cesareti olmasaydı bugün Ağa Hasan Abedi’nin suç imparatorluğu Saddam Hüseyin’in Abu Nidal’in, General Noriega’nın ve Medellin kartellerinin kokain kaçakçılarının paralarını toplamaya, onları yatırımlara çevirip artırmaya devam edecek; “kara birlikler” dik kafalı müşterilerin katliamını sürdürecektir; Nijerya, Peru ve Pakistan merkez bankalarının ülke yöneticileri tarafından sömürülmesi durdurulamayacaktı.

Meslek hayatının sonuna doğru Senatör Kerry (terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası operasyonlar) altkomitesinde soruşturmacı grupları yöneten Jack Blum bütün iş hayatı boyunca Amerikan gizli servislerinin köstebeği olarak çalıştı. New York’taki Bard Koleji öğrencisi bu inançlı Musevî hukuk için savaşmaya, nazi Almanyası’ndan kaçmış iki üniversite profesörü, Heinrich Blücher ve eşi Hannah Arendt’i tanıdıktan sonra karar verdi. Bence haklı nedenlerle ve bilinçli olarak bugünün örgütlü suç babalarının düşünce tarzını nazi ileri gelenlerinin anlayışına benzetir.² Onun kararlılığı, cesareti ve ünlü soğukkanlılığı olmasa, çok sayıda silah, uyuşturucu kaçakçılığı ve kadın ticareti yapan çok sayıda kişi ve uluslararası kiralık katil bugün hâlâ cezalandırılmadan faaliyetlerini sürdürecekti.

Zürich’teki bankacılık dünyasının belirli sektörlerini ele geçirmiş, İsviçre yöneticileriyle endişe verici ilişkiler kurmuş olan ve uluslararası çapta eroin kaçakçılığı yapan iki Türk’ün, Yaşar Musullulu ve Hacı Mirza’nın çetelerini ortaya çıkararak çökerten “Sarışın Sam” olarak adlandırılan başka bir Amerikan ajanıdır. Kendisini Musullulu ve Mirza’ya Sicilya mafyasının Milano’daki sözcüsü olarak tanıtan Sarışın Sam’in gerçek kimliği sadece Tessin kantonu sorgu yargıcı tarafından biliniyor, bu kimlik mühürlü bir zarf içinde Bellinzona Adalet Sarayı’nın kasasında korunuyor.

² Jack Blum’un biyografisi için, bkz. Peter Truell ve Larry Gurwin, a.g.e., s. 237.

Sam gözü kara bir köstebektir. Hacı Mirza'yla pazarlığını çetenin karargâhında, İstanbul'un lüks bir villasında yapar. Birlikte Zürich'e geldiği yaşlı ve kuşkucu Mirza'ya, Chiasso'da bir otoparkta teslim edilecek 100 kilo baz morfin karşılığında ödenecek 3 milyon doları göstermek için ihtiyarı bir bankanın bodrum katına indirir. Kuşkuları geçmeyen Mirza "Sam'ın çetesi"nin laboratuvarlarını görmek ister. DEA'nın kısa süre içinde Tessin'de gerçekleştirdiği sahte laboratuvar yaşlı Türk'ü etkiler. Kurulan tuzak beklendiği gibi işler ve Türk kaçakçılar baz morfini teslim ettikleri anda tutuklanır. Bellinzona mahkemesince, yargılanan Türk kaçakçılar, Stampa Cezaevi'nde ömür tüketecekler.

Hangi ülkenin vatandaşı olursa olsun dünyanın her köşesinde ağır bedeller ödeyen köstebeklerin güçlü karakterlerini, kararlılıklarını ve cesaretlerini hayranlıkla izliyorum.

Kimlikleri ortaya çıktığında bu erkekler ve kadınlar korkunç işkenceler gördükten sonra öldürülüyor, aileleri intikam tehditleri alıyor.

Daha önce verdiğim Enrique Camarena Salazar örneğini hatırlatmakla yetiniyorum. Washington hükümetinin bu görevlisi Meksikalı uyuşturucu kaçakçılarının arasına sızmayı başarır ancak kimliği belirlenince babanın korumalarının ağır işkencesine maruz kalır.

Çete içindeki diğer köstebeklerin adını vermeden ölür. İşkencecileri tutuklanır ve mahkûm olur.

Fransız, Alman, İngiliz, Avusturyalı ceza hukuku profesörlerinin çoğu köstebek fikrine karşıdır. Avrupa bilimsel literatürü, yazarlarınca hukuk kuralının çiğnenmesi olarak tanımlanan uygulamanın eleştirildiği, suçlandığı ve mahkûm edildiği makalelerle doludur. Sonuç bölümüne gelindiğinden geniş bir bibliyografya vermekten özellikle kaçınıyor, ileri sürdükleri en önemli noktaları özetlemekle yetiniyorum.

Bir köstebeğin verimli olabilmesi, içine sızdığı kartelin reisinin tam güvenini kazanmış olmasıyla mümkündür. Bu güveni kazanabilmek için suç kabul edilen faaliyetlere katılmak ve verilen görevleri -suç işleyerek- yerine getirmek zordur. İçine sızdıkları örgüt üyelerini sık sık suça itmek,

kötebeklere karşı ileri sürülen eleştirilerin en önemlisidir. Özellikle uyuşturucu veya insan kaçakçılığı örgütlerine sızabilmek için köstebeğin alıcı ya da önemi alıcıların temsilcisi kılığına girmesi gerekir. Diğer bir deyişle “suç örgütüne sızmış ajan” ile “ajan provokatör” arasındaki ince yasal çizgi geçerliliğini kaybeder.

Kendini Milano’da faaliyet gösteren önemli bir Sicilya ailesinin temsilcisi olarak tanıtip Hacı Mirza çetesini Chiasso’daki baz morfin teslimatına “teşvik eden” Sarışın Sam bir örnektir.

Kötebek öncelikle, ücreti vergi yükümlüsü tarafından ödenen, çalıştığı kuruma bağlılık yemini eden bir devlet görevlisidir ve daha da önemlisi, hukuk devletini ve toplumsal düzeni korumakla görevlendirilmiş bir avuç yetkiliden biridir. Bu kadar önemli bir devlet görevlisinin cezalandırılmadan suça karışıyor ya da en azından suça teşvik ediyor oluşunu düşünmek bile endişe vericidir.

Bir diğer önemli sorun duruşma aşamasında çıkar. Halka açık olan duruşmada kötebek başrolde, savcının suçlamasındaki anahtar tanık konumundadır ve hayatta kalmak ister. Halbuki duruşma sırasında kimliğinin açıklanması, ölüm fermanının imzalanması demektir.

Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde değişik uygulamalar görülür. Kimi zaman kötebek duruşmaya katılırken maske takar; bazı hallerde sesinin elektronik karıştırıcılarla tanınmaz hale getirildiği özel video çekimlerinde, sadece sırtı görünecek şekilde sorulara cevap verir; başka durumlarda duruşma salonunun hemen yanındaki özel bir odada, sadece duruşma yargıcının, savcının, kamu müdahilinin ve savunma avukatının hazır bulunduğu bir sorgulamaya alınır.

Almanya’da ilginç bir metot uygulanır: kötebek, bu amaç için görevlendirilmiş bir vasi önünde, yemin ederek tanık ifadesini verir, gizli hayatının tüm ayrıntılarını yazdığı not defterini sunar. Kendisi de yemin etmiş bir polis görevlisi olan vasi not defterini inceler, köstebeğe en ince ayrıntılara girecek sorular sorar, hesaplarını, aldığı armağanları, harcamalarını ve gelirini denetler, daha sonra tek başına mahkemenin karşısına çıkar.

Başka uygulamalar da vardır. Magaryan Davası’nda Bel-

linzona (Tessin) Ağır Ceza Mahkemesi mühürlü bir zarf içinde mahkeme başkanına sunulan yazılı tanıklıkla yetinmiştir.

Bütün metotlar aynı sorunu gündeme getirir; Londra'da Old Bailey'de, Paris Adliye Sarayı'nda, Milano'da, Madrid'de veya Köln'de çelişki aynıdır: bütün ceza davalarının temelinde karşılıklı sorgulama yatar. Savunma avukatı ancak tanığın kimliğini, zamanını nasıl kullandığını, kişiliğini, ailevi ve toplumsal köklerini, tutkularını, nefretlerini bildiği ölçüde verimli bir sorgulama yapabilir.

Hukukçuların köstebeklerin kullanılması karşısında ileri sürdükleri bütün savlar doğru ve geçerlidir; yine de bu savları, birbiriyle çelişen iki amacın varlığı nedeniyle, reddediyorum.

Amaçlardan biri hukuk devletine ve onun muhakeme usullerine saygı, diğeri de hukuk devletinin kendini örgütlü suçla karşı etkili olarak koruma zorunluluğudur.

Bu iki amaçtan ikincisinin daha önemli olduğu kanısındayım. Köstebekler olmasa, hiçbir uygar Avrupa toplumunun örgütlü suç kartellerine sızma, onları durdurup çökertme imkânı olmaz.

Köstebekler konusundaki bir diğer sorun, gizli servislerin sınır tanımayan örgütlü suçla mücadeleye katılması aşamasında ortaya çıkar.

Avrupa ülkelerinin uygulamaları bu konuda da farklılıklar gösterir. Fransa'da DST veya Genel İstihbarat Servisi, polis örgütleri ve özel gümrük servisinin yürüttüğü araştırmalara prensipte katılmazlar. Aynı durum Benelüks ülkeleri, Avusturya ve İsviçre için de geçerlidir.

Buna karşılık İngiltere ve İtalya'da gizli servisler kartel reişlerine karşı verilen savaşta önemli rol oynarlar. İngiliz MI 5 servisinin örgütlü suçla savaşta üstlendiği görev tartışma konusu olamaz. Aynı şey İtalyan SISMI'nin çalışmaları için de geçerlidir.

Almanya'daki işbirliği ise oldukça naziktir: Almanya'daki her *land* (eyalet), bağımsız bir *Landeskriminalamt* (polis örgütü) ve bir *Verfassungsschutz* (devlet güvenliğini korumakla görevli gizli servis) örgütüne sahiptir. Örneğin Bavyera'da bu iki örgüt, örgütlü suçla savaşta geniş bir işbirliği içindedir. Münih'te 1996 yılında *Verfassungsschutz*'ta görevli 500

ajandan 50'si örgütlü suç konusunda açılan soruşturmalarda çalışır. Bu ajanlar bir yıl (1996) boyunca 14 şebekeye başarıyla sızdı. Bavyera Eyaleti İçişleri Bakanı Gunter Beckstein bu başarılı işbirliğinin tüm *länder*'e yaygınlaştırılmasını önermektedir.³

Gizli servisler, polis örgütünde bulunmayan elektronik sistemleri ve araştırma, sızma ve denetleme yöntemlerini kullanır. Faaliyetleri gizliliğin en karanlık deliklerine giren örgütlü suç kartelleriyle savaşabilmek için gizli servisin "normal" polis örgütlerinden çok daha etkili ve verimli olduğu biliniyor.

Gizli servis ajanları kimseyi tutuklayamaz, elindeki belge ve kanıtları, tutuklama işlemini yapacak, suçluları önce hapse koyup sonra yargıç önüne çıkaracak olan polis örgütüne aktarır.

Üçüncü Reich'in güçlü siyasal polis örgütü Gestapo'nun anıları hafızalardan silinmediğinden Almanya'daki tartışma önemlidir. Federal Almanya'nın 1948 yılında kurulduğu sırada Amerikan, İngiliz ve Fransız yetkililer siyasal polis ile adli polis arasındaki çizginin çok belirgin olmasını arzulamışlardır. Bu nedenle Almanya Genel Savcısı Kay Nehm Bavyera örneğini resmen reddetmektedir.

Gizli servislerin uluslararası örgütlü suça karşı verilen savaşa aktif olarak katılmaları kanımca doğru olur. Bavyera örneği kadar İngiltere'de MI 5 ve İtalya'da SISMI de gizli servislerin normal polis örgütlerinden çok daha verimli ve başarılı olduklarını göstermektedir. Bu gözlükle bakıldığında Fransız sisteminin derin bir reforma ihtiyacı olduğu açıktır.

Sessizlik duvarı

Örgütlü suça karşı verilen savaş davalarının gelişmesinde önemli değişikliklere yol açar, yargı görevlilerini şimdiye kadar karşılaşmadıkları sorunlarla karşı karşıya bırakır.

Ukraynalı bir kartelin “tetikçi”si Puglia bölgesinden Sacra Corona’nın “onurlu insanı”, Napoli Camorrası’nın Capo’su ya da New York Cosa Nostrası’nın babası genellikle konuşmayı reddeder. Yargıcın sorularına cevap vermek mi ? Hiçbir zaman ! Konuşan bir suçlu kendi hayatını ve aile üyelerinin güvenliğini tehlikeye atar.

Sessizlik duvarını yıkabilmek için değişik ülkeler, çeşitli yöntemler uygular. Bunlardan İtalyan ve İngiliz yöntemleri birbiriyle çelişir.¹

Bu iki yöntemi incelemeden önce, şüpheli, zanlı ya da suçlu mafya üyelerini yargıçla karşı karşıya getiren sessizlik duvarını yıkmak için belirli bir yöntemi olmayan Fransa’ya bir göz atalım.

Fransız Ceza Yasası’nda yargıcın karar verme aşamasında suçlunun yargıyla işbirliğini göz önünde bulundurabileceğini belirten bir madde vardır. Bunun dışında da -gerek po-

¹ Buradaki temel teorik kavramlar için Cenevre Üniversitesi ceza usulleri profesörü ve uluslararası üne sahip Avukat Dominique Poncet’ye teşekkür borçluyum. Bkz. “Le sème d’accusation dans la pratique. Essai de comparaison: Etats-Unis, Italie et Suisse”, Dominique Poncet, *Repertorio di giurisprudenza patria*, Bellinzona, 1994, no. 1.

lis soruşturması, gerekse de dava aşamasında- ünlü bir Fransız avukatının “gökyüzüyle uyuşma” olarak adlandırdığı pazarlıklar da görülür.

Fransa'nın elverişlilik kavramının seçiminin önem taşıması bu pazarlıkların temelini oluşturur. Suçun oluşması için gerekli noktaların bir araya gelmesiyle birlikte yargı dosyayı açabildiği gibi, aynı durumda aynı dosyayı rafa da kaldırabilir. Burada ceza hukukunun iki teorisini karşı karşıya getiren felsefi tartışma söz konusudur. Bu teorilerden ilki ilhamını Emmanuel Kant'tan alır ve yasallık prensibine bağlı kalır: kurallara karşı yapılan her hareket yargı önüne çıkarılmalıdır. Elverişlilikten kaynaklanan ikinci teoriye göre bir dava, ancak yararlı olacaksa açılmalıdır. Fransa elverişlilik görüşüne bağlı kalırken İtalya yasallık prensibini seçer. İsviçre'nin kendi bağımsız yasası ve kendi ceza usulü olan kantonlarından her biri bu iki prensipten birini seçmiştir.

Yasallık prensibi yasanın isteğine daha uygun gözükmektedir, buna karşılık elverişlilik prensibi yargıcın daha insanca, daha eşit adalet dağıtmasını sağlar. (Örnek: otomobiliyle manevra yaparken dikkatsizlik sonucu karısını ve üç çocuğunu öldüren babanın yargılanması şart değildir; adamın çektiği acı yeterince büyüktür, diğer taraftan toplum adamın cinayetten mahkûm olmasından hiçbir şey kazanmaz.)

Bütün bunlara rağmen Fransa, yargıçlarının ve polis görevlilerinin, örgütlü suç kartellerinden birinin tetikçisinin işbirliğinden yasal çerçeve içinde yararlanabilmesini sağlayacak yöntemlerden yoksundur.

Şimdi de Anglosakson yöntemine bakalım: bu yöntem *plea-bargaining* (“suçlamada pazarlık”) olarak tanımlanır.

Polis soruşturması tamamlanır tamamlanmaz savcı mafya üyesini ziyaret eder ve bir “deal (teklif)” sunar. Suçlu savcıyla işbirliği yapmayı kabul eder, kartel tetikçileri işlenen suçlar, örgütün yapısı ve yöneticileri hakkında tüm bildiklerini anlatırsa “tanık koruma programı”ndan yararlanabilir. Bu program çerçevesinde yeni bir kimliğe, yeni bir hayata, paraya ve konuta kavuşacak kendisi ve ailesi pazarlıkla belirlenecek bir süre için polis koruması altında yaşayacaktır. Anlaşmanın en önemli bölümü işbirlikçi suçlunun savcıyla alacağı ceza üzerinde pazarlık yapmasıdır. Bir noktanın altı-

nı çizelim: aslında iki değişik *plea-bargaining* aşaması vardır. İşbirliğine giren suçlu savcıdan suçu yeniden tanımlamasını ister. Örneğin cinayet işlemiştir; savcı suçlamayı yalnızca dikkatsizlik sonucu ya da kasıtlı adam öldürme olarak yapar. Ya da birçok ciddi suç işlemiştir, savcı bunlardan sadece birini ele alır. *Plea-bargaining*'in ikinci aşamasında verilecek ceza üzerinde anlaşma sağlanır.

Plea-bargaining'in tarihçesi ilginçtir: Amerika Ceza Yasası devlet kurucularının Kalvenci mirasının etkisinde kalmıştır. Suçunu itiraf etmek ve pişmanlık belirtmek Hristiyanca davranışlardır. *Plea-bargaining* kurumu Amerikan geleneklerinde kök salmıştır.

Eskiden yargıç, davanın hemen başında sanığa suçunu dinleyiciler önünde itiraf edip af dilemek isteyip istemediğini, böylelikle işlediği suçun cezasına razı olup olmadığını sorardı.

Bugünkü yöntem daha değişiktir: amaçlanan toplumsal ahlakı güçlendirmek değil, mahkemenin strateji ve taktiklerini geliştirmektir. Örgütlü suç babaları ve yöntemlerinin, suçlarını örten sessizlik duvarlarının karşısında savcının da müttefiğe ihtiyacı vardır. Bir sanığı iddianın tanığına çevirmek ustalık ister, Amerikan savcılar bu konuda uzmanlaşmıştır. Kan içicilere karşı yürütülen savaşta zafer ya da yenilgi sanıklardan bir veya birkaçında meydana gelebilecek değişikliğe bağlıdır.

Plea-bargaining, ABD'nin tüm eyaletlerindeki ceza yasalarında önemli bir rol oynar.

Almanya'da Amerikan *plea-bargaining* yönteminden esinlenen, ama az da olsa değişik bir kurum vardır: *Kronzeugenregelung* ("suçlanan tanıkla anlaşma") Bu kurum, suçluyu savcının gönüllü işbirlikçisi haline getirir. Hem "dönen" suçlu hem de savcıya önemli avantajlar sağlıyorsa da üniversite çevrelerinden acımasız eleştiriler almaktadır.²

Ancak, dikkat: gerek Amerikan *plea-bargaining*, gerekse de Alman *Kronzeugenregelung* kurumu sadece tutuklanmış, suçlanmış ve ağır ceza alacak sanıkları kapsar, savcının dava stra-

2 Bkz. Bochum Üniversitesi'nden Prof. Ellen Schlüchter'in savları, "Erweiterte Kronzeugenregelung?" *Zeitschrift fuer Rechtspolitik*, no. 2, 1997, s. 65.

tejisinin bir yüzü olarak sadece yargı aşamasında kullanılır.

Aynı durum, çok daha geniş bir alan kaplayan İtalyan sistemi için geçerli değildir. İtalyan sistemi romantik “pişmanlık” adını taşır. *Pentito* (itirafçı) kanlı yaşamının herhangi bir anında taraf değiştirebilir. Kendi kanlı yaşamından öğrenmiş olarak herhangi bir savcıya, sorgu yargıcına ya da mahkeme üyesine başvurabilir ve itirafları karşılığında sivil hayata geçişinin pazarlığını yapabilir. Bunun dışında, tutuklanan *pentito* sorgulama sırasında taraf değiştirebilir; ya da mahkûm olmuştur, teröristler ve mafya üyeleri için özel olarak kurulan hapishanelerdeki hayatın katı koşullarına dayanamaz ya da günlerinin geri kalan bölümünü hapiste geçirmek düşüncesinden rahatsızlık duyar. Bir yargıçla görüşür ve öne alınmış bir tahliye ya da önemli ölçüde azaltılmış bir mahkûmiyet karşılığında “aile”nin ya da dost veya düşman “aileler”in işlediği ve henüz aydınlatılmamış olan suçlar hakkında bildiklerini anlatır.

Yine de bir *pentito* taraf değiştirerek otomatik olarak özgürlükten yararlanmaz. Yasa bu konuda çok açık değildir. *Pentito* kalan cezasını mutlaka cezaevinde geçirmek zorunda değildir. Uygulamada *pentiti* (itirafçılar), karabinyer³ kışlalalarında ya da sahilden açığa demirlemiş gemilerde yaşar ve avukat değiştirirler. Geçici olarak salıverildiklerinde, ancak hayatta kalabilecek kadar para alırlar. Kışlalardayken aileleriyle görüşebilirler. Genellikle geceleri -her seferinde değişen saatlerde ve değişik yollardan- götürülüp getirilirler.

Yeni hayatlarında gıpta edilecek hiçbir şey yoktur: kendileri ve aileleri sürekli olarak mafyanın tetikçileri tarafından öldürülme korkusuyla yaşar. İtalya’da Amerika’nın tanık koruma programına benzer bir program, parasızlık nedeniyle yoktur. Bunun yanı sıra plastik cerrahî, kişisel sürekli polis koruması da görülmez. *Pentito*, kışlada da yaşayıp ara sıra ailesini ziyaret etse ya da Adalet Bakanlığı’nın sağladığı yeni bir evde de otursa hedefteki kadın ya da erkektir.

İtalya’da 1998 yılında yaklaşık 1 600 *pentito* vardı. Bunların yakın aileleri de eklendiğinde ortaya gece gündüz korunacak 8 000-10 000 kişi çıkar.

İtalyan parlamentosu 1997 yılının yaz aylarında önemli bir karar alır: savcıların kararlı direnişine rağmen Ceza Yasası'nın 513. maddesi yeniden düzenlenir ve *pentiti*'nin elindeki silahın önemini azaltır. Bundan böyle sadece davayla görevli mahkemenin yargıcı önünde yapılan tanıklık geçerli sayılacaktır. Oysa daha önceki uygulamada *pentito* tanık ifadesini savcıya (İtalya'da aynı zamanda sorgu yargıcı) veriyor, bu tanıklık daha sonra açılan davada geçerli sayılıyordu. Yeni karara göre *pentito* ifadesini, davanın görüldüğü mahkeme huzurunda teyit etmek zorundadır.

Yeni uygulamanın *pentito* için ölümcül derecede tehlikeli olduğu açıktır. Avrupa'da olduğu gibi İtalya'da da yargı yavaş işler. Savcının ilk sorgusu ile mahkeme aşaması arasında uzun bir süre vardır. Mafya ise *pentito*'yu ölümlerin en korkuncuyla cezalandırıyor, bütün aileleri katlediyor, kadın ve çocukları öldürüyor. Bundan sonraki sayfalarda, bu öldürücü öfkeden bazı örnekler vereceğim.

Soruşturmanın başlangıcında savcının bürosunda ilk tanık ifadesini verdikten sonra *pentito*'nun mahkeme önünde, tüm yakınlarının öldürülmesinden korkarak cesaretini ve soğukkanlılığını kaybetmesi ve daha önceki tanıklığını reddetmesi ihtimali yüksektir.

513. maddenin yeniden düzenlenmesi "garanticilerin" savcılar karşısındaki zaferini gösterir. "Garanticiler" mafya üyelerinin diğer sanıklarla eşit muamele görmesi yanlılarıdır. Buna karşılık savcılar (bence haklı olarak) mafyanın hukuk devletinin en şiddetli düşmanı olduğunun ve bu nedenle diğer sanıklardan ayrı tutulması gerektiğini öne sürer ve 513. maddenin eski halinin geri getirilmesi gerektiğini savunurlar.⁴

Savcılar bu savaşı ağustos 1997'de kaybettiler.

İtalyan yargısı "mucizevi" dönüşler gerçekleştirmek için her türlü çabayı harcıyor. Yargıç Giovanni Falcone'nin, eşinin ve korumalarının öldürülmesinden hemen sonra (bkz. Birinci bölüm, Yönetmek için öldürmek) İtalya'nın sıkı bir güvenliğe sahip on cezaevinden biri olan Ucciardone Cezaevi'nde ve güneydeki hapishanelerde bulunan mafya üyesi

4 Her iki tarafın görüşleri için, bkz. "Il 513 diventa legge tra le polemiche", *La Repubblica*, 1 ağustos 1997.

mahkûmlar tek cezaevine toplanır. Tutuklu babaları uzak bir yerde toplamak gereklidir.

“Onurlu insan” toprağının dışında bir hiçtir; incelikle bulunmuş benzetmeler kullanarak gardiyanlarını korkutamaz, ailelerinden intikam alınacağı tehdidiyle ayrıcalıklar elde edemez.

Mafya ailelerinin tutuklu bütün önemli *capio*’ları Tosca-na açıklarındaki Elbe Adası yakınındaki Pianosa Adası’ndaki hapishaneye ya da Sardunya’nın kuzeybatı ucundaki Asinara Cezaevi’ne nakledilir.

Bugün Pianosa Adası’ndaki 140’a yakın örgütlü suç mahkûmunun arasında takma adı “Papa” olan Michele Greco, Nitto Santapaola ve Pippo Calo gibi ünlü babalar da vardır.

Capio’lardan 90 kadarı da Asinara’dadır. Bunlar arasında 1993 ve 1996 yılları arasında başı kesilen Cosa Nostra’nın hemen bütün “kubbe”si de bulunmaktadır: genç Giovanni (Domuz) Brusca, halefi yetmişlik Toto (Hayvan) Riina, veznedar Antonio Mangano, Riina’nın kayınbiraderi Leoluca Bagarella, Madonia kardeşler ve kısa süre önce Venezuela’dan iade edilen Paolo Cuntrera.

Asinara Cezaevi kendi türü için örnek oluşturur. Berrak bir denizin sahilindeki beyaz kumlu plajlar ve küçük koylarla çevrili 52 km²’lik bu ada tesadüfen gelen ziyaretçiler için bir cennet, mahkûmlar için bir cehennemdir. Zaten mahkûmlar da kendilerinden “lanetliler” olarak söz eder.

Pianosa’da olduğu gibi burada da mafya şefleri, Tutukluluk Yasası’nın katı 41. maddesine uymak zorundadır. 1992 yılında kabul edilen Tutukluluk Yasası, savcı, yargıç ve carabinieri cinayetlerinin artması sonucunda hazırlanmıştır. Asinara’nın hukuk ve psikoloji eğitimi almış genç yöneticisi Gianfranco Pala’nın beyaz badanalı sade bürosunun duvarında sadece iki fotoğraf; mafya tarafından katledilen yargıçların, Borsellino ve Falcone’nin resimleri asılıdır.

Hücreler 3 metre uzunluğunda, 2,5 metre genişliğinde ve 3,5 metre yüksekliğindedir. Yalnızlık mutlaktır. Tutuklular ayda sadece bir ziyaretçi kabul eder, bir saatlik görüş kurşun geçirmez cam arkasında yapılır. Adanın, hapishanenin, depoların ve gardiyan ailelerinin evlerinin güvenliği en modern silah ve izleme aletiyle donatılmış yüzlerce karabinyer

ve muhafız tarafından sağlanır. Bir uçak, üç sahil koruma botu ve helikopterler adaya istenmeyen ziyaretleri engeller. Özel bir yasa, sahile izinsiz çıkmayı üç yıl hapisle cezalandırır. Sadece Toto Riina'nın 24 saat gözetimi için on kişilik gruplar halinde çalışan 30 gardiyan görevlendirilmiştir.

Mafyanın adaya çıkarma düzenlemesi ya da helikopterlerle saldırması, hapishane müdürü Gianfranco Pala'nın kâbusudur. Diğer taraftan mafyanın adaletin pençesine düşmüş kendi şeflerini de kolaylıkla öldürdüğünün bilincindedir.

1986 yılında Voghera Cezaevi'nde mafyanın en önemli bankacısı Michele Sindona bir fincan kahve içer. Kim olduğu bilinmeyen bir katil fincana siyanür koymuştur. Sindona korkunç acılar içinde ölür.

Asinara Adası'nda Riina, Bagarella ve diğerleri, hücrelerindeki buzdolabı ve elektrikli ocaktan yararlanarak, kendi yemeklerini kendileri pişirir. Haftada bir gün bizzat hapishane müdürü Sardunya Adası'nın değişik bir kentine giderek gıda malzemesi satın alır, aldıklarını kilitli madenî kutular içinde mahkûmlara iletir.

“Lanetliler”in çok büyük bir bölümü -çok genç olanlar hariç- bu adadan hiç çıkamayacaklarının bilincindedir. Bu bilinç “pişmanlığın” en büyük teşvikçisidir.⁵

Söz konusu ettiğimiz tüm yöntemlerde, Anglosakson, Alman ya da İtalyan uygulamalarındaki suçluların “dönme”si birçok eleştiriye konu olur. Bu eleştirilerin en acımasız olanları ceza hukuku ve kriminoloji profesörlerinden gelir.

Cezasında bir indirim pazarlığı yapan suçlu anayasada yer alan suçluların adalet karşısındaki eşitliği prensibini zedeler. İhanetiyle cezadan tümüyle ya da kısmen kurtulur, böylelikle kanlı suçlar ya da kamu servetine yönelik suçlar cezasız kalır.

Anglosakson yargısı *plea-bargaining* yöntemini ayırım yapmadan uygular: birçok kurbanı kapsayan en korkunç suçlara verilebilecek cezaların bile savcılarla yapılacak pazarlıklara konu olabilmesi suçların önlenmesi açısından ba-

5 İtalyan hükûmeti nisan 1997'de Asinara ve Pianosa cezaevlerini yıl sonundan önce kapatma ve mahkûmları başka cezaevlerine nakletme kararını açıkladı. Her iki adada da turizmin geliştirilmesi, iş imkânlarının artırılması buna neden oldu. Hükûmetin bu açıklaması yargıda derin yankılar buldu.

kıldığında endişe verici sonuçlar doğurabilir.

Bazı Alman hukukçuların *Kronzeugenregelung* hakkındaki görüşlerine göre, suçun tanımı ve suçlunun alacağı ceza gibi temel unsurlar mahkeme dışında ve duruşma başlamadan çok önce kararlaştırıldığından, ceza mahkemesi önünde yapılan duruşma bir komediden öteye gitmez.

Kamuoyunda en fazla itirazla karşılaşan yöntem İtalyan yargıçlar tarafından uygulananadır. Birçok hukukçuya göre *pentito* bir halk düşmanıdır. Neden ? Çünkü mafyanın -serbest, sanık ya da mahkûm- herhangi bir üyesi istediği an dilettiği yargıca başvurabilir ve yargıcın cezasızlık, kendisi ve ailesi için koruma sözü karşılığında aynı yargıca, mafyanın örgütlenmesi, faaliyetleri ve yöneticileri hakkında, doğrulanmaları son derecede zor, uzun ve karmaşık bilgiler verebilir. "Pişmanlık" rakip "aileyi" çökertmek, bir düşmanı ortadan kaldırmak, kişisel kin ve nefreti söndürmek için ne inanılmaz bir silahtır(!).

"Pişmanlık" kurumunu eleştirenlerin başında gelen Emmanuele Macaluso,⁶ örnek olarak Giulio Andreotti aleyhine Palermo ve Perugia'da açılan davaları gösterir. Pişmanlık çeken bir mafya üyesinin sorgu yargıcına "Başbakanı Sicilya Cosa Nostrasi'nin *Capo dei capi'si* (babaların babası) Totò (Hayvan) Riina'yı kucaklarken gördüm" (kucaklaşma "onurlu insanlar"ın tanınmada kullandıkları gizli işarettir) demesi Andreotti'nin sıkıntılarının başlangıcı oldu.

Emmanuele Macaluso herhangi birisi değildir. 1924 yılında Caltanissetta'da doğmuş, çok genç yaşta komünist militanlar arasına katılmış ve tüm yaşamı boyunca Sicilya mafyasıyla mücadele etmiştir. İtalyan Komünist Partisi'nin bölge sekreteri, yerel parlamentoda milletvekili, Roma'da senatör oldu, kendisinin ve ailesinin hayatını onlarca kez tehlikeye attı. Arkadaşlarının içinde katillerin kurşunlarına hedef olup ölenler çoktur. Bu nedenle "pişmanlık" hakkındaki eleştirileri ciddiye alınmalıdır.

Macaluso'nun karşısında Pino Arlacchi vardır. Onun kararı açıktır: "pişmanlar" olmadan mafyaya karşı savaşta zafer de

olmaz. Arlacchi'nin ileri sürdüğü savlar da inandırıcıdır.

Arlacchi'nin *pentito* Antonio Calderone hakkında yazdığı kitap günümüzde bir klasiktir. Polis tarafından gece gündüz korunan bir evde Calderone, Arlacchi'yle buluşup sorularını cevaplandırmayı kabul etmişti.

Calderone uzun yıllar boyu kıtalararası örgütlü suçun önemli kişilerinden biri olmuştur. 1953 yılında Catania'da doğmuş, kardeşi Pippo ile birlikte Cosa Nostra'nın en güçlü "aileleri"nden birini yönetmiştir. 1960'lı yılların başı ile 1980'li yılların başı arasındaki 20 yıllık sürede suçtan kaynaklanan devasa bir servet edinmiş, birçok katliamın emrini vermiş ve Atlantik'in her iki kıyısında yaygın bir kaçakçılık ve şantaj ağı dokumuştur. Adlarını Sicilya'nın merkezindeki küçük Corleone kentinden alan Corleonesi "aile"sinin 1980'li yılların başlarında gücünün artmasıyla başlayan ve mafya tarihinde eşi görülme-yen iç savaş sırasında Pippo öldürülür, Antonio Fransa'ya kaçar. Yakalanarak İtalya'ya iade edilir. İtalyan ve Fransız yargıçlarla işbirliği yapmaya karar verir. "Pişmanlığı" 200'den fazla mafya üyesinin tutuklanmasını sağlar. Bugün İtalya dışında, yeni bir kimlikle ve koruma altında yaşıyor.⁷

34 yaşındaki Calogero Ganci, uzun yıllar Corleonesilerin hizmetindeki en acımasız katil olarak çalıştıktan sonra 1996 yılında *pentito* olmaya karar verir. 100'den fazla cinayet hakkında bilgi verir ve Palermo Valisi General Della Chiesa'ya karşı yapılan ve daha önce aydınlatılamamış saldırıya da ışık tutar. Kendinden önce "itirafçı" olan Trapani mafyasının reisinin oğlu Vincenzo Ferro'nun da itirafları Cosa Nostra'ya önemli darbeler indirilmesine yardımcı olmuştur.

Arlacchi'nin görüşleri *pentiti*'nin "pişmanlık"larının bedelini genellikle yüksek ödemeleriyle de güç kazanmaktadır. Mafya *omertaya* karşı gelinmesini affetmez. *Omerta* her "onurlu insan"ın kanıyla mühürlediği, hiçbir zaman, hiçbir koşul altında örgütünün çalışması, faaliyetleri ya da yöneticileri hakkında hiçbir bilgiyi vermeyeceğine and içtiği bir yemindir.

27 ağustos 1996 salı günü öğleden sonra Sicilya'da hava

⁷ *Gli Uomini del dishonore, la mafia siciliana nella vita del grande pentito Antonio Calderone*, Pino Arlacchi, Milano, Ed. Mondadori, 1992.

nefistir. Güneş, adanın en önemli sanayi kenti Catania üzerinde parıldar. Aylardır her gün olduğu gibi, siyahlar giymiş genç bir kadın, yanında iki yeğeniyle birlikte kocasının mezarını ziyarete gider. Adı Santa Puglisi olan genç kadın, 22 yaşındadır ve Antonio Savasta çetesinin "onurlu insan"ı 21 yaşındaki Matteo Romano'nun dul eşidir. Romano birkaç ay önce, kimliği belirlenemeyen katillerce öldürülmüştür.

Genç kadın dua etmek amacıyla mezarın kenarına diz çöker. 14 yaşındaki erkek yeğeni Salvatore Botta ve dokuz yaşındaki küçük kız yeğeni de onu taklit eder. Katiller mezarlığın öbür ucundan çıkarak Santa Puglisi'yi ensesinden tek bir kurşunla öldürür. Çocuklar dehşet içinde hayatlarının bağışlanması için yalvarır. Katiller ateş eder ve Salvatore Bocca'yı devirirler. Ağır yaralanan küçük kız hayatta kalmayı başarır.

Dedikodulara göre kocasının öldürülmesini kabul edemeyen Santa Puglisi yargıca başvurmaya hazırlanıyordu. Romano'nun katilleri ailenin geri kalanlarını da yok etmek üzere geri geldiler.

İtalyan "itirafçı"larının en ünlüsü Tomaso Buscetta Amerikan, Fransız, Alman, İsviçreli ve İtalyan yargıçlara paha biçilmez yardımlarda bulunduktan sonra -bir yabancı için ender görülen bir ayrıcalık- 1984 yılından beri Amerikan tanık koruma programından yararlanıyor. Buna rağmen Avrupa'da ailesinden -aralarında kadınlar, çocuklar ve gençlerin de bulunduğu- 36 kişinin katledilmesine engel olunamadı.

Bütün bu örneklerin kanıtladığı, Macaluso ile Arlacchi arasındaki tartışmada haklı olanın, sonuçta kan pahası ne olursa olsun, Arlacchi olduğudur. Mafya "itirafçı"lardan ve badan korkar gibi korkmaktadır.

Geçici olarak özetleyelim: mafya babalarının varlığını, "onurlu insanlar"ı ya da Rus, Çeçen, Polonya, kartellerinin ya da İtalyan, Fransız, Alman ya da İber Yarımadası'ndan mafya ailelerinin sade "tetikçileri"ni yöneten ulu yasa susmaktır. Sessizlik duvarını sadece iki kişi yıkabilir: köstebek ve kaçak.

Uygar toplumun örgütlü suçun vahşi hayvanlarına karşı yürüttüğü savaşta, İtalyan *pentiti* yönteminin tüm Avrupa'ya yaygınlaştırılması çok önemlidir.

Avukatlar

Yasal uygulamada avukatların oynadığı rol çok önemlidir. Ben de Cenevre Barosu'na kayıtlı bir avukatım. Genç yaşta üniversite öğretim üyeliğini seçtiğimden fazla duruşmaya katılma imkânı bulamadım. Yine de mahkemedeki ilk günden beri kendime hep aynı soruyu sordum: suç karşısında doğal olarak duyduğum tiksintiyi, -and içerek kabul edilen hizmetime başvuran- her sanığı her koşul altında savunmak zorunluluğuyla nasıl bağdaştırabilirim ?

Örgütlü suç, ekonomik cürüm ya da ciddi yolsuzluklar söz konusu olduğunda sanıklar genellikle önemli bir avantajdan yararlanır. Ellerindeki benzersiz malî gücü kullanarak en ünlü, en parlak ve en başarılı avukatların hizmetini kullanabilirler. Savcı ve savunma arasındaki oyunda koşullar artık eşit değildir: ünlü ve önemli bir avukat elindeki herhangi bir dosyaya basit bir savcıdan çok daha fazla zaman ayırabilir. Dosyanın Kafka romanlarını andırır karışıklıktaki labirentine düşen adalet, kaybolur, yorulur ve davayı kaybeder.

Örnek olarak SASEA imparatorluğunun çöküşünü ele alalım. SASEA Cenevre'de kurulmuş, kaynakları karanlık bir holdingtir. 35 ülkede 346 finansman, ticaret ve sanayi kuruluşunu kapsar. Holdingin başında endişe verici bir kişi olan Florio Fiorini bulunur. İtalyan asıllı, şişman, akıllı, kurnaz bir adamdır ve murahhas azalık yapar. İş yapmak için

tercih ettiği kişiler Paris'teki Crédit Lyonnais yöneticileridir. Başlıca suç ortağı eskiden bir kahvede garson olarak çalışan Giancarlo Paretti'dir. İnsan ilişkilerini bir sanat haline getirmiş olan Fiorini, değişik çevrelerden gelen genel müdürleri, yöneticileri etrafında toplar. Eski bir konfederasyon başkanı, emekli bir Fransız paraşütçüsü, Granges Sokağı'ndan (Cenevre'nin Kalvenci oligarşisinin tercih ettiği adres) gelme işadamları, az ya da çok pırıltılı başka kişiler çalışmalarında gerekli saygınlığı sağlamaktadır. SASEA yasal ya da yasadışı birçok işle uğraşır: Gabon'a kurtlanmış et ihracatı, uzman işi finansman işlemleri, sahte kâğıtların alım satımı, vb.

İtalyan *condottiere* 20 ekim 1992 günü Cenevre polisi tarafından tutuklanır, imparatorluğu büyük bir gürültüyle yıkılır, Crédit Lyonnais ve diğer bankalar temellerine kadar sarsılır. 20 ekim günü şirketin iflası bildirilir. Batan para, Cenevre'de (ve yakın zamana kadar Avrupa'da) o güne kadar duyulmamış yüksekliktedir: 16 milyar Fransız frangı. Fiorini moralini bozmaz. Tutuklanarak götürüldüğü Champ-Dollon Cezaevi'nde mahkemesini bekler.

Duruşma haziran 1995'te, Cenevre Adliye Sarayı'nda başlar. Yasal tiyatro birçok ünlü aktörü karşı karşıya getirir: savunmada Cenevre Barosu başkanı Marc Bonnant, Crédit Lyonnais adına müdahil olarak Prof. Dominique Poncet, Savcı Laurent Kaspar-Ansermet, yanında Maurice Harari, Dominique Lévy ve birçok ünlü hukukçu.

Sorgu aşamasına geri dönelim: Sorgu Yargıcı Jean-Louis Crochet, Fiorini ve diğer altı sanığın faaliyetini etraflı olarak araştırır. Dört yılı aşkın bir süre boyunca sorgulamada 1 086 saat geçirir, 41 ara karar alır 18 soruşturma kurulu kurar. 75'i yargıç tarafından istenen ekspertiz raporları olmak üzere 650 kalın klasör dolduran soruşturma 7 milyon Fransız frangına mal olur. Soruşturma dosyası 200 000 belgeyi ve 400 tutanağı kapsar.¹

Savunma avukatları sorgulamanın ilk gününden itibaren

¹ SASEA Davası'nda basın rolü önemlidir. Özellikle *La Tribune de Genève* gazetesinin cesur hukuk yazarı Jean-Noël Cuénod'un araştırmaları İsviçre (ve Fransız) adaletinin soruşturmanın sonuna kadar gitmesini sağlamıştır.

oturumlara katılıp davayı dört yıl boyunca günü gününe izler.

Soruşturmayı bitiren Sorgu Yargıcı Crochet dosyayı yargıçlar kuruluna iletir. Kurul evrak ve belgelerden oluşan yığını okuma kararı alır. Sıra mahkemeye gelir. Mahkeme heyeti de kısıtlı süre içinde binlerce evrakı okumaya çabalar. Tekrar edelim, savunma avukatları ilk günden itibaren soruşturmanın içindedir.

Duruşma sonunda Fiori (evrak sahtekârlığı, vb) birçok suçtan suçlu bulunur ve altı yıl hapse mahkûm edilir; tutukluluk sırasında hapiste geçirdiği günler cezadan indirilir ve haziranda aldığı mahkûmiyet ekimde biter... bir kuş kadar özgür ve muhtemelen Karun kadar zengin İsviçre'den ayrılır. Bütün mahkeme 48 saat sürer.²

Marc Bonnant sadece sıradışı yetenekli ve çok bilgili bir adam değildir, aynı zamanda görevinin niteliği üzerinde uzun uzun düşünür. İnancını birkaç cümleyle şöyle özetler: "Savunma avukatı rolünü daha geniş bir dramla oynar ve sahnedeki aktörlerden sadece biridir. Sanık avukatı kadar kararlı ve enerjik olmak diğerlerinin de görevidir. Yasal gerçek, savunma avukatı, savcı ve müdahil arasındaki ince diyalektikten doğar. İşini titizlik ve zekâyla yapan savunma avukatını suçlamak bu nedenle doğru olmaz."

Bir tarafta suçluyu savunan parlak avukatlar ile diğer tarafta mahkeme heyetinin çabaları arasındaki dengesizliği önlemenin bir yolu vardır: sorgu yargıcı ve savcıyı aynı kişide birleştirmek. Bu birleşme Anglosakson ülkelerinde, İtalya ve Almanya'da gerçekleşmiştir. İsviçre kantonlarının çoğunda ve Fransa'da yoktur.

Bütün bu ülkelerde sorgu yargıçlığının ve mahkeme heyetinin emrine verilen olanaklar derhal ve büyük ölçüde genişletilmelidir. Personel sayısı artırılmalı, evine verilen elektronik malzemenin kalitesi düzeltilmelidir. Yargı, kendisiyle işbirliği yapmayı kabul eden sanık ve suçluların geniş anlamda korunmasını sağlayabilmeli, Amerikan tipi tanık ko-

² 1998'de Fiori'nin durumu şöyle: Toscana'da, Monte Pulciano'daki villasında yaşıyor. Teorik olarak birçok suçtan İsviçre'de mahkûm olmuş gözüküyor.

ruma programı Avrupa'da da uygulanabilmelidir. Yargıçlar banka ve sigorta şirketi belgelerine kolaylıkla ulaşabilmeli ve bu belgeleri değerlendirmek amacıyla muhasebe ve finans uzmanlarından yararlanabilmelidir. Bütün bunlar çok para ve hükümet açısından savaş kararı anlamına gelir.

Ellerindeki zavallı silahlarla yargıç ve savcıların yenilgiye gittikleri açıktır.

Ejderha

Bizi tehdit eden tehlike nerededir ? Uygarlığımızı, demokrasilerimizi, vatandaş özgürlüklerimizi kim tehdit ediyor ? Düşman hangi maskeyi takıyor ? 1997 yılına kadar Alman karşıcasusluk örgütü Bundesamt für Verfassungsschutz'un başında bulunan Eckhardt Werthebach'ın yanıtları:

"Hukuk devletinın karşısındaki tehlike suçta değil, örgütlü suçun -inanılmaz parasal kaynaklarıyla- demokratik karar verme biçimini sürekli etkilemesinde yatar. Bu durumun en yakın ve görünen sonucu, politikacılarıdaki ve toplumumuzun karar vericilerindeki yozlaşmanın hızlı artışıdır. (...)

Dev finansman olanaklarıyla örgütlü suç gizlice ekonomik, toplumsal ve siyasal hayatımızda giderek artan etkilerde bulunuyor, daha da önemlisi, yargı ve kamu yönetimini de etkisi altına alıyor. Bir gün toplumumuza kendi kural ve değerlerini dayatacak güce erişecek. (...)

Böylece yargı bağımsızlığı, siyasetin inanılrlığı, değer yargıları ve hukuk devletinın koruyucu gücü gün geçtikçe kayboluyor. Güven kaybı, örgütlü suç tarafından isteniyor. (...)

Devlete sızmış örgütlü suç sonunda devleti de yönetecektir. Rüşvet ve kokuşma o günden sonra ortadan kaldırılmaz ve kabul edilir bir gerçek haline gelecektir."¹

¹ "Organisierte Kriminalität", Eckhardt Werthebach, Bernadette Droste-Lehnen'le birlikte, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, no. 2, 1994.

Werthebach'ın karamsar görüşünü bütünüyle paylaşıyorum. Acil olarak yapılması gereken, temel yasal reformlardır. İki örnek vermekle yetiniyorum: suçtan kaynaklanan paraların "aklanması" ve rüşvet. Özel mülkiyet Avrupa'nın birçok ülkesinde -ne yazık ki hâlâ- kutsal inek saygısı görüyor. Mali durum, avukat ve banka gizliliği dokunulmazlıklarını koruyor.

Örgütlü suçun Ahilleus topuğu inanılmaz kârların yatırımlara dönüştürülüp "yasallaşması"dır. Her gün milyarların "aklanması" kartellerin başını ağrıtan bir sorundur. Öncelikle felce uğratılması gereken, bu yeniden değerlendirme ve aklama mekanizmalarıdır.

İmkânlar teoride mevcuttur. Sınır tanımayan örgütlü suç çetelerine üyeliklerinden kuşkulanılan kişilerin masum olduklarını kanıtlamaları yeterli olacaktır; böylelikle önemli bir servetin (örneğin 500 000 Fransız frangı ve üstü) kaynaklarının yasal olduğunu kanıtlama görevi şüphelinin olacaktır.

İkinci aşamada politikacıların, yargıçların, polis görevlilerinin ve gerek özel, gerekse de kamu kesimindeki ekonomik yöneticilerin yolsuzluğa bulaşmaları ve rüşvet almalarına karşı amansız bir savaş vermek gerekir. Burada da olanaklar çoktur: başka bir devletin görevlilerine (veya yöneticilerine) rüşvet vermenin suç olduğu kararının tüm Avrupa ülkelerinde uygulanması; ulusal düzeyde rüşvet alma ve rüşvet verme suçlarının cezalarının sertleştirilmesi; kamu yönetimi içinde hareket edecek hızlı seyyar denetim komisyonlarının kurulması; bir yanda banka, finans kuruluşları ve anonim şirket hesaplarını denetleyen uzman kuruluşlarla diğer yanda yargı ve finansman birimleri (TRACFİN, vb) arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi; kamu görevlilerinin para karşılığında ek işler yapmalarının yasaklanması; ulusal parlamentolara veya Avrupa Parlamentosu'na seçilmiş kişilerin danışmanlık görevleri almalarının kesin olarak önlenmesi; yolsuzlukları kanıtlanmış tüm sanayi, banka, ticaret ve hizmet kuruluşlarının adlarının tüm Avrupa ülkelerine bildirilmesi ve bu gibi kuruluşların ihalelere katılmasının yasaklanması.

Örgütlü suç Yunan mitolojisindeki çok başlı Hidra'ya benzer: bir kafasını uçurun, kesik başın yerinde kısa zamanda iki kafa belirecektir. Örgütlü suçu kesin olarak orta-

dan kaldırmak için Herakles ve Yolas'ın Lerna Hidrası'nı öldürmekte kullandıkları yöntemi uygulamak gerekir. Herakles başları keserken Yolas uçan kafaların yerlerini kızgın demirle dağlar. Diğer bir deyişle örgütlü suç, Batı demokrasisinin kuruluş değerlerine, dayanışma ve yasadan kaynaklanan ortak kader ve davranışa döndüğü gün yok edilecektir.

Ortak bilinç yeniden canlanmaz ve kamu yöneticileri ciddi olarak harekete geçmezse gelecekte Avrupa demokratik toplumlarının yıkılışı kaçınılmazdır.

Ne kadar etkili ve ne kadar uzmanlaşmış olursa olsun, hiçbir polis örgütü, hiçbir yargı vatandaşların özgür iradesinin yerini alamaz. İnternet'teki şifreler, yaygın elektronik izleme, köstebek ve *pentiti* gibi kurumlar, karşılaştıkları tehlikenin bilinindeki toplum tarafından desteklenmedikçe, Hidra yenilemez.

Zafer adımlarıyla ilerleyen kan içicileri nasıl durduracağız? Hafızalarımızın derinliklerinde uyumakta olan değerlerle.

Düşüncede temel değişiklikler olmadan en gösterişli tutuklamalar, en sert yargı kararları, en geniş kapsamlı yasalar bile ne pahasına olursa olsun kâr etme arzusunu önleyemez.

Kapitalizm, insanların güçlülerden oluşan bir çekirdek tarafından ezilmesini her dönemde temel olarak kabul etti. Kapitalist şiddet ile mafya şiddeti gitgide birbirine karışmaya başladı. Birisine karşı verilen savaş diğerini de etkiler. Hidra'yı öldürmek için en önemli iki silah, yöneticilerin halk tarafından artan ölçüde denetlenmeleri ve ekonominin derin anlamda demokratikleşmesidir.

Örgütlü suç karşısında toplumun bağışıklık kaybı ile demokrasinin vardığı nokta arasında önemli bir bağ vardır.

Neoliberal ideoloji, toplumu aşılardan alıkoyar, demokrasiyi ve demokrasinin tüm direnme güçlerini zaafa uğratar.

François Jullien'in *Fonder la morale*² adlı kitabında karşılaştığımız soruna uygun teorik bir çözüm buldum. Jullien, Rousseau ve Kant'ın ahlak temellerini İÖ IV. yüzyılda yaşayan Mingzi'nin geleneksel Çin ahlak temelleriyle karşılaştırmaktadır. Mingzi'ye göre insan iyidir, doğuştan dayanışma,

acıma ve paylaşma dürtüsüne sahiptir. İnsanın ahlakî değerleri, gelişmek için uygun bir ortam, sıcaklık, ışık ve suya ihtiyacı olan bitkiler gibidir, uygun ortamı bulamazlarsa ölür.

Ancak neoliberal ideolojinin hâkimiyeti altındaki küreselleşmiş ekonomi ahlak değerlerinin gelişmesi için gerekli uygun ortamların en sonuncusudur.

Bugün bizleri tehdit eden uygarlığın parçalanmasıdır; ne bir eksik, ne bir fazla ! Königsberg peygamberinden bir alıntı "Zamanın parçalanmasına (*Abbruchkante der Zeit*) doğru dev adımlarla ilerliyoruz." Medyatik toplumun günlük darbeleri, gürültü ve öfkesiyle beslenen neoliberal ideoloji kültür mirasımızın kالبine saldırıyor: Aufklärung'a ya da "ışıklar"a...

İnsanın kendi kaderini belirleme hakkını reddedin, ekonomiyi doğal sayın, yasaları karalayın, mantıklı, özgürce kararlaştırılmış ortak istekleri tarihin derinliklerine gönderin: iki yüzyıldır -Hitler, Stalin, iki dünya savaşı ve Auschwitz'e rağmen- Avrupalılara oldukça özgür, demokrat ve uygar insanlar olarak yaşama imkânı veren tüm değerleri yok edersiniz.

Cesaret Ana ve Çocukları'nda Bertolt Brecht düşüncelerini şöyle özetliyor:

"O gün gelecek,
Sayfanın bizim için çevrileceği,
Çok uzak değil.

Böylece biz, halk,
Beyleri büyük savaşlarıyla yok edeceğiz.

Tüccarlar, uşaklarıyla,
Savaş ve ölüm danslarıyla
Sıradan insanın dünyasınca
Ebediyen uzaklaştırılacak.

O gün gelecek, fakat onun geliş saati
Bana bağlı, sana bağlı.
Henüz bizimle yürümeyenler,
Düşecekler yola gecikmeden."

İçindekiler

- 11 Teşekkür
- 13 Önsöz
- 17 Birinci bölüm**
 - Barbarlar geliyor
- 19 Suçun sıradanlığı
- 27 Bağışıklık zaafı
- 41 Örgütlü suç, kapitalizmin son aşaması
- 45 Örgütlü suç nasıl tanımlanmalı ?
- 55 Yönetmek için öldürmek
- 59 Aşiret yasası
- 69 Taş kalpli yırtıcılar
- 75 İkinci bölüm**
 - Doğu steplerinin kurtları
- 77 Üstat
- 85 Paris'te ölüm
- 89 Kan pahası
- 95 Moskova'nın çukurları
- 101 Örgütlü suçun devleti özelleştirmesi
- 109 Mafya usulü sivil savaş
- 115 İnsan kaçakçılığı

- 125 Kasa hırsızı yetimler
129 Josef Oleksy'nin yenilgisi
133 Üçüncü bölüm
Kızıl Ordu, katil yatağı
135 Mercedes Paşa
143 Eve teslim Çernobil
153 Orta Asya ve Vladivostok eroini
159 Dördüncü bölüm
Sahib'in kara birlikleri
161 Banka haydutluğu
163 Ağa Hasan Abedi'nin önlenemez yükselişi
169 Üçüncü Dünyacı mesih
173 İmparatorluğun örgütlenmesi
185 Cezasızlık
189 Tampa'da sıcak bir gece
195 Kapatıyoruz
199 Ağa Sahib'in ölümü
201 Beşinci bölüm
Özgürlük savaşı
203 Polis devletinin gölgesi
207 Yargıcın felçli kolu
213 Polislerin güçsüzlüğü
217 İnternet dünyayı birleştiriyor
223 Ayrımsız elektronik izleme
229 Bir zamane kahramanı: "köstebek"
235 Sessizlik duvarı
245 Avukatlar
249 Ejderha

j e a n z i e g l e r

Avrupa bir hayaletle yüz yüze: örgütlü suç. İki yüzyıldan beri kıtamızda varlığını sürdüren demokratik toplumlar, bugün örgütlü suç babalarının tehdidiyle karşı karşıya. Komünizmin yıkılması, liberal ideolojiden kaynağını alan küreselleşme ve bazı devletlerin denetim görevini yeterince yerine getirmemesi, son 15 yılda yeni ve çok tehlikeli mafyaların ortaya çıkmasına yol açtı. Yeni babalar yüzlerinde bir maskeyle ilerliyor. Gölgede yaşıyorlar, adamları ve sahte kimlikleri var. Gerçek yüzlerini ve gerçek adlarını kimse bilmiyor. Hatta bazen de siyasal gücü ellerinde tutuyorlar.

Jean Ziegler yardımcılarıyla birlikte gerçekleştirdiği araştırmalar sonucu suç ordusunun örgütlenmesini gün ışığına çıkardı. *Suçun Derebeyleri'*nde yer alan olaylar ve çözümler, sayısız yargıç, polis, savcı ve tanıkla görüşmelere ve daha önce ulaşılamayan arşivlerdeki incelemelere dayanıyor. Ortaya çıkan bilanço korkunç.

Jean Ziegler, Cenevre Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü ve İsviçre Parlamantosunda milletvekili. *İsviçre Daha Beyaz Yıkar* adlı kitabı daha önce Türkçe'de yayımlandı.

ISBN 975-6817-05-4

9 789756 817056